

Ungdoms inngang til og møte med barnevernstjenesten

Siv Schrøder

Siv Schrøder

Ungdoms inngang til og møte med barnevernstjenesten

Avhandling for graden philosophiae doctor (ph.d.)

Universitetet i Agder
Fakultet for sosiologi og sosialt arbeid
2021

Doktorgradsavhandlinger ved Universitetet i Agder nr 342

ISSN: 1504-9272

ISBN: 978-82-8427-048-7

© Siv Schrøder, 2021

Trykk: 07 Media

Kristiansand

Forord

Da jeg fikk mulighet til å skrive en doktorgradsavhandling følte jeg meg utrolig heldig. Tenk å ha en jobb der jeg skulle få fordype meg i et tema jeg syntes var så spennende! Jeg var innstilt på at det ville bli noen krevende og intense år, og at arbeidet ville bestå av opp- og nedturer. Det jeg ikke var forberedt på, var at livet også skulle komme med sine utfordringer, og hvordan det kom til å virke inn på prosessen. Disse hendelsene har medført at avhandlingsarbeidet har tatt lengre tid enn planlagt, men også til at jeg har fått tid til å la analysene og mine refleksjoner modnes.

Denne avhandlingen hadde ikke blitt til, hadde det ikke vært for ungdommene og de barnevernsansatte som valgte å bli med i studien. Jeg vil derfor først og fremst rette en stor takk til alle deltakerne jeg har intervjuet.

Jeg vil også rette en særlig takk til mine veiledere, hovedveileder Anne Marie Støkken og biveileder Bjørn Øystein Angel. De har begge vært uunnværlige i dette arbeidet. De har gitt en hånd å holde i for å holde balansen, men samtidig latt meg finne retningen og drive prosjektet framover selv. Jeg vil også takke Morten Blekesaune, som var bi-veileder i starten av prosjektet. Hans tålmodighet og engasjement har vært viktig i arbeidet med å utarbeide presentasjonene av avhandlingens statistikk og figurer.

Jeg vil også takke alle som har lest mine tekster og delt sine refleksjoner om avhandlingen underveis i arbeidet. I denne sammenheng vil jeg også takke forskerskolen PROFRES, som har tilbudt inspirerende samlinger for stipendiater som driver med profesjonsrettet og praksisnær forskning innenfor helse, velferd og utdanning. Jeg vil også takke ph.d.-seminargruppen ved UiA og alle deltakerne der. To andre grupper som har vært viktig for arbeidet mitt er forskergruppen for institusjonell etnografi ved UiA, samt det nordiske nettverk for institusjonell etnografi. Jeg vil i denne sammenheng rette en spesiell takk til May-Linda Magnussen og Ann Christin Nilsen for deres inkluderende holdning, utrettelig lesing av tekstutkast og engasjerte bidrag i faglige diskusjoner. Deres innsikt i og engasjement for IE, har vært en viktig inspirasjonskilde i arbeidet med avhandlingen.

Til slutt, men ikke minst, vil jeg takke familie og venner. Spesielt Serine og Ole har bidratt til at jeg har klart å legge avhandlingen til side, og isteden være i øyeblikket sammen med dem. På jobb (og ellers) har kaffepauser, lunsj og latter med Kathrine Berge Brekken vært et kjært pusterom i hverdagen. Tid med venner og familie har fått meg til å tenke på andre ting, og gitt pauser i arbeidet. Takk til dere alle!

Grimstad, 8.juni 2021

Siv Schrøder

Sammendrag

Temaet for denne avhandlingen er meldinger til barnevernstjenesten. Meldinger er den vanligste måten barn og familien kommer i kontakt med barnevernet på. Både om noen melder fra om bekymring og barnevernsansattes beslutninger om hva de skal gjøre med meldingene, er avgjørende for om barn som trenger det får barnevernets hjelp. Til tross for den betydningen meldinger kan ha for barn, unge og deres familier, er det begrenset forskningskunnskap om tematikken. Formålet med denne avhandlingen er å få fram kunnskap om det å komme i kontakt med barnevernet, sett fra ungdoms ståsted. Problemstillingen er:

*Hvilke erfaringer hadde ungdommene med å komme i kontakt med barnevernet?
Hvilke forståelser av meldinger og ungdom, kan ha hatt betydning for
ungdommenes erfaringer?*

Jeg har valgt et kvalitativt og eksplorerende forskningsdesign for å undersøke problemstillingen. Mine metoder har vært kvalitative intervjuer, samt analyser av sentrale politiske styringstekster innenfor barnevernet. Jeg har gjennomført individuelle intervjuer med åtte ungdommer. I tillegg har jeg gjennomført individuelle intervjuer og gruppeintervjuer med ansatte i den kommunale barnevernstjenesten, hvorav to gruppeintervjuer og fem individuelle intervjuer.

Studien tar utgangspunkt i sosiologiske perspektiver på barn og unge, samt institusjonell etnografi, og da spesielt Dorothy Smith (1987, 2005). I avhandlingen har jeg tatt utgangspunkt i begrepene ståsted, arbeid og styringsrelasjoner, slik Smith definerer dem.

For å åpne opp og undersøke begrepet melding, har jeg benyttet Smiths (2005) arbeidsbegrep og undersøkt hva både ungdommene og de barnevernsansatte gjorde *før* en melding var sendt eller mottatt, og i den *første* kontakten mellom ungdom og barnevernet. I tillegg har jeg undersøkt hvilke *forståelser av meldinger, og om ungdom*, som gjorde seg gjeldende når ungdommene prøvde å få hjelp. Dette handler om å koble individuelle erfaringer og institusjonelle rammer. I denne sammenheng har Smiths (2005) begrep styringsrelasjoner vært sentralt. Styringsrelasjoner er identifisert ved å undersøke hvilke forståelser

ungdommene og de barnevernsansatte aktiverte i det de fortalte om sine erfaringer, og ved å se dette i lys av politiske styringstekster.

Avhandlingen viser at ungdommenes arbeid for og kunnskap om, å komme i kontakt med barnevernet, i liten grad var synlig i hvordan de barnevernsansatte jobbet med meldinger, slik det framkom i intervjuene og i politiske styringstekster. Dette handler for det første om ungdommenes erfaringer fra tiden før kontakten med barnevernet. For nesten alle ungdommene hadde det vært en lang og krevende prosess før de kom i kontakt med barnevernstjenesten, en prosess som hadde involvert ulike aktører. Dette var erfaringer som i liten grad var vektlagt av barnevernsansatte eller i politiske styringstekster. I stedet var meldinger forstått som *starten* på en barnevernssak.

For det andre handler det om hvordan det i politiske tekster, samt i intervjuene med de barnevernsansatte, var uttrykt en forståelse av at det var de profesjonelle som skulle oppdage og melde fra om barn og unge som trengte barnevernets hjelp. Denne forståelsen sto i kontrast til flere av ungdommenes erfaringer. Sett fra deres ståsted gjorde de selv et aktivt arbeid når de opplevde å ha det vanskelig, ved å vurdere om de skulle formidle sine erfaringer med omsorgssvikt og eventuelt til hvem og hvordan. Ungdommenes egne strategier for å håndtere situasjonen sin og deres arbeid for å formidle hvordan de hadde det, var ikke synlig i sentrale styringstekster for barnevernet og kom i liten grad fram i intervjuene med de barnevernsansatte.

Et tredje funn er hvordan både ungdommene og de barnevernsansatte aktiverte en forståelse av barnevernet som en tjeneste som kun går inn i visse typer problemer. Dette hadde betydning for hvordan de ansatte vurderte meldinger og for hvordan ungdommene gikk fram for å få hjelp. Ungdommene fortalte om hvordan de tilpasset sine fortellinger og sine væremåter for å passe inn i de kategoriene de antok ville utløse barnevernets hjelp. Sett fra ungdommenes ståsted, innebar dette at de barnevernsansatte fikk presentert et forenklet bilde av deres situasjon og av hvem de var. Sett i lys av politiske styringstekster innenfor barnevernsfeltet, og av intervjuene med de barnevernsansatte, var ungdommenes arbeid for å få hjelp ikke synlig eller tatt hensyn til i måten barnevernet organiserte sitt arbeid med meldinger.

Betydningen av de barnevernsansattes arbeid med å kategorisere meldinger og ungdommenes arbeid med å treffe disse kategoriene, var spesielt tydelig når tematikken i en melding var fysisk vold. Ungdommen hadde kunnskap om, og forventning til, at fortellinger om fysisk vold ville utløse reaksjoner fra de barnevernsansatte, og valgte å vektlegge dette i kontakten med tjenesten. Samtidig ga flere av ungdommene uttrykk for at andre former for vold og omsorgssvikt kunne være verre enn den fysiske volden.

Et fjerde funn er hvordan ungdommene ga uttrykk for å forstå seg selv som kompetente aktører som påvirket eget liv både før og underveis i, kontakten med barnevernet. Ungdommenes aktive bidrag og ungdom som noen som tar et selvstendig ansvar for eget liv, var i liten grad synlig i sentrale styringstekster og var et perspektiv de barnevernsansatte jeg intervjuet i liten grad forholdt seg til. De barnevernsansatte fremmet isteden en forståelse av ungdom som under utvikling. Dette kom til uttrykk ved at de ansatte beskrev ungdom som sårbare og i behov for beskyttelse av voksne. I tillegg var det flere som anså ungdom som å kunne være lite reflekterte, og ikke like pålitelige som voksne.

Et femte funn i avhandlingen handler om en forståelse av ungdom som en del av familien. Flere av de barnevernsansatte fremmet en forståelse av ungdom der det biologiske prinsippet sto sterkt. Flere av ungdommene ga på sin side uttrykk for å se på seg selv som selvstendige individer med egne behov som måtte sees løst fra foreldrenes behov og ønsker.

Samtidig som flere av ungdommene formidlet en forståelse av seg selv som selvstendige individer, ga noen av dem uttrykk for å ha vært avhengig av de barnevernsansatte og deres hjelp. Denne oppfatningen av ungdom, som uavhengige av foreldrene, men avhengig av de barnevernsansatte de møtte, kom ikke til uttrykk hos de ansatte jeg intervjuet. De barnevernsansatte vektla isteden opprettholdelse av familien og ivaretagelse av foreldres rettigheter.

Et siste funn i avhandlingen handler om betydningen av å fylle 18 år, for ungdommenes søken etter hjelp og i deres kontakt med barnevernet. Ungdom som tok kontakt med barnevernet og ba om hjelp da de nærmet seg 18 år, så ut til å utfordre grensene for barnevernets ansvarsområder og synliggjøre ulike forståelser av ungdom. Mens enkelte ungdom trakk fram hvordan barnevernet

kunne være deres siste mulighet for hjelp, og at de ikke var voksen selv om de fylte 18 år, var det ansatte som mente at ungdom som nærmet seg 18 år, var for sent å hjelpe. Ungdommene anså ikke seg selv som voksne, men et sted midt imellom. Det var dermed en diskrepans mellom ungdommene og de barnevernsansattes forståelse av alders betydning for om barnevernet burde og kunne hjelpe, noe som kan ha hatt betydning for ungdommenes møte med tjenesten.

Summary

The topic of this dissertation is reports of concern to the Norwegian Child Welfare Service (CWS). Reports of concern is the most common way children and families get in contact with the CWS. Whether a report of concern is given to the CWS and what the service decides to do with it, is crucial for providing children with appropriate help. Despite the importance of how reports of concern are being dealt with, research on the topic remain scarce. The scope of this dissertation is to get knowledge about young people's experiences of getting in contact with the CWS. The main question of the dissertation is:

Which experiences did youth have regarding reaching out to the child welfare service? Which understandings of reports of concern, and of youths, may have been important for the youths' experiences?

In order to examine these questions, I have chosen a qualitative and exploratory research design. I have used qualitative interviews combined with analysis of central political documents for the CWS. I have conducted eight individual interviews with youths. I have also conducted five individual interviews and two group-interviews with caseworkers employed in the municipal CWS.

Theoretically this study builds upon sociological perspectives on children and youths and Institutional ethnography (IE), particularly Dorothy Smith (1987, 2005). In the dissertation I have paid special attention to the concepts of standpoint, work, and ruling relations, as Smith defines them.

I have applied Smiths (2005) concept of work to deconstruct the concept "report of concern" and investigated what both youths and employees in the CWS did *before* a report of concern was sent or received, and in the *first contact* between youths and the CWS. In addition to this I have investigated which *understandings* of both *reports of concern* and of *youths* that applied when the youths tried to reach out for help. In doing this I have connected individual experiences and institutional conditions. Smiths (2005) concept of ruling relations has been essential in this regard. Ruling relations was identified by investigating the understandings that were activated by the youths and the employees of the CWS, through their expressions of their experiences, and by investigating these experiences in relation to political documents.

The dissertation shows that the youths' work to reach out to the CWS, and their knowledge about the service, only to a small extent was visible for the employees of the CWS or in political documents. Firstly, this includes the youths' experiences of the time before reaching out to the CWS. For almost all the youths I interviewed, the process of reaching out to the CWS had been long and difficult and had involved several other actors. This was experiences that only to a small extent was mentioned by the employees, or visible in political texts. Instead, a report of concern was understood as the *beginning* of a case at the CWS.

Secondly, my findings are related to how political texts and the employees of the CWS expressed an understanding about other professionals as the ones who were supposed to reveal and report whether a child or a youth needed help from the CWS. This understanding contradicts several of the youths' experiences. From their standpoint, they had done an active form of work to get help, by evaluating whether to share their experiences of abuse and maltreatment with someone, and then eventually to whom and how to do this. The youths' own strategies to handle their situation and their work to express how they felt, was not visible in central political documents for the CWS, and where only to a small extent shown in the interviews with the employees.

A third finding shows how both youths, and the employees activated an understanding of the CWS as a service that only acted on certain types of problems. This was of significance for how the employees evaluated reports of concern and how the youths acted to achieve help. From the standpoint of the youths, the employees of the CWS were served a simplified picture of both their situation and who they were. Viewed in light of political documents regarding the CWS, and the conducted interviews with the employees, the youths work to achieve help was neither visible or taken into account in the way that the service organized the work with reports of concern.

The significance of the categorizing of reports of concern, was particularly clear when the topic in the report was physical violence. The youths had knowledge about, and expected, that informing the CWS about episodes of physical violence would trigger reactions from the service. The youths would therefore choose to put weight on physical violence in contact with the CWS. At the same time,

several of the youths expressed that other forms of child abuse and maltreatment had been worse than the physical form of violence.

A fourth finding is how the youths expressed an understanding about themselves as competent actors who influenced their own life, both before, and during, the contact with the CWS. Youths' active contribution and youths as someone who takes an independent responsibility for their own life, was only to a small extent visible in central political documents and was a perspective that the employees of the CWS paid little attention to. The employees emphasized on the other hand an understanding of youths as becoming. This was revealed in the way the employees described youths as vulnerable and in need of protection from adults. In addition to this, several of the employees of the CWS regarded youths as sometimes being less able to reflect, and less credible than adults.

A fifth finding of the dissertation concerns an understanding of youth as a part of a family. Several of the employees in the CWS highlighted an understanding of youth where the biological principle was important. The youths, on the other hand, expressed an understanding of themselves as independent individuals with their own needs, who and thus should be viewed detached from their parents needs and wishes.

While several of the youths conveyed an understanding of themselves as independent individuals, some on the other hand expressed to have been dependent on the CWS and their help. This perception of youths, as independent from parents, but at the same time dependent on the employees of the CWS, were not expressed by the employees I interviewed. The employees emphasized instead the maintenance of the family and the parents' rights.

The last finding in the dissertation regards the importance of becoming 18 years old, for the youths seek for help and in their contact with the CWS. Youth who reached out to the service and asked for help when they approach 18 years, seemed to challenge the boundaries of the CWS area of responsibilities. These incidents did at the same time shed light on different understandings of youths.

While some youths highlighted how the CWS could be their last opportunity for help, and that they were not grown up even if they became 18 years old, some of

the employees of the CWS claimed that youths approaching 18 years, were too late to help. The youths did not regard themselves as grown-ups, and not as children, but somewhere in between. This shows a discrepancy between the youths and the employees of the CWS understanding of the relevance of age as to whether the service should help, which may have affected the youths meeting with the service.

Innhold

1 Innledning	1
1.1 Avhandlingens tema, problemstilling og forskningsspørsmål.....	1
1.2 Bakgrunn for valg av tema.....	5
1.3 Avhandlingens oppbygging	6
2 Om det kommunale barnevernet og meldinger	11
2.1 Barnevernets mandat og organisering.....	11
2.2 Ressurser og kostnader	13
2.2.1 Økonomiske rammer og kostnader	13
2.2.2 Økt kompetanse og flere stillinger	15
2.3 Om meldinger	16
2.3.1 Hva er en melding og hvordan meldes det fra?.....	16
2.3.2 Antall mottatte og henlagte meldinger over tid.....	18
2.3.3 Hvem kan melde?.....	20
2.3.4 Hvem melder ifølge statistikken?.....	22
2.3.5 Meldinger fra barnet selv	24
2.3.6 Hva melder barn fra om?.....	25
2.4 Fasene i en barnevernssak.....	27
2.4.1 Formelle rammer for arbeidet med meldinger	28
2.4.2 Undersøkelse	29
2.4.3 Frivillige hjelpetiltak	30
2.4.4 Omsorgsovertakelse	32
2.4.5 Alvorlige atferdsvansker	33
2.4.6 Akutt flytting av et barn	34
2.4.7 Ettervern.....	35
2.4.8 Beslutninger og skjønn.....	36
2. 5 Avslutning.....	37
3 Relevant forskning.....	39
3.1 Innledning	39
3.2 Forskning om grensene for barnevernets ansvarsområder.....	40

3.2.1	Nasjonale likheter og forskjeller	40
3.2.2	Grensene for det norske barnevernet.....	47
3.3	Meldinger til barnevernet.....	57
3.3.1	Barn og unge som formidler egne erfaringer med omsorgssvikt	58
3.3.2	Profesjonelle med meldeplikt.....	71
3.3.3	Barnevernsansattes arbeid med meldinger.....	75
3.4	Oppsummering.....	83
4	Ulike perspektiver på barn og unge	85
4.1	Innledning	85
4.2	Ulike perspektiver på barn	85
4.2.1	Uskyldige og sårbare.....	86
4.2.2	Barndomssosiologiske perspektiver.....	87
4.2.3	Biologi og kultur?.....	90
4.2.4	Barnet - et individ med rettigheter	91
4.2.5	Et sammensatt syn på barn	96
4.3	Ulike perspektiver på ungdom.....	97
4.3.1	Hva er ungdom?	98
4.3.2	Samfunnsendringer og en forlenget ungdomstid	100
4.3.3	Fremskridende voksendom (emerging adulthood).....	101
4.3.4	Individualisering og risiko	103
4.3.5	Ungdom og familien.....	105
4.3.6	En endret ungdomstid?.....	106
4.4	Oppsummering.....	107
5	Institusjonell etnografi.....	109
5.1	Innledning	109
5.2	Ståsted.....	109
5.3	Arbeid	112
5.4	Styring, tekst og diskurs.....	114
5.4.1	Styringsrelasjoner.....	114
5.4.2	Tekster.....	116

5.4.3	Diskurs	118
5.5	Hvorfor ulike perspektiver på barn og ungdom og institusjonell etnografi?	120
5.5.1	Å starte fra ungdoms ståsted	121
5.5.2	Ungdoms arbeid	122
5.5.3	Ungdom i møte med barnevernet	122
5.5.4	En ambisjon om å endre ungdoms vilkår	123
5.6	Oppsummering	124
6	Forskningsdesign og forskningsetikk	125
6.1	Innledning	125
6.2	En kvalitativ tilnærming	125
6.3	Vitenskapsteoretisk forankring	127
6.4	Rekruttering og utvalg	129
6.4.1	Rekruttering av ungdom	129
6.4.2	Endelig utvalg ungdom	132
6.4.3	Rekruttering av barnevernsansatte	135
6.4.4	Endelig utvalg barnevernsansatte	137
6.5	Datainnsamling og empirisk materiale	138
6.5.1	Om det kvalitative intervjuet	138
6.5.2	Gjennomføring av individuelle intervjuer med ungdommene	141
6.5.3	Intervju med barnevernsansatte	148
6.6	Analyse	152
6.6.1	Innledning	152
6.6.2	Min inngang til institusjonell etnografi	153
6.6.3	Framgangsmåte i analysen	155
6.6.4	Søk etter relevant forskning	167
6.6.5	Funnenes generaliseringspotensiale	168
6.7	Framstilling av forskningsmaterialet	172
6.8	Etiske overveielser	174
6.8.1	Informert samtykke	174

6.8.2	Konfidensialitet	178
6.8.3	Konsekvenser av å delta i forskning	178
6.9	Endringer i prosjektet.....	181
7	Ungdommenes erfaringer med barnevernet	183
7.1	Innledning	183
7.2	Veien fram til barnevernet	183
7.2.1	En lang vei fram til barnevernet.....	183
7.2.2	Ungdommene om lærere	185
7.2.3	Atferd på skolen som uttrykk for det vanskelige	187
7.3	Ungdommenes møte med barnevernet.....	190
7.3.1	Å kontakte barnevernet selv for å få hjelp	190
7.3.2	Forventinger til barnevernet.....	192
7.3.3	Å tilpasse fortellingen sin.....	195
7.3.4	Å bli trodd	200
7.3.5	Å vise det vanskelige til barnevernet gjennom atferd.....	208
7.3.6	Avhengig av barnevernet	211
7.4	«Når jeg ble 18 så tenkte de at nå er jeg blitt voksen, nå kan jeg gjøre alt selv»	212
7.5	Oppsummering.....	214
8	Barnevernsansattes arbeid med meldinger	217
8.1	Innledning	217
8.2	Et arbeid før meldingene.....	217
8.2.1	Informasjon om barnevernet til offentlig ansatte	217
8.2.2	«Det er ikke noe vi har gjort her» - å informere om barnevernet til barn og ungdom.....	220
8.3	Vurdering av meldinger	222
8.3.1	En meldingsfase	222
8.3.2	De barnevernsansattes arbeid med å vurdere meldinger.....	224
8.3.3	Meldinger om vold.....	227
8.3.4	«Det er sjelden vi henlegger meldinger».....	230
8.4	Når ungdom tar kontakt selv.....	232

8.4.1 «En fryktelig belastning»	232
8.4.2 Meldinger fra barn og unge undersøkes alltid.....	235
8.4.3 Ungdom som trekker tilbake fortellingen sin.....	237
8.4.4 «Noen er jo ikke interessert i at vi skal ha kontakt med foreldrene i det hele tatt».....	240
8.4.5 De barnevernsansattes syn på ungdoms fortellinger	243
8.4.6 Ungdom som nærmer seg eller har blitt 18 år	249
8.5 Oppsummering.....	251
9 Ungdoms inngang til barnevernet	253
9.1 Innledning	253
9.2 Meldingen som starten?	253
9.2.1 Meldinger forstått som starten på en barnevernssak	253
9.2.2 Barnevernsansatte om meldingsfasen	254
9.2.3 Ungdom om betydningen av tiden før barnevernets involvering.....	255
9.2.4 Erfaringer uten begreper.....	256
9.3 Når inngangsporten ikke er synlig	257
9.3.1 Offentlig ansatte og profesjonelle som avgjørende for å avdekke omsorgssvikt	257
9.3.2 Ungdoms arbeid for å få hjelp.....	260
9.4 Oppsummering.....	263
10 Ungdoms møte med barnevernets kategorier	265
10.1 Innledning	265
10.2 Hva skal barnevernet jobbe med?	265
10.2.1 Tekster om barnevernet – fra et bredt ansvarsområde mot en innsnevring	265
10.2.2 Barnevernsansattes kategorisering av meldinger	267
10.2.3 Ungdoms arbeid i møte med barnevernets kategorier.....	269
10.3 Meldinger om vold.....	273
10.3.1 Voldsbegrepet i politiske styringstekster	273
10.3.2 En smal definisjon av vold	275

10.3.3 Å vektlegge den fysiske dimensjonen ved vold, fortrenger andre erfaringer	278
10.4 Oppsummering.....	280
11 Forståelser av ungdom.....	283
11.1 Innledning	283
11.2 Sårbare og med behov for beskyttelse, eller kompetente aktører?	283
11.2.1 Styringstekster i barnevernet: medvirkning og beskyttelse.....	283
11.2.2 Ungdom som under utvikling.....	286
11.2.3 Ungdom som kompetent aktør	290
11.3 Barnet som et selvstendig individ eller foreldres eiendom?	293
11.3.1 Familie og individ	293
11.3.2 Ungdom som en del av en familie.....	295
11.3.3 Ungdom som selvstendige individ?	297
11.4 På vei mot midt imellom.....	300
11.4.1 Alders betydning for forståelsen av ungdom	300
11.4.2 Barnevernsansatte om ungdom det er for sent å hjelpe.....	301
11.4.3 Ungdom om å fylle 18 år og fortsatt være avhengig av hjelp.....	303
11.5 Oppsummering.....	305
12 Oppsummering og avsluttende kommentarer.....	307
12.1 Oppsummering av hovedfunn.....	307
12.1.1 Hvilke erfaringer hadde ungdommene med å komme i kontakt med barnevernet?	308
12.1.2 Hvilke forståelser av meldinger og om ungdom, kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer?	309
12.2 Funnenes relevans	312
12.3 Temaer for videre forskning	314
Litteratur	317
Vedlegg.....	357

1 Innledning

1.1 Avhandlingens tema, problemstilling og forskningsspørsmål

Temaet for denne avhandlingen er meldinger til barnevernstjenesten.¹ Meldinger er alle former for henvendelser til barnevernet med bekymring for ett eller flere barn.² Barnevernstjenesten er avhengig av at noen melder fra om bekymring, for å finne fram til de barna og ungdommene som trenger hjelp. Meldinger er den vanligste måten barn og familien kommer i kontakt med barnevernet, og omtales gjerne som *inngangen* til tjenesten.

Barnevernsansatte har én uke på å vurdere hva de skal gjøre med en mottatt melding.³ I faglitteraturen, og i politiske tekster, er arbeidet med meldinger ofte fremstilt som en avgrenset fase. Denne fasen består i å vurdere, og å beslutte, om barnevernet skal undersøke eller henlegge meldingen.

Både om noen melder fra om bekymringer og barnevernsansattes beslutninger om hva de skal gjøre med meldinger, er avgjørende for om barn som trenger det får barnevernets hjelp. Til tross for den betydningen meldinger kan ha for barn, unge og deres familier, er det i en norsk kontekst begrenset forskningskunnskap om tematikken. Det som er gjort av forskning retter seg i hovedsak mot offentlig ansattes (melderes) handlinger når de er bekymret for et barn eller en ungdom, og

¹ Begrepene melding og bekymringsmelding brukes om hverandre i politiske tekster (f.eks. Barne- og likestillingsdepartementet, 2019; NOU 2017:12, NOU 2016:16; NOU 2012:5) og i forskning (f.eks. Kjær og Mossige, 2013; Lauritzen m.fl., 2019; Lurie, 2015). Jeg har valgt å bruke begrepet melding i denne avhandlingen, da det er dette begrepet som anvendes i barnevernloven, jf. bvl. § 4-2.

Ifølge Tanums store rettskrivningsordbok skal det være binde-s i alle sammensetninger med «barnevern» som førsteledd. Imidlertid blir sammensetninger med «barnevern» som første ledd ofte bundet sammen uten binde-s i offentlige dokumenter. Jeg kontaktet språkrådet som opplyste om at sammensatte ord med «barnevern» som første ledd skal bindes sammen med binde-s. Språkrådet anbefaler at alle sammensatte ord med «barnevern» som førsteledd bindes sammen med binde-s, bortsett fra lov om barneverntjenester (barnevernloven) ettersom dette er navnet Stortinget har gitt loven.

² Barnevernets målgruppe er barn under 18 år, men med mulighet for ettervern frem til fylte 25 år, jf. bvl. § 1-3.

³ I avhandlingen bruker jeg begrepene barnevern(stjenesten) og barnevernsansatte. Når jeg omtaler det arbeidet som blir gjort i tjenesten bruker jeg i de fleste sammenhenger begrepet barnevernsansatt for å synliggjøre at det er *noen* som gjør barnevern. Barnevernet har i dette perspektivet ikke en objektiv eksistens, men blir til i det som gjøres. Når jeg viser til andres forskning, statistikk eller politiske tekster, anvender jeg de begrepene kildene selv har brukt.

mot barnevernsansattes arbeid med mottatte meldinger. Et av formålene med min doktorgradsavhandling er å åpne opp og undersøke tematikken meldinger, sett fra ungdoms ståsted. Begrepet *ståsted* er hentet fra Dorothy E. Smith (2005), som hevder at all kunnskap kommer fra et ståsted.

I avhandlingen er det et sentralt anliggende å undersøke, og å få fram, *ungdoms* erfaringer. Jeg tar utgangspunkt i noen ungdommer og deres erfaringer, følelser og tanker, knyttet til å komme i kontakt med barnevernet, samt deres første møte med tjenesten. Ved å ta utgangspunkt i et uttalt ståsted ønsker jeg å synliggjøre hvor kunnskapen, som danner grunnlaget for avhandlingen, kommer fra.

Jeg baserer meg på en forståelse av ungdom som kompetente aktører med egne erfaringer, som de kan gi uttrykk for, og som er interessante og viktig, både i forskning og for praksisfeltet. Denne forståelsen av barn og unge har også vært sentral innenfor noen barndomssosiologiske perspektiver. Enkelte forskere som har fremmet en slik forståelse er blant andre James, Jenks og Prout, (1998) og Qvortrup m.fl. (1994). Mine analyser og drøftinger er inspirert av sosiologiske perspektiver på barn og unge, samt Dorothy Smith (1987, 2005) og institusjonell etnografi.

I tillegg til å rette oppmerksomheten mot ungdommenes egne erfaringer, slik de selv gir uttrykk for dem, undersøker jeg hvordan disse erfaringene kan sees i sammenheng med samfunnsstrukturer, mer bestemt barnevernet som en samfunnsinstitusjon. Barn og unge lever sine liv innenfor samfunnets strukturer og institusjonelle rammer, noe som også legger betingelser for deres liv. Ifølge Halldén (2003) er det ikke mulig å forstå barns situasjon kun ut ifra det de selv forteller. Det er også nødvendig å se på strukturene og de vilkår barn lever under. Barnevernsansattes erfaringer, samt hva som framkommer i politiske styringstekster om meldinger til barnevernet, kan bidra til å kaste lys over barnevernstjenesten som virksomhet, hvordan barnevernsansatte arbeider med meldinger og hvordan dette kan ha hatt betydning for ungdom som ønsket barnevernets hjelp. Empirien i avhandlingen er basert på intervju med ungdom og barnevernsansatte, samt sentrale politiske styringstekster innenfor barnevernet. Avhandlingens overordnede problemstillinger er:

*Hvilke erfaringer hadde ungdommene med å komme i kontakt med barnevernet?
Hvilke forståelser av meldinger og ungdom, kan ha hatt betydning for
ungdommenes erfaringer?*

Problemstillingen er konkretisert og undersøkt gjennom følgende
forskningsspørsmål:

1. Hva gjorde ungdommene når de levde i en vanskelig omsorgssituasjon?
2. Hva tenkte, og følte ungdommene, om det som skjedde før og i kontakten med barnevernet?
3. Hvem hadde betydning for ungdommenes møte med barnevernet?
4. Hvordan jobbet barnevernsansatte med meldinger?
5. Hvilke erfaringer hadde de barnevernsansattes med henvendelser fra barn og unge selv?
6. Hvilke forståelser av meldinger og ungdom, var synlige i intervjuene og i aktuelle politiske styringstekster? Hvordan kan disse forståelsene ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer?
7. Hvilken plass hadde ungdommenes erfaringer og kunnskap i de forståelsene som kom til uttrykk i intervjuene med barnevernsansatte og i sentrale politiske styringstekster?

Problemstillingen er to-delt. Den første delen retter seg mot ungdommenes erfaringer fra tiden før barnevernets involvering, samt mot ungdommenes første kontakt med tjenesten. Denne delen av problemstillingen har jeg operasjonalisert gjennom forskningsspørsmål 1 til 3. For å åpne opp begrepet melding, og for å undersøke denne delen av barnevernets arbeid sett fra ungdoms ståsted, har jeg *ikke* brukt selve begrepet melding. Jeg har isteden stilt nokså åpne forskningsspørsmål. Mer konkret retter jeg oppmerksomheten mot hva ungdommene *gjorde*, deres erfaringer med å komme i *kontakt med* barnevernet og deres erfaringer fra *møtet med* barnevernsansatte.

Den andre delen av problemstillingen retter seg mot hvilke *forståelser av meldinger og ungdom*, som gjorde seg gjeldende når ungdommene trengte hjelp. Som jeg allerede har vært inne på, handler dette om å koble individuelle

erfaringer og institusjonelle rammer. Ifølge Smith (2006) er noe kunnskap ansett som relevante i en kontekst, mens annen kunnskap ikke er synlig. Hvilken kunnskap både ungdommene og de ansatte gjorde gjeldende når ungdom trengte barnevernets hjelp, kan ha hatt betydning for hva de var opptatt av og hva de gjorde.

Denne andre delen av problemstillingen er operasjonalisert gjennom forskningsspørsmål 4 til 7. Forskningsspørsmål 4 og 5 retter seg mot barnevernsansattes arbeid med meldinger generelt og med henvendelser fra ungdom spesielt. Intervjuene med de barnevernsansatte kunne bringe fram kunnskap om noen av rammene for arbeidet med meldinger i barnevernet, rammer som kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer. I tillegg kan de barnevernsansattes erfaringer gi noen spor om styrende forståelser i barnevernet når det gjelder meldinger og ungdom.

De to siste forskningsspørsmålene (6 og 7) retter seg mot et systemnivå. I institusjonell etnografi gjør forskeren koblingen mellom individets erfaringer i en konkret kontekst og institusjonelle rammer, ved hjelp av tekster. Widerberg (2015, s. 17) peker på hvordan all virksomhet har sine tekster som på ulike måter bestemmer og regulerer virksomheten på tvers av sted og tid. Ifølge Smith (2006, s. 66) kan forskeren oppdage tekster gjennom individene som anvender tekstene, samtidig som tekstene har en styrende funksjon på det som gjøres. Både ungdommene selv, de barnevernsansatte og sentrale politiske styringstekster kan slik sette forskeren på sporet av hvilke forståelser av meldinger, og om ungdom, som kan ha virket styrende for ungdommenes erfaringer da de trengte hjelp. I forskningsspørsmål 6 etterspør jeg for det første hvilke forståelser av meldinger, og om ungdom, som er synlig i intervjuene med ungdommene, de barnevernsansatte, og i sentrale politiske styringstekster innenfor barnevernet. For det andre hvordan disse forståelsene kan bidra til å kaste lys over ungdommenes erfaringer.

Til slutt, i forskningsspørsmål 7, er jeg opptatt av hvordan ungdommenes erfaringer og kunnskap var synlig i det barnevernsansatte fortalte, og i aktuelle politiske tekster innenfor barnevernsfeltet. Sagt med andre ord, om

ungdommenes kunnskap om hvordan få hjelp fra barnevernet, kom fram i tekstene og hos de barnevernsansatte.

Forskningsspørsmålene bygger på hverandre. Jeg starter med å ta utgangspunkt i ungdommenes ståsted for å undersøke temaet meldinger. Videre ser jeg ungdommenes erfaringer i lys av barnevernsansattes arbeid, samt i lys av tekster, for slik å kunne si noe om hva som kan ha virket styrende for ungdommenes erfaringer, både før og underveis i kontakten med barnevernet.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Jeg er utdannet sosionom og har arbeidet noen år i den kommunale barnevernstjenesten. Denne utdannings- og arbeidsbakgrunn har bidratt til min interesse for nettopp barn og unge som er i kontakt med barnevernet. Både i sosialt arbeids praksis, og forskning, er det tradisjoner for å høre marginaliserte eller undertrykte i samfunnet (se for eksempel Addams, 1938; Levin, 2004; Kuronen, 2019; Weihe, 2004).

Ungdom med erfaringer fra barnevernet kan oppfattes som sårbare og med behov for beskyttelse mot å fortelle om vonde hendelser. En forståelse av ungdom som sårbare kan imidlertid bidra til å reprodusere maktstrukturer mellom ungdom og voksne, der voksne definerer ungdommenes situasjon og behov. For meg var det spesielt viktig å få fram ungdoms egne perspektiver, samt å skape forskning som kan bidra til å bedre deres vilkår. Jeg ønsker at denne avhandlingen kan bidra til å synliggjøre hvordan ungdom er aktører i kontakten med barnevernet, men også hvordan makt kan spille en rolle for deres muligheter til å få hjelp. Å se enkeltmennesket, eller en gruppe, og deres forhold til samfunnet er et sentralt anliggende i sosialt arbeid (Levin, 2004, s. 15).

I starten av doktorgradsarbeidet var tematikken for avhandlingen *unges erfaringer med å melde egen sak til barnevernet*. Bakgrunnen for dette valget var egne erfaringer som ansatt i barnevernet. Jeg hadde aldri erfart at barn eller ungdom selv tok kontakt med barnevernet på egne vegne for å få hjelp. I statistikk fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) oppdaget jeg en kategori for meldere som het «barnet selv» Denne oppdagelsen fikk meg til å undre meg over hvem

disse barna var og om hvilke erfaringer de hadde fra å melde fra om egen situasjon til barnevernet, og hvordan barnevernsansatte vurderte slike henvendelser. Jeg fant lite informasjon om barn og unge som meldere i den tilgjengelige forskningslitteraturen. Statistikken satte meg slik på sporet av en tematikk som var lite utforsket.

Underveis i prosessen med å intervju aktuelle ungdommer, viste det seg imidlertid at mange av mine antakelser om meldinger, og om det å melde fra, ikke stemte overens med ungdommenes erfaringer. Dette handlet for det første om hva ungdommene gjorde for å få hjelp. Mens mitt utgangspunkt hadde vært avgrenset til ungdom som selv tok direkte kontakt med barnevernet, fortalte ungdommene om en rekke måter å formidle et hjelpebehov på. Alle ungdommen mente imidlertid at det var de selv som hadde bedt om hjelp. For det andre handlet denne forskjellen om hvordan ungdommenes erfaringer ikke var avgrenset til selve meldingen til barnevernet, men isteden var en prosess. Det var mye som hadde skjedd både *før* barnevernet fikk en melding, og i *den første* kontakten med barnevernet. Dette var hendelser som ikke nødvendigvis handlet om selve meldingen, men som likevel var viktig for ungdommenes vei fram til barnevernet. Jeg besluttet derfor å utvide avhandlingens tematikk, for bedre å få fram hvordan det å få hjelp artet seg, sett fra ungdommenes ståsted.⁴ I avhandlingen vektlegger jeg derfor ungdommenes vei fram til barnevernet, før barnevernet var involvert, og deres første møter med tjenesten. Ungdom som selv har kontaktet barnevernet og bedt om hjelp er ikke lenger avhandlingens eneste tema, men utgjør isteden utgangspunktet for tematikken jeg undersøker og drøfter.

1.3 Avhandlingens oppbygging

Avhandlingen er delt inn i 12 kapitler. Formålet med det første kapitlet har vært å klargjøre avhandlingens problemstilling og forskningsspørsmål, samt å presentere bakgrunnen for valg av tema.

⁴ I metodekapitlet er utviklingen når det gjelder avhandlingens problemstilling og forskningsspørsmål gjennomgått i mer detalj.

Kapittel 2 handler om organiseringen av arbeidet i den kommunale delen av barnevernet, med vekt på meldinger. Formålet med dette kapitelet er å vise konteksten for avhandlingens tematikk. Kapitelet baserer seg i hovedsak på beskrivelser av barnevernets oppgaver, slik de er presentert i politiske dokumenter, på offisielle nettsider om barnevernet og i offentlig tilgjengelig statistikk. Jeg har valgt å vektlegge de formelle rammene og føringene for barnevernets arbeid slik de framkommer i politiske dokumenter, fordi slike tekster er en del av avhandlingens senere analyser og drøftinger. Kapitlet innledes med en kort beskrivelse av barnevernets organisering og ressursituasjon, før jeg går nærmere inn på temaet meldinger. Når det gjelder meldinger tar jeg først for meg forståelsen av hva en melding er, samt presenterer statistikk over hvem som melder og hva de melder om. Til slutt i kapitelet presenterer jeg gangen i en barnevernssak, fra melding og fram til eventuelle tiltak.

I kapittel 3 presenterer jeg forskning som er relevant for avhandlingens tema og plasserer samtidig denne studien i forskningsfeltet. Jeg har delt kapitlet i to deler. Den første delen retter seg mot en overordnet tematikk, ved å presentere forskning om grensene for barnevernets inngripen i barn og familiers liv. Grensene handler både om minste inngripen, i form av frivillige hjelpetiltak, samt om når barnevernet er forventet å iverksette mer inngripende tvangstiltak. Forskning om grensene for barnevernets ansvarsområder, utgjør en overordnet ramme for forskningen som handler om det mer konkrete arbeidet med meldinger. Hvilke meldinger barnevernet velger å henlegge eller å undersøke, forteller noe om hvordan tjenesten selv definerer sin rolle og sitt ansvar i samfunnet. I den andre delen av kapitlet presenterer jeg forskning om ulike aspekter ved meldinger mer konkret. Denne delen handler om hvem som melder, om meldingenes innhold og om de barnevernsansattes arbeid med meldinger. Jeg vektlegger spesielt barn og unge som formidler egne erfaringer med omsorgssvikt.

Kapittel 4 og 5 er avhandlingens *teori- og metodologikapitler*. Avhandlingens teoretiske ståsted er basert på sosiologiske perspektiver på barn og ungdom, samt på institusjonell etnografi. I kapittel 4 redegjør jeg for noen sentrale sosiologiske

perspektiver på barn og ungdom. I kapittel 5 presenterer jeg institusjonell etnografi, med vekt på de begrepene som har vært relevante i analysene av empirien. I dette kapittelet presenterer jeg også hvordan jeg anser de presenterte teoretiske perspektivene for å ha noen fellestrekk, og hvordan de kan utfylle hverandre. Samtidig som sosiologiske perspektiver på barn og ungdom, samt IE, danner det teoretiske hovedgrunnlaget for avhandlingen, trekker jeg i de konkrete analysene også veksler på andre teoretiske bidrag. Annen teori bli presentert fortløpende, etter hvert som de er aktuelle i analysene og drøftingene.

Kapittel 6 er avhandlingens *metodekapittel*. Formålet med dette kapittelet er å redegjøre for hvordan jeg har gått frem i forskningsprosessen, ved innsamling og bearbeiding av data, samt mine vurderinger og valg underveis. Jeg innleder kapittelet med å gå nærmere inn på mine konkrete fremgangsmåter i datainnsamlingsprosessen. I den neste delen av kapittelet presenterer jeg fremgangsmåtene jeg har brukt for å analysere empirien. Til slutt trekker jeg fram noen sentrale etiske vurderinger jeg har gjort underveis i avhandlingsarbeidet.

Kapittel 7 til 11 utgjør avhandlingens *empiri- og analysekapitler*. De to første kapitlene er presentasjoner av empirinære analyser av intervjuene med ungdommene (kapittel 7) og de barnevernsansatte (kapittel 8). De tre påfølgende kapitlene (9 til 11) består av analyser og drøftinger av intervjudataene, sett opp mot utvalgte tekster, teori og forskning. Kapitlene bygger slik på hverandre, fra det nokså deskriptive mot det mer analytiske.

Det første kapittelet, kapittel 7, tar utgangspunkt i ungdommenes *ståsted* og deres erfaringer, handlinger og samhandling med andre. I dette kapittelet undersøker jeg hva ungdommene gjorde når de hadde det vanskelig, hva de tenkte og følte om det som skjedde og hvem som hadde betydning for det som skjedde, jf. forskningsspørsmål 1, 2 og 3.

Ungdommenes erfaringer er startstedet for de videre analysene. Basert på ungdommenes erfaringer forfølger jeg utvalgte temaer i kapittel 8, men da med utgangspunkt i de barnevernsansattes erfaringer. I dette kapittelet presenterer jeg

funn om hvordan de barnevernsansatte arbeidet med meldinger generelt og deres erfaringer med, og tanker om, barn og unge som selv kontakter barnevernet, jf. forskningsspørsmål 4 og 5.

De tre siste analysekapitlene, kapittel 9, 10, og 11, er basert på de to foregående. I disse tre kapitlene er tekster sentrale. Med utgangspunkt i intervjuene med ungdommene, og med de barnevernsansatte, har jeg funnet fram til aktuelle tekster, en prosess som er beskrevet i metodekapittelet. I disse kapitlene analyserer og drøfter jeg hvilke forståelser av meldinger, og om ungdom, som er synlig i intervjuene og i aktuelle tekster, samt hvordan disse kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer. I tillegg drøfter jeg hvilken plass ungdommenes erfaringer og kunnskap hadde i disse forståelsene, jf. forskningsspørsmål 6 og 7. Mer konkret handler kapittel 9 om ungdommenes inngang til barnevernet. Kapittel 10 retter seg mot ungdommenes første kontakt med barnevernet, mens kapittel 11 handler om ulike forståelser av ungdom.

Kapittel 12 er avhandlingens *avslutningskapittel*. I dette kapittelet oppsummerer jeg hovedfunnene, og drøfter hvilken relevans og nytte disse kan ha for ungdom som kan trenge hjelp fra barnevernet, samt for ansatte i barnevernstjenesten og politiske beslutningstakere.

2 Om det kommunale barnevernet og meldinger

2.1 Barnevernets mandat og organisering

Barnevernstjenestens kjerneoppgaver er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid, jf. lov om barnevernstjenester (bvl.) § 1-1. Lovens §1-1 er en formålsbestemmelse og skal fungere retningsgivende for tolkningen av de enkelte lovbestemmelsene. Det framkommer av formålsbestemmelsen at barnevernet skal møte barn og unge med trygghet, kjærlighet og forståelse, og at alle barn og unge skal få gode og trygge oppvekstvilkår. Ifølge Barne- og likestillingsdepartementet er vektleggingen av trygghet, kjærlighet og forståelse, ment som etiske bærebjelker og et verdigrunnlag for barnevernets innsats (Prop. 169 L, (2016-2017), s. 20).⁵

En måte å tenke om barnevernet på er i nivåer, fra nivået der de offisielle målene og planene utformes i rikspolitikken til nivået der de barnevernsansatte møter familiene direkte (Ericsson, 1996, s. 33). *Barne- og likestillingsdepartementet* (BLD) og statsråden har det overordnede ansvaret for barnevernet, og utgjør sammen med Regjeringen og Stortinget, det øverste nivået. Departementet har forvaltningsansvar for loven, utarbeider retningslinjer, utvikler politikken for barnevernet og gir signaler om hvordan barnevernet bør drives, jf. bvl. §§ 2-2 og 2-3 (Bunkholdt og Kvaran, 2015, s. 19).

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) ligger under departementet og har ansvar for å lede den faglige utvikling i barnevernet. Barnevernet består av en statlig og en kommunal del, hvor direktoratet er fagorgan for begge (Bufdir, 2020a).

Bufdir styrer *barne-, ungdoms- og familieetaten* (Bufetat). Bufetat har ansvar for å forvalte og drive det statlige barne- og familievernet. Det statlige barnevernet har ansvar for spesialiserte hjelpetiltak i hjemmet, etablering, drift og

⁵ I 2018 ble formålsparagrafen i barnevernloven endret ved en tilføyelse om at barn og unge skal møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. Ifølge Barne- og likestillingsdepartementet innebærer lovendringen ikke nye rettigheter for barn og unge, eller plikter for barnevernet. I stedet er endring «en viktig symbolsk verdi og en forventning» (Prop 169, L, s. 24, 2016-2017).

godkjenning av barnevernsinstitusjoner og rekruttering og opplæring av fosterhjem, jf. bvl. §§ 2-3 og 5-1 (Bufdir, 2020a). Både det offentlige (Bufetat og kommunene), ideelle organisasjoner og andre private aktører kan drive barnevernsinstitusjoner, jf. bvl. § 5-8. Barnevernet flytter barn og unge på institusjon av ulike årsaker, slik som atferdsutfordringer, rusproblemer, manglende omsorg hjemme eller fordi foreldre ikke er i stand til å ivareta omsorgen i kortere eller lengre perioder. Barnevernet har også det de kaller akutt- og utredningsinstitusjoner, som er tiltak for unge som trenger å flytte raskt på bakgrunn av ulike former for kriser (Bufdir, 2020b). Jeg kommer tilbake til barnevernets ulike tiltak senere i kapittelet.

De *kommunale barnevernstjenestene* har ansvar for å utføre de oppgavene som etter loven ikke er lagt til et statlig organ, jf. bvl. § 2-1. Dette innebærer blant annet å ta imot og vurdere meldinger, undersøke meldinger, iverksette tiltak og følge opp barn og familier med tiltak (Prop 73 L, (2016-2017), s. 20). Det er i hovedsak de ansatte i det kommunale barnevernet som treffer det enkelte barnet og foreldrene.

Fra 2022 er det planlagt å iverksette en barnevernsreform. Denne reformen innebærer økt kommunalt ansvar for barnevernet, både økonomisk og faglig (Krohn m.fl, 2020, s. 13; Prop. 73 L, (2016-2017)). Noen av målsettingene med reformen er å styrke kommunens forebyggende arbeid og tidlig innsats, og å tilpasse hjelpen fra barnevernet mer etter barn og familiers behov (Bufdir, 2021a).⁶

Statens helsetilsyn er den sentrale tilsynsmyndigheten for barnevernet. Det er *statsforvalteren* som utfører tilsynene i sitt fylke på vegne av Statens helsetilsyn, jf. bvl. § 2-3 b. Tilsynene kan være rettet både mot den kommunale og statlige delen av barnevernet (Helsetilsynet, 2021).

Fylkesnemndene er domstollignende og *uavhengige* statlige organer, som fatter beslutninger i saker om tvang etter bvl. Det er den kommunale

⁶ Hva tidlig innsats betyr er utdypet i kapittel 3.

barnevernstjenesten som forbereder og bringer inn saker for fylkesnemnda. Fylkesnemnda er en ren avgjørelsesinstans (Bunkholdt og Kvaran, 2015, s. 22; Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, 2021).

2.2 Ressurser og kostnader

Barnevernet har begrenset med ressurser å forvalte, på vegne av samfunnet. Barnevernets ressurser og kostnader er ikke et eksplisitt tema i avhandlingen, men kan ha betydning for arbeidet barnevernsansatte gjør og beslutningene de fatter, i møte med ungdommer som ønsker hjelp. I dette kapitlet vektlegger jeg ressurser i form av økonomi, antall ansatte og ansattes kompetanse.

Ifølge Kojan og Christiansen (2016, s. 29) er barnevernets ressurser en systemfaktor som har stor betydning for barnevernsansattes beslutninger. En slik forståelse av en sammenheng mellom ressurser og barnevernets prioriteringer kommer også til uttrykk i politiske styringsdokumenter. Et eksempel er Prop. 73 L ((2016 – 2017), s. 26) om endringer i barnevernsloven, hvor det står at «barnevernet bør innrettes slik at aktørene som beslutter og handler på barnas vegne, så langt som mulig har faglige og økonomiske insentiver som sammenfaller med barnas behov». I sitatet kommer det fram hvordan departementets formål er å styre de barnevernsansatte i bestemte retninger gjennom faglige og økonomiske insentiver, basert på noen antakelser om hva som er barns behov. Et spørsmål i denne sammenheng, og som jeg kommer tilbake til i drøftingene, er hvilke faglige forståelser som ligger til grunn for retningen på en slik styring av de barnevernsansatte og hva det kan bety for ungdoms inngang til og møte med barnevernet.

2.2.1 Økonomiske rammer og kostnader

Ressursbruken i barnevernet kan deles i to kategorier, en for kommune og en for stat (Ekhaugen og Rasmussen, 2015, s. 49). Bufetat er finansiert over Barn- og likestillingsdepartementets budsjett og må tilpasse sin aktivitet innenfor vedtatt budsjetttramme i statsbudsjettet. Kommunenes frie inntekter finansierer det kommunale barnevernet. Den enkelte kommune må sørge for nødvendige bevilgninger for å kunne yte de barnevernstjenestene og tiltakene som kommunen har ansvar for etter loven (Prop, 73 L, (2016-2017), s. 21-33).

Bufetat og kommunen har et delt ansvar når det gjelder finansiering av enkelte typer barnevernstiltak (Krohn m.fl., 2020, s. 78; Prop. 73 L, (2016-2017)). Kommunene har som hovedregel det fulle økonomiske ansvaret for forebyggende arbeid og hjemmebaserte tiltak, mens staten finansierer en større del av kostnadene for de mer inngripende tiltakene som Bufetat tilbyr. I prop. 106 L ((2012-2013), s. 94) peker Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet på hvordan subsidieringen av statlige tiltak gjør det lettere for kommunene å velge disse tiltakene. Samtidig har kommunen og staten ofte motstridende økonomiske insentiver, og disse er ikke nødvendigvis i tråd med barnevernfaglige hensyn (Prop. 106 L, (2012-2013), s. 100). Et annet poeng i denne sammenheng er hvordan staten kun har betalingsansvar for unge under 20 år, mens ettervernstiltak som opprettholdes opp til 25 år må kommunen selv finansiere, jf. bvl. § 9-4 andre ledd.⁷ Det er planlagt endringer i kostnadsansvaret mellom kommune og stat som en del av den nevnte reformen i barnevernet.⁸

I 2015 var det kommunale barnevernets driftsutgifter, med unntak av Oslo, på til sammen 10,5 milliarder kroner (Prop, 73 L, (2016-2017), s. 21-33). Studier har funnet en markant utgiftsøkning i barnevernet i perioden 2002 til 2014. En viktig forklaring på denne økningen er vekst i antall barn som mottok tiltak og økning i utgifter til tiltak som innebærer flytting av barn utenfor hjemmet (Brandtzæg m.fl., 2010; Ekhaug og Rasmussen, 2015, s. 51). Ellingsen m.fl. (2015, s. 27) peker på hvordan plassering i institusjon er svært kostbart for en kommune, samt at plassering i fosterhjem medfører forholdsvis høye utgifter over et lengre tidsrom.

⁷ Den 1. januar 2021 trådte det i kraft en lovendring i barnevernloven, der aldersgrensen for ettervernstiltak ble hevet fra 23 år til 25 år.

⁸ Når barnevernsreformen trer i kraft oppheves dagens refusjonsordning for utgifter til ordinære fosterhjem, da også for ungdom med ordinære fosterhjem som ettervernstiltak. Kommunen får dermed fullt betalingsansvar for ordinære fosterhjem. Bufetats betalingsansvar vil gjelde ettervernstiltak i form av institusjonsplasser og spesialiserte fosterhjem (Prop. 84 L (2019-2020), s. 11). Se også https://bufdir.no/Barnevern/reform/om_reformen/

2.2.2 Økt kompetanse og flere stillinger

Ifølge SSB hadde 4 av 5 de ansatte i det kommunale barnevernet i 2018 utdanning på minst bachelornivå, og av disse var det 7 prosent som hadde utdanning på masternivå (Beyrer og Hjemås, 2020). Det har over tid vært en uttrykt politisk målsetting å heve kompetansen i det kommunale barnevernet (Kompetansestrategi for det kommunale barnevernet (2018-2024); NOU 2009:8; Meld. St. 13 (2011-2012)).⁹ Satsingen har vært rettet mot å styrke utdanningene for barnevernsfeltet (NOU 2009:8), å bedre samarbeidet på tvers av profesjoner og tjenester (Meld. St. 13 (2011-2012); NOU 2009:22) og å øke kompetansen hos de som allerede jobber i barnevernet (Kompetansestrategi for det kommunale barnevernet (2018 – 2024)). Barne- og likestillingsdepartementet har blant annet lansert og iverksatt en egen kompetansestrategi for det kommunale barnevernet som gjelder for perioden 2018 til 2024 (Kompetansestrategi for det kommunale barnevernet (2018 – 2024)). Strategien er en del av barnevernsreformen. Hovedelementene i strategien er et bedre tilbud om etter- og videreutdanning, bedre tilgang på faglig veiledning og lederstøtte, og å sikre god dialog og samarbeid mellom kommuner og statsforvalteren. I tillegg har Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019a) gjennomført en utredning om kompetansebehovet i barnevernet, og konkluderte med et behov for flere med mastergrad.

Når det gjelder antallet stillinger i barnevernet, er det en kommunal oppgave å sikre tilstrekkelig bemanning. En del av den politiske satsingen på barnevern har vært bevilgning av øremerkede midler til nye stillinger i kommunene, fra 2011 og de påfølgende årene (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2014a; Meld. St. 13 (2011-2012), s. 22; Prop. 73 L, (2016-2017), s. 27 og 158). Denne satsingen er en del av et såkalt barnevernsløft (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011a). I forarbeidene til ny barnevernsløft (Prop. 73 L, (2016-2017), s. 158) foreslår Barne- og likestillingsdepartementet å gå bort fra

⁹ NOU står for «Norges offentlige utredninger». Regjeringen eller et departement setter ned et utvalg og arbeidsgrupper som utreder ulike forhold i samfunnet, se <https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/id1767>

en slik øremerking av midler til stillinger når barnevernsreformen trer i kraft, tidligst i 2020.

2.3 Om meldinger

2.3.1 Hva er en melding og hvordan meldes det fra?

For å kunne gi barn som trenger det nødvendig omsorg og beskyttelse er barnevernstjenesten avhengig av at noen som kjenner barnets situasjon og er bekymret, melder fra om dette.

Barnevernloven sier ikke hva som er å anse som en melding, jf. barnevernloven § 4-2. Ifølge Barne- og likestillingsdepartementet (2019, s. 72) kan imidlertid alle henvendelser til barnevernstjenesten være en melding, også når melder ikke omtaler henvendelsen som en bekymring.

I vurderingen av om en henvendelse er å anse som en melding, skal de ansatte ikke vektlegge *hvordan* de fikk kjennskap til bekymringen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 71). Det er heller ikke stilt noen formkrav til en melding; den kan være både muntlig og skriftlig (Ofstad og Skar, 2009). En melding kan for eksempel komme per telefon, som e-post, som vanlig brev eller gjennom personlig oppmøte hos barnevernet, jf. kapittel 3 om forskning om barnevernets arbeid med meldinger (Juul, 2010, s. 196-197; Kojan, m.fl., 2016, s. 62; Lauritzen m.fl., 2019, s. 67; Lurie, 2015).¹⁰

Når det gjelder henvendelser fra barn og unge selv, samt fra foreldre, er disse ifølge Barne- og likestillingsdepartementet (2019, s. 71) å anse som meldinger dersom opplysningenes karakter gir grunnlag for bekymring for et barn. Denne type henvendelser kan være en melding, men også en søknad om bistand (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019c), og gir dermed et rom for barnevernsansattes skjønn. Barnevernet skal behandle en melding annerledes enn en søknad, fordi en søknad utløser flere rettigheter for partene enn det en melding

¹⁰ Kommunenes sentralforbund (KS) og Bufdir har nylig utviklet en nasjonal portal for meldinger som skal gjøre det mulig å sende meldinger til barnevernet digitalt. Denne nye løsningen er en del av prosjektet DigiBarnevern (KS, 2021). Siden denne måten å sende meldinger på er helt ny, og i liten grad prøvd ut, kommer jeg ikke til å gå nærmere inn på hva en slik endring kan bety for barn og unge.

gjør. For en søknad om hjelpetiltak gjelder reglene etter forvaltningsloven, som blant annet innebærer at en eventuell avgjørelse om å henlegge søknaden krever begrunnelse og partene kan klage på beslutningen, jf. forvaltningsloven (fvl.) §§ 24, 1.ledd og 28, 1. ledd (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 73). En henleggelse av en melding skal også ha en begrunnelse, men gir ikke partene rett til å klage på barnevernets beslutning, jf. bvl. 4-2.¹¹ Kjær og Mossige (2013) peker på hvordan det er juridisk inkonsekvent og paradoksalt at en søknad om barnevernstiltak fra foreldre skal behandles etter forvaltningsloven, men ikke en melding med bekymring for alvorlig omsorgssvikt. Et spørsmål i denne sammenhengen er om skillet mellom meldinger og søknader, i praksis forutsetter et behov for en kompetanse hos foreldre og barn om hvordan gå fram når de henvender seg til barnevernet. Altså, dersom barn og foreldre ønsker tiltak fra barnevernet bør de fremme dette som en søknad, for slik å ha rett til å klage dersom de får avslag på forespørselen sin. Denne diskusjonen, om det krever en kompetanse i møte med barnevernet for å få ønsket hjelp, kommer jeg inn på i avhandlingens analyser og drøftinger.

Ifølge Barne- og likestillingsdepartementet (2019, s. 71) er ikke alle henvendelser til barnevernet meldinger. Barnevernstjenesten skal kunne gi generelle råd og veiledning til privatpersoner og andre som tar kontakt med generelle henvendelser, uten at henvendelsen nødvendigvis er å anse som en melding, jf. fvl. § 11 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 71).

Det er opp til de barnevernsansatte å vurdere om informasjonen de har mottatt om ett eller flere barn, er å betrakte som en melding eller ikke (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 72). Hva som er en melding, er altså vidt og gir rom for barnevernsansattes tolkninger. I kapittel 3 kommer jeg tilbake til forskning om meldinger og hvordan enkelte studier har funnet ulik praksis mellom barnevernstjenester i hva de definerer og registrerer som meldinger (Lurie, 2015). I utredningen av ny barnevernlov (NOU 2016:16, s. 106) er det også påpekt hvordan det i noen tilfeller har vært uklart for barnevernsansatte om

¹¹ En henleggelse av en melding er ikke å anse som et enkeltvedtak, men en henleggelse av en undersøkelse er et enkeltvedtak og kan påklages, jf. bvl. 4-3.

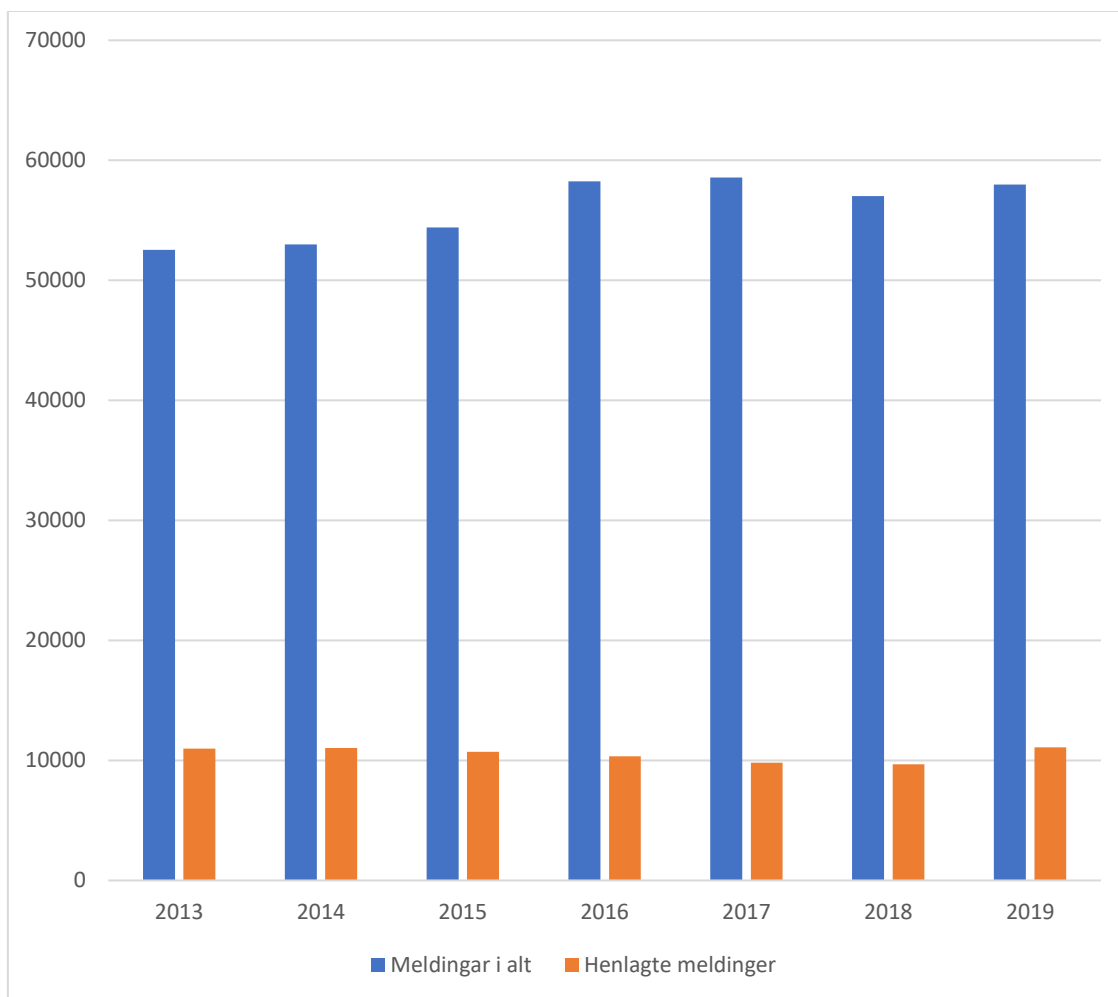
henvendelser er å anse som en melding eller ikke. Utvalget som har utredet ny barnevernlov (barnevernslovutvalget) foreslo derfor å presisere i den nye loven hva en melding til barnevernet er. Forslag til ny lovtekst om meldinger var at «alle kan gi melding til barnevernstjenesten. Melding er all innkommet informasjon om bekymring knyttet til ett eller flere barn. Meldingen kan være både skriftlig og muntlig» (NOU 2016:16, s. 271). Det kan diskuteres om dette forslaget faktisk tydeliggjør hva en melding er eller ikke er. Forslaget er uansett ikke fulgt opp av Barne- og likestillingsdepartementet og er dermed heller ikke inkludert i forslag til ny barnevernlov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 72).

2.3.2 Antall mottatte og henlagte meldinger over tid

Barnevernet kan velge mellom å henlegge eller å undersøke en melding, noe jeg også kommer tilbake til senere i kapitlet. SSB har offentliggjort statistikk om meldinger sammenhengende siden 2013. Det har vært en økning i antallet meldinger barnevernet har mottatt i årene etter 2013, med unntak av en liten reduksjon fra 2017 til 2019 (figur 1). I 2013 mottok barnevernet 52 553 meldinger, mens det kom 57 988 meldinger i 2019. På syv år var det dermed en økning på 10,3 prosent i antallet mottatte meldinger. Dette innebar en økning fra 36 meldinger per 1000 barn i 2013, til 40 meldinger per 1000 barn i 2019.

I samme periode (2013 – 2019) har det vært en liten nedgang i antallet henlagte meldinger, fra at 21 prosent av alle mottatte meldinger ble henlagt i 2013 til at 19 prosent av meldingene ble henlagt i 2019. I snitt ble knapt 19 prosent av alle meldingene henlagt i perioden. Samtidig har flere studier funnet store variasjoner mellom kommuner i andelen henlagte meldinger, noe jeg også kommer tilbake til i kapittel 3 (Ellingsen m.fl., 2015; Lauritzen m.fl., 2019; Lurie, 2015).

Figur 1 Antall mottatte og antall henlagte meldinger til barnevernet, 2013 - 2019

Kilde: SSB (2021). Tallmaterialet er hentet fra SSBs nettsider, men figuren er laget av meg.

For årene før 2013 er det ingen årlig oversikt hos SSB over det totale antallet meldinger til barnevernet (Bergjordet, Dyrhaug og Haugen, 2011). SSB har imidlertid publisert noe statistikk om meldinger i enkelte artikler før dette, hvor det blant annet framkommer at barnevernet mottok 15 344 meldinger i 1993 (Kojan m.fl., 2016, s. 66). Ser vi på endringer over tid innebærer dette en økning på nesten 278 prosent i antall meldinger fra 1993 til 2018.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019b) har lagt fram statistikk om meldinger fra 2008 og framover, hvor det framkommer at det fra 2008 til 2016 var en økning i antallet meldinger med 56 prosent. Fra 2016 har økningen i antallet meldinger flatet ut.

2.3.3 Hvem kan melde?

Det er vanlig å dele meldere inn i to kategorier, offentlig ansatte og privatpersoner (Riksrevisjonen, 2011-2012; NOU 2016:16). I det videre går jeg nærmere inn på de to gruppene av meldere.

Offentlig ansatte og profesjonelle med meldeplikt

Ansatte i offentlige tjenester og en rekke profesjonsutøvere, har plikt til å melde ellers taushetsbelagte opplysninger til barnevernstjenesten dersom de har grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. bvl. § 6-4. Offentlig myndighet innbefatter også organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune. Denne plikten til å melde til barnevernet er ofte omtalt som en meldeplikt, og er personlig og pålagt den enkelte ansatte (Barne- og familiedepartementet, 2005a, s. 28; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019c).

I et internasjonalt perspektiv er det forskjeller mellom land når det gjelder hvilke forhold, og hvilken grad av alvorlighet, som utløser meldeplikten (Mathews, 2014). I en norsk kontekst inntreffer meldeplikten når melder har grunn til å tro at noen av vilkårene i § 6-4 er til stede. Dette innebærer at meldeplikten er begrenset til de mer alvorlige tilfellene (Barne- og familiedepartementet, 2005a, s. 29; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019c; NOU 2016:16, s. 128; Stang m.fl., 2013, s. 84). Samtidig er det nok at en melder har grunn til å tro at slike forhold foreligger. Melderen trenger ikke å ha sikker kunnskap, men må ha noen konkrete holdepunkter for å kunne ha «grunn til å tro». Kravene til når offentlige meldere skal melde fra til barnevernet, gir rom for melderens skjønn (Stang m.fl., 2013, s. 85; Ofstad og Skar, 2009). Forskning har funnet at offentlige meldere var usikre på hvilke forhold som var alvorlig nok til å utløse meldeplikten og at det var forskjeller i hva som førte til at de valgte å melde fra (f.eks. Salvesen, 2015; Stang m.fl., 2013, s. 141 -142; Sjøbjerg m.fl., 2020; Crowll og Levi, 2012).

Når det foreligger samtykke fra partene i en sak, kan offentlige myndigheter også melde fra om mindre alvorlige forhold til barnevernstjenesten. Offentlige meldere kan ikke melde bekymring anonymt (Ofstad og Skar, 2009; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019c).

I tillegg til meldeplikten har en rekke offentlig ansatte en oppmerksomhetsplikt. Dette er en plikt til å være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenesten. Dersom offentlige tjenesteutøvere er oppmerksomme, kan de oppdage forhold som kan utløse meldeplikten, jf. opplæringsloven § 15-3, helsepersonelloven § 33, barnehageloven § 22, friskoleloven § 7-4, sosialtjenesteloven § 45, folketrygdloven § 25-11, familievernkontorloven § 10, ekteskapsloven § 26 a og krisesenterloven § 6.

Privatpersoner som melder

Privatpersoner har ikke meldeplikt selv om de får kjennskap til barn som lever under vanskelige livsforhold (NOU 2016:16, s.125). Det er heller ikke stilt krav til private meldere om at det må foreligge alvorlige forhold før de kan melde til barnevernstjenesten. Privatpersoner har også anledning til å fremsette en anonym melding. En anonym melding innebærer at melderens identitet er ukjent for barnevernstjenesten (Ofstad og Skar, 2009). Barnevernstjenesten har plikt til å vurdere anonyme meldinger. Ifølge Lindboe (2011) bør barnevernsansatte vurdere om anonyme meldinger kan være gitt i sjikanøs hensikt.

Private meldere kan også være barnet eller foreldre selv. Jeg har allerede vært inne på hvordan henvendelser fra barn og foreldre kan være en melding, men også en søknad. Utover dette er det ifølge Barne- og likestillingsdepartementet (2019, s. 74) ikke behov for å skille mellom meldinger fra barn, foreldre, eller andre. Departementet peker blant annet på at det ikke er behov for en lavere terskel for å undersøke en melding når den kommer fra barn eller foreldre, enn for henvendelser fra andre. De begrunner dette med hensynet til foreldre og hvordan de kan kvie seg for å ta kontakt med barnevernet for generelle råd og mer konkret hjelp, dersom det kan bety at barnevernet iverksetter en undersøkelse. Et spørsmål i denne sammenhengen er om det kan oppstå situasjoner hvor barn og ungdom trenger hjelp, men velger å holde tilbake

informasjon, med den konsekvens at barnevernet ikke ser det som sitt ansvar å undersøke meldingen. Departementet (2019, s. 77) påpeker selv at barn i noen saker kan vegre seg for å formidle informasjon til barnevernstjenesten i frykt for negative konsekvenser fra foreldre. Barnets frykt for represalier kan dermed hindre dem i å fortelle og en henvendelse fra et barn oppfyller dermed kanskje ikke alltid vilkårene for å iverksette en undersøkelse, selv om barnets situasjon i realiteten skulle tilsi et behov for tiltak. Jeg tar opp igjen dette temaet i avhandlingens analyser og drøftinger.

2.3.4 Hvem melder ifølge statistikken?

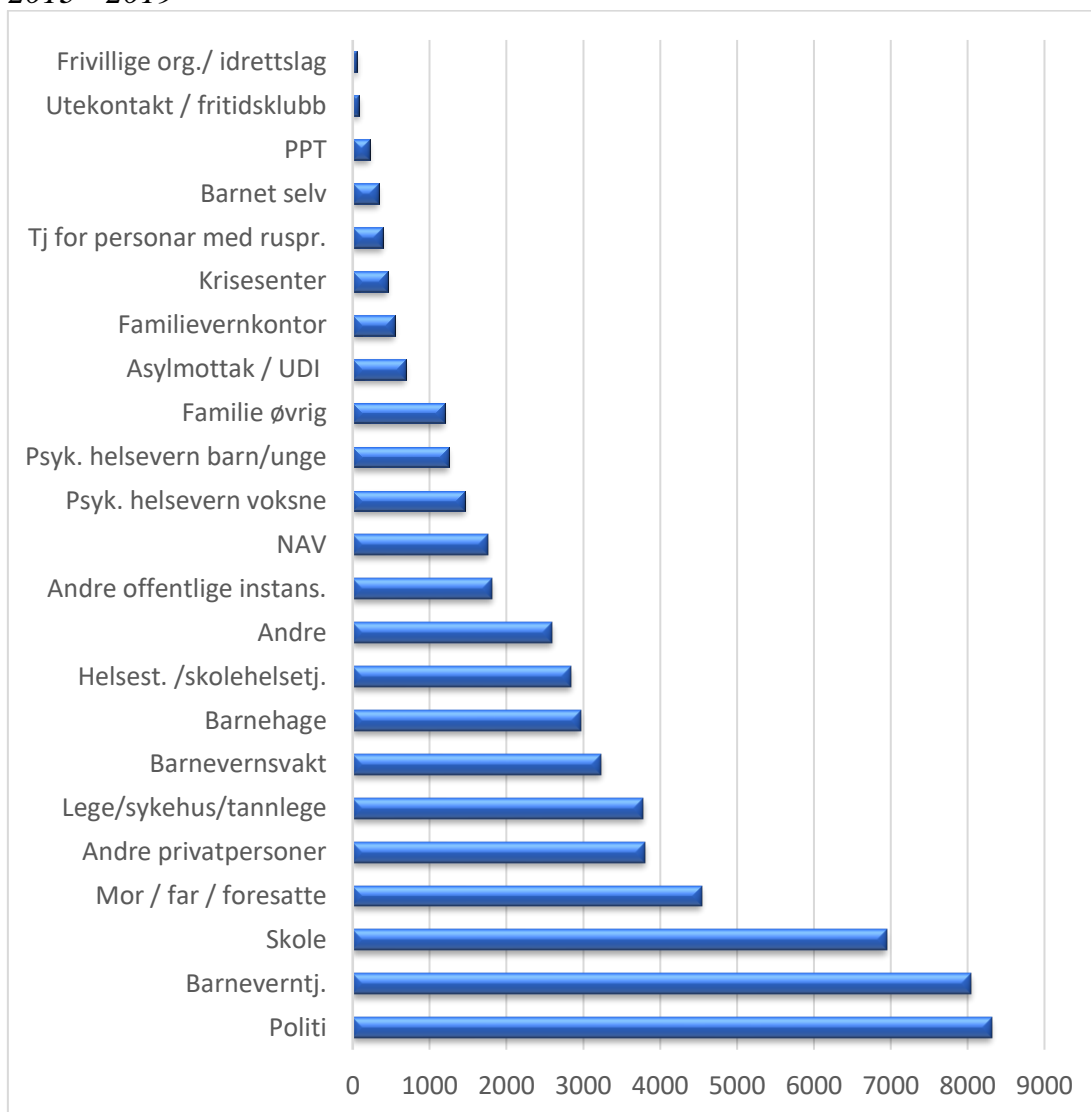
Barnevernsstatistikken skiller mellom 23 grupper av meldere, herunder en restkategori kalt «andre meldere». Politiet var den instansen som leverte flest meldinger til barnevernstjenesten i perioden 2013 til 2019, i gjennomsnitt rett over 8300 meldinger per år (figur 2). Etter politiet var det barnevernet selv som leverte flest meldinger, med rett over 8000 meldinger per år.¹² Detter kommer skolen, som sto for nesten 7000 meldinger. Disse tre gruppene stod til sammen for rett over 40 prosent av alle meldingene til barnevernet.

Den største gruppen innenfor kategorien private meldere er foreldre selv, som sto for 4537 meldinger i snitt per år. Meldinger fra foreldre utgjorde nesten 8 prosent av alle meldingene til barnevernet. Kojan m.fl. (2016, s. 67) peker på at det i perioden mellom 1996 og 2015 har vært en nedgang i andelen meldinger fra foreldre og barnet selv. Denne endringen, med flere offentlig ansatte og profesjonelle meldere og færre privatpersoner som melder, omtaler de som en profesjonalisering av hvem som melder fra til barnevernet (Kojan, m.fl., 2016, s. 67).

¹² Meldinger fra barnevernet selv dreier seg om meldinger fra egen barnevernstjeneste eller meldinger fra barnevernstjenesten i en annen kommune/bydel (Ellingsen m.fl., 2015, s. 23). Den kommunale barnevernstjenesten må melde fra når en familie flytter fra en kommune til en annen, dersom de mener at barnet kan ha behov for videre oppfølging fra barnevernet (Saksbehandlingsrundskrivet, 2019). Meldinger fra barnevernet selv kan også komme som et resultat av at barnevernet på bakgrunn av en melding om ét barn, finner grunn til selv å opprette undersøkelse for andre barn i familien (Lauritzen m.fl., s. 50). Barnevernstjenesten kan også melde til seg selv i tilfeller der en undersøkelse er henlagt fordi foreldre ikke ville ha tiltak og barnevernstjenesten anser det som nødvendig med en ny undersøkelse (Riksreviksjonen, 2011-2012, s 42). Lauritzen m.fl. (2019, s. 50) finner også at meldinger fra barnevernsvakten noen ganger registrertes som fra barnevernet selv.

Foreldre kan imidlertid være involvert i kontaktetableringen med barnevernet selv om de ikke er oppgitt som melder i den offisielle statistikken (Clifford m.fl., 2015, s. 67; Kojan m.fl., 2016, s. 64; Marthinsen m.fl., 2013a, s. 37). Dette kan skje dersom foreldre har samtykket til, eller ønsket, at offentlig ansatte kontakter barnevernet på deres vegne (Kojan, m.fl., 2016, s. 64). Marthinsen m.fl. (2013a, s. 37) fant for eksempel at foreldre mente de selv hadde meldt fra til barnevernet i 10 prosent flere tilfeller enn det barnevernet selv hadde registrert.

Figur 2 Type melder etter gjennomsnittlig antall leverte meldinger i perioden 2013 - 2019

Kilde: SSB (2021). Tallmaterialet er hentet fra SSBs nettsider, men figuren er laget av meg.

2.3.5 Meldinger fra barnet selv

Det er bare en liten andel av de registrerte meldingene som kommer fra barn og unge selv. I gjennomsnitt meldte 339 barn fra til barnevernet hvert år i perioden 2013 til 2019. Meldinger fra barn og unge utgjorde kun 0,6 prosent av det totale antallet meldinger til barnevernet. Kojan m.fl. (2016, s. 68) peker på at barn selv sto for to prosent av alle meldingene til barnevernet i 1996. Det har dermed vært en nedgang i andelen meldinger fra barnet selv, fra at barn sto for 2 prosent av alle meldingene i 1996, til 0,6 prosent i 2019. Et spørsmål jeg kommer tilbake til er om barn og unge kan ha vært delaktig i å sende en melding til barnevernet, uten at dette har framkommet i statistikken.

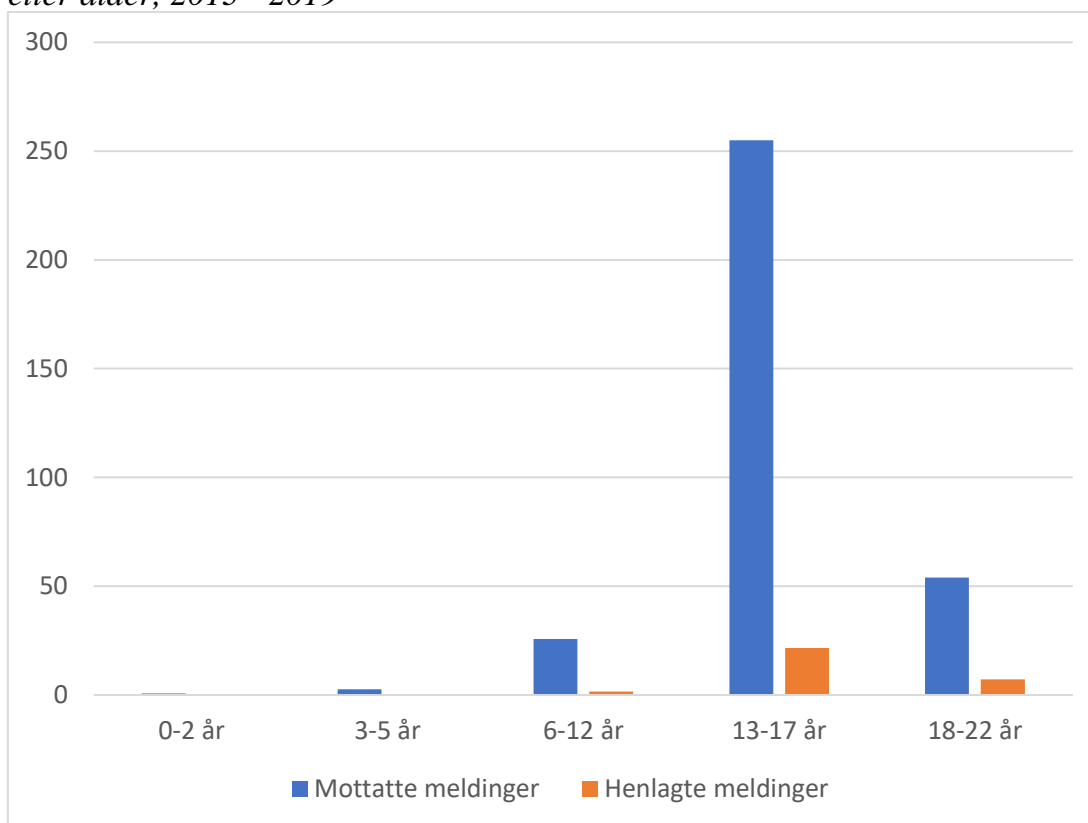
Det er hovedsakelig ungdom som selv melder fra til barnevernet (figur 3). Barn som var yngre enn 13 år sto for litt over 8 prosent av det totale antallet meldingene fra barnet selv. Barnevernets målgruppe er barn under 18 år, men med mulighet for ettervern frem til fylte 25 år, jf. bvl. § 1-3.¹³

Barnevernsstatistikken viser at barnevernet registrerer meldinger fra personer som er over 18 år. Dette skjer blant annet dersom ungdom allerede mottar ettervern og meldingen gjør at barnevernet vurderer et annet tiltak enn det de allerede tilbyr (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019b).

Barnevernet henla sjeldnere meldinger fra barnet selv, enn meldinger fra andre. Når det var et barn som selv meldte, ble rett under 9 prosent av meldingene henlagt, mot nesten 19 prosent av meldinger fra andre. Andel henlagte meldinger økte med barnets alder. Blant de minste barna under 6 år var det ingen henleggelse. For ungdom mellom 13 og 17 år ble 8,5 prosent av alle meldinger henlagt, mens andelen henleggelse for de mellom 18 og 22 år var 13,2 prosent i gjennomsnitt for perioden.

¹³ Den 1. januar 2021 trådte det i kraft en lovendring i barnevernloven, der aldersgrensen for etterverntiltak ble hevet fra 23 år til 25 år. Dette forklarer hvorfor statistikken fra SSB anvender alderskategorien 18 til 22 år.

Figur 3 Gjennomsnittlige mottatte og henlagte meldinger fra barnet selv per år etter alder, 2013 - 2019

Kilde: SSB (2021). Tallmaterialet er hentet fra SSBs nettsider, men figuren er laget av meg.

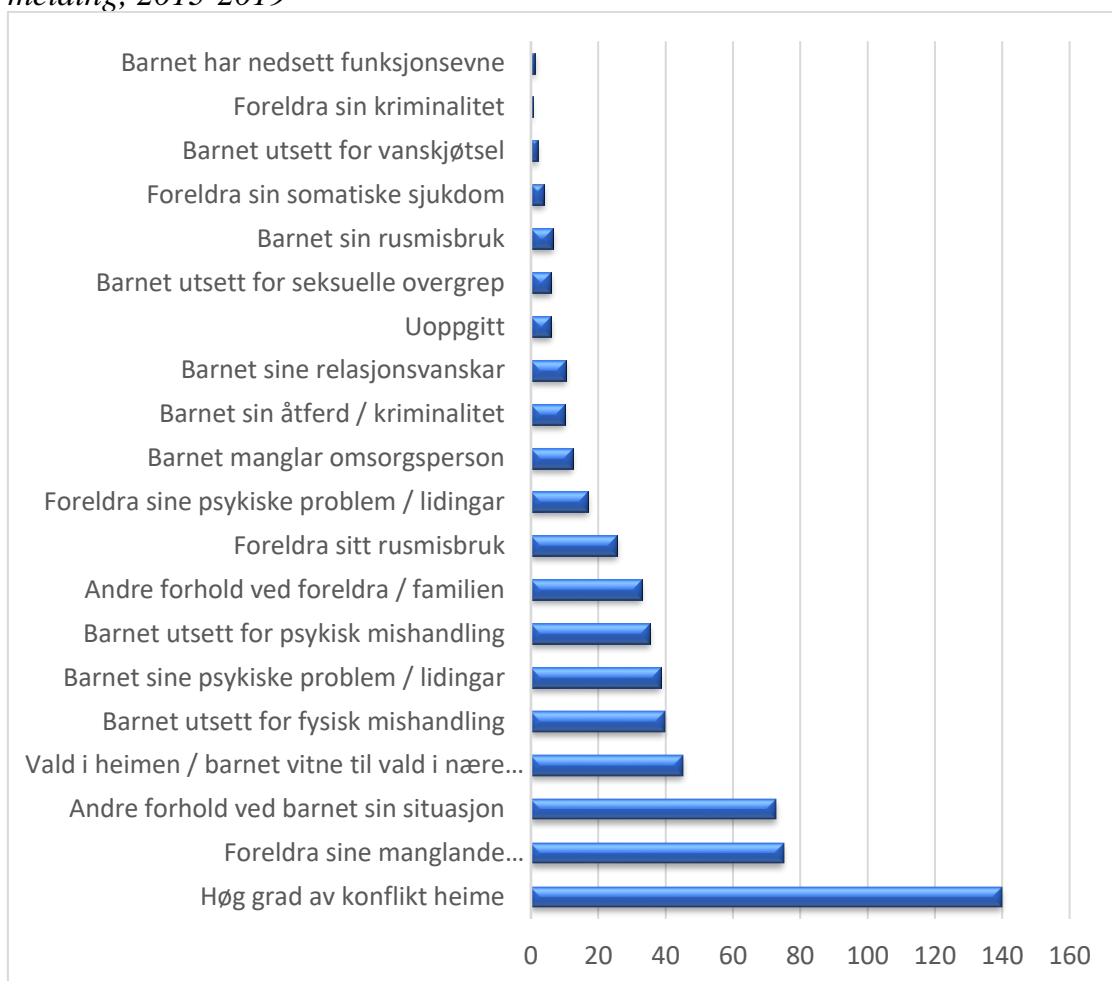
2.3.6 Hva melder barn fra om?

Når barn og unge tar kontakt med barnevernet, hva melder de da fra om ifølge barnevernets registreringer? SSBs barnevernsstatistikk skiller mellom 20 kategorier for innholdet i innkomne meldinger. En melding kan gis flere kategorier. I gjennomsnitt har hver melding fra barn og unge vel 1,7 innholdskategorier.

Samlet sett melder barn og unge oftest fra om forhold ved foreldres omsorg, og i betydelige mindre grad om forhold ved seg selv (figur 4). Den klart hyppigste kategorien for meldinger fra barnet selv er «høy grad av konflikt i hjemmet». Dette innholdet framkommer i nesten en fjerdedel av meldingene. Det er uklart om denne kategorien handler om konflikter mellom foreldre og/eller konflikter mellom foreldre og barn. Det nest hyppigste innholdet i meldinger fra barn og unge er «foreldres manglende foreldreferdigheter». Den tredje hyppigste

kategorien er «andre forhold ved barnet sin situasjon». Kategorien «andre forhold» gjør det utydelig hva henvendelser fra flere barn og unge egentlig handler om. Jeg vil i denne sammenhengen stille spørsmål ved hva som er gjort synlig og tilgjengelig som begrunnelser for å kontakte barnevernet og hva som forblir usynlig, når meldingen blir plassert i en «restkategori». Antallet meldinger som omhandler «andre forhold» kan indikere at bakgrunnen for at barn og unge tar kontakt med barnevernet, i flere tilfeller ikke er dekket av de tilgjengelige kategoriene og dermed forblir usynlig, et tema jeg kommer tilbake til i kapittel 10. Ifølge Marthinsen m.fl. (2013b, s. 16) har måleindikatorerne som registrer inntak i barnevernet, vært lite endret siden 1960-tallet. De peker samtidig på hvordan de tilgjengelige kategoriene i liten grad fanger opp mangfoldet av kontakt og aktivitet som dagens barnevern har med barn og familier.

Figur 4 Gjennomsnittlig antall mottatte meldinger fra barnet selv etter innhold i melding, 2013-2019

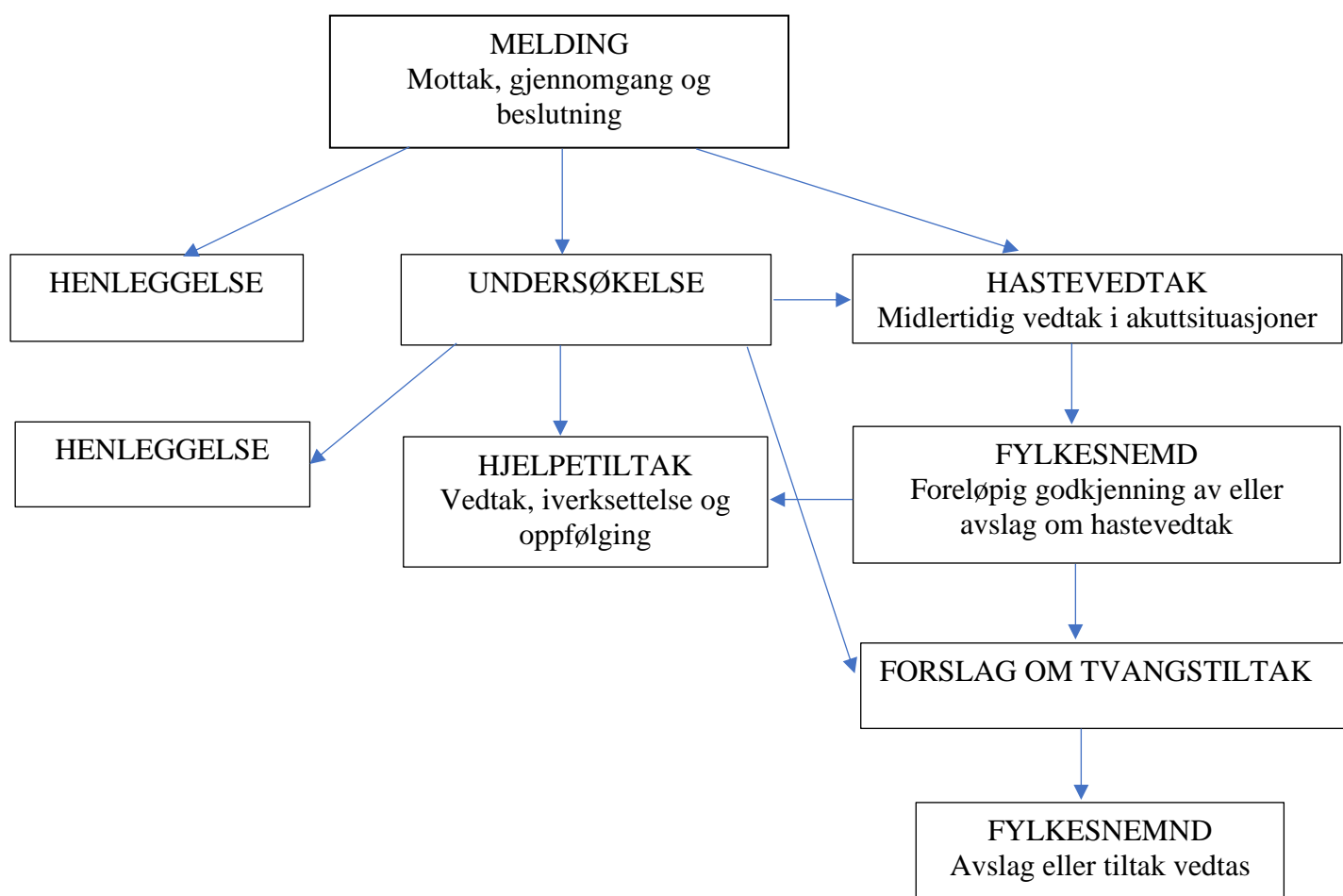

Kilde: SSB (2021). Tallmaterialet er hentet fra SSBs nettsider, men figuren er laget av meg.

2.4 Fasene i en barnevernssak

I politiske tekster er det kommunale barnevernets arbeid presentert som faseinndelt, hvor den første fasen starter når barnevernet mottar en melding (Prop. 106 L (2012-2013), s. 26). Ifølge Kojan m.fl. (2016, s. 64) starter barnevernets ansvar og beslutningsprosess formelt når en melding er registrert hos dem. Her vil jeg kort presentere den formelle gangen i en barnevernssak, fra mottatt melding til beslutning (figur 5). Jeg har valgt å omtale de «veiene» gjennom barnevernssystemet som er mest relevant for avhandlingens senere analyser og drøftinger. Dette innebærer at figur 5, og den påfølgende presentasjonen, ikke er dekkende for alle mulige alternative ruter, se for eksempel Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 107) for en mer detaljert figur.

Figur 5 Gangen i en barnevernssak

2.4.1 Formelle rammer for arbeidet med meldinger

Lov om barnevernstjenester regulerer barnevernsansattes arbeid med meldinger. Det følger av lovens § 4-2, som gjelder meldinger, at barnevernet skal gjennomgå og beslutte hva som skal bli gjort med alle innkomne meldinger snarest, og senest innen én uke. Tidsfristen på én uke har som formål å hindre at meldinger blir liggende ubehandlet over tid (Innst. O. nr. 80 (1991-1992); Ot. Prp. nr. 44 (1991-1992)).

Det som skjer i løpet av denne uken er i flere sammenhenger omtalt som meldingsfasen eller meldingsuken (Ellingsen m.fl., 2015, s. 24; Kojan m.fl., 2016, s. 64-73). Barnevernet må i løpet av denne uken beslutte om de skal henlegge eller undersøke meldingen. Barnevernloven pålegger barnevernstjenesten en plikt til å *vurdere* alle innkomne meldinger. Denne plikten innebærer ikke et krav om å undersøke alle innkomne meldinger (Ofstad og Skar, 2009).

Barnevernstjenestene organiserer arbeidet med mottaket og vurderingene av meldingene på forskjellige måter (Lauritzen, 2019, s. 15; Lurie, 2015, s. 13). Noen tjenester arbeider etter en generalistmodell. De ansatte arbeider da med hele spekteret av barnevernets kjerneoppgaver, inkludert meldinger. Andre har inndelt tjenesten i spesialiseringer, knyttet til de ulike fasene i en barnevernssak. Oppgavene til den enkelte ansatte er da i større grad knyttet til ett av kjerneområdene, slik som mottak og vurdering av meldinger (Lauritzen, 2019, s. 15). I kapittel 3 går jeg nærmere inn på forskning om barnevernsansattes arbeid med og vurdering av meldinger, samt hvordan arbeidet er organisert.

Henleggelse av meldinger

Meldinger som klart ikke kan føre til tiltak etter barnevernloven, skal umiddelbart henlegges (Ofstad og Skar, 2009). En henleggelse av en melding innebærer en avslutning av barnevernets kontakt med familien. Dette kan i praksis bety ulike ting for barnet. I noen tilfeller har ikke barnet og familien behov for barnevernstiltak. I andre tilfeller følger andre tjenester opp familien. Ellingsen m.fl. (2015, s. 25) peker på hvordan det bak en henleggelse kan ligge et aktivt arbeid fra barnevernet med å støtte familien til å komme i kontakt med

andre tjenester. En henleggelse kan imidlertid også innebære at barnet fortsatt lever i en risikosituasjon (Drugli og Marthinsen, 1998; Bunkholdt og Kvaran, 2015, s. 90).

I 2016 kom det et krav om at barnevernsansatte må skriftlig begrunne hvorfor en melding er henlagte. Avgjørelsen om å henlegge en melding er imidlertid ikke et enkeltvedtak og kan derfor ikke påklages eller overprøves (Prop. 169 L (2016-2017), s. 143). Unntak fra kravet om begrunnelse gjelder for åpenbart grunnløse meldinger, jf. bvl. § 4-2 annet ledd.

Jeg har allerede vært inne på hvordan det er et skille mellom meldinger og søknader til barnevernet. Dersom meldingen fremstår som en søknad fra en av partene om tiltak, vil en avgjørelse om å henlegge være å anse som et enkeltvedtak som partene kan påklage i henhold til forvaltningsloven, jf. fvl. §§ 24, 1.ledd og 28, 1. ledd (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 73).

2.4.2 Undersøkelse

Hovedkriteriet for om barnevernet skal undersøke en melding er angitt i lovens § 4-3: «dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter dette kapitlet, skal barnevernstjenesten snarest undersøke forholdene». Loven gir barnevernstjenesten en rett og en plikt til å gjennomføre en undersøkelse, dersom vilkårene i § 4-3 er oppfylt. Vilåret «rimelig grunn til å anta» er knyttet opp mot tiltak nevnt i lovens kapittel 4, noe jeg kommer tilbake til senere. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt for at et barn trenger tiltak for å starte en undersøkelse, men det må foreligge en konkret grunn som kan gi grunnlag for tiltak (NOU 2016:16, s.108). I NOU 2016:16 (s.108) er dette omtalt som en lav terskel for å undersøke en melding.

En barnevernsundersøkelse innebærer et inngrep fra det offentlige i den enkeltes rett til privatliv og familieliv, jf. EMK art. 8 og menneskerettsloven § 2.

Barnevernsansatte må derfor, i vurderingen av om de skal undersøke eller henlegge en melding, ha med både hensynet om tidlig hjelp og hensynet til belastningen en undersøkelse kan utgjøre for en familie (Ofstad og Skar, 2009). Da barnevernloven fra 1992 ble vedtatt, påpekte Stortinget at «det vil alltid være

et spørsmål om hvor sikre holdepunkter som kreves før det kan iverksettes en undersøkelse. To interesser vil her stå mot hverandre – hensynet til privatlivets fred og behovet for å bringe klarhet i forholdet av hensyn til ett eller flere barn. Det er viktig å hindre at hensynet til privatlivets fred fører til at barn ikke får den nødvendige hjelp fra barnevernstjenesten» (Innst. O. nr. 80 (1991-1992), s. 14). Terskelen for å kunne iverksette en undersøkelse er av lovgiver gjort lavere for barnevernloven fra 1992 enn den var for tidligere barnevernlover (Ofstad og Skar, 2009).

Dersom barnevernet beslutter å undersøke en melding skal de undersøke forholdene snarest og senest innen tre måneder. Denne fristen for gjennomføring av en undersøkelse kan utvides til seks måneder i særlige tilfeller, jf. bvl. § 6-9. Foreldre kan ikke motsette seg en undersøkelse, jf. bvl. § 4-3.

Formålet med en undersøkelse er å sikre nødvendig og riktig hjelp til de barna som trenger det. Barnevernstjenesten må skaffe seg kunnskap om barnets situasjon for å kunne vurdere om lovens vilkår for å iverksette tiltak er oppfylt (Bunkholdt og Kvaran, 2015, s. 97; Ofstad og Skar, 2009). Fremgangsmåtene i en undersøkelse skal tilpasses sakens alvorlighetsgrad, og ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig, jf. bvl. § 4-3. Innholdet i en undersøkelse kan blant annet være hjemmebesøk, samtaler med foreldrene, alenesamtale med barnet og innhenting av informasjon fra andre etater som kjenner familien (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006; Kiledal og Norstoga, 2011).

En undersøkelse avsluttes enten med en henleggelse, iverksettelse av frivillige hjelpetiltak eller at det fremmes sak om tvangsvedtak til fylkesnemnda (Ofstad og Skar, 2009; Prop 169 L, (2016-2017), s. 25). For undersøkelser som ender med tiltak, er frivillige hjelpetiltak i hjemmet det vanligste, jf. kapittel 3 om forskning om barnevernstiltak.

2.4.3 Frivillige hjelpetiltak

Det mildeste kriteriet for å kunne iverksette barnevernstiltak er å finne i barnevernloven § 4-4 andre ledd, om frivillige hjelpetiltak. Tiltakene kan bare settes i verk dersom foreldre og barn over 15 år samtykker til det. I tillegg må

«barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det». Med «særlige behov» menes at det konkrete barnet må ha særlige behov for hjelp, sammenlignet med barn generelt (NOU 2016:16, s. 139; Ofstad og Skar, 2009). I NOU 2016:16 (s. 138) framkommer det at «andre grunner» til barnets særlige behov, utover forhold i hjemmet, kan være situasjoner der barnet utsetter sin egen eller andres helse eller utvikling for fare. Felles for frivillige hjelpetiltak er at barnet fortsatt har bosted hjemme eller et annet sted bestemt av foreldrene, og at det formelt sett er foreldrene som har den daglige omsorgen.

Formålet med å sette i verk frivillige hjelpetiltak er å bidra til positiv endring hos barnet og/eller i familien, jf. bvl. § 4-4 første ledd. I prop. 106 L ((2012-2013), s. 150) er det vektlagt at tiltakene bør bidra til å styrke foreldreferdigheter og bedre samspillet mellom foreldre og barn. Noen forskere har problematisert en slik tilnærming til hjelpetiltak, noe jeg kommer tilbake til i kapittel 3 om forskning om hjelpetiltak.

Flytting av barn som frivillig hjelpetiltak

Barnevernet kan plassere et barn i fosterhjem eller på institusjon som et frivillig hjelpetiltak, dersom andre frivillige hjelpetiltak ikke kan bidra til å møte barnets behov, og foreldre og barn med partsrettigheter samtykker, jf. bvl. § 4-4 sjette ledd og § 6-3 (NOU 2016:16, s. 142; Ot.prp. nr. 44, (1991-1992), s. 33). Videre er det presisert i politiske styringstekster at barnevernet bør vurdere omsorgsovertakelse med en gang, dersom det er forventet at foreldrene i lengre tid ikke vil kunne gi barnet tilstrekkelig omsorg. Dette fordi det kan være behov for å skape større stabilitet og forutsigbarhet i barnets omsorgssituasjon enn det en frivillig flytting gir rom for (NOU 2016:16, s. 142-143; Ot.prp. nr. 44, (1991-1992), s. 33). Ifølge Berrick m.fl. (2015a) har om lag 25 til 30 prosent av alle flyttinger av barn i Norge vært frivillige hjelpetiltak.

Flytting av barn som frivillig hjelpetiltak var opprinnelig tenkt som et tiltak for noen få spesielle saker. I forarbeidene til ny barnevernlov framkommer det at det kan se ut til at barnevernet anvender denne bestemmelsen i større omfang enn det lovgiver forutsatte i 1992. I tillegg er varigheten av tiltaket lengre enn det som var den opprinnelige intensjonen (NOU 2016:16, s. 143). Samtidig er det i NOU

2016:16 (s. 144) konkludert med at det i ny barnevernslov skal gis rom for å flytte barn som et frivillig hjelpetiltak, i samsvar med det som synes å være dagens praksis. Lovutvalget begrunner dette med at en flytting med samtykke er et mildere inngrep enn et vedtak om omsorgsovertakelse, og kan derfor være en god ordning for barnet. Noen av ungdommene jeg intervjuet utfordret denne vurderingen av frivillig flytting som det beste for barnet, noe jeg også kommer tilbake til i avhandlingens analysekapitler.

2.4.4 Omsorgsovertakelse

Barnevernet har anledning til å overta omsorgen for et barn, også mot foreldres og barnets vilje, dersom det er ansett som nødvendig, jf. bvl. § 4-12. Ved en omsorgsovertakelse overtar barnevernet den daglige omsorgen for barnet, og barnet flytter til et fosterhjem eller i institusjon (NOU 2016:16, s.153; NOU 2012:5, s. 67). Det er fylkesnemnda som beslutter og vedtar en omsorgsovertakelse, men det er den kommunale barnevernstjenesten som forbereder og fremmer forslag om et slikt tiltak og som gjennomfører det i etterkant (Bunkholdt og Kvaran, 2015).¹⁴

Vilkårene for omsorgsovertakelse fremkommer i § 4-12 første og andre ledd. For å treffe vedtak om omsorgsovertakelse må et av vilkårene i § 4-12 bokstav a til d være oppfylt (NOU 2016:16, s. 153). Bokstav a omfatter tilfeller der «det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet». Bokstav b omhandler tilfeller der «foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring». Bokstav c retter seg mot situasjoner der «barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet». Vilkåret i bokstav c innbefatter fysisk mishandling, seksuelle overgrep, psykisk sjikane, trakassering og vedvarende mindre overgrep (NOU 2016:16, s. 153; Ot.prop. nr. 44, 1991-1992, s. 43). Til slutt er det bokstav d, som omhandler situasjoner der «det er overveiende

¹⁴ Fylkesnemnda kan pålegge foreldre noen typer hjelpetiltak, jf. bvl. § 4-4 tredje og fjerde ledd. Fylkesnemnda kan også beslutte at et barn skal flytte på institusjon på grunn av alvorlige atferdsproblemer, jf. bvl. § 4-24. Jeg går ikke nærmere inn på disse tiltakene fordi denne type tiltak ikke er tema senere i avhandlingen.

sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet». Mens bokstav a til c innebærer en nåtidsvurdering av barnets situasjon, må det etter bokstav d foretas en framtidsvurdering av om det på sikt foreligger risiko for at barnet blir alvorlig skadet ved å forbli i hjemmet (NOU 2012:5, s. 68-69; NOU 2016:16, s. 153).

I tillegg til at ett av vilkårene i § 4-12 bokstav a til d må være oppfylt, må situasjonen være slik at andre hjelpetiltak ikke kan bidra til å skape tilfredsstillende forhold for barnet i hjemmet, jf. bvl. § 4-12 andre ledd. Dette handler om det mildeste inngreps prinsipp (NOU 2016:16, s. 153). Det siste hensynet i vurderingen av en omsorgsovertakelse er hensynet til barnets beste, jf. bvl. § 4-1. For å kunne vedta en omsorgsovertakelse må tiltaket være til barnets beste (NOU 2012:5, s. 70). I avhandlingens neste kapittel presenterer jeg forskning knyttet til terskelen for omsorgsovertakelse og hensynet til barnets beste i forbindelse med omsorgsovertakelse.

2.4.5 Alvorlige atferdsvansker

Barnevernet kan flytte barn og ungdom på institusjon dersom de har vist alvorlige atferdsvansker. Dette kan gjøres både med og uten barnets og foreldrenes samtykke, jf. bvl. §4-24 og § 4-26. Atferdsvanskene må ha kommet til uttrykk ved alvorlig eller gjentatt kriminalitet, vedvarende misbruk av rusmidler eller på annen måte. Tiltakene skal være motivert ut ifra barnets behov for hjelp, og ikke som et vern av samfunnet (NOU 2016:16, s. 162).

Denne type plasseringer omfatter både kortere opphold for undersøkelse og korttidsbehandling, samt mer langvarig behandling. Tiltaket innebærer ikke at omsorgen fratras foreldrene (NOU 2016:16, s. 162). Det er fylkesnemnda som treffer vedtak om flytting på institusjon uten samtykke, jf. bvl. § 4-25.

I arbeidet med ny barnevernslov er det foreslått å opprettholde adgangen til å treffe vedtak i situasjoner som omfattes av lovens § 4-24, men samtidig å ta ut begrepet atferd fra lovens bestemmelser (NOU 2016:16, s. 162).¹⁵

¹⁵ Jeg går ikke nærmere inn på plassering av barn på bakgrunn av alvorlige atferdsvansker i det videre, da dette ikke ble aktualisert i mine intervjuer og derfor ikke er tema videre i avhandlingen.

2.4.6 Akutt flytting av et barn

I situasjoner hvor det ikke er tid til å vente på en ordinær behandling av en sak, kan barnevernet fatte et hastevedtak, jf. bvl. § 4-6.¹⁶ Vilkåret for å kunne fatte et slikt vedtak, og å flytte et barn akutt, er at barnet befinner seg i en faresituasjon som krever at barnevernet iverksetter tiltak umiddelbart for å beskytte barnet (NOU 2016:16, s. 170). Barnevernet må derfor fatte beslutningene raskt, basert på alarmerende, men ofte begrenset informasjon om barnets omsorgssituasjon (Stang, 2018). Informasjonen som framkommer i en melding, kan føre til at barnevernet fatter et hastevedtak. Det er imidlertid en politisk målsetting at denne type tiltak skal unngås om mulig, med begrunnelse i skadevirkningene og belastningen det kan ha for barna og deres familier (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2014, s. 6 og 61).

I barnevernloven er det seks hjemler som regulerer barnevernets inngrep i akutte situasjoner. På bakgrunn av intervjuene jeg gjorde med ungdom er den mest aktuelle hjemmelen i denne avhandlingen § 4-6 andre ledd, som gir barnevernets leder mulighet til å plassere et barn utenfor hjemmet uten foreldrenes samtykke når det er fare for at barnet blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet.

Akuttberedskap og barnevernsvakt

I 2014 ble det fra politisk hold stilt krav til alle kommuner om å ha en akuttberedskap for barnevernet, som er tilgjengelig også utenfor barnevernstjenestens normale åpningstider. Dette kravet ble skjerpet i 2016, ved at beredskapen skulle være formalisert (Oslo Economics, Fürst og Høverstad, 2019, s. 20). En del av ansvaret til beredskapsordningen er å følge opp alvorlige meldinger som ikke kan vente til barnevernstjenesten åpner neste dag (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017, s. 4).

I 2008 hadde 57 prosent av kommunene ingen form for beredskap etter barnevernstjenestens kontortid (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2014, s. 43). I 2017 var det 48 prosent av kommunene som ikke hadde organisert en

¹⁶ En ordinær behandling av en sak har jeg presentert i den delen av kapittelet som handler om fasene i en barnevernssak.

formalisert beredskap (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017, s. 3), mens denne andelen hadde sunket til 17 prosent i 2019 (Barne- og familiedepartementet, 2019). Det er ikke stilt krav til hvordan akuttberedskapen skal være organisert. Noen barnevernstjenester har etablert en barnevernsvakt. Dette innebærer en aktiv beredskap utenom arbeidstid og helger, og i flere tilfeller egne ansatte (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017, s. 6).

I tillegg til den enkelte kommunes akuttberedskap, ble det i 2009 etablert et nasjonalt nødnummer (116 111) for barn og unge.¹⁷ Dette er en alarmtelefon for barn og unge som er utsatt for ulike former for vold, overgrep eller omsorgssvikt. Telefonen er åpen når barnevernstjenesten er stengt. Alarmtelefonen er avhengig av å kunne kontakte lokale beredskapsordninger når barn og unge tar kontakt og trenger hjelp. Telefonen er slik ment som et tillegg til barnevernets eksisterende akuttberedskap (116111.no).

2.4.7 Ettervern

Barnevernets målgruppe er i hovedsak barn mellom 0 og 18 år. Barnevernlov gir imidlertid ungdom mellom 18 og 25 år som ønsker det mulighet til fortsatt å motta barnevernstiltak, jf. bvl. § 1-3. I juni 2020 vedtok Stortinget å heve aldersgrensen for tiltak til 25 år. Denne endringen trådte i kraft den 1. januar 2021. Muligheten til å få videre tiltak gjelder for alle ungdommer som har mottatt barnevernstiltak frem til fylte 18 år. For ungdom under barnevernets omsorg har barnevernet en plikt til sammen med ungdommen å vurdere videre tiltak, i god tid før ungdommen fyller 18 år, jf. bvl. § 4-15.

Barnevernets oppfølging av ungdom over 18 år kalles gjerne ettervern. Behovet for ettervern er begrunnet med tidligere barnevernsbarns behov for fortsatt hjelp og oppfølging etter myndighetsalder (NOU 2016:16, s. 203; Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011b). Målsettingen er å gi nødvendig hjelp og støtte i overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse (Barne- likestillings-

¹⁷ Ingen av ungdommene jeg intervjuet kjente til alarmtelefonen. Det var også svært få barnevernsansatte som hadde erfaring med å få meldinger via dette nødnummeret. Jeg går derfor ikke nærmere inn på denne tematikken i avhandlingen.

og inkluderingsdepartementet, 2011b), et tema jeg kommer tilbake til i analysen av egne data, senere i avhandlingen.

2.4.8 Beslutninger og skjønn

Jeg har så langt pekt på de juridiske rammene og de politiske føringene for barnevernets arbeid. Samtidig som barnevernet er regulert gjennom lover, prosedyrer og retningslinjer, er det også et rom for de ansattes bruk av skjønn (f.eks. Berrick m.fl., 2015a; Bunkholdt og Kvaran, 2015; NOU 2016:16).

Det er i stor grad de ansatte som utøver det daglige profesjonelle arbeidet, som også utøver skjønnet i den konkrete situasjonen (Hvinden 1994, s. 112). Skjønn er ansett som nødvendig for å kunne ta hensyn til individuelle forhold og den konkrete situasjonen i hver sak (Berrick m.fl., 2015a). Regler og instruksjoner kan ikke fult ut ta høyde for varierende omstendigheter og hendelser (Lipsky, 1980, s. 15). Grimen og Molander (2008, s. 179) forklarer skjønn som «en form for praktisk resonnering, hvor formålet er konklusjoner om hva som bør gjøres i konkrete enkelttilfeller, men hvor holdepunktene er svake».

Barnevernstjenesten er kjennetegnet av det Grimen og Molander (2008, s. 181 - 182) omtaler som negativ frihet. Ansatte har et handlingsrom innenfor hva som ikke er ulovlig og ikke påbudt. Skjønn er i dette perspektivet et rom for vurderinger og valg, gjort innenfor rammene satt av myndighetene. De som utøver skjønnet, må kunne redegjøre for og begrunne sine valg overfor den myndigheten som har satt standarden. Innenfor dette skjønnsrommet kan de ansatte anvende sitt profesjonelle skjønn. Profesjonelt skjønn handler om integrert kunnskap, altså når den profesjonelle kombinerer sin teoretiske kunnskap med erfaringer (Levin, 2004, s. 55).

Lipsky (1980) peker på hvordan bakkebyråkratenes skjønnsutøvelse handler om tidsbruk og prioriteringer, og hvordan de står overfor et gap mellom realiteter, som innebærer begrensede ressurser på den ene siden og politiske idealer for hvordan jobben bør utføres på den andre siden. For å håndtere dette gapet utvikler bakkebyråkatene ulike strategier, som kan sees som en form for skjønnsutøvelse. Skjønn er altså en integrert del av byråkratiske

beslutningsprosesser og prosedyrer. Samtidig peker Hvinden (1994, s. 116) på det han kaller «avvikende skjønn». Dette handler om de tilfellene der ansatte går utenfor formelle retningslinjer og fatter beslutninger som ikke er i tråd med regelverk og prosedyrer, men som er ansett som det beste for brukeren og/eller dem selv.

I avhandlingens kapittel 3 viser jeg blant annet hvordan det i flere studier er rettet kritikk mot barnevernsansattes bruk av skjønn, samt mot hvordan beslutninger noen ganger ukritisk baserer seg på tatt for gitte antakelser om hva som for eksempel er godt foreldreskap og barnets beste.

2. 5 Avslutning

I dette kapittelet har jeg først og fremst presentert de formelle rammene og politiske idealene for arbeidet i barnevernet. I de senere analysene og drøftingen løfter jeg fram egen empiri og problematisere noen av disse idealene, og antakelsene de bygger på. I tillegg setter dette kapittelet avhandlingens tematikk i en større kontekst, ved å presentere statistikk over meldinger til barnevernet, og da spesielt med vekt på meldinger fra barn og unge selv, samt ved å presentere gangen i en barnevernssak.

3 Relevant forskning

3.1 Innledning

Denne avhandlingen bidrar med kunnskap om meldinger til barnevernet. Mer konkret, ungdoms erfaringer med å komme i kontakt med barnevernet. I dette kapitlet presenterer jeg forskning om meldere til barnevernet, hvordan barnevernsansatte jobber med meldinger, samt hvordan barn og unge selv går fram for å få hjelp.

Mens den konkrete tematikken i avhandlingen er meldinger, bidrar også avhandlingen med kunnskap om hvordan beslutninger om hvilke meldinger som skal undersøkes og henlegges, handler om å trekke grenser for barnevernets ansvarsområder. Hvilken kunnskap slike beslutninger baserer seg på kan ha betydning for ansattes praksisutøvelse og ungdoms møte med tjenesten. Et spørsmål mine funn aktualiserer i denne sammenhengen er hvem som skal være med på å definere hva barnevernet skal jobbe med. Før jeg går inn på forskning om meldinger, presenterer jeg derfor forskning om grensene for barnevernets inngripen i barn og familiers liv.

Jeg viser til forskning som er gjort i både en norsk kontekst og i andre land. Jeg har valgt å kun inkludere studier fra vestlige land på bakgrunn av delvis sammenlignbare velferdssystemer og barnevernstjenester, noe som kan gjøre funnene mer relevant for en norske kontekst. Det er imidlertid også forskjeller mellom vestlige land, noe jeg kommer tilbake til senere i kapitlet. Samtidig er det et poeng at Norge er et flerkulturelt samfunn, og at ungdom med en annen kulturell bakgrunn kan ha andre erfaringer fra å komme i kontakt med det norske barnevernet enn etnisk norske, se for eksempel Berg m.fl., 2017; Løvgren, 2017; Rugkåsa m.fl., 2017 eller Tembo m.fl., 2020. Denne tematikken kunne vært interessant å undersøke nærmere, men var i liten grad aktuell i mine intervjuer. Jeg har derfor valgt å ikke presentere denne type forskning i dette kapitlet. Mine framgangsmåter for å finne fram til de aktuelle studiene er presentert i kapittel 6.

3.2 Forskning om grensene for barnevernets ansvarsområder

En rekke studier innenfor barnevernsfeltet har sett på kulturelle og historiske forskjeller når det gjelder hvorvidt og hvordan staten skal involvere seg i den private sfære, for å beskytte og støtte barn og familier. En slik tilnærming innebærer at hva vi forstår som omsorgssvikt er normativ og må sees ut fra en kulturell og historisk kontekst (Christiansen, 2011). Det er bred enighet om at våre ideer om mishandling og omsorgssvikt er sosialt konstruert (Christiansen, 2011; Gelles, 1975; Hacking, 1991, 1999, s.125-162). Forskning som retter seg mot hva barnevernet skal involvere seg i, handler om grensene for barnevernets ansvarsområder. En tilnærming for å undersøke denne tematikken har vært å sammenligne barnevernstjenester på tvers av land. En annen tilnærming har vært å se på endringer i barnevernets ansvarsområde over tid, innenfor et land.

3.2.1 Nasjonale likheter og forskjeller

Alle europeiske land har vedtatt FNs konvensjon om barns rettigheter og har derfor noen felles juridiske forpliktelser overfor barn og unge (Schweppe, 2002; Wekerle, 2013). Dette handler blant annet om å sørge for å beskytte barn mot «alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk», jf. FNs barnekonvensjon (BK.) artikkel (art.) 19. Kriz og Skivenes (2014) peker også på hvordan barnevernet i England, Norge og USA har noen felles grunnleggende prinsipper om barnets beste, å bevare familien, samt stabilitet og trygghet for barnet. Dette er prinsipper som framkommer i landenes lovverk og i politiske dokumenter.

Samtidig som barnevernstjenestene har fellestrekk, er det en rekke studier som har funnet forskjeller i hvordan barnevernet er organisert i Norden, sammenlignet med en rekke andre vestlig land. På bakgrunn av empiriske studier har forskere utviklet kategorier for å tydeliggjøre kjennetegn ved ulike lands barnevernstjenester. Slike inndelinger viser forskjeller mellom land i hva som er ansett for å være barnevernets ansvar og ikke, og hvordan kultur og verdier ligger til grunn for landenes valg av barnevernstype (Connolly og Katz, 2020). Gilbert (1997) har vært sentral i arbeidet med å utvikle denne kategoriseringen og har

ved å sammenligne ni land, identifisert to typer barnevernssystemer.¹⁸ Den første typen barnevern omtaler han som risikoorientert (child protection), mens den andre typen har en familieorientering (family service). Gilberts inndeling har vært anvendt og videreutviklet i flere forskningspublikasjoner de siste 20 årene (f.eks. Connolly og Katz, 2020; Gilbert m.fl., 2011; Kriz og Skivenes, 2014).¹⁹

Engelskspråklige land, som Storbritannia (med unntak av England), USA og Australia har blitt kategorisert som risikoorienterte systemer, mens de nordiske landene og kontinental-Europa har vært ansett for å være familieorienterte.²⁰ I 2011 inkluderte Gilbert, Parton og Skivenes (2011) det norske barnevernet i analysene og kategoriserte tjenesten som familieorientert.

Kjennetegn ved barnevernstjenester med en risikoorientering er et ansvar som er avgrenset til barn i risiko, der beskyttelse mot overgrep og mishandling står sentralt (Gilbert, Parton og Skivenes, 2011). Innenfor denne orienteringen er omsorgssvikt noe barnevernet skal beskytte barn mot (Gilbert, 1997, s. 232). Terskelen for å iverksette tiltak i familien er nokså høy og hvilke tiltak barnevernet tilbyr er begrenset (Berrick, 2011; Parton og Berridge, 2011). Ifølge Lonne m.fl. (2009) er det et fellestrekk mellom de engelskspråklige landene (USA, Canada, Australia, Storbritannia, New Zealand) at det er en mer granskende undersøkelse rettet mot risikoen som omsorgsgiver kan utgjøre for barnet. De barnevernsansatte er i nokså høy grad regulert av lover, instruksjoner, retningslinjer og prosedyrer, noe som innebærer lite rom for skjønnsutøvelse (Berrick m.fl., 2015a; Samsonsen, 2016; Wastell, m.fl., 2010).

England skiller seg noe ut og er beskrevet som et hybridsystem som kan plasseres et sted midt mellom de to nevnte orienteringene. Dette fordi den engelske lovgivningen vektlegger støtte til utsatte familier, mens barnevernet i praksis har større grad av risikoorientering (Parton and Berridge, 2011; Kriz og

¹⁸ Landene som ble sammenlignet var Belgia, Canada, Danmark, England, Finland, Tyskland, Nederland, Sveige og USA.

¹⁹ En kritikk mot Gilberts typologi har vært at den kun tar utgangspunkt i vestlige velferdsstater. Noen forskere har forsøkt å videreutvikle typologien til å være universell og slik kunne anvendes for flere land og kontekster (Connolly og Katz, 2020; Connolly m.fl., 2014). Jeg går ikke nærmere inn på dette arbeidet her, da det er forskning fra de mer utviklede velferdssystemene som er mest aktuell for en norsk kontekst.

²⁰ Storbritannia er en samlebetegnelse for landene England, Wales, Skottland, Nord-Irland.

Skivenes, 2013). England har for eksempel en høyere terskel enn Norge for å iverksette undersøkelser (Kane, 2016) og for å tilby tiltak (Parton og Berridge, 2011).

Barnevern med en familieorientering har som målsetting å støtte og ivareta familien, og barnets og familiens behov er ment å skulle styre valg av tiltak (Christiansen, 2011; Khoo m.fl., 2002; Kojan & Lonne, 2012). Omsorgssvikt er forstått som et resultat av familiekonflikter eller dysfunksjonelle forhold i familien, slik som psykiske vansker, økonomiske problemer eller sosioøkonomisk stress. Gjennom støtte til familien er det antatt at barnevernet kan hjelpe med denne type utfordringer (Gilbert, 1997; Gilbert m.fl., 2011). Samtidig bygger dette på en antakelse om at det er mulig for mennesker å endre og forbedre sin livstil og sine handlinger (Skivenes og Søvig, 2017). Tiltak retter seg mot å forhindre mer alvorlige situasjoner og skade for barnet. Terskelen for inngripen er derfor lavere og ansvarsområdene bredere enn det som er tilfelle i barnevernstjenester med en beskyttelse- og risikotilnærming (Burns, Pösö og Skivenes, 2017; Kriz og Skivenes, 2014; Skivenes, 2011).

En forskjell mellom Norge og en rekke andre land, er et stort rom for bruk av skjønn her i landet (Berrick m.fl., 2015a; Kane, 2016; Samsonsen, 2016; Skivenes og Sørtdal, 2018). Dette gjelder også for vurderinger og beslutninger knyttet til omsorgsovertakelser av barn (Berrick m.fl., 2015a). Flere forskere har funnet et ønske hos norske barnevernsansatte om mer strukturert rammeverk for arbeidet med undersøkelser (Kjær, 2019; Samsonsen og Willumsen, 2014). Samsonsen og Willumsen (2014) stiller i den sammenheng spørsmål ved om det i Norge er en overdreven tro på skjønnsmessige vurderinger. Andre forskere har på sin side funnet høy grad av enighet blant norske barnevernsansatte om vurderinger og beslutninger, sammenlignet med land som har større grad av regulering av barnevernet (Berrick m.fl., 2017a; Kriz og Skivenes, 2013).

I 2011 introduserte Skivenes begrepet «barnesentrert barnevern» (child-centric), som en type orientering i barnevernet (Gilbert m.fl., 2011). Med barnesentrert refererte hun til å se barn som individer med meninger, interesser og synspunkter som de bør få mulighet til å gi uttrykk for (Skivenes, 2011, s. 170 – 171). Norge

er ansett for å ha en barnevernstjeneste med tendenser til en barnesentrert orientering, blant annet i form av lovgivning og politiske føringer (Burns, Pösö og Skivenes, 2017; Kriz og Skivenes, 2014; Kojan og Lonne, 2012; Picot, 2014; Skivenes, 2011). Samtidig har Burns, Pösö og Skivenes (2017, s. 6) pekt på hvordan utviklingen mot et barnesentrert barnevern er i en tidlig fase.

På bakgrunn av hvordan det norske barnevernssystemet er kategorisert og beskrevet, med lav terskel for innsats og med en delvis barnesentrert tilnærming, er det nærliggende å forvente et rom for barn og ungdoms medvirkning.²¹ Flere forskere har imidlertid funnet at barn og unge i begrenset grad får medvirke i sin kontakt med barnevernet, noe jeg også kommer tilbake til senere i dette kapittelet (f.eks. Christiansen, 2012; Gulbrandsen, Seim & Ulvik, 2012; Paulsen, 2016; Seim & Slettebø, 2011; Seim og Slettebø, 2017; Thrana, 2008; Vis, 2014). Med utgangspunkt i mine intervjuer, undersøker jeg ungdommenes erfaringer med det norske barnevernssystemet, også når det gjelder muligheter for medvirkning.

Samtidig som sammenligninger og kategoriseringer av barnevernstjenester på tvers av land kan tydeliggjøre og gi kunnskap om kjennetegn ved, og forskjeller mellom barnevernstjenester, har flere forskere pekt på begrensningene ved en slik tilnærming (Hearn m.fl., 2004; Berrick m.fl., 2017a). Ifølge Gilbert (2011) har barnevernstjenestene i de ulike landene endret seg og utviklet en blanding av risiko- og familieorientering. Å trekke et tydelig skille mellom landene er derfor ikke lenger mulig. En annen kritikk mot kategoriseringen har vært at de overnevnte systemkategoriene ikke har klart å fange opp og forklare forskjeller i de barnevernsansattes faktiske beslutninger (Berrick m.fl., 2017a). En annen kritikk mot Gilberts m.fl. (1997) analyser og kategorisering, har vært manglende inkludering og hensyn til andre institusjoners arbeid for å hjelpe familier og beskytte barn, slik som skole, helsevesen, rettsvesen og tjenester som hjelper med bolig (Connolly og Katz, 2020).

²¹ Se Schrøder (2018) for utdyping og problematisering av begrepet medvirkning.

Risiko

Risikovurderinger er et fellestrekk mellom alle de nevnte landenes barnevernstjenester og har betydning for hva barnevernstjenestene arbeider med, og hvordan. Flere forskere hevder barnevernets hovedaktiviteter består i å vurdere og håndtere risiko (f.eks. Haug, 2018; Marthinsen & Lichtwarck, 2013; Munro, 1999). Barn i risiko står særlig sentralt i de engelskspråklige landene. Fenomenet og begrepet har ikke fått den samme plassen i norsk sammenheng, men er i stadig økende grad anvendt og aktualisert.

Flere forskere har sett en sammenheng mellom en rekke barnedødsfall på 1970- og 80-tallet, på bakgrunn av omsorgssvikt, og den sentrale plassen risiko har fått i de engelskspråklige landenes barnevern. Disse dødsfallene medførte en oppmerksomhet om og prioritering av å finne fram til barn i risiko for mishandling (f.eks. Munro, 2010; Parton, 2010; Pecora m.fl., 2013).²² Samfunnet fikk en økende forventning til profesjonelle som arbeidet med barn om å kunne forutse hvem som var i høy risiko for å få alvorlig skader, for så å beskytte disse barna.

Ifølge blant annet Moe (2014, s. 86), Munro (2010) og Parton (1998) er usikkerhet en egenskap i alt barnevernsarbeid og ikke mulig å komme utenom. Denne usikkerheten handler om utfordringer med å definere hva som er uakseptable handlinger mot barn, at det som vekker bekymring ofte foregår i det skjulte i hjemmet og er vanskelig å oppdage, samt usikkerhet om fakta i saken og om tolkningen av fakta.

Stanley (2005) har undersøkt betydningen av risiko for barnevernsansattes arbeid i New Zealand. Han fant (2005, s. 144-146) at de ansatte startet ut med en antakelse om høy risiko for barnet for å ikke overse noen eller gjøre feile vurderinger, for deretter å tilpasse sin tilnærming etter hvert som de fikk mer informasjon. Kjær (2019) har sett nærmere på risiko og meldinger i en norsk kontekst. Hun hevder vurderingen av risiko «kan sies å være tuftet på en holdning om at det er bedre å åpne en undersøkelse for mye enn en for lite».

²² Denne forskningen retter oppmerksomhet mot England, USA, Canada og Australia.

Lauritzen m.fl. (2019, s. 68) fant noe av det samme, at flere barnevernstjenester hadde en bevisst praksis om lav terskel for å åpne undersøkelser. Denne tilnærmingen til risiko kan sees i sammenheng med forrige delkapittel, om ulike terskler for inn gripen mellom land, og der Norge har en nokså lav terskel for å iverksette tiltak.

Ungdom og risiko

En rekke forskere har vært spesielt opptatt av *ungdom* og risiko. Jeg har valgt å presentere de studiene som er spesielt relevant for min avhandling. Mye av forskningen om ungdom i risiko har rettet oppmerksomheten mot det som gjerne har vært ansett for å være uønskede og risikable kjennetegn ved enkeltgrupper av ungdommer og/eller ved deres omgivelser. Slike kjennetegn har for eksempel vært fattigdom, alkoholbruk, rus og kriminalitet, samt uønskede utfall som skolefracfall og liten tilknytning til arbeidslivet (f.eks. Follesø, 2015; Foster og Spencer, 2011; Wall og Olofsson, 2008).

Forskning fra både Norge og fra andre land har funnet at unge voksne med barnevernserfaring hadde en forhøyet risiko for marginalisering på mange viktige livsområder og for å få en rekke livsproblemer (f.eks. Backe-Hansen m.fl., 2014a, s.11; Bakketeig og Backe-Hansen, 2008, s. 18; Clausen og Kristofersen, 2008; Rogers, 2011; Stein og Munro, 2008; Österberg m.fl., 2016). Spesielt ungdoms utgang fra barnevernet og deres overgang til voksenlivet har fått forskningsmessig og politisk oppmerksomhet (f.eks. Bakketeig og Backe-Hansen, 2008; Bakketeig og Backe-Hansen, 2018; Bennwik & Oterholm, 2017; NOU 2016:16; Oterholm, 2018; Oterholm og Paulsen, 2018; Paulsen, 2016; Paulsen m.fl., 2018; Paulsen m.fl., 2020). Ungdom med barnevernserfaringer går i likhet med alle unge gjennom en prosess som handler om selvstendigjøring, løsrivelse og ansvarliggjøring. En forskjell er imidlertid hvordan ungdom med tiltak fra barnevernet går gjennom en parallell prosess som handler om utgangen fra barnevernet (Breimo m.fl., 2015; Paulsen, 2016; Rogers, 2011). Ungdom som har vært i kontakt med barnevernet kan oftere oppleve å ikke få støtte fra foreldre eller fra andre i deres uformelle sosiale nettverk (Höjer og Sjöblom, 2014; Oterholm, 2018; Paulsen, 2016; Stein, 2006; Storø m.fl., 2019), samtidig som

disse ungdommene kan være spesielt sårbare når det gjelder overgangen til voksenlivet (f.eks. Bakketeig og Backe-Hansen, 2008; Stein, 2006).

Flere studier har funnet at ungdom som fikk ettervernstiltak fra barnevernet klarte seg bedre enn de som ikke fikk ettervern (Backe-Hansen, 2018; Hjort og Backe-Hansen, 2008; Clausen og Kristofersen, 2008). Samtidig viser en rekke studier at ungdom kan oppleve veien ut av barnevernet og overgangen til voksenlivet som brå (Bakketeig og Backe-Hansen, 2008; Rogers, 2011; Paulsen, 2016), og at barnevernets oppfølging ikke tar høyde for hvordan prosessen mot selvstendigjøring for mange unge er forlenget i tid (Höjer og Sjöblom, 2014).

Ifølge Storø med kollegaer (2019) og Tysnes og Kiik (2019) er det i Norge få unge som får støtte fra barnevernet etter fylte 20 år, og de som har behov for videre oppfølging overføres til arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV).²³ Paulsen og kollegaer (2020) fant at cirka 20 prosent av de som hadde vært i barnevernet mottok ettervern noen gang i perioden de var 19 til 23 år. Ifølge de samme forskerne var en av de store utfordringene at barnevernet ikke prioriterte ettervernsarbeidet. De fant en tendens til prioritering av de små barna, undersøkelsesarbeid og overholdelse av frister, noe som førte til nedprioritering av arbeid med ungdom og ettervern.

For de fleste av ungdommene Breimo og kollegaer (2015) intervjuet hadde ettervern vært fraværende eller kortvarig, og ungdommene hadde i stedet blitt henvist til NAV. De samme forskerne fant at flere av ungdommene hadde opplevd å bli «sendt» til NAV uten å ha et annet valg. Paulsen (2016) fant det samme, flere av ungdommene hun intervjuet ønsket ettervernstiltak lengre enn de fikk. Flere forskere har funnet at ungdom hadde opplevd overføringen til NAV som utfordrende, blant annet fordi denne tjenesten hadde gitt mindre oppfølging

²³ Barnevernet kan videreføre eller erstatte iverksatte tiltak inntil ungdommene fyller 25 år, dersom ungdommen samtykker, jf. bvl. § 1-3. Tjenesten har samtidig et særlig ansvar for å bistå ungdom i kontakten med andre deler av hjelpeapparatet, og for å koordinere tiltakene (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011b). Både NAV og barnevernstjenesten kan ha ansvar for å følge opp ungdom etter fylte 18 år, men barnevernstjenesten har et spesielt ansvar for målgruppen (Bennwik og Oterholm, 2017, s. 12). Det kan imidlertid være aktuelt å overføre ungdommer fra barnevernet til NAV (NAV, 2021)

enn barnevernet og hadde stilt mer krav (Bennwik og Oterholm, 2017; Oterholm, 2018, Oterholm og Paulsen, 2018; Paulsen, 2016; Tysnes og Kiik, 2019). NAV dekket kun noen av behovene til de ungdommene som hadde vært under barnevernets omsorg (Breimo m.fl., 2015; Storø m.fl., 2019).

Et spørsmål som aktualiseres i sammenheng med ettervern er grensene for barnevernets ansvar når det gjelder hvor lenge de skal tilby tiltak til ungdom etter fylte 18 år, en tematikk jeg kommer tilbake til senere i avhandlingen.

3.2.2 Grensene for det norske barnevernet

I tillegg til å se på forskjeller mellom land, er det også forskning som har sett på grensene for det *norske* barnevernets ansvar mer konkret og på endringene i barnevernets oppgaver over tid.²⁴ Beslutninger om når det skal iverksettes frivillige hjelpetiltak og om når barnevernet skal overta omsorgen for et barn, markerer langt på vei barnevernets yttergrenser (Christiansen og Kojan, 2016). Hva som er ansett for å være barnevernets ansvar og hvilke type inngripen tjenesten vurderer å være den rette, vil ha betydning for de barna og ungdommene som kommer i kontakt med tjenesten.

I forskningsprosjektet «Det nye barnevernet», har en rekke forskere forsøkt å kartlegge ulike sider ved dagens norske barnevern (Marthinsen og Lichtwarck, 2013). Et av funnene er at det har vært en kraftig utvidelse i barnevernets ansvarsområde. Marthinsen m.fl. (2013b, s. 14) beskriver utviklingen i korte trekk som en bevegelse fra tvangsplassering utenfor hjemmet som det dominerende tiltaket til en sterk vekst i frivillige hjelpetiltak.²⁵ Utviklingen, med en økning i antallet barn med frivillige hjelpetiltak, har fortsatt og barnevernets innsats er i dag i hovedsak basert på frivillighet, der barn skal vokse opp og få tiltak mens de bor hjemme.²⁶ Det er altså en vekst i antallet hjelpetiltak som kan forklare veksten i antall barn med tiltak fra barnevernet. Det har ikke vært en

²⁴ Diskusjonen om hvor grensene for barnevernets ansvar skal gå er ikke unik for Norge, se for eksempel Dinhart og Kenny (2015).

²⁵ Tendensen med tvangsplassering som det mest anvendte tiltaket varte fram til cirka 1982 (Christiansen, 2015, s. 18).

²⁶ Veksten som har funnet sted i barnevernet er ikke unikt for Norge, men er en utvikling som er å finne igjen i flere vestlige land, se f.eks. Clifford m.fl., 2015.

tilsvarende økning i antallet barn med omsorgstiltak (Backe-Hansen m.fl., 2014b, s. 15; Kane, 2016; Marthinsen m.fl., 2013b, s. 31; Skivenes, 2011).

I intervjuene jeg gjennomførte aktualiserte ungdommen i hovedsak tiltak som innebar å flytte fra foreldrene, såkalte omsorgstiltak. I det videre vil jeg derfor konsentrere meg om forskning som omhandler denne type tiltak. Jeg vil likevel først kort referere til forskning om hjelpetiltak for å få fram hvilke situasjoner som er ansett for å aktualisere denne type tiltak, altså mildeste inngripen fra barnevernet. Hvor grensene for barnevernets inngripen skal gå og hva barnevernet skal arbeide med er, som jeg allerede har vært inne på, i endring. I skrivende stund pågår det for eksempel et arbeid med å utarbeide en ny barnevernslov, noe som vil innebære endringer i barnevernet (NOU 2016:16, Barne- og likestillingsdepartementet, 2019). Avslutningsvis i denne delen av kapittelet presenterer jeg derfor i korte trekk den pågående diskusjonen om hva som bør være veien videre når det gjelder grensene for barnevernets ansvarsområder.

Hjelpetiltak

Ifølge Backe-Hansen med kollegaer (2014b, s. 15) og Christiansen (2015, s. 18) er veksten i antall barn som mottar frivillige hjelpetiltak fra barnevernet et tegn på en bevegelse mot en lavere terskel for å tilby barnevernstiltak. Christiansen (2015, s. 18) peker i tillegg på hvordan «hjelpetiltakstrinnet» er utvidet, fordi flytting i fosterhjem og på institusjon for en kortere periode og med samtykke fra foreldre nå er ansett som hjelpetiltak etter loven, jf. bvl. § 4-4, sjette ledd. I tillegg innebærer muligheten for ungdom til å motta tiltak også etter fylte 18 år en slik utvidelse (Christiansen, 2015, s. 18).

Lovens vilkår for å sette i verk hjelpetiltak er vide og gir stort rom for skjønnsutøvelse. Dette gir samtidig rom for variasjoner når det gjelder hvem som mottar hjelpetiltak og for hva, både over tid og mellom barnevernstjenester (Christiansen, 2015, s. 23; Marthinsen m.fl., 2013a, s. 43). Marthinsen m.fl. (2013a, s. 43) fant for eksempel forskjeller mellom små kommuner og større byer når det gjaldt grensene for hva barnevernet gikk inn i og ikke. Mens det i de små kommunene var svært høy forekomst av forebyggende tiltak, så det ut til å være

mer tilbakeholdenhet i de større byene når det gjaldt hvilken problematikk barnevernet iverksatte tiltak for.

Kojan m.fl. (2016, s. 71) ser veksten i antall barn som mottar hjelpetiltak fra barnevernet i sammenheng med den store økningen i antallet meldinger til barnevernet. Økningen i meldinger gjenspeiler en lavere terskel for hva samfunnet oppfatter som barnevernsrelevant. De samme forskerne ser utviklingen i sammenheng med en større prioritering av barn og barndom i samfunnet generelt og med en forståelse av at ivaretagelse av barna er en sosial investering for samfunnet, jf. kapittel 4 om barn som human becoming. At barnevernet har fått et utvidet mandat til også å gå inn i hverdagslige problemer kan sees som et uttrykk for denne sosiale investeringspolitikken (Kojan m.fl., 2016). Det er ansett som lønnsomt for samfunnet å sette inn tiltak tidlig for å forhindre omsorgssvikt, framfor å reparere senere (f.eks. Geeraert, 2013; Nilsen, 2018).²⁷ Ifølge Kojan (2013) er det norske barnevernet orientert mot forebygging og tidlig innsats, og de fleste tiltakene er rettet mot å bedre familiens generelle velferd. Ljones m.fl. (2019) fant tilsvarende tendenser, at barnevernet inntok en støttende funksjon overfor familier og ikke en kontrollfunksjon. De peker på hvordan denne tilnærmingen til barnevernets inngripen kan forstås i lys av en familieorientering i det norske barnevernet (Ljones m.fl., 2019; Skivenes, 2011), jf. tidligere i kapittelet

Når det gjelder i hvilke tilfeller barnevernet iverksetter hjelpetiltak, kan dette altså sees i sammenheng med vekten som legges på tidlig innsats i det norske samfunnet. Tidlig innsats handler om å finne og hjelpe de barna som strever, ikke utvikler seg optimalt eller er ansett for å være i risiko (Nilsen, 2018). Denne innsatsen er tenkt å skulle settes tidlig inn i barnets liv og/eller å bli satt inn tidligst mulig, slik at problemene ikke får utvikle seg.²⁸ Målsettingen er å sikre alle barn en god start i livet og å utjevne sosiale ulikheter (Nilsen, 2018).

²⁷ Se kapittel 4 for en presentasjon av kritikken som er fremmet mot å innta et samfunnsøkonomisk perspektiv på barndom.

²⁸ De nevnte tilnærmingene til tidlig innsats baserer seg i stor grad på utviklingspsykologi og samfunnsøkonomi (f.eks. Nilsen, 2018, s. 146; Braarud, 2012).

Barnevernet er kritisert for ikke å anerkjenne hvordan dårlige levekår spiller inn på familiers utfordringer (f.eks. Andenæs, 2004; Hennum, 2010; Hollekim m.fl., 2016; Westby, 2021). Samtidig er hovedtyngden av barnevernets klientgruppe familier med vanskelige levekår og livsbetingelser (Clifford m.fl., 2015; Kojan og Fauske, 2011; Marthinsen m.fl., 2013b). Dette har medført at det er de marginaliserte familiene som av barnevernet er ansett for å ha behov for støtte, utdanning og opplæring for å kunne utføre riktig foreldrepraksis (Hennum, 2010; Hollekim m.fl., 2016). Senere i dette kapittel kommer jeg tilbake til hvordan flere forskere har funnet at hva som er ansett som godt foreldreskap baserer seg på den hvite middelklassens verdier og livsbetingelser (Haug, 2018; Hennum, 2010; Hollekim m.fl., 2016; Kojan og Fauske, 2011).

Flytting som hjelpetiltak

Som nevnt er plassering av et barn i fosterhjem, på institusjon eller omsorgssenter med samtykke fra de involverte parter, definert som et frivillig hjelpetiltak i loven, jf. bvl. § 4-4 sjette ledd. Begrepet «plassering» går igjen når det handler om tiltak som innebærer flytting av et barn til fosterhjem eller på institusjon (f.eks. Christiansen, 2011; NOU 2012:5).²⁹ Andenæs (2011) har pekt på hvordan ordet plassering (placement) konstruerer barnet som et objekt som barnevernet håndterer som en slags pakke. Hun har argumentert for å isteden bruke begrepet «flytte», for slik å plassere barnas erfaringer i sentrum og gjøre dem mer synlig. Jeg støtter Andenæs' (2011) argumentasjon og har valgt å benytte begrepet å flytte videre i avhandlingen.

Flere forskere har påpekt hvordan det ikke alltid er en klar grense mellom frivillighet og tvang når det kommer til flytting av barn med samtykke. For både voksne og barn kan det være uklart om samtykket er reelt og samtykket kan noen ganger være gitt under skjult tvang (Pösö m.fl., 2018; Stang, 2007, s.330 - 332). De ungdommene Pösö og kollegaer (2018) intervjuet hadde samtykket til å flytte fordi de trodde deres meninger uansett ikke ville ha betydning for barnevernets beslutninger. Samtidig som ungdommene ikke protesterte når barnevernet tok beslutningen om en flytting, var det flere av de samme ungdommene som senere

²⁹ I NOU 2016:16 er det foreslått at betegnelsen «bosted utenfor hjemmet som hjelpetiltak» skal anvendes i ny barnevernslov (NOU 2016:16, s. 144).

gjorde sterk motstand mot flytting gjennom sine handlinger.³⁰ Ifølge Skivenes og Søvig (2017) er det uheldig dersom denne type tiltak blir benyttet fordi det er lettvinnt, og ikke fordi det er vurdert som barnets beste. Et tema som ikke er berørt i forskning, så langt jeg kan finne, er når foreldre samtykker til en flytting av barnet som et hjelpetiltak, mens barnet selv ønsker en omsorgsovertakelse mot foreldrenes vilje, en tematikk jeg kommer tilbake til og ser i lys av min egen empiri.

Omsorgsovertakelse

Mens terskelen for å iverksette frivillige hjelpetiltak kan sies å representere den ene yttergrensen for barnevernets ansvar, kan omsorgsovertakelse sees som det andre ytterpunktet. Omsorgsovertakelse er blant de mest inngripende tiltakene det offentlige kan iverksette overfor privatpersoner (se f.eks. Berrick m.fl., 2015a; Burns, Pösö og Skivnes, 2017; Juhasz og Skivenes, 2018; Skivenes og Tonheim, 2019; Skotte, 2016).

Jeg har allerede vært inne på hvordan antallet barn under barnevernets omsorg ikke har økt i samme takt som antallet barn med frivillige hjelpetiltak, men holdt seg nokså stabilt (f.eks. Kojan og Fauske, 2011; Kane, 2016, Marthinsen m.fl., 2013b, s. 31; Skivenes, 2011; Berrick, m.fl. 2017a). I tillegg har flere forskere pekt på at Norge ikke har flere barn under omsorg enn en rekke andre land, som for eksempel Finland, Canada, Sveits, Sverige og England (f.eks. Kane, 2016; Skivenes, 2011; Berrick, m.fl. 2017a).

I Norge, Danmark og Finland har barna vært eldre når barnevernet flyttet dem fra hjemmet, enn det som har vært tilfellet i USA (Pösö m.fl., 2014). I tillegg bor barna ofte over lengre tid utenfor hjemmet, når de først flyttes (Backe-Hansen m.fl., 2013). Denne forskjellen kan handle om hvordan det norske barnevernet som hovedregel først må prøve å forbedre barnets omsorgssituasjon med mindre inngripende tiltak, også i saker hvor barn befinner seg i en situasjon som

³⁰ Denne studien er gjort i en finsk kontekst. I Finland er det mulig å flytte barn som et frivillig hjelpetiltak, men foreldre og barn kan også samtykke til en omsorgsovertakelse, se Pösö og Huhtanen, 2017. Som nevnt tidligere blir en omsorgsovertakelse i Norge behandlet som en ufrivillig intervensjon, uavhengig av om partene samtykker eller ikke (Skivenes og Søvig, 2017).

aktualiserer flytting (Backe-Hansen, m.fl., 2013; Christiansen og Anderssen, 2011; Pösö m.fl., 2014). Dette handler om mildeste inngreps prinsipp, se Lindboe (2012, s. 24) for ytterligere utdyping. Både Backe-Hansen (2005, s. 129) og Storhaug med kollegaer (2019) fant at barnevernsansatte anså det som viktig å ha prøvd ut mindre inngripende tiltak for å kunne overbevise fylkesnemnda om nødvendigheten av en omsorgsovertakelse for barnet. I studien til Storhaug m.fl. (2019) ga de barnevernsansatte som hun intervjuet, uttrykk for å ha følt seg presset til å prøve ut hjelpetiltak lengre enn det de selv anså for å være barnets beste.

Akutt flytting

Hastevedtak er tenkt å skulle fungere som barnevernets siste alternativ (Christiansen, 2011; Havik m.fl., 2012), se også kapittel 2. Det har likevel vært en stor økning i antallet akutte flyttinger de siste 10 årene (Havik m.fl., 2012; Storhaug og Kojan, 2017; Storhaug m.fl., 2019). En akutt flytting kan skje både med og uten samtykke fra barn og foreldre, men Statens helsetilsyn (2019) fant i et tilsyn at slike saker ellers skilte seg lite fra hverandre. Det nokså høye antall barn som barnevernet har flyttet ut av hjemmet uplanlagt på bakgrunn av en akutt situasjon, er av flere forskere sett i sammenheng med kravet om å prøve mindre inngripende tiltak først (Storhaug og Kojan, 2019; Havik m.fl. 2012). Storhaug m.fl. (2019) fant at flere barnevernsansatte anså å ha reagert for sent når det oppsto en akutt flytting, fordi det tok dem for lang tid å skjønne graden av alvorlighet i situasjonen. De ansatte så dette i sammenheng med hvordan arbeidet deres i for stor grad hadde vært basert på premisser satt av foreldrene, og der en god relasjon til foreldrene gjorde det vanskelig for de ansatte å få innsikt i alvoret i situasjonen. I tillegg opplevde de barnevernsansatte å ha snakket for lite med barnet, noe som førte til en for stor distanse mellom den ansatte og barnet. I Skottes (2016) studie hadde de barnevernsansatte en følelse av å være individuelt ansvarlige for det som skjedde og de hadde en frykt for å gjøre feil, noe som bidro til at de ventet på en utløsende hendelse før de flyttet et barn.

De overnevnte studiene har tatt utgangspunkt i barnevernsansattes eller foreldres erfaringer. Storhaug og Kojan (2017) har pekt på et behov for å undersøke hvordan barn og unge opplever beslutningsprosessene i barnevernet som leder til

en akutt flytting. I min avhandling analyserer og drøfter jeg blant annet ungdoms erfaringer med barnevernet, når ungdommene anså seg selv for å være i en akutt situasjon.

Beslutninger om omsorgsovertakelse

Flere forskere har vært opptatt av beslutningsprosessen knyttet til omsorgsovertakelser (f.eks. Backe-Hansen, 2005; Berrick m.fl, 2015a; Chistiansen og Andersen, 2011; Skotte, 2016). Studiene har vist hvordan en rekke faktorer har virket inn på prosessen, slik som forhold ved den konkrete saken, forhold ved den enkelte barnevernsansatte, organisatoriske strukturer, juridiske reguleringer, vitenskapelig kunnskap og ytre faktorer, som for eksempel levekår, kultur og normer. Slike faktorer virket sammen for når barnevernsansatte vurderte omsorgsovertakelse som akseptabelt og nødvendig (Berrick m.fl., 2015a; Berrick, m.fl., 2017a; Burns, Pösö og Skivenes, 2017; Dickens m.fl, 2017; Skotte, 2016).

Et gjentakende funn har vært betydningen av tydelige bevis på alvorlig omsorgssvikt for om barnevernsansatte har valgt å fremme en sak om omsorgsovertakelse eller ikke (Backe-Hansen, 2005; Christiansen og Andersen, 2011; Skotte, 2016). I Christiansen og Andersen (2011) sin studie kom det fram at en utløsende faktor var viktig for om de ansatte gikk fra å være usikre til å beslutte å fremme en sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda. En slik faktor kunne være en alvorlig hendelse som underbygde og bekreftet barnevernets foreløpige vurdering av flytting som nødvendig. I noen få tilfeller hadde barn selv gitt uttrykk for å ikke kunne bo hjemme, noe som også fungerte som en utløsende faktor. Skotte (2016) fant på sin side at de barnevernsansatte lette etter eller ventet på en forklarende diagnose, testresultater eller avgjørende hendelser som krevde en omsorgsovertakelse. Disse funnene stemmer overens med det som framkommer i et tilsyn utført av Statens helsetilsyn (2019, s. 77). Tilsynet fant at barnevernet var tydeligst i sin beslutning om å begjære omsorgsovertakelse når det hadde funnet sted et vendepunkt i saken. Dette vendepunktet var ofte når barnet selv fortalte, eller når ungdom selv kontaktet barnevernet og ba om hjelp til å flytte fra hjemmet.

Barnets beste

Backe- Hansen (2005) har pekt på hvordan verdier og normer kan virke inn på beslutninger om omsorgsovertakelse. Dersom en argumentasjon knyttet til omsorgsovertakelse skal betraktes som gyldig må det være en enighet om de verdiene og normene argumentene bygger på, også utenfor barnevernstjenesten (Backe-Hansen, 2005, s. 31). I barnevernssammenheng er det, som jeg var inne på i forrige kapittel, spesielt *barnets beste* som er retningsgivende norm for valg av tiltak, også når det gjelder omsorgsovertakelse (Skivenes og Søvig, 2017; Eide, 2020).

Hva som er barnets beste er imidlertid ikke endelig definert eller åpenbart, men i utvikling og endring (Eide, 2020; Gjedrem, 2018; Skivenes og Sørtdal, 2018). Barnets beste er også et internasjonalt rettighetsprisnipp, men som landene likevel tolker ulikt, jf. BK. art. 3 (Haugevik og Neumann, 2019; Skivenes og Sørtdal, 2018). Ifølge Haugevik og Neumann (2019) skiller Norges tolkning av barnets beste seg fra en rekke andre land ved å ha et barnesentrert grunnlag for tolkningen.

Barnets beste tolkes altså innenfor et barnevernssystem hvor barnets individuelle rettigheter står sterkt og barnets behov sees separat fra foreldrenes, samtidig som det norske barnevernet har en familieorientering og en målsetting om å ivareta familien som enhet (Skivenes, 2011; Skivenes og Søvig, 2017; Stang, 2018). Å imøtekomme disse ulike hensynene på samme tid kan skape spenninger (Pösö m.fl., 2014). Sagt med andre ord, barnets beste innebærer langt på vei en ivaretagelse av det biologiske prinsipp, men det kan oppstå spenninger mellom det enkelte barnets beste og å opprettholde familien som enhet (Eide, 2020). Ifølge Ericsson (1994, s. 15) står barnevernet i skjæringspunktet mellom flere sosiale verdener. På den ene siden er barnevernet et offentlig organ som skal fungere etter universelle og objektive kriterier, og i tråd med rettferdighetens og rettsikkerhetens prinsipper. Barnevernet skal verne barnets rett som fritt individ og som rettssubjekt. På den andre siden skal barnevernet anvende disse prinsippene i møte med familien. Familien tilhører en sfære som fungerer etter en helt annen logikk, der de personlige relasjonene, det unike ved hvert enkelt menneske og deres særegne behov er det sentrale. Barnevernet skal dermed

anvende en verdens standard på en nokså annen verden. Ericsson (1994, s. 15) har pekt på hvordan barnets beste bærer i seg denne tvetydigheten.

Ifølge Gjedrem (2018) har det i norsk sammenheng vært en endring i tilnærmingen til barnets beste. Mens det tidligere var voksne som definerte barnets beste, er barn i dag ansett som noen som har egne ønsker og behov, som er vesentlige når barnets beste skal gis innhold. Det er i dag ansett som viktig at barnet får uttrykke sine meninger og at disse gis vekt, for å kunne finne fram til og ivareta barnets beste (f.eks. Eide, 2020; Gjedrem, 2018; Skivenes og Sørstal, 2018; Skivenes og Søvig, 2017).

En rekke forskere har undersøkt barns medvirkning i barnevernet, blant annet gjennom å undersøke hva medvirkning betyr i en barnevernssammenheng (Gulbrandsen m.fl., 2012; Schrøder, 2018; Shier, 2001), hvordan legge til rette for barn og unges medvirkning (Archard og Skivenes, 2009; Bolin, 2018; Gulbrandsen m.fl., 2012; Seim og Slettebø, 2017; Ulvik, 2015; Vis m.fl., 2012) og om, og eventuelt hvordan, barn i praksis har fått medvirke i barnevernet (Archard og Skivenes, 2009; Berrick m.fl., 2015b; Christiansen og Andersen, 2011; Jensen m.fl., 2019; Vis og Fossum, 2015; Vis og Thomas, 2009). Ifølge Skivenes og Søvig (2017) ser det ut til å være et misforhold mellom de juridiske ambisjonene om barnets medvirkning og hva barnevernet faktisk gjør i praksis. Et gjentakende forskningsfunn har vært at barnevernsansatte har en tendens til å rette sin oppmerksomhet mot foreldrene og ikke barnet. Konsekvensene har vært at barna ikke har fått informasjon, ikke har fått sagt sin mening og at barnets mening ikke har blitt tatt på alvor (f.eks. Bakke og Holmberg, 2014; Berrick m.fl., 2017b; Clifford m.fl., 2015, s. 220; Christiansen & Anderssen, 2011; Jensen m.fl., 2019; Magnussen og Skivenes, 2015). Statens helsetilsyn (2019, s.79) fant på sin side at barnevernet snakket med barna, men at barn i mindre grad fikk informasjon og at barnets synspunkter kun i et fåtall saker inngikk som en del av barnevernets argumentasjon og begrunnelse for en omsorgsovertakelse.³¹

³¹ Det er også gjort noen studier om barnets medvirkning i fylkesnemda, se f.eks. Berrick m.fl., 2019 og Enroos m.fl., 2017. Jeg går ikke nærmere inn på denne forskningen fordi dette er på siden av avhandlingens tematikk og problemstilling.

Ifølge Skivenes og Sørtdal (2018) bør vurderingen av hva som er barnets beste når det kommer til en omsorgsovertakelse, bestå av to deler. Den første delen bør være basert på vitenskapelig kunnskap om barns utvikling og behov. Den andre delen inkluderer normative, etiske og kulturelle vurderinger av hva som er et godt liv og en god barndom, noe som varierer mellom kulturer, religioner, land og individer. En rekke forskere har påpekt hvordan de normative elementene som inngår i den aktuelle diskursen om barnets beste og godt foreldreskap i Norge speiler den hvite middelklassens verdier og livsbetingelser (Haug, 2018; Hennum, 2010; Hollekim m.fl., 2016; Kojan & Fauske, 2011). Samtidig har Hennum (2010) pekt på hvordan også faglige vurderinger er knyttet opp til verdier og normer, ved at noe kunnskap konstrueres som «sann», mens annen kunnskap blir ekskludert.

Barnevernets kunnskapsgrunnlag er forankret i en blanding av ulike faglige perspektiver, men spesielt utviklingspsykologi og teorier om tilknytning og utviklingsfremmende samspill har fått en sentral plass. Dette kunnskapsgrunnlaget har dannet utgangspunktet for forståelser av godt foreldreskap og av hva barn trenger (Hansen, 2015; Hennum, 2010; Juul, 2010; Ljones m.fl., 2019; Midjo, 2010, s. 300). Eide (2020) har trukket fram hvordan ensidig vektlegging av utvalgte faglige perspektiver kan gå på bekostning av andre relevante forhold.

Kritikken mot det norske barnevernet de siste årene, både nasjonalt og internasjonalt, er eksempler på hvordan forståelser av hva som er barnets beste og hva som bør utløse en omsorgsovertakelse kan være ulike. Siden 2010-tallet har det norske barnevernet vært utsatt for en økende mengde kritikk, og da spesielt når det gjelder forhold knyttet til omsorgsovertakelser som er gjort mot foreldres vilje. Mye av kritikken har tatt utgangspunkt i enkeltsaker, men handler samtidig om barnevernet som system (Haugevik og Neumann; 2019; Stang, 2018).

Både Stang (2018) og Vassenden og Vedøy (2019) har pekt på hvordan kritikken mot det norske barnevernet de siste ti årene har kommet fra andre lands

myndigheter, befolkning og media. Ifølge Haugevik og Neumann (2019) kan kritikken mot det norske barnevernet som har kommet fra internasjonale medier, organisasjoner og domstoler tære på Norges omdømme som foregangsland i barne- og familiepolitikken. For eksempel har Norge hatt et stort antall saker mot seg i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) de siste årene, knyttet til barnevernets avgjørelser om omsorgsovertakelser (Haugevik og Neumann, 2019). Problemstillingene domstolen har behandlet og skal behandle, retter seg mot om norske myndigheter har krenket retten til familieliv gjennom omsorgsovertakelse, samværsrestriksjoner, avslag på tilbakeføring, fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, jf. EMK art. 8 (Søvig, 2020). I disse sakene har det særlig vært avveininger mellom barnets beste som individuelt hensyn og retten til respekt for familien, som har vært det springende punktet (Eide, 2020; Søvig, 2020).

Endringene som har vært i barnevernet, og situasjonen i dagens tjeneste, kan sees i sammenheng med den pågående diskusjonen om hvilket barnevern Norge bør ha. Dagens norske barnevern har en stor bredde i hvilke problematikker tjenesten involveres i, fra barn som lever med alvorlig omsorgssvikt til familier som trenger hjelp på bakgrunn av manglende tilgang på sosioøkonomiske goder (Marthinsen m.fl., 2013b, s. 24-30). Et spørsmål som diskuteres er om denne bredden i barnevernets ansvarsområder er bra for barna, familien og barnevernet. Noen argumenterer for en avgrensning av barnevernets oppgaver mot noen utvalgte kjerneoppgaver, mens andre argumenterer for et bredt ansvarsområde der forebyggende oppgaver også inngår (Ask og Olsen, 2018, s. 40; Clifford m.fl., 2015; Kane og Neverdal, 2018; Marthinsen og Lichtwark, 2013; Tuastad, 2014, s. 17-28). Mot slutten av avhandlingen kommer jeg tilbake til denne diskusjonen, og ser den i lys av mine funn.

3.3 Meldinger til barnevernet

Barnevernsansattes beslutninger knyttet til om de skal henlegge eller undersøke en melding, er den første vurderingen av hvilke oppgaver barnevernet skal ha ansvar for og ikke. Disse beslutningene utgjør samtidig en port barn, unge og deres familier må passere for å få tilgang til barnevernets tiltak. Sjøbjerg m.fl. (2020) har imidlertid pekt på en annen «port», også før barnevernet har mottatt

en melding. Denne første porten består av potensielle melderers beslutning om å melde fra eller ikke, ved mistanke om omsorgssvikt.

Forskningen om meldinger til barnevernet kan grovt deles inn i to hovedkategorier, det meldere gjør for å melde fra om barn som kan trenge barnevernets hjelp, inklusiv barnet selv, og det barnevernet gjør med mottatte meldinger. Jeg innleder dette delkapittelet med å presentere relevant forskning om meldere til barnevernet, først om hva som kan virke inn på om barn og ungdom selv formidler sine erfaringer med omsorgssvikt til noen og deretter hva som kan virke inn på om offentlig ansatte og profesjonelle melder fra ved bekymring for et barn eller en ungdom. Videre i kapittelet presenterer jeg aktuell forskning om barnevernsansattes arbeid med innkomne meldinger.

I internasjonal sammenheng finnes det nokså mye forskning om meldinger til barnevernet. I Norge er det imidlertid gjennomført relativt få studier om tematikken. Jeg har valgt å inkludere noen studier gjort i andre land, spesielt når det gjelder barn og unge som selv formidler sine erfaringer med omsorgssvikt til noen. Dette fordi tematikken er spesielt relevant for min avhandling og fordi forhold som kan virke inn på barn og unges valg om å avdekke, kan ha likhetstrekk på tvers av land. Samtidig kan kulturelle forhold spille inn på hva barn og unge gjør når de har det vanskelig, noe som gjør det nødvendig å være varsom med å overføre funnene til en norsk kontekst. Når det gjelder barnevernsansattes arbeid med meldinger, har jeg valgt å vektlegge forskning gjort i en norsk kontekst. Dette handler om at det, som allerede nevnt, er nokså store forskjeller mellom land når det gjelder terskelen for å iverksette en undersøkelse i barnevernet. Studier gjort blant annet i de engelskspråklige landene, har derfor begrenset overføringsverdi til norske forhold grunnet ulikheter i kultur, systemer, lovverk (Lauritzen m.fl., 2019) og graden av orientering mot risiko (Gilbert m.fl., 2011).

3.3.1 Barn og unge som formidler egne erfaringer med omsorgssvikt

Forskere fra ulike land har funnet at omsorgssvikt ofte ikke oppdages og de berørte barna derfor forblir i en skadelig omsorgssituasjon (Collin-Vezina m.fl., 2015; Lathinen m.fl., 2018; Lemaigre m.fl., 2017; Manay og Colin-Vézina, 2021;

McElvaney m.fl., 2012; Paine og Hansen, 2002; Thulin m.fl., 2019; Vincent og Daniel, 2004). Både Paine og Hansen (2002) og Linell (2017) fant at barn og unges egne fortellinger om omsorgssvikt var en kritisk komponent for om situasjonen ble oppdaget og barnevernet involvert.

En rekke studier har undersøkt barn og unges egne strategier for å formidle omsorgssvikt, og hva som har bidratt til eller hindret barns formidling. Mens flertallet av disse studiene har rettet seg mot det enkelte barnet og personer i barnets nærmeste omgivelser (f.eks. Callaghan m.fl., 2017; Jensen m.fl., 2005; McElvaney m.fl., 2012; Thulin m.fl., 2019; Lemaigre m.fl., 2017; Paine og Hansen, 2002), har også noen studier sett på hvordan forhold både på mikro- og makronivå kan ha hatt betydning for om og hvordan barn og unge formidlet sine erfaringer (f.eks. Allagia m.fl., 2019; Allagia, 2004; Collin-Vezina m.fl., 2015; Cossar m.fl., 2019). Denne avhandlingen bidrar med kunnskap på dette feltet, ved å undersøke hva ungdom gjorde for å få hjelp, samt hvordan antakelser om hvordan ungdom kommer i kontakt med barnevernet kan ha hatt betydning for deres erfaringer. Samtidig synliggjør avhandlingen en tematikk som i liten grad har vært undersøkt tidligere, ved å inkludere ungdom som selv har kontaktet barnevernet. Barn og unge som selv kontakter barnevernet har fått lite oppmerksomhet, både politisk og innenfor forskning.

Barn som selv tar direkte kontakt med barnevernet

Så langt jeg kan finne er det ikke gjort noen studier om barnet som egenmelder. I enkelte studier og offentlige utredninger er det pekt på at dette kan forekomme, og i noen av disse er det også gitt en kort kommentar (Cocozza m.fl., 2007; Collin-Hansen, 2013; Havnen m.fl., 2020; Statens helsetilsyn, 2017; Lauritzen m.fl., 2019; Linell, 2017: NOU 2016:16; Wejden, 2008). Linell (2017) fant for eksempel at 19 av de 196 barna som var inkludert i hennes studie fra Sverige, selv hadde tatt kontakt direkte med barnevernet.³² Barnas beslutning om å avdekke vanskelige forhold ved egen situasjon framsto planlagt og gjennomtenkt, og ofte med en forespørsel om fysisk beskyttelse. Statens helsetilsyn (2017, s. 7) pekte i sitt tilsyn med barnevernet på hvordan barn

³² I Sverige er barnevernet en del av sosialtjenesten. Det var derfor sosialtjenesten disse barna tok direkte kontakt med.

sjelden selv hadde meldt til barnevernet, men i de tilfellene de hadde gjort det, så var innholdet i meldingen ofte alvorlig. Havnen m.fl. (2020, s. 86) fant at de ungdommene som selv hadde meldt eller vært delaktig i at det ble meldt, følte på skyld og til dels skam og var redde for foreldrenes reaksjoner.

I Lauritzen og kollegaers (2019, s. 49) utvalg var kun 0,8 prosent av meldingene (1365) fra barnet selv. Dette var i hovedsak barn over 15 år, som hadde henvendt seg på telefon eller møtt opp hos barnevernet, og som var kjent fra barnevernet fra før. Meldingene handlet om egne psykiske problemer, konflikter med voksne eller fysiske/psykiske overgrep. Av alle ungdommene som kontaktet barnevernet selv, var det svært få (5) som hadde gjort dette via barnevernsvakten.

Barnevernsvakten er, som tidligere nevnt, barnevernets akuttberedskap og er tilgjengelig utenom tjenestens ordinære åpningstider. I mitt utvalg hadde flere av ungdommene kontaktet barnevernet via barnevernsvakten.

Noen forskere har funnet at barn og unge ikke ønsket kontakt med barnevernet og derfor aktivt valgte å ikke kontakte dem (Cossar m.fl., 2013; Vincent og Daniel, 2004). Ifølge Vincent og Daniel (2004) har responsen på dette i England, vært å oppfordre profesjonelle til å være oppmerksomme på tegn og symptomer på omsorgssvikt. De samme forskerne har samtidig påpekt hvordan det har vært lite oppmerksomhet mot å endre systemet for å oppfordre barn til selv å ta kontakt for å få hjelp.

Barn og unge som formidler til andre om erfaringer med omsorgssvikt

Det er gjort en rekke studier om hva som bidrar til og hva som hindrer barn og unge i å avdekke egne erfaringer med vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt til noen rundt seg. Begrepet å avdekke går igjen i den refererte forskningen. I det videre bruker jeg begrepene avdekke og formidle som samlebetegnelser for det barn og unge gjør for å få fram sine erfaringer. I de tilfellene det er snakk om konkrete framgangsmåter, som å *fortelle* om sine erfaringer, spesifiserer jeg dette i teksten.

Et flertall av studiene om barn og unge som avdekker, har rettet seg mot seksuelle overgrep (f.eks. Allagia m.fl., 2019; Brattfjell og Flåm, 2019; Cossar

m.fl., 2019; Lathinen m.fl., 2018; Morrisen m.fl., 2018;). Avdekking av andre typer omsorgssvikt har fått mindre oppmerksomhet (f.eks. Cossar m.fl., 2019; Jernbro m.fl., 2017; Thulin m.fl., 2019).³³ Seksuelle overgrep er i liten grad tematisert i denne avhandlingens analyser, men funn fra forskning om denne tematikken kan likevel være av interesse fordi mekanismer knyttet til avdekking kan likne hverandre på tvers av typer omsorgssvikt (Ungar m.fl., 2009; Jensen m.fl., 2005). Jernbro m.fl. (2017) fant for eksempel liknende mønstre i hva som hadde betydning for ungdoms avdekking av seksuelle overgrep og av andre former for alvorlig omsorgssvikt. Jeg har derfor valgt også å inkludere studier som retter seg mot barn og unges avdekking av seksuelle overgrep.

Enkeltfaktorer

En forskningstilnærming har vært å undersøke utvalgte enkeltfaktorer og om disse har bidratt til eller hindret barn og unges avdekking av omsorgssvikt, (f.eks. Allagia m.fl., 2019; Lemaigre m.fl., 2017; Paine og Hansen, 2002). For eksempel har en rekke forskere undersøkt om barnets alder og kjønn har hatt betydning for om og når barnet formidlet erfaringer med omsorgssvikt til noen (f.eks. Allagia m.fl., 2019; Lemaigre m.fl., 2017; Paine og Hansen, 2002; Ungar m.fl., 2009). Funnene knyttet til alders betydning for avdekking har imidlertid ikke vært entydige (Allagia, m.fl., 2019; Lemaigre m.fl., 2017). Når det gjelder kjønn fortalte gutter sjeldnere enn jenter om omsorgssvikt (f.eks. Paine og Hansen, 2002; Ungar m.fl., 2009).

Dialogisk prosess

Mens noen forskere har vært opptatt av enkeltfaktorer, har andre tatt utgangspunkt i et dialogisk perspektiv der barn og unges avdekking har blitt sett som en toveis-prosess. Avdekking handler ikke kun om barnets prosess mot å avdekke, men skjer i dialog med og i relasjon til andre (f.eks. Brattberg og Flåm, 2019; Callaghan m.fl., 2017; Cossar m.fl., 2019; Jensen m.fl., 2005; McElvaney, 2012; Thulin m.fl., 2019).

³³ Flere av studiene om barn utsatt for seksuelle overgrep retter seg både mot overgrep gjort av familiemedlemmer og av andre, som for eksempel av en kjæreste. Denne bredden i hvem som kan være overgriper betyr at det ikke alltid vil være barnevernet som er den ansvarlige instansen til å følge opp barnet.

Avdekkingsprosessen kan innebære forhandling, utforskning og meningsdannelse som kan pågå over tid (Brattfjell og Flåm, 2019; Draucker og Martsolf, 2008). Flere forskere har for eksempel funnet at avdekking var en pågående prosess hvor barn avventet med å fortelle, delvis avdekket gjennom hint og tegn, trakk tilbake, tok nye beslutninger om å fortelle og bekreftet, for så å kunne trekke tilbake igjen. Avdekking var slik en prosess med gjentakende beslutninger om å fortelle, og hvor barnet var i interaksjon med mottakeren og forholdt seg aktivt til deres respons i sine i beslutninger (Brattberg og Flåm, 2019; Staller og Nelson-Gardell, 2005). Mottaker av avdekkingen spilte slik en viktig rolle i denne dialogen og for hva barnet gjorde eller ikke gjorde (Jensen m.fl. 2005; Staller og Nelson-Gardell, 2005).

Jobe og Gorin (2013) fant at den samme dialogiske prosessen også gjaldt for meldinger. Etter at barn og unge hadde kommet i kontakt med barnevernet på bakgrunn av en melding, pågikk det fortsatt en prosess hvor barn og unge vurderte om og hvordan de skulle avdekke sine erfaringer. De barnevernsansattes respons på barn og unges avdekking kan dermed se ut til å ha innvirkning på hva barn og unge forteller, både i den første og i den videre kontakten med barnevernet.

Sosialøkologisk modell

Noen forskere har sett det dialogiske perspektiv i sammenheng med en sosialøkologisk forståelsesmodell. Om et barn avdekker, handler da om en større kontekst, hvor faktorer både på mikro- og makronivå er inkludert (Allagia m.fl., 2019; Allagia, 2004; Collin-Vezina m.fl., 2015; Cossar m.fl., 2019). Forhold ved individet, familien og ved omgivelsene spiller sammen og har betydning for om og hvordan barn og unge formidler sine erfaringer med omsorgssvikt (f.eks. Allagia m.fl., 2019; Allagia, 2004; Brattfjell og Flåm, 2019; Collin-Vezina m.fl., 2015).

Basert på empiriske studier har Cossar m.fl. (2019) utviklet en modell for barn og unges vei mot avdekking. De har forklart avdekkingsprosessen som tre steg. Det første steget handler om barnets forståelse av om han eller hun er utsatt for

omsorgssvikt. Det neste steget er om barnet velger å formidle sine erfaringer eller ikke. Det tredje steget handler om hjelpen barnet får eller ikke får, og hvordan dette virker inn på prosessen videre. Selv om prosessen er delt inn i tre steg, er ikke avdekking forstått som lineær. Barn og unge kan følge ulike veier og bevege seg fram og tilbake mellom de ulike stegene.

Å forstå om det er omsorgssvikt

Flere forskere har funnet at barn og unge ikke alltid hadde forstått om erfaringene deres var å anse som omsorgssvikt, noe som kunne hindre avdekking (f.eks. Allnock og Miller, 2013; Cossar m.fl., 2019; Lathinen m.fl., 2018; Jernbro m.fl., 2017). Både Ungar m.fl. (2009) og Allnock og Miller (2013) har funnet at en forståelse av hva omsorgssvikt er og et språk for å gi uttrykk for sine erfaringer, har vært viktig for om barn og unge skulle kunne avdekke. Forsømmelse kan være spesielt utfordrende for barn og unge å både gjenkjenne og å beskrive (Cossar m.fl., 2013; Lavi og Katz, 2016). Dette handler om hvordan forsømmelse ikke er knyttet opp til konkrete hendelser, men er mer kronisk og innvevd i barn og unges hverdagsliv (Lavi og Katz, 2016). Samtidig som barn og unges manglende erkjennelse av omsorgssvikten kan utgjøre et hinder for deres egen avdekking, kan andre likevel reagere på deres utsagn eller væremåter og forholdene slik avdekkes (Cossar m.fl., 2019).

Staller og Nelson-Gardell (2005) har kalt perioden før barn eller ungdom har nådd en erkjennelse om sine erfaringer for en før-avdekkingsfase (pre-disclosure period). I løpet av denne fasen begynner gjerne barnet å forstå hva som foregår eller har foregått. For mange utvikler forståelsen av egne erfaringer seg over tid og kommer ikke som en plutselig erkjennelse. Denne utviklingen henger ofte sammen med økende alder (Cossar m.fl., 2013; Crisma m.fl., 2004). Noen forskere har funnet at barn og unge hadde vært alene med å prøve og forstå sine erfaringer, noe som kunne føre til tvil på seg selv og forsinkelse i avdekking (Paine og Hansen, 2002; Staller og Nelson-Gardell, 2005). Samtidig har flere forskere pekt på hvordan personen(e) som har utsatt barnet eller ungdommen for omsorgssvikt kan ha stor innvirkning på barnets forståelse av det som har skjedd (Draucker og Martsof, 2008; Paine og Hansen, 2002; Staller og Nelson-Gardell, 2005).

Cossar m.fl. (2013) har også pekt på at barns erkjennelse av erfaringer som omsorgssvikt, kommer lettere gjennom samtale med andre. En klar erkjennelse kommer derfor ikke alltid før barnet har fortalt eller fått hjelp, men kan isteden være et resultat av den mottatte hjelpen. Cossar m.fl. (2013) fant for eksempel at barn lettere forsto og fortalte om omsorgssvikt og overgrep, dersom de hadde en nær og trygg relasjon til en profesjonell.

Barn og unges mulighet for å forstå og for å gi uttrykk for egne erfaringer med omsorgssvikt, kan sees i sammenheng med forhold på makronivå. Slike forhold kan for eksempel være utdanningssystemet, media, og kulturelle normer, og om disse legger til rette for barns forståelser av hva som er omsorgssvikt (Allnock og Miller, 2013; Cossar m.fl., 2019; Lemaigre m.fl., 2017). Flere forskere har for eksempel pekt på hvordan informasjon om omsorgssvikt gitt til barn og unge på skolen kan øke muligheten for avdekking, ved å synliggjøre en vei for å melde fra og ved å normalisere avdekkingsprosessen, samt å redusere skam (Allagia m.fl., 2019; Lemaigre m.fl., 2017).

Et spørsmål i forbindelse med barn og unges forståelse av egne erfaringer, er hvem som får definere hva som er omsorgssvikt og ikke. Er det noen forhåndsdefinerte forståelser på makronivå som er styrende, eller er det også rom for barn og unges egne erfaringer og perspektiver? Hva har så dette å si for ungdom som ønsker og søker hjelp fra barnevernet? Disse spørsmålene drøfter jeg ytterligere senere i avhandlingen, i lys av min empiri.

Barn og unge som ikke avdekker

Selv om et barn eller en ungdom har forstått og erkjent at sine erfaringer er ansett som omsorgssvikt, velger ikke nødvendigvis han eller hun å fortelle om eller å vise dette til noen (f.eks. Collin-Vezina m.fl., 2015; Lathinen m.fl., 2018; Lemaigre m.fl., 2017; Manay og Colin-Vézina, 2021; McElvaney m.fl., 2012; Paine og Hansen, 2002; Vincent og Daniel, 2004). For de barna og ungdommene som valgte å fortelle, kunne det også gå lang tid fra omsorgssvikten startet til den

ble avdekket (f.eks. Allagia m.fl., 2019; Collin-Vézina m.fl., 2015; Crisma, m.fl., 2004; McElvaney, 2015; McElvaney m.fl., 2012; Schönbacher m.fl., 2012).³⁴

Noen forskere har pekt på hvordan barn og unge, mer eller mindre aktivt, kan velge å skjule omsorgssvikt (Callaghan m.fl., 2017; Cossar m.fl., 2019; McElvaney m.fl., 2012). Flere av barna og ungdommene McElvaney og kollegaer (2012) intervjuet, valgte å aktivt holde tilbake informasjon om sine erfaringer. Callaghan m.fl. (2017) fant at noen barn og unge opplevde å ha et valg når det kom til om de skulle fortelle eller ikke, mens andre opplevde at omsorgsgivere påførte dem taushet.

Studier har funnet en rekke hindringer for om barn og unge forteller om omsorgssvikt. Dette har vært trusler og frykt for straff, frykt for en forverring av situasjonen for seg selv og andre, frykt for ikke å bli lyttet til eller trodd og barnets egne emosjonelle reaksjoner i form av ansvar, skyld og skam (Aadnanes, 2019; Allagia m.fl., 2019; Alnock og Miller, 2013; Brattfjell og Flåm, 2019; Callaghan m.fl., 2017; Collin-Vezina m.fl., 2015; Cossar m.fl., 2019; Crisma m.fl., 2004; Foster og Hagedorn, 2014; Hunter, 2011; Jensen m.fl., 2005; Jernbro m.fl., 2017; Lemaigre m.fl., 2017; McElvaney m.fl., 2014; Morrison m.fl., 2018; Paine og Hansen, 2002; Stanley m.fl., 2012; Ungar m.fl., 2009). Samtidig har forskere funnet at mange barn og unge har opplevd hemmeligholdelse som en stor belastning (Draucker og Martsolf, 2008; McElvaney m.fl., 2012; Paine og Hansen, 2002; Staller og Nelson-Gardell, 2005).

Barn og unge som avdekker

Flere studier har undersøkt hvordan barn og unge som har avdekket har gått fram. Barna har i flere av studiene vært beskrevet som kompetente aktører som har reflektert rundt, vurdert og besluttet om de skulle formidle sine erfaringer og eventuelt om hva og til hvem (f.eks. Callaghan m.fl., 2017; Cossar m.fl., 2019; Hutchby, 2012; McElvaney m.fl., 2012; Petronio m.fl., 1997; Staller og Nelson-Gardell's, 2005; Thulin m.fl., 2019; Ungar m.fl., 2009). Samtidig har noen forskere rettet kritikk mot en del av forskningen som har vært gjort om barns

³⁴ Et flertall av disse studiene retter seg mot barn og unge som har vært utsatt for seksuelle overgrep.

erfaringer med vold og overgrep, fordi denne ikke har inkludert barn og unges stemmer og strategier for å håndtere sin situasjon. Dette har, slik disse forskerne har sett det, medført en undervurdering av barns kompetanse og har bidratt til å reprodusere dominerende representasjoner av barn som passive (f.eks. Callaghan m.fl., 2017; Linell, 2017; Katz, 2015; Petronio m.fl., 1997; Øverlien, 2014; Øverlien og Hydén, 2009). Petronio m.fl. (1997) har pekt på hvordan barn og unges logikk knyttet til å avdekke omsorgssvikt ikke alltid passer med voksnes forventninger, og derfor er viktig å synliggjøre gjennom forskning.

En del studier har funnet at barn og unge har formidlet sine erfaringer på ulike måter, fra å fortelle verbalt til mer indirekte framgangsmåter, som atferd eller antydninger. Forskere har brukt litt ulike kategorier for å presentere hvordan barn og unge formidler sine erfaringer med omsorgssvikt. Kategorier som har gått igjen er å vise gjennom atferd eller hint, å fortelle uten å ha planlagt det på forhånd, å fortelle ved et uhell og å fortelle planlagt (Allagia m.fl., 2019; Allnock og Miller, 2013; Brattfjell og Flåm, 2019; Ungar m.fl., 2009).

Atferd

Allagia (2004) fant at atferd i form av sinneutbrudd, tilbaketrekning, å unngå å være hjemme eller rømninger var handlinger eller væremåter barn og ungdom ønsket og håpet voksne skulle reagere på. Voksne som ikke var sensitive for barnets signaler og ikke stilte spørsmål ved barnets væremåter kunne utgjøre et hinder for videre avdekking (Brattfjell og Flåm, 2019; Jensen m.fl., 2005).

Allnock og Miller (2013) fant at flere av ungdommene i deres studie hadde erfaringer med profesjonelle som hadde reagert på tegn som selvskading, depresjon og selvmordsforsøk, men uten at de hadde forstått hva dette egentlig var et uttrykk for. Ungdommene opplevde ikke at hjelp som kun forholdt seg til deres handlinger eller væremåte, og ikke til hele problemet, var hjelpsomt (Burgess m.fl., 2014; Cossar m.fl., 2019; Allnock og Miller, 2013). Cossar m.fl. (2013) peker også på hvordan en slik tilnærming kan innebære å legge ansvaret for problemene på ungdommen og å kategorisere dem som problemet, istedenfor som en ungdom med problemer, jf. tidligere om ungdom og risiko.

Å fortelle om omsorgssvikt

Barn og unge kan fortelle om omsorgssvikt, enten som en planlagt handling eller som noe som skjer uplanlagt. Barn og unge som forteller uten å ha planlagt dette på forhånd, gjør gjerne dette som en reaksjon på at omsorgssvikt var tema på skolen eller på tv (Allnock og Miller, 2013; Callaghan m.fl., 2017; McElvaney m.fl., 2012; Jensen m.fl., 2005; Thulin m.fl., 2019). McElvaney m.fl. (2012) har pekt på en såkalt trykkokereffekt. Dette handler om barn og unge som opplever spenninger mellom å ville og ikke ville fortelle. Å ikke fortelle kan innebære et emosjonelt trykk, et trykk som etter hvert kan lede til en uplanlagt avdekking.

En uplanlagt avdekking kan også oppstå dersom noen spør barn direkte om deres erfaringer. Noen forskere har for eksempel funnet at barn og unge oftere har fortalt om sin situasjon når noen spurte dem direkte (Allagia m.fl., 2019; Allnock og Miller, 2013; Cossar m.fl., 2019; Jensen m.fl., 2005; Lemaigre, 2017, McElvaney m.fl., 2014). Slike spørsmål ga barnet en mulighet til å fortelle (Jensen m.fl., 2005; McElvaney, 2015). Burgess m.fl. (2014) har også funnet at noen barn og unge ikke har ønsket å ha ansvaret for å fortelle om det de trenger hjelp til, men isteden har håpt at voksne skulle spørre om hvordan de hadde det.

Flere studier har funnet at barns beslutninger om å fortelle om sine erfaringer med omsorgssvikt ofte har vært gjennomtenkt når det gjaldt hvordan, hva, hvor og hvem barnet har fortalt det til (Callaghan m.fl., 2017; Jensen m.fl., 2005; Linell m.fl., 2017; Thulin m.fl., 2019; Petronio m.fl., 1997). Flere forskere har for eksempel funnet at barn og unge har vært forsiktig med *hva* de fortalte om sine erfaringer. Dette handlet blant annet om å holde tilbake og fortelle bare litt (Allnock og Miller, 2013; Callaghan m.fl., 2017; Draucker og Martsolf, 2008). Avhengig av den voksnes respons, besluttet barnet eller ungdommen hvordan de ville fortsette, om de fortalte videre, trakk tilbake, benektet eller bekreftet det de allerede hadde fortalt (Allnock og Miller, 2013; Jensen m.fl., 2005; Morrison m.fl., 2018; Staller og Nelson-Gardell, 2005).

Callaghan m.fl. (2017) fant at barn var opptatt av å få fram den rette historien når de skulle fortelle om omsorgssvikt. De så dette i sammenheng med hvordan det kan være mye konkurranse om hva som er «den rette historien» i familier med

for eksempel vold. Samtidig har de samme forskerne pekt på hvordan barn som har vært utsatt for alvorlig omsorgssvikt, kan ha et begrenset vokabular tilgjengelig for å sette ord på sine erfaringer. Barnas erfaringer overgår det som er ansett for å være en vanlig barndom, og de kulturelt tilgjengelige uttrykksmåtene for å kunne fortelle om sine erfaringer kan derfor være svært begrenset.

Hvem forteller barn og unge til?

En rekke forskere har vært opptatt av å undersøke hvem barn og unge har valgt å fortelle til når de først har fortalt om omsorgssvikt. Et gjentakende funn har vært at mange barn og unge først har fortalt om sine erfaringer til mer uformelle kontakter, som for eksempel venner (Allnock og Miller, 2013). Spesielt ungdom valgte å fortelle til venner og noen ganger også kun til dem (Callaghan m.fl., 2017; Crisma m.fl., 2004; Jernbro m.fl., 2017; Jobe og Gorin 2013; Manay og Collin-Vézina, 2021; Schönbacher m.fl., 2012; Ungar m.fl., 2009; Vincent og Daniel, 2004). Venner har vist seg å kunne bidra med praktisk, moralsk og emosjonell støtte til barn og unge som har vært utsatt for overgrep (Allnock og Miller, 2013). Flere studier har også funnet at venners respons på det ungdommene fortalte, hadde betydning for om de deretter valgte å fortelle til profesjonelle (Manay og Collin-Vézina, 2021; McElvaney m.fl., 2014; Vincent og Daniel, 2004). Jobe og Gorin (2013) fant for eksempel at råd fra venner var viktige for om ungdom fortalte til profesjonelle om erfaringene sine. Samtidig har noen forskere uttrykt bekymring for om venner kan ha lite kunnskap om hvordan melde fra om omsorgssvikt, og at de dermed heller ikke bidrar til at forholdene avdekkes (Manay og Collin-Vézina, 2021).

Samtidig som overnevnte studier har funnet at venner kan utgjøre en støtte for barn og ungdom i avdekkingsprosessen, fant Burgess og kollegaer (2014) barn og unge som hadde negative erfaringer med å fortelle til venner. De negative erfaringene handlet om venner som hadde spredd det de hadde fått vite til andre, som hadde trukket seg unna eller som ikke hadde trodd på fortellingen (Allnock og Miller, 2013; Staller og Nelson-Gardell, 2005).

Barn som avdekker til profesjonelle

Når det gjelder barn og unges avdekking til profesjonelle er funnene ikke entydige. Noen studier har funnet at kun et fåtall av barn og unge har henvendt seg direkte til profesjonelle og fortalt om sine erfaringer med omsorgssvikt (Bottoms m.fl., 2016; Cossar m.fl., 2019; Jernbro m.fl., 2017). Andre forskere har imidlertid funnet det motsatte, at mange ungdommer hadde valgt å fortelle om sin situasjon til en profesjonell (Cossar m.fl., 2013; Ungar m.fl., 2009).

Allnock og Miller (2013) fant at en fjerdedel av de 60 ungdommene de intervjuet hadde fortalt om sin situasjon til en lærer. De som valgte å fortelle til en lærer, begrunnet dette med en opplevelse av å kunne stole på læreren, at de anså læreren som en profesjonell og derfor en som kunne hjelpe, og at læreren var en som hadde reagert på deres atferd eller andre signaler, og slik hadde gitt dem en mulighet til å fortelle. Ifølge Burgess med kollegaer (2014) og Jobe og Gorin (2013) er det nødvendig med nok tid og et sted til å bygge en trygg relasjon dersom barn og unge skal velge å fortelle om sine erfaringer til en lærer. Jobe og Gorin (2013) fant for eksempel at ungdom i stor grad valgte å henvende seg til en lærer de kjente fra før og som de hadde en etablert relasjon til som de verdsatte. Barna Davis (2019) intervjuet hadde imidlertid liten tillitt til sine lærere og ville derfor ikke fortelle dem om sine familieproblemer. Disse barna var i stor grad overlatt til seg selv med å håndtere problemene sine.

Flere studier har funnet at en tillitsfull relasjon til profesjonelle har vært avgjørende for om barn og unge har valgt å fortelle, og at barn og unge bevisst har valgt hvem de har stolt på og ikke (f.eks. Aadnanes, 2019; Brattfjell og Flåm, 2019; Burgess m.fl., 2014; Husby, 2019; Jobe & Gorin, 2013, McElvaney m.fl., 2012; Thulin m.fl., 2019). Havnen m.fl. (2020, s. 85-86) sin studie viser hvordan det å komme i kontakt med barnevernet krever at ungdommene tar en sjanse. Ungdommene de har intervjuet om erfaringene sine med å komme i kontakt med barnevernet, hadde vært bekymret i forkant. For noen handlet det om at de hadde hørt at barnevernet flytter barn, eller at de hadde lest mye negativt på nettet. Andre var bekymret for foreldrenes reaksjoner på det de fortalte til de barnevernsansatte. Ungdommene hadde utover dette lite generell informasjon om barnevernets arbeid *før* de kom i kontakt med tjenesten.

Hvilken hjelp barnet får etter avdekking

Hvilken hjelp barn og unge opplever å få etter at de har avdekket omsorgssvikt, har vist seg å ha betydning for deres senere valg om å avdekke igjen eller ikke. For eksempel har Cossar m.fl. (2019) funnet at hvilken hjelp barn fikk hadde betydning for om de senere forsto sin situasjon som problematisk eller ikke, og for om de også fortalte til andre om sine erfaringer. Negative erfaringer med å avdekke kunne slik begrense barns aktive søken etter hjelp, mens positive erfaringer kunne tilrettelegge for søken etter støtte også i framtiden (Cossar m.fl., 2019; Cossar m.fl, 2013).

Mye av forskningen om barn og unges avdekking har basert seg på antakelser om at barnets- og samfunnets beste er å avdekke all alvorlig omsorgssvikt. Samtidig har en rekke studier funnet barn og unge som har erfart negative konsekvenser av å avdekke, og der noen også har fått en forverret situasjon (f.eks. Allnock og Miller, 2013; Hunter, 2011; Ungar m.fl., 2009). Dette har handlet om at barn og unge ikke har blitt hørt, ikke har blitt trodd på og at de har mistet kontrollen over sin fortelling og over det som skjedde (f.eks. Alaggia, 2010; Allnock og Miller, 2013; Hunter, 2011; Jensen m.fl., 2005; Jernbro m.fl., 2017; Staller og Nelson-Gardell, 2005; Stanley m.fl., 2012; Thulin m.fl., 2019; Ungar, m.fl., 2009). For eksempel hadde en stor andel av ungdommene Allnock og Miller (2013) intervjuet prøvd å fortelle til minst én person om sine erfaringer, men hadde opplevd å ikke bli hørt eller å ikke få en reaksjon på det de fortalte. Forsøk på å avdekke som mottakere ignorerte, benektet eller håndterte dårlige, førte til negative erfaringer for ungdommene. Stanley m.fl. (2012) fant at ungdom som opplevde at andre ikke trodde på dem, ikke søkte hjelp på nytt. Staller og Nelson-Gardell (2005) har pekt på risikoen for at ungdom som lever i usikre omgivelser og som kan være usikre på seg selv og sine erfaringer, vil kunne reagere med å benekte eller trekke tilbake det de har fortalt om de opplever å ikke bli trodd.

Åkerlund (2017) fant i sin avhandling at barn og unge som hadde vært vitne til vold i nære relasjoner kunne innta tre ulike posisjoner i møte med andre. Disse tre var: sårbart offer; sårbar, men kompetent aktør; og en voksenlignende posisjon som omsorgsgivende aktør. Samtidig skiftet barna og ungdommene mellom de ulike posisjonene etter situasjonen og i hvilke relasjoner de inngikk i.

De barna og ungdommene som inntok en voksenlignende posisjon var også de som fikk minst støtte og hjelp fra omgivelsene fordi de ikke opptrådte som det ideelle offer, ved å være uskyldig, passiv og maktesløs. Andre oppfattet da ikke barnets utsatthet. For å få støtte og hjelp var det, ifølge Åkerlund (2017, s. 83), nødvendig at andre oppfattet barna og ungdommene både som sårbare ofre med behov for hjelp og som kompetente aktører. Denne posisjonen gjorde det mulig for andre å oppfatte barnet som i en sårbar livssituasjon, men uten å konstruere barnet som svakt og maktesløst.

Mens flere studier har funnet negative konsekvenser for barn og unge etter avdekking av omsorgssvikt, er det også forskning som har undersøkt hva barn og unge har opplevd som hjelpsomt (Allnock og Miller, 2013; Stanley; 2012). Allnock og Miller (2013) fant at faktorer barn og unge vurderte som positive var profesjonelle som forholdt seg til ungdommen og ikke bare til foreldrene, som brukte et alderstilpasset språk, som tilbydde et trygt sted å snakke og informasjon om hva som skulle skje. Videre fant de samme forskerne at god hjelp var kjennetegnet av at barnet eller ungdommen ble trodd på, fikk beskyttelse, fikk emosjonell støtte i avdekkingsprosessen og at mottaker gjorde noe med problemene. Aadnanes (2019) fant at barns medvirkning i egen sak var en viktig faktor for om barn og unge opplevde å få god hjelp.

3.3.2 Profesjonelle med meldeplikt

En rekke land, inkludert Norge, har innført såkalt meldeplikt for offentlig ansatte og profesjonelle til barnevernet, jf. kapittel 2 om meldeplikt. Jeg har allerede vært inne på hvordan den største andelen av meldingene til det norske barnevernet kommer fra personer med meldeplikt. Når det gjelder forskningen har det også vært en overvekt av studier som har rettet seg mot offentlig ansatte og profesjonelle med meldeplikt, og færre studier rettet mot personer uten denne plikten.

Meldeplikt er en politisk strategi for å identifisere og beskytte barn mot alvorlig omsorgssvikt (f.eks. Cocozza m.fl., 2007). Noen studier har sett på effekten av selve meldeplikten, ved å sammenligne ulike land eller delstater innenfor et land med og uten meldeplikt, eller ved å se på endringer i ett land før og etter

innføring av en slik meldeplikt (f.eks. Ho m.fl., 2017; Krase m.fl., 2015; Mathews m.fl., 2016; Mathews, 2014; McTavish m.fl., 2017; McTavish m.fl., 2019; Paluschi m.fl., 2016).³⁵ Andre studier har sett på spesifikke profesjoner eller ansatte i bestemte sektorer som meldere, som for eksempel leger (f.eks. Flarethy m.fl., 2006; Gilbert m.fl., 2009a), tannleger (f.eks. Brattbø m.fl., 2018; Kloppen m.fl., 2010; Kvist, m.fl., 2014), barnehageansatte (Keilman, 2017; Nilsen, 2013) og sosialarbeidere i skolen (Bolin og Sorbring, 2017).

Flere studier har funnet at profesjonelle ikke alltid har meldt fra til barnevernet ved mistanke om omsorgssvikt (f.eks. Alvarez m.fl., 2004; Gilbert m.fl., 2009b; McMillan m.fl., 2003). En gjentagende tematikk innenfor forskningen på feltet har derfor vært hva som virker inn på offentlig ansatte og profesjonelles beslutninger om å melde fra eller ikke til barnevernet, ved mistanke om omsorgssvikt (f.eks. Alvarez m.fl., 2004; Breimo m.fl., 2021; Dinehart og Kenny, 2015; McTavish m.fl., 2017).

Oppsummert har forskning funnet at faktorer som har bidratt til at offentlig ansatte og profesjonelle ikke har meldt fra har vært mangel på kunnskap om hvordan oppdage omsorgssvikt, samt manglende kunnskap om hvordan melde fra og om de juridiske rammene (Alvarez m.fl., 2004; Breimo m.fl., 2021; Crowell og Levi, 2012; Dinehart og Kenny, 2015; Sjøbjerg m.fl., 2020). Andre faktorer har vært frykt for negative konsekvenser for familien, frykt for å skade relasjonen til familien (Breimo m.fl., 2021; Gilbert, m.fl., 2009a; Alvarez m.fl., 2004) og manglende støtte fra egen leder (Alvarez m.fl., 2004; Dinehart og Kenny, 2015; Kenny, 2004). Ohnstad og Gudheim (2019) hevder på sin side at misforståelser og mistolkninger når det gjelder meldeplikten, har ført til en rekke grunnløse meldinger til barnevernet.

Breimo m.fl. (2021) har undersøkt meldere med meldeplikt i en norsk kontekst. Utvalget i studien besto av 16 ansatte fra en rekke ulike tjenester, blant annet

³⁵ Det er gjennomført en rekke studier om effekten av meldeplikt til barnevernet. Jeg har valgt ikke å gå nærmere inn på denne forskningen fordi diskusjonen om effekten av meldeplikt er mindre relevant for avhandlingens tematikk, da Norge har hatt meldeplikt i flere tiår, jf. barnevernloven § 6-4. Se også barnevernloven av 1953 § 4 c.

skole og helsesykepleiertjeneste. De fant at flere av tjenesteyterne kviet seg for å sende bekymringsmelding, og at de noen ganger valgte å la det være. Dette gjaldt spesielt for ansatte i tjenester som hadde daglig kontakt med familien. Barrierer for å sende en melding handlet om lite kjennskap til hvordan barnevernet jobbet, frykt for å miste kontroll over situasjonen, frykt for å ødelegge relasjonen til familien, samt en oppfatning av at en melding kunne virke mot sin hensikt. Flere av informantene var også usikre på hvordan bekymringen burde skrives for at den skulle oppfattes og mottas på riktig måte av barnevernet. Noen følte at de ikke var trent til å skrive fram sin bekymring, og trodde at de enklere kunne nådd fram om de hadde vært bedre på å uttrykke seg skriftlig. Det var også ansatte som følte at barnevernet ikke trodde på det som framkom i meldingen.

Hva melder profesjonelle fra om

Noen forskere har vært opptatt av hva meldere med meldeplikt har meldt fra om til barnevernet. Flere av disse har delt meldingsinnholdet inn i fire underkategorier, fysisk vold, psykisk og emosjonell vold, forsømmelse og seksuelle overgrep (f.eks. Christodoulou m.fl., 2019; Gilbert m.fl., 2009b; Liu og Vaughn, 2019; Mathews, 2014).³⁶ I tillegg har noen valgt å skille ut det å være vitne til vold i nære relasjoner som en egen kategori (Gilbert m.fl., 2009b).

Flere forskere har funnet en tendens til at profesjonelle har vektlagt og meldt fra om fysisk vold til barnevernet, mens andre former for omsorgssvikt ikke har fått samme oppmerksomhet (Horwath, 2007; McTavish, m.fl., 2017; Spinazzola m.fl., 2014). Horwath (2007) fant for eksempel at profesjonelle rangerte barns sikkerhet og fysiske behov som mer presserende enn andre behov. Han pekte i denne sammenhengen på hvordan en slik rangering kan bidra til en hendelsesdrevet tilnærming med oppmerksomhet mot spesiell og hard behandling, og mindre oppmerksomhet mot andre former for omsorgssvikt.

³⁶ På engelsk brukes ofte begrepet «maltreatment» som samlebetegnelse for de ulike undergruppene av det som anses som skadelig barneomsorg. På norsk varierer det hvilke begreper som brukes, se for eksempel Vallesverd (2018) for en gjennomgang av begrepsbruk i det norske barnevernet. I denne avhandlingen har jeg valgt å bruke begrepet omsorgssvikt som et paraplybegrep for ikke god nok omsorg for barn.

McTavish m.fl. (2017) har laget en gjennomgang av forskning som er gjort om meldeplikt. De fant at meldere med meldeplikt meldte fra når de hadde fysiske bevis på omsorgssvikt, men var motvillige mot å melde fra på bakgrunn av en mistanke basert på andre forhold. Bevis som førte til en melding til barnevernet kunne være fysiske skader, blåmerker, brukne ben eller når de kunne observere en total endring i barnets oppførsel. Samtidig strevde de profesjonelle med å identifisere de mindre åpenbare formene for omsorgssvikt.

Noen studier har trukket fram omsorgssvikt i form av forsømmelse (neglect) som vanskelig å oppdage. Forsømmelse mangler ofte tydelig hendelser, men dreier seg isteden om foreldrenes omsorgsutøvelse fra dag til dag (Tanner & Turney, 2003; Dickens, 2007). Samtidig er forsømmelse den formen for omsorgssvikt som er funnet at forekommer hyppigst i en rekke land, og er ansett for å være minst like skadelig som andre former for omsorgssvikt (Burgess m.fl., 2014; Alvez m.fl., 2003; Gilbert m.fl., 2009b; Lavi og Katz, 2016; Liu og Vaughn, 2019; Mathews, 2014).

Lærere

Lærere er ansett som viktige meldere til barnevernet og er i en rekke forskningspublikasjoner beskrevet som å være i en ideell posisjon til å oppdage tegn på omsorgssvikt, nettopp på grunn av sin daglige kontakt med barn og unge. Studier har blant annet trukket fram hvordan lærere både har en arena og tid til å bygge en relasjon til barn og unge, mulighet til å observere endringer i væremåte og mulighet til å sammenligne væremåter mellom barn (f.eks. Alazri og Hanna, 2020; Bourke og Maunsell, 2016; Gilbert m.fl., 2009a).

Samtidig har flere studier funnet at skoleansatte ikke alltid har meldt fra ved mistanke om omsorgssvikt (f.eks. Dinehart og Kenny, 2015; Gilbert m.fl., 2009a; Kenny, 2004). I norsk sammenheng har det vært gjennomført nokså få studier om lærere som meldere til barnevernet, men Baklien (2009) er ett av unntakene. Hun har undersøkt hva som har hindret skoleansatte fra å melde fra til barnevernet. I studien fant hun at lærerne hadde et negativt bilde av barnevernet, noe som utgjorde en barriere for å melde fra. Dette bildet var for flere lærere dannet på bakgrunn av negative erfaringer som lå langt tilbake i tid, men disse erfaringene

bekreftet og opprettholdt likevel en mistillit til barnevernet. Lærerne manglet slik tillit til barnevernet, og fryktet at en eventuell melding ville resultere i lite annet enn en forverret relasjon til foreldrene. Stølsvik og Hellum (2011) har også funnet at lærere hadde lav tillit til barnevernet og at det var denne faktoren som hadde størst betydning for om de meldte fra eller ikke.

Salvesen (2015) har presentert lærere for vignetter om barn utsatt for omsorgssvikt. Han fant at kun 40 prosent av lærerne ville meldt fra til barnevernet i en sak om seksuelle overgrep og 60 prosent ville meldt fra i en sak om vold i nære relasjoner. Begge tilfellene skulle etter loven vært meldt til barnevernet. Salvesen (2015) har blant annet konkludert med at lærere har lite kunnskap om de juridiske kravene om meldeplikt og har en høyere terskel for å melde fra enn det de juridiske reguleringene tilsier.

Forskning gjort i andre land om lærere som melder har funnet mye av det samme som i de nevnte norske studiene. Barrierer for å melde fra har handlet om manglende kunnskap om ulike former for omsorgssvikt og om meldingsprosessen (f.eks. Alazri og Hanna, 2020; Buckley and McGarry, 2011; Dinehart og Kenny, 2015; Gilbert, 2009a; Horwath, 2007; Kenny, 2001; McTavish m.fl., 2017), en frykt for at barnevernet ikke vil gjøre barnets liv bedre (Gilbert, 2009a; Kenny, 2001) og en frykt for å ødelegge relasjonen til foreldre eller barnet (Gallagher-Mackay, 2014; Gilbert, 2009a; Hawkins and McCallum, 2001; Kenny, 2004).

Lauritzen m.fl. (2019, s. 49) har undersøkt innholdet i meldinger fra lærere. De fant at meldinger fra utdanningssektoren ofte handlet om barnets atferd og problemer knyttet til barnets fungering i skolen, samt relasjoner til andre barn. Samtidig var skolen blant de hyppigste melderne av mistanker om barn som kunne være utsatt for mishandling. Denne typen bekymring gikk igjen i om lag en tredjedel av meldinger fra utdanningssektoren.

3.3.3 Barnevernsansattes arbeid med meldinger

Tidligere i kapittelet pekte jeg på hvordan en melding må passere flere porter før den blir en barnevernssak. Når noen har avgitt en melding til barnevernet, består

den neste porten av de barnevernsansattes beslutning om å undersøke eller henlegge den (Søbjerg m.fl., 2020). Videre i dette kapittelet presenterer jeg forskning om de barnevernsansattes vurderinger av og beslutninger knyttet til meldinger.

En førmeldingsfase

Jeg har tidligere nevnt hvordan barnevernets beslutningsprosess formelt sett starter når en melding er mottatt og registrert. Kojan m.fl. (2016, s. 64-66) har imidlertid funnet at barnevernsansatte har gjort et arbeid også før den har mottatt en melding. Dette arbeidet har bestått i kontakt mellom barnevernstjenesten og potensielle meldere. Denne kontakten kunne være enkeltstående veiledende samtaler om hvorvidt en bekymring for et barn burde meldes fra om eller ikke, men også mer faste fora hvor barnevernsansatte og offentlig ansatte drøftet bekymring for et barn. Kojan m.fl. (2016) kaller dette en førmeldingsfase. Breimo m.fl. (2019) fant i sin studie at barnevernet deltok i et omfattende formalisert samarbeid med andre tjenester, og da spesielt med lokale helsetjenester, skole og barnehage. Barnevernet begrunnet sin deltakelse i disse nettverkene først og fremst med nødvendigheten av å bygge tillitt, for slik å få flere meldinger.

I en førmeldingsfase kan barnevernet få kjennskap til flere barn enn det som fremgår av den offisielle barnevernsstatistikken over meldinger (Kojan m.fl., 2016, s. 64-66). I tillegg kan de ansatte få noe innflytelse på hvilke bekymringer som ender opp som en melding og ikke (Breimo m.fl., 2019). I analysene av egne data kommer jeg tilbake til førmeldingsbegrepet, men da med utgangspunkt i ungdommenes erfaringer og på en nokså annen måte enn det som er tilfelle i den nevnte forskningen.

Barnevernets arbeid meldinger

Det er funnet til dels store forskjeller mellom barnevernstjenestene når det kommer til hvordan de arbeider med meldinger. Disse forskjellene har handlet om hvilke henvendelser de ansatte har definert som meldinger, andelen henlagte meldinger, hvordan tjenestene har organisert arbeidet med meldinger og hvilke oppgaver som har inngått i meldingsuken (Lauritzen m.fl., 2019; Lurie, 2015).

Flere forskere har funnet store forskjeller mellom kommuner når det kommer til andelen henlagte meldinger. Ellingsen m.fl. (2015, s. 99) fant for eksempel variasjoner i henleggelsesraten på mellom 12 og 40 prosent i sitt utvalg. Riksrevisjonen (2011-2012, s. 41) fant en variasjon fra ingen henleggelse til at over 30 prosent av meldingene ble henlagt. Lauritzen m.fl. (2019, s. 84) fant på sin side en variasjon fra 4 prosent til 43,9 prosent i henleggelsesrate og at henleggelsesraten generelt var stigende med høyere alder hos barnet. I deres utvalg var det særlig 16–17-åringer som bidro til en økning i henleggelsesraten (Lauritzen m.fl., 2019, s. 39). Slike forskjeller mellom kommuner i andelen henlagte meldinger har bidratt til en økt oppmerksomhet rettet mot barnevernets meldingsarbeid.

Hva oppfatter barnevernet som en melding?

Lurie (2015, s. 16-18) fant forskjeller mellom barnevernstjenestene når det gjaldt hva de definerte og registrerte som meldinger. Mens noen anså de fleste henvendelser som å være en melding, var det andre tjenester som var mer selektive. Ifølge Statens helsetilsyn (2017, s. 11) var det en usikkerhet blant barnevernsansatte om hva de skulle registrere som en melding. Flere barnevernstjenester registrerte for eksempel ikke muntlige henvendelser som var gitt på telefon.

Spesielt henvendelser om konflikter etter samlivsbrudd og konflikter om samvær har vist seg at blir håndtert ulikt (Lurie, 2015; Riksrevisjonen, 2011-2012). Jevne og Ulvik (2012) intervjuet barnevernsansatte og fant at de i utgangspunktet ikke anså foreldrekonfliktsaker som barnevernets ansvar.³⁷ De foreslo i denne sammenheng å betrakte vurderingene av når barnevernet skal gå inn i saker om foreldrekonflikt som en forhandling om grensene for barnevernets ansvarsfelt.

³⁷ I 2013 publiserte Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet følgende veileder: *Forholdet mellom barnevernloven og barneloven. Barneverntjenestens rolle der foreldrenes konflikter går ut over barnets omsorgssituasjon.*

Hva gjøres i meldingsuken

I Norge er det ingen nasjonal standard eller felles mal for barnevernets arbeid med meldinger (Lauritzen m.fl., 2019, s. 19). Når de ansatte skal vurdere meldinger er informasjonsgrunnlaget begrenset, tidsfristen er knapp og beslutningsalternativene er få (Kojan m.fl., 2016 s. 69). Lauritzen m.fl. (2019, s. 67) fant at flertallet av barnevernstjenestene ikke gjorde mer enn å motta og beslutte hva de skulle gjøre med meldingen. Samtidig har flere studier funnet nokså store forskjeller mellom barneverntjenester i hva som har blitt gjort i løpet av meldingsuken. Mange tjenester tok kontakt med meldere for utdyping av meldingen, dersom meldingen var uklar eller ga lite informasjon. Andre tjenester gjennomførte en «mini-undersøkelse» før de fattet en beslutning (Lauritzen m.fl., 2019, s. 68-70; Lurie, 2015, s. 19). Med «mini-undersøkelse» er det siktet til barnevernstjenester som tar kontakt med melder, med familien bekymringen gjelder (både foreldre og barn) og noen ganger også nettverk og offentlige samarbeidspartnere, for å avklare situasjonen før de beslutter hva de skal gjøre med meldingen (Ellingsen m.fl., 2015, s.52; Statens helsetilsyn, 2017, s. 12; Lauritzen m.fl, 2019 s. 68-70). Ellingsen m.fl. (2015, s.52) og Lauritzen m.fl. (2019, s. 68-70) fant at barnevernsansatte var delt i synet på om det egentlig var et juridisk rom for å gjennomføre slike mini-undersøkelser.

Et annet gjentakende funn har vært at de barnevernsansatte sjekket om det allerede forelå informasjon om barnet eller familien i barnevernsystemet, fra eventuell tidligere kontakt (Lauritzen m.fl, 2019; Lurie, 2015). Lauritzen m.fl. (2019) fant at tidligere kjennskap til familien bidro til en lavere terskel for å henlegge en melding. En beslutning om henleggelse eller undersøkelse, baserte seg dermed ikke kun på selve meldingen, men også tidligere kjennskap til familien og barnet. I Lauritzen m.fl. (2019, s. 78) studie var nesten halvparten av utvalget på 1365 meldinger kjent for barnevernet fra tidligere.

Barnevernets beslutninger

Lauritzen med kollegaer (2019, s. 17) har pekt på at det er lite informasjon i faglitteraturen innenfor barnevernsfeltet som kan veilede barnevernsansatte i deres faglige vurderinger av meldinger. Samtidig er det også lite forskning på barnevernets vurderinger og beslutninger knyttet til meldinger. De samme

forskerne (2019, s. 50) har undersøkt barnevernets arbeid med meldinger og har funnet at det i en norsk kontekst i hovedsak er meldingens innhold som har vært avgjørende for om meldinger har blitt henlagt, og i mindre grad hvem som meldte. Samtidig har de funnet at barnevernsansatte oftere henla meldinger fra politiet enn fra andre. For meldinger fra politiet var det i realiteten ofte slik at de involverte barna ikke bodde sammen med den aktuelle forelderen, den andre forelderen ivaretok omsorgen på en god måte og barnet hadde lite kontakt med den meldte forelderen (Lauritzen m.fl., 2019, s. 51-55). Kjær og Mossige (2013) fant imidlertid at noen barnevernstjenester begrunnet den større andelen henlagte meldinger fra politiet enn andre med at disse ble vurdert noe strengere fordi det ellers ville bli for mange meldinger å følge opp.

Når det kommer til forskning om hvilke opplysninger som framkommer i meldinger, har jeg allerede beskrevet dette tidligere i kapittelet om profesjonelle som melder til barnevernet. Jeg vil her kun påpeke skillet Juul (2010, s. 196-197) fant mellom muntlige og skriftlige meldinger til barnevernet. Når barnevernet mottok en melding på telefon eller ved oppmøte hos barnevernet, var det barnevernsarbeideren som noterte ned meldingen. Dette ga rom for de ansatte til å stille spørsmål og meldere kunne slik utdype meldingen. Samtidig var det også mulig for den barnevernsansatte å omformulere slike muntlige meldinger til egne begreper og eget språk når de noterte den ned. Når det var melderens som selv skrev meldingen, besto den av melderens egne ord og formuleringer.

Lauritzen m.fl. (2019) har undersøkt hvordan meldingens innhold har betydning for barnevernsansattes beslutninger. De har delt meldinger i to kategorier, episodemeldinger og sammensatte meldinger. Episodemeldinger var knyttet til en eller flere episoder, mens sammensatte meldinger besto av bekymring på flere områder som hadde utviklet seg over tid. Noen ganger var det også en kombinasjon av bekymring over tid og spesifikke hendelser som hadde utløst meldingen. Hyppigst forekommende meldingsinnhold var en bekymring for foreldrenes omsorg som hadde bygget seg opp over tid (43,5 prosent).

Lauritzen m.fl. (2019) fant at barnevernet hadde en lavere terskel for å henlegge episodemeldinger om ungdoms kriminalitet og/eller rusbruk og meldinger om

foreldres kriminalitet enn andre type meldinger. Meldinger om episoder med vold, om seksuelle overgrep og om barn som hadde vært vitne til vold hadde en høyere terskel for å bli henlagt enn andre type meldinger. For sammensatte meldinger hadde forhold som symptomer på vansker hos barnet som kunne knyttes til mangler ved foreldres oppdragelse, stimulering og grensesetting høyere terskel for henleggelse. Mistanke om familievold og vold mot barnet i en sammensatt melding ga også høyere terskel for henleggelse. Stressende livssituasjoner og bekymringer knyttet til sosioøkonomiske forhold som gikk utover foreldres omsorg og oppdragelse, hadde høyest terskel for henleggelse (Lauritzen m.fl. 2019, s. 63 - 64).

Lurie (2015, s. 22) fant at typiske meldinger barnevernsansatte henla var: når ungdom nærmet seg eller var 18 år; når barnevernstjenesten kjente til saken fra før og meldingen ikke ga grunn til å undersøke saken på nytt eller når de ansatte henviste meldereren til instanser som var bedre egnet til å gi hjelp til familien. Både Kjær og Mossige (2013) og Lurie (2015, s. 22) fant at henleggelse av meldinger ofte var begrunnet med at andre instanser enn barnevernet burde følge opp familien. Kjær og Mossige (2013) fant at andre vanlige begrunnelser for å henlegge en melding, var at foreldre ivaretok situasjonen eller at barnevernet vurderte meldingen som lite alvorlig eller ikke reell.

Jørgensen (2016) har i sin doktorgradsavhandling undersøkt barnevernets beslutninger i sin doktorgradsavhandling, og da også beslutninger knyttet til meldinger. Hun fant at det var en konstruksjonsprosess som dannet utgangspunktet for om en bekymring ble til en barnevernssak eller ikke. Avgjørelser om meldinger hvilte på bruk av selvsagt og implisitt kunnskap om hva et barnevernsproblem er. Nokså like problemer kunne tolkes ulikt og få ulike utfall, avhengig av hva som ble sett som årsakene til problemene. Jørgensen (2016, s. 85-87) har i denne sammenhengen pekt på betydningen av alder og hvordan det skjedde noe med de faglige vurderingene når barnet det var snakk om var eldre. For en gutt på 17 år og med et stort skolefravær var de barnevernsansattes vurderinger annerledes enn for en gutt på 9 år med samme problemer. Gutten på 9 år sitt fravær var forklart med mangler i foreldrenes omsorg. Gutten på 17 år sitt fravær var forklart som hans egen feil, og han var

ansett som problemet. Meldingen om den yngste gutten ble vurdert å være barnevernets ansvar, mens meldingen om den eldre gutten ikke var det.

Lauritzen m.fl. (2019) og Ellingsen m.fl. (2015) har pekt på betydningen av barnevernets ønske om samarbeid med andre offentlige tjenester for de ansattes beslutninger knyttet til meldinger. Lauritzen m.fl. (2019, s. 52-53) fant for eksempel at de barnevernsansatte anså det som viktig å være på tilbudssiden overfor samarbeidspartnere, og derfor ikke henla meldinger som de egentlig burde ha henlagt ut ifra innholdet i meldingen (Lauritzen m.fl., 2019, s. 52-53).

Meldinger om vold og seksuelle overgrep

Spesielt meldinger om vold og seksuelle overgrep har fått stor forskningsmessig oppmerksomhet. Wejden (2008, s. 89) fant at meldinger om vold og seksuelle overgrep førte til alvorlig bekymring hos barnevernsansatte. Andre har funnet at meldinger om vold har gått videre til undersøkelse i de aller fleste tilfellene (Ellingsen m.fl., 2015, s. 25; Lauritzen, 2019). Kojan m.fl. (2016, s. 69) fant en nedgang i andelen henlagte meldinger når bekymringen handlet om vold. De så dette i sammenheng med økt oppmerksomhet mot vold mot barn. Ifølge Lauritzen med kollegaer (2019, s. 58) var terskelen for å henlegge meldinger om vold lavere desto flere meldinger det var i saken fra tidligere. Jevne og Ulvik (2012) fant at når foreldrekonfliktsaker kunne relateres til kategorien vold, var det mer sannsynlig at de ansatte kategoriserte saken som barnevernets anliggende.

Ifølge Dahle og Hennem (2008, s. 7) skiller meldinger om vold og seksuelle overgrep seg fra andre saker fordi det blir en umiddelbar nødvendighet å beskytte barnet mot nye hendelser. Dette innebærer blant annet at barnevernstjenesten raskt må ta stilling til om barnet eller ungdommen er tilstrekkelig beskyttet i sin nåværende omsorgssituasjon, eller om det er nødvendig å flytte barnet med det samme (Backe-Hansen, 2008, s. 152; Wejden, 2008, s. 63).

Ifølge Aadnanes (2019) har flere barnevernstjenester behandlet saker om vold mot barn etter spesielle rutiner, for eksempel ved anvendelse av Klemetsrud-modellen og tverrfaglige konsultasjonsteam om vold og seksuelle overgrep mot

barn.³⁸ Hun fant også at noen barnevernstjenester hadde grupper med ansatte som var spesialisert til å håndtere meldinger om vold, og at noen anvendte standardiserte framgangsmåter i samtaler med barn for å avdekke vold. Ungdommene Aadnanes (2019) intervjuet i den samme studien, fortalte på sin side om komplekse livssituasjoner og et ønske om ansatte som snakket med dem, lyttet til dem og som tok dem på alvor. I denne sammenheng peker hun på hvordan standardiserte samtaler kan bidra til å involvere og høre barn, men dersom målet med samtalen utelukkende er avdekking kan det være vanskelig å møte barnets behov, som er noe mer enn å avdekke det som har skjedd.

Noen av ungdommene Havnen m.fl. (2020) intervjuet, opplevde første møtet med barnevernet kaotisk og skremmende. Ifølge disse forskerne kunne dette henge sammen med bruken av spesielle rutiner i voldssaker.

Wejden (2008, s. 64) fant at det først og fremst var ungdom som selv hadde tatt kontakt med barnevernet og fortalt om vold som ble flyttet akutt. Dette gjaldt særlig i saker hvor ungdommen hadde innvandrerbakgrunn og fortalte om mishandling, trusler eller trusler om tvangsgifte. Samtidig som barnevernsansatte tok slike opplysninger alvorlig, hadde de erfaringer hvor denne type fortellinger fra ungdom ikke alltid stemte. Ifølge Wejden (2008, s. 66) var de ansatte opptatt av hvordan det å være under barnevernets omsorg kunne bety et brudd med familie og nettverk. De ansatte anså det derfor som viktig å ha en grundig samtale med ungdommen om hvilke følger deres fortelling kunne få.

Er barnevernets beslutninger om å henlegge riktig?

I enkelte studier og offentlige utredninger har henlagte meldinger blitt vurdert på nytt, for slik å evaluere barnevernets beslutninger. Kjær og Mossige (2013) har gjennomført en slik studie. De to gikk gjennom meldinger med bekymring for vold og seksuelle overgrep (92) og fant at 21 prosent av disse meldingene var henlagt. Ifølge forskerne burde flere av meldingene på bakgrunn av meldingenes alvorlige innhold ha ført til undersøkelse. Studien konkluderte med høy grad av

³⁸ Jeg beskriver Klemetsrud-modellen nærmere i analysekapitlene. Se følgende nettside for informasjon om konsultasjonsteam: <https://www.rvtsvest.no/konsultasjonsteam-om-vold-og-seksuelle-overgrep-mot-barn/>.

vilkårighet når det gjaldt barnevernets skjønnsmessige vurderinger om å åpne en barnevernundersøkelse i saker hvor meldingen hadde innhold med vold og seksuelle overgrep.

Det har også vært gjennomført flere offentlige utredninger hvor henlagte meldinger har blitt vurdert på nytt (Statens helsetilsyn, 2017, 2019; NOU 2017:12; Riksrevisjonen (2011-2012)). I Riksrevisjonens (2011-2012, s. 42) utredning kom det fram at for 22 prosent av de 169 gjennomgåtte meldingene var det klart feil å henlegge, enten fordi meldingen burde vært undersøkt eller fordi informasjonen fra melderer var utilstrekkelig. I NOU 2017:12 (s. 49-53) konkluderte utvalget med svikt fra det offentlige hjelpeapparatet, blant annet fordi barnevernstjenesten hadde henlagt meldinger som burde ha ført til en undersøkelse. Avdekking av alvorlig omsorgssvikt kom nesten aldri som et resultat av det offentliges innsats. Noen av tilfellene ble avdekket fordi barnet selv fortalte. Samtidig fant utvalget eksempler på at barn og unge hadde fortalt om vold og overgrep, men ikke blitt trodd når det ble meldt videre til barnevernet. Statens helsetilsyn (2017) konkluderte etter sitt tilsyn også med svikt på flere områder når det gjaldt barnevernets arbeid med meldinger. De pekte på svikt i hvordan barnevernet tok imot og vurderte meldinger, manglende vurderinger av om det skulle iverksettes akutte tiltak, samt meldinger som ikke burde vært henlagt. Tilsynet trakk spesielt fram hvordan barnevernet hadde henlagt flere meldinger om vold og seksuelle overgrep uten undersøkelse. I en tilsynsrapport fra 2019 konkluderte imidlertid helsetilsynet annerledes enn i det tidligere tilsynet. Ifølge dette tilsynet hadde ikke barnevernet henlagt alvorlige meldinger og de fant få eksempler på henleggelse av meldinger som burde ha vært undersøkt (Statens helsetilsyn, 2019, s. 28).

3.4 Oppsummering

I internasjonal sammenheng er det i Norge en lav terskel for hva som meldes til barnevernet og for om meldinger går videre til undersøkelse eller ikke. I tillegg har forskning pekt på et stort rom for skjønn i det norske barnevernet, sammenlignet med andre land. Mens en rekke land har tillagt vurderinger av risiko stor vekt, også i vurderingen av meldinger, har ikke risikovurderingen hatt den samme posisjonen i det norske barnevernet. Dette kan imidlertid se ut til å

være i endring, da flere argumenterer for et barnevern som i større grad bør rette sin innsats mot mer alvorlig problematikk.

Det norske barnevernets ansvarsområde har vært og er i endring. Det har vært en stor økning i antallet meldinger til barnevernet og barnevernets ansvarsområde er utvidet. Barnevernet forsøker fortrinnsvis å innta en støttende funksjon overfor familien med bruk av frivillige tiltak.

Jeg har trukket fram forskning om meldinger til barnevernet spesielt, siden dette er avhandlingens tema. Meldinger kan sees som starten på en barnevernssak og som inngangen til barnevernet. Barnevernet er avhengig av noen som melder fra eller at barnet selv tar kontakt, for å oppdage barn som utsettes for omsorgssvikt. Mens barn som selv melder til barnevernet har fått lite forskningsmessige oppmerksomhet, har det blitt gjennomført flere studier om barn som selv avdekker sine erfaringer til noen i omgivelsene. Forskning finner at flere forhold på både mikro- og makronivå ser ut til å virke sammen i en dialogisk prosess, som har betydning for om barn og unge avdekker omsorgssvikt eller ikke. En tillitsfull relasjon til en profesjonell har blitt trukket fram som en viktig faktor i denne prosessen.

Denne avhandlingen bidrar med kunnskap om ungdoms erfaringer med å komme i kontakt med barnevernet. Som vist i dette kapittelet finnes det en del studier fra andre land om barn og unges avdekking av vold, overgrep og omsorgssvikt, men da ikke med vekt på barnevernets rolle. Så langt jeg kan finne er det ikke utført denne type forskning i en norsk kontekst. Det er gjort noen få norske studier om meldinger til barnevernet mer generelt, men ikke med vekt på ungdoms erfaringer. Denne avhandlingen bidrar dermed med ny kunnskap innenfor en nokså lite utforsket tematikk, og da spesielt i norsk sammenheng. Samtidig bidrar avhandlingen inn i en bredere diskusjonen om grensene for barnevernets ansvar, og da med utgangspunkt i ståstedet til ungdom og deres erfaringer med å komme i kontakt med barnevernet. Dette handler også om hvilken kunnskap som skal ligge til grunn for beslutningene om hvor grensene for barnevernets ansvarsområder skal gå, et perspektiv jeg ikke kan finne at er fremmet tidligere når dette temaet er drøftet.

4 Ulike perspektiver på barn og unge

4.1 Innledning

I dette kapittelet presenterer jeg ulike perspektiver på barn og ungdom. I avhandlingen, og i dette kapittelet, baserer jeg meg på en forståelse av kategoriene barn og ungdom som sosialt konstruert. Med dette mener jeg at hva vi anser som barn, barndom, ungdom og ungdomstid er i endring, og kan variere over tid og mellom steder. Ifølge Meyer (2007) foregår ikke endringer i syn på barn og barndom som tydelige skifter, men ulike syn eksisterer isteden side om side. Med dette som utgangspunkt har jeg derfor valgt å presentere *ulike* perspektiver på barn og unge, som ifølge forskere er aktuelle i dag.

Jeg har intervjuet ungdom og avhandlingen retter seg mot ungdoms erfaringer. I dette kapittelet har jeg likevel valgt å inkludere ulike perspektiver på både *barn* og *ungdom*. Ungdom er i noen sammenhenger forstått som noe annet enn barn, og ungdomstiden som en spesiell og mer eller mindre avgrenset fase i livet. Samtidig er ungdom i andre sammenhenger en del av kategorien barn. Et eksempel er barnekonvensjonen, art. 1, der barn er definert som ethvert menneske under 18 år. Både mer generelle perspektiver på barn, samt avgrensede perspektiver på ungdom, kan derfor gjøre seg gjeldende i møtet mellom ungdom og barnevernet.

4.2 Ulike perspektiver på barn

Rådende syn på barn og barndom har blitt presentert på ulike måter. Jenks (2005) deler synet på barn inn i to kategorier, barnet som ondt og barnet som godt. Ifølge Jenks (2005) er dette bilder av barn som gir kraft til ulike diskurser om barn og til hva som er ansett for å være det normale barnet. Meyer (2007) peker på sin side på tre diskurser om barnet som gjør seg gjeldende i dag, barnet som ondskapsfullt, barnet som uskyldig og barnet med rettigheter. Ericsson (2009, s. 10-17) trekker frem tre syn på barn som delvis overlapper med Meyer (2007), det romantiske synet på barndom, barnet som framtiden og det autonome barnet. Videre i kapittelet utdyper jeg spesielt synet på barnet som uskyldig og sårbar; barnet som aktør og barnet som framtiden. I tillegg peker jeg på en fjerde forståelse av barnet, nemlig barnet som avhengig og som en del av familien.

4.2.1 Uskyldige og sårbare

I Vesten er det en oppfatning av barndommen som en tid som bør være lykkelig, beskyttet og bekymringsløs (Ericsson, 2009, s. 16; Sandbæk, 2002, s. 28).

Ericsson (2009, s. 16) omtaler dette som et romantisk syn på barndommen. Ifølge henne er barnevernet inspirert av det romantiske barndomsidealet, ved å skulle beskytte barn og unge fra forhold som kan true den lykkelige barndommen.

Ideen om en lykkelig og beskyttet barndom kan sees i sammenheng med diskursen om barnet som uskyldig. Innenfor denne diskursen er barnet forstått som iboende dydig, ren, engleaktig og uskyldig (James, Jenks og Prout, 1998, s. 13; Meyer, 2007). Denne uskylden bidrar samtidig til et syn på barnet som umodent, utsatt og med behov for beskyttelse. Diskursen om det uskyldige barnet konstruerer barnet som uvitende og med manglende emosjonell, fysisk og mental modenhet (James og Jenks, 1996; Meyer, 2007).

Ifølge Christensen (2000, s. 38) er det en antakelse i både forskning og hverdagslivet om barn som sårbare. Både Christensen (2000, s. 38) og Meyer (2007) problematiserer det å forstå barn som grunnleggende sårbare, og peker på hvordan kultur og sosiale kontekster bidrar til nettopp dette. En antakelse om barn som iboende uskyldige og sårbare kan hindre dem i å få utøve sine rettigheter, noe som igjen kan gjøre dem sårbare. Meyer (2007) foreslår isteden å forstå barns mangel på ferdigheter og sårbarhet i sammenheng med barnets posisjon i samfunnet og voksnes krav til barn. Barns praksiser, beslutninger og resonnering er ikke gitt samme status som voksnes, fordi barn er ansett for å være umodne. Slike strukturer gjør barn maktesløse og strukturelt sårbare. Diskursen om barnet som uskyldig reproducerer maktstrukturer mellom barn og voksne, ved at det er de voksne som definerer barns behov og voksne som skal beskytte barna. Dersom strukturene i samfunnet bidrar til å gjøre barn sårbare, kan dette igjen bli forstått som tegn på barns iboende sårbarhet og behov for beskyttelse. Barn som sårbare og utsatte blir slik en konstant status, fordi det antas å være en iboende egenskap ved barn, og konstant beskyttelse er dermed nødvendig.

Meyer (2007) peker på hvordan ideen om barnet som uskyldig kan medføre at barnet i seg selv kan fungere som en forklaring for en mening eller handling, og gjøre at det ikke er nødvendig med ytterlig rettferdiggjøring. Den samme forskeren bruker pedofili som et eksempel. Det at noen *kan* utsette barn for overgrep, er av noen ansett som god nok begrunnelse for å offentliggjøre registrerte seksualforbrytere. Samtidig peker Meyer (2007) på et hierarki over hva barn antas å måtte beskyttes mot. Noen former for kriminalitet er ansett for å være mer alvorlige enn andre, og vekker i større grad forståelsen av barn som med behov for beskyttelse. Barns status som uskyldige og sårbare er slik avhengig av den sosiale konteksten.

James og Jenks (1996) hevder at diskursen om barnet som uskyldig lenge har vært dominerende og i liten grad utfordret. Ifølge Meyer (2007) er denne diskursen vanskelig å utfordre fordi den er akseptert som selvsagt. Når en diskurs er selvsagt, er den også svært mektig.

4.2.2 Barndomssosiologiske perspektiver

Perspektivene på barn og barndom som jeg har presentert så langt, omtaler James, Jenks og Prout (1998) som før-sosiologiske modeller av barndom. Med dette mener de at perspektivene var presentert som sannheter eller gitte fakta, mens de egentlig er eksempler på hvordan barn og barndom er sosialt konstruert.

Barndommen forstått som en sosial konstruksjon er et sentralt poeng innenfor noen barndomssosiologiske perspektiver. Dette barndomsperspektivet ble lansert på midten av 1990-tallet som et paradigmeskifte i synet på barn og barndom, og James og Prout (1990, 1997), sammen med Jenks (1998) og Qvortrup m.fl. (1994) har vært viktige bidragsytere.³⁹ De var kritiske til den tradisjonelle utviklingspsykologien og dens innflytelse på forståelser av barn og barndom. Kritikken rettet seg mot hvordan barn var framstilt som uferdige og passive mottakere av omsorg og beskyttelse fra voksne, at barns utvikling var forstått ut ifra biologi med en antakelse om at de går gjennom noen universelle

³⁹ Tidligere forskning har også anvendt disse perspektivene på barndom, se for eksempel Nilsen (2019) for en gjennomgang av norske studier som har anvendt et barneperspektiv, fra 1969 og framover.

utviklingsstadier som er tidsbestemt og hierarkisk, samt at barn og barndom har vært sett uavhengig av sosial kontekst. Sentralt i deres bidrag er en forståelse av barn og barndom som sosialt konstruert, en oppfatning av barn som aktører som påvirker og påvirkes av sine omgivelser og et syn på barn og barndom som verdifulle i seg selv (James, Jenks og Prout, 1998; Qvortrup, 2009).

Ved å forstå barndom som sosialt konstruert, utgjør barndom samtidig en fortolkende ramme for å forstå menneskers første leveår (James og Prout, 1997). Barn har eksistert til alle tider og i alle samfunn, men hvordan kategorien barn og barndom avgrenses og hvilke kjennetegn disse tilskrives er ikke konstante (James og Jenks, 1996). Et samfunn har visse forestillinger om hva barn er og hva som forventes av barn, men disse bildene kan variere fra samfunn til samfunn og over tid (Frønes, 2003, s. 11). Jenks (2005) beskriver barndom som en historisk og kulturell erfaring, hvor de sosiale strukturene skaper en kontekst for fortolkning av hva barndom er. I dette perspektivet eksisterer det flere barndommer, både mellom kulturer og innenfor en kultur. Dette henger tett sammen med synet på barnet som aktør.

Barnet som aktør

Med barnet som aktør mener James og Prout (1997) at barn ikke kun er formet av voksne, men er sosiale aktører som både påvirkes av og påvirker sine omgivelser og som er aktive i konstruksjonen av eget liv. Barn er i dette perspektivet ikke familiens eller statens eiendom, men et individ med egne rettigheter (Ericsson, 2009, s. 14). Barn er forstått som at innehar kompetanse til å kunne bidra aktivt i utformingen av eget liv og at har rett til aktiv deltakelse (Angel, 2010; Kjørholt, 2010, s.13).

Ifølge Kjørholt (2010, s. 12-13) kommer synet på barn som aktører til syne gjennom en interesse for å lytte til barn og å få kunnskap om deres perspektiver og opplevelser. Ericsson (2009, s. 14) hevder at et syn på barn som aktører forplikter de voksne til å innta et *barneperspektiv* i sin kontakt med barn. Begrepet barneperspektiv er ikke entydig og er definert på flere måter (Angel,

2010; Halldén, 2003; Nilsen, 2019; Warming, 2019).⁴⁰ Det skilles gjerne mellom begrepene barneperspektiv og barnets perspektiv. Et barneperspektiv må i ifølge Halldén (2003) inneholde barns perspektiv, men barns perspektiv må samtidig forstås i en diskursiv sammenheng. Ifølge henne er det ikke er mulig å forstå barns situasjon kun ut ifra det de selv forteller fordi det også er nødvendig å se på strukturene og de vilkår barn lever under. Et barneperspektiv setter barna i sentrum, samtidig som forskeren retter oppmerksomheten mot hvordan de lever sine liv innenfor de ulike institusjonene som er skapt i samfunnet.

Forhandlingsprosesser mellom barna og menneskene i deres omgivelser bidrar til å skape disse institusjonene. Sagt med andre ord, barn *gjør* barndom (Halldén, 2005). Halldén (2003) forklarer dermed et barneperspektiv som å forsøke å få fram barns perspektiver og erfaringer, og å tolke disse som uttrykk som framkommer i en diskursiv sammenheng. Jeg støtter meg i denne avhandlingen til en slik forståelse, der forskeren kan forsøke å få innsikt i barn og unges erfaringer og perspektiver, men at disse alltid er påvirket av de diskursive sammenhengene de framkommer i, jf. avhandlingens metodekapittel.

Human-beings eller human-becomings?

James og Prout (1997) og Qvortrup (2009) er noen av dem som har vært opptatt av å fremme en forståelse av barndommen som en periode i menneskers liv som er verdifull i seg selv, og ikke bare en forberedelse og opplæring til voksenlivet. Et slik perspektiv innebærer at det er barnets behov her og nå som får oppmerksomhet og at barndommen anerkjennes som en livsfase med en egen verdi. Barn omtales gjerne i denne sammenhengen som «human beings».

Samtidig med en anerkjennelse av barndommens egenverdi, er det flere forskere som har pekt på hvordan en forståelse av barn som framtidig voksne også gjør seg gjeldende i dagens samfunn. Begrepet «human becomings» er gjerne anvendt når vi snakker om barn som uferdige og framtidige voksne. Å forstå barn som under utvikling kan samtidig innebære et syn på barn som verdifull for fremtiden. Barnet er både sitt eget, familiens og samfunnets utviklingsprosjekt (Frønes, 2018, s. 21). De er en investering i landets framtid. I denne sammenhengen blir

⁴⁰ For en mer utførlig diskusjon av begrepene barneperspektiv og barnets perspektiv, se for eksempel Halldén (2003, 2005), Nilsen (2019) eller Tingstad (2019).

beskyttelse av barn aktuelt (Ericsson, 2009, s. 7-14). Barn utgjør en ressurs som samfunnet må beskytte og videreutvikle, en ressurs som først er fullt utviklet når de har blitt voksne (Qvortrup, 2010, s. 36).

Barndommen som verdifull i seg selv og barnet som investering kan stå i motsetning til hverandre. Ifølge Ericsson (2009, s. 14) lever imidlertid de to perspektivene side og side, ved at den enkelte kan tilslutte seg det ene og det andre, uten at de nødvendigvis opplever dette som konfliktfylt.

4.2.3 Biologi og kultur?

Framt til nå har jeg pekt på hvordan noen forskere har vært opptatt av å ta avstand fra universelle biologiske forståelser av barndom og barn. Ifølge Sandbæk (2002, 2004) trenger det ikke å være en motsetning mellom biologiske og kulturelle faktorer i synet på barn. Flere retninger innfor psykologien, som for eksempel kulturpsykologien, har beveget seg bort fra å se barns utvikling som styrt av universelle lover og mot en forståelse av barn som aktive og handlende individer.

Ifølge Prout (2000) bidrar et klart skille mellom utviklingspsykologi og barndomssosiologi også til et skille mellom biologi og kultur i synet på barn. Begge perspektivenes begrensninger er spesielt synlige når det gjelder barns kropp. Et ensidig biologisk eller konstruksjonistisk perspektiv forenkler det komplekse ved barns kropp. Gjennom livet bidrar både biologiske og sosiale prosesser til å endre kroppene våre. Den er både materialitet og en representasjon. Barns kropp kan for eksempel forstås med bakgrunn i rådende diskurser om kroppens utvikling og normalitet, men kroppen kan også endres rent fysisk gjennom for eksempel en diett eller trening. Kroppens materialitet og representasjon har betydning for barn i sosiale relasjoner, men disse relasjonene former også oppfatningene av kroppen. Kropp og samfunn er i et samspill og påvirker hverandre gjensidig. Barnet kan sees som en aktør i denne prosessen. For eksempel har hva som anses som normal kropp og avvik fra det normale, stor betydning for hvordan barn vurderer seg selv. Samtidig overtar ikke barn de rådene stereotypene passivt. Barn oppfatter og benytter isteden samfunnets diskurser aktivt i vurderingen av egen og andres kropp (Prout, 2000). Kroppens

betydning kan være spesielt aktuell for ungdommer. Deres kropper ser mer ut som voksnes kropper, noe som kan ha betydning både for hvordan omgivelsene forholder seg til unge og for hvordan de opplever seg selv.

Samtidig som noen forskere mener at biologi og kultur i større grad sees i sammenheng nå enn før, hevder Frønes (2018, s. 21) at dagens barndommer oftere enn tidligere er forstått i lys av én felles normativ utviklingsramme.

4.2.4 Barnet - et individ med rettigheter

Et syn på barn som aktør framkommer i den økende vektlegging av barns selvstendige rettigheter. Barn har i dag rettigheter som er nedfelt i egne lover, både nasjonalt i form av barneloven og internasjonalt i form barnekonvensjonen.

Barnekonvensjonen ble vedtatt i 1989. Norge ratifiserte konvensjonen i 1991 og inkorporerte den i norsk lov i 2003, gjennom menneskerettsloven § 2 fjerde ledd, jf. § 1. Konvensjonen skal gis forrang ved motstrid med andre lover, jf. menneskerettsloven § 3. De fleste land har ratifisert barnekonvensjonen og den utgjør slik et felles grunnlag for arbeidet med og for barn på tvers av land (Høstmælingen m.fl., 2020, s. 5).⁴¹ I 2014 inntok Norge flere menneskerettigheter i Grunnloven, og da også barns rettigheter i § 104. Betydningen av å innta menneskerettigheter generelt, og barns rettigheter spesielt, i Grunnloven, er imidlertid uklart (Aasen, 2015).

Norge er ofte trukket fram som ledende når det kommer til barns rettigheter og som å være et barnesentrert samfunn (Skivenes 2011; Picot, 2014), se også kapittel 3 om det barnesentrerte barnevernet. Et barnesentrert samfunn er ansett som positivt og ønskelig i en europeisk kontekst, og referer til et samfunn som ser på barn både som framtidige borgere og som aktører med egne rettigheter (Hennum 2014).

Barnekonvensjonen representerer bestemte forestillinger om hva som er en god barndom og hva et barn er (Kjøholt, 2010, s. 12). Det autonome og kompetente

⁴¹ Det er 196 land som har sluttet seg til barnekonvensjonen (Høstmælingen m.fl., 2020, s. 5).

barnet som kommer til uttrykk i konvensjon er en vestlig barnekonstruksjon (Ulvik, 2009). Ifølge James og Jenks (1996) bidrar barnekonvensjonens idé om en «korrekt» barndom til å tildekke hvordan barndom er sosialt konstruert. Hvilke bilder av barn og barndom konvensjonen fremmer har også blitt problematisert. Woodhead (2005) påpeker for eksempel at barnekonvensjonen har begrenset gyldighet dersom standardiserte bilder av en normal vestlig barndom legges til grunn. Det er ikke bare én, men mange barndommer i verden. Connolly og Ennew (1996) argumenterer for å anerkjenne og støtte barndommer som ikke passer med den vestlige ideologien om en god barndom. Et barns hverdagsliv, erfaringer og behov må isteden sees i sin kontekst. Hjelp basert på standardiserte antakelser om en god barndom, kan undergrave barnas overlevelsestrategier og begrensede ressurser, og i verste fall gjøre situasjonen verre for dem (Liebel og Innvernizi, 2017).

Qvortrup (2010) har også stilt seg kritisk til barnekonvensjonen og dens funksjon, men da til at det i hele tatt er behov for en egen konvensjon for barn. Ifølge han (2010, s. 32) deler barn skjebne med andre minoritetsgrupper som krever en egen konvensjon som skal ta for seg problemer som er særegne for den enkelte gruppe. Barn er slik, i rettslig forstand, skilt ut som noe eget og annerledes enn voksne, og som noen som krever en helt egen lovgivning. Slik Qvortrup (2010, s. 34-35) ser det understreker barnekonvensjonen barns inkompetanse, mer enn barn som kompetente. Det er beskyttelse av barnet som dominerer. Ericsson (2009, s. 178) peker på sin side på hvordan alle barns rettigheter er betinget av voksnes velvilje.

Qvortrup (2010, s. 33) er også opptatt av hvordan barns manglende stemmerett bidrar til at de er plassert i en kategori sammen med mennesker som er umyndiggjort.⁴² Til vanlig vil en umyndiggjøring være en prosess hvor den enkelte får en individuell vurdering, men slik er det ikke for barn. Barn som gruppe er umyndiggjort. Qvortrup (2010, s. 33-36) ser dette som et tegn på at barn forstås som å ha svekket dømmekraft. Ifølge han (2010, s. 36) handler det om å holde barn utenfor de voksnes domene, om å beskytte de voksnes verden

⁴² Nedre aldersgrense for å kunne stemme i Norge har gått nedover, fra 25 år til i dag med 18 år.

fra barn og mot en antatt risiko for den økonomiske, sosiale og politiske orden i samfunnet. Dette kan gjøre veien kort, fra å beskytte barn for deres egen skyld til å kontrollere barn ved å utelukke dem fra voksnes arenaer.

Samtidig som barnekonvensjonen fremmer en forståelse av barn som autonome og kompetente, har barn etter konvensjonen også rett til omsorg og beskyttelse. Barn befinner seg slik i et spenningsfelt mellom deltakelse og beskyttelse, noe jeg også kommer tilbake til senere i kapittelet.

Omsorg og beskyttelse

Familien er ansett for å være ansvarlige for å gi barn nødvendig omsorg. Familiens funksjon har imidlertid ikke alltid vært slik. Ericsson (2009, s. 8) peker på hvordan barn tidligere ikke nødvendigvis vokste opp hos sine familier, men levde sine liv i et større fellesskap. For de barna som vokste opp i familien, var familiens funksjon først og fremst et sted der de kunne lære seg ferdigheter og et yrke. Etter hvert endret familien seg til et sted der følelser mellom barna og foreldrene fikk en større plass og familien organiserte seg rundt barna.

Barnets rett til omsorg framkommer i barnekonvensjonen art. 3 nr. 2. I konvensjonen er familien ansett som den grunnleggende enhet i samfunnet og det er først og fremst familien som skal ivareta omsorgen for barna, jf. art. 18 (Stang, 2020, s. 178). Barn har en sterkere posisjon som selvstendige individer i samfunnet og i familien enn tidligere, samtidig som familien fortsatt spiller en viktig rolle.

Dokumentasjon av vanskjøtsel, vold og overgrep har ført til en erkjennelse av hvordan familien ikke alltid er et trygt sted for barn. En forståelse av foreldre som noen som kan utsette barn for omsorgssvikt, har nødvendiggjort en bevissthet om barn som selvstendige individer, og ikke bare som en del av familien og som beskyttet av sine foreldre (Sandbæk, 2002). Når foreldre forsømmer sine omsorgsoppgaver, vil det offentliges ansvar for å beskytte barnet tre i kraft, blant annet gjennom barnevernet (Kane, 2016; Stang, 2020, s. 180).

Å sikre barnets individuelle rettigheter til beskyttelse innebærer en innblanding i familielivet. Barns rett til beskyttelse kan dermed noen ganger komme i konflikt med deres rett til privatliv og familieliv. Barnevernet og andre tjenester kan utgjøre verktøyer for staten til å beskytte barn, men også til å sikre at familier, foreldre og barn ikke avviker for mye fra hva som er ansett for å være god en oppdragelse og barndom (Hennum, 2010; Hollekim m.fl., 2016; Picot, 2014). Dette kan sees i sammenheng med en tilnærming til barn og barndom som en investering og det jeg tidligere har omtalt som barnet som «human becoming».

Barnets medvirkning

Et endret syn på barn, med en bevegelse mot å se barn som aktører, kan sees i sammenheng med barns medvirkning. Å se barn som kompetente aktører har betydd en økende interesse for og oppmerksomhet mot hva barn mener og hvordan deres meninger skal virke inn i beslutningsprosesser (Hoverak, 2006, s. 22; Kjørholt, 2010, s. 13).

Barns rett til å bli hørt er en av de grunnleggende verdiene i barnekonvensjonen.⁴³ Etter art. 12 har barn rett til å uttrykke sine synspunkter i alle forhold som vedrører dem og deres synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Dette prinsippet impliserer at barns rett til medvirkning også skal tas hensyn til ved fortolkning og gjennomføring av alle andre rettigheter (Komiteen for barnets rettigheter, 2009). Art. 12 er ansett for å være blant de mest nyskapende og kontroversielle artiklene i konvensjonen (Smith, 2012).

Ifølge Vetlesen (2012) er medvirkning et begrep som hører hjemme i en samfunnsutvikling der autonomi er ansett som den ypperste verdien i relasjonen mellom mennesker. Alle former for paternalisme er under press og må legitimeres, altså det at noen vet eller mener å vite hva som er det beste for den andre. Tradisjonelt er kildene til slik autoritet alder, erfaring og kompetanse, det vil si kilder til innsikt som den ene parten har og den andre (enn så lenge, midlertidig eller permanent) enten helt mangler eller kun besitter i begrenset

⁴³ For en redegjørelse og problematisering av meningsinnholdet i begrepet medvirkning, og tilstøtende begrep som deltakelse og å bli hørt, se Schröder i Ask og Eide (2018, s. 85-95).

grad. Relasjoner (roller) som inntil nylig var uttrykt asymmetriske, som foreldre-barn, lærer-elev og lege-pasient, er i dagens samfunn preget av mer og mer symmetri i betydningen medbestemmelse fra den underlegnes side (Vetlesen, 2012).

Vetlesen (2012) trekker fram barnevernssaker spesielt og peker på hvordan barn med kontakt med barnevernet aktualiserer samfunnets rådende normative forestillinger om verdien av autonomi, symmetri i relasjonen og samtykke. Han (2012) hevder barn mangler fullt utviklede selvbestemmelsesevner og at synet på barn som selvstendige og kompetente kan medføre en ansvarliggjøring og overeksponering av barn for situasjoner og beslutninger de ikke er modne for, og en undervurdering av barn som under utvikling. Ifølge Vetlesen (2012) får barn et medansvar (i psykologisk og moralsk forstand, ikke nødvendigvis formel og juridisk) for egne liv, avgjørelsene som treffes og for konsekvensene, når barn gis en stemme på lik linje med voksne. En slik bestemmelsesrett som utøvd (og med tilhørende medansvar for konsekvensene som måtte følge i fremtiden) forutsetter en modenhet av kognitiv, emosjonell og moralsk karakter som vi ikke kan forvente at et barn har nådd. Ifølge Vetlesen (2012) er det ikke alltid barnet selv vet sitt eget beste og som bør bestemme.

Vetlesens (2012) poenger utfordres av det jeg tidligere har skrevet om barnets sårbarhet forstått som skapt av og vedlikeholdt av samfunnets strukturer, og av kritikken av å forstå voksne som ferdig utviklet. Stang (2007) peker også på risikoen for at stor vektlegging av barn som under utvikling kan medføre en undervurdering av deres evner til å medvirke, med objektivering av barn som konsekvens.

Barns rett til å medvirke betyr imidlertid ikke nødvendigvis at barn skal bestemme. Ulvik (2009) argumenterer for en utvidet forståelse av medvirkning, med oppmerksomhet rettet mot hvordan mening blir til. Mening er etter hennes syn ikke noe barn finner fram til alene, men noe som formes i interaksjon med andre. Denne tilnærmingen til medvirkning er prosessorientert ved at interessen er rettet mot hvordan mening dannes og mening er forstått som åpen for endring

(Ulvik, 2009; Guldbrandsen, Seim og Ulvik, 2012). Barnet forstås som aktør ved å være en aktiv bidragsyter i arbeidet med egen meningsdanning.

Strandbu (2011) fremmer en forståelse av medvirkning som en prosess. I hennes modell for barns medvirkning handler ikke medvirkning kun om barn får bestemme til slutt eller ikke, men om flere elementer som til sammen utgjør medvirkningsprosessen. Disse elementene handler om å: gi informasjon til og få informasjon fra barnet; hjelpe barnet med meningsdanning; gi barnet mulighet til å uttrykke sine meninger; ta barnets meninger med i betraktning og å forklare beslutningene til barnet. Barnets medvirkning er følgelig forstått som en pågående sirkulær prosess, som ikke kun kan foregå i forbindelse med de større enkeltstående avgjørelsene.

4.2.5 Et sammensatt syn på barn

Barn som kompetente aktører med rett til medvirkning og barn som avhengige og i behov for omsorg og beskyttelse, kan framstå som motsetninger. Disse ulike forståelsene kan skape en spenning, en spenning mellom det aktive barnet som både har rett til og kompetanse til å medvirke og det passive barnet som trenger beskyttelse.

Et hensyn i denne sammenheng er om barnet som selvstendig individ med egne rettigheter kan komme i konflikt med foreldrenes og familiens rett til barnet, og barnets rett til å vokse opp med sine foreldre (Marthinsen m.fl., 2013b, s. 22). Grensene for statens inngripen i det som tradisjonelt har vært ansett som familiens og foreldrenes anliggende er som allerede påpekt i endring. Ulvik (2009) er en av dem som har pekt på hvordan vektlegging av det enkelte barns rettigheter kan gå på bekostning av å se barnet som avhengig og sosial, og som en som utvikler kompetanser og skaper mening sammen med andre. Alle mennesker er avhengige, og autonomi og selvstendighet er tett sammenvevd med tilhørighet og omsorg. Et viktig fundament for individuell vekst og utvikling er gjensidighet og medmenneskelighet i mellommenneskelige relasjoner (Kjørholt og Winger, 2013).

Kjørholt og Winger (2013) og Stang (2007) foreslår en helhetlig fortolkning av barnekonvensjonenes rettigheter. Behov for og mulighet til autonomi og individuell utfoldelse forutsetter trygghet og tilhørighet til og forpliktelse overfor et fellesskap (Kjørholt og Winger, 2013). Uten tilstrekkelig beskyttelse og omsorg vil ikke barnet være i stand til å nyttiggjøre seg sine rettigheter til å delta på en god måte (Stang, 2007). Retten til beskyttelse og omsorg kan sees som en nødvendig forutsetning for å kunne medvirke (Kjørholt og Winger, 2013). Å la barn medvirke trenger dermed ikke å stå i motsetning til at barn skal få omsorg og beskyttelse. Barnets avhengighet og barnets kompetanse kan isteden sees som komplementære og gjensidig avhengige (Stang, 2007). Ifølge Tingstad (2019) er det viktig å unngå å posisjonere barn innenfor dikotome konstruksjoner som: enten avhengig eller uavhengig, enten modne eller umodne, enten sårbare eller kompetente, enten lik eller ulik voksne.

4.3 Ulike perspektiver på ungdom

Noen teoretiske perspektiver er rettet mot barn og barndom mer generelt, mens andre er rettet mot deler av oppveksten og da blant annet mot den fasen i livet som vi i dag anser som ungdom og ungdomstid. Teoretiske perspektiv på ungdom er forankret i flere fagfelt, som for eksempel psykologi, sosiologi, antropologi og pedagogikk (Aagre, 2014, s. 13; Furlong, 2013, s. 4). Noen av perspektivene handler om hvordan forstå kategorien ungdom (f.eks. Arnett, 2000, Furlong, 2013; Wyn og White, 1997), andre retter seg mot samfunnsendringer og hva det har betydd for ungdomstiden (Furlong og Cartmel, 2007), mens andre igjen retter seg mot ungdomstiden som en overgang til voksenlivet, hvordan vi kan forså slike overganger og hva de kan innebære (Arnett, 2000).⁴⁴

Jeg har valgt å i hovedsak vektlegge perspektiver fra ungdomssosiologi i denne presentasjonen av ulike syn på ungdom. Noen steder trekker jeg også inn teoretiske perspektiver fra psykologi, noe jeg også har gjort tidligere i kapittelet.

⁴⁴ Begreper som «trajectories», «pathways» og «life-course» er aktuelle når ungdomstiden blir forstått som en overgang (f.eks. Bynner, 2005). Det faller utenfor avhandlingens tematikk å gå nærmere inn på hva som ligger i disse begrepene. Jeg kommer imidlertid inn på tematikken om ungdomstid som en overgang (transition) til voksenlivet i denne delen av kapittelet.

Utviklingspsykologi kan bidra til å vise andre måter å tilnærme seg et tema og samtidig tydeliggjøre noen av de sosiologiske perspektivene på ungdom.

Jeg innleder delkapittelet med å gå inn på hvordan vi kan forstå kategorien ungdom. Deretter presenterer jeg hvordan noen endringer i samfunnet er antatt å ha betydning for hvordan ungdomstiden i dag tar form og oppleves.

4.3.1 Hva er ungdom?

I forskningssammenheng er Stanley Hall ofte trukket fram som den første som forsket på ungdom og ungdomstid, med en publisering om temaet i 1904 (f.eks. Arnett, 2000; Foster og Spencer, 2011).⁴⁵ Gullestad (1996, s. 224) peker på det hun omtaler som en folkelig tankegang om ungdom og hvordan det siden 1950-tallet har vært en økende tendens til å se ungdomstiden som en spesiell og avgrenset fase i livet. Jeg kommer tilbake til hvordan endringer i arbeidslivet og forlenget tid på skolen, samt familiens endrede funksjon, er ansett som viktige for etableringen av ideen om en egen ungdomstid som en atskilt fase i livet, en fase som også har blitt stadig forlenget i tid.

I likhet med pågående diskusjoner innenfor barndomssosiologi, er det også innenfor teorier om ungdom diskusjoner om hvor mye vekt biologi skal tillegges. Spesielt psykologi er trukket fram som et fagfelt som vektlegger biologisk utvikling (Furlong, 2013, s. 2). Furlong (2013, s. 2) peker for eksempel på nyere hjerneforskning, som konkluderer med at ungdoms hjerner ikke er fullt utviklet og at ungdom derfor kan ha en tendens til å prestere dårlig og til å opptre risikabelt. Innenfor disse perspektivene er alder et begrep som refererer til en biologisk virkelighet (Wyn og White, 1997, s. 9).

Et utviklingspsykologisk perspektiv på ungdom, der ungdom forstås som en kategori på bakgrunn av alder, har vært kritisert. Kritikken handler om hvordan det å se ungdom som en kategori gjør forskjellene mellom ungdom mindre, ikke tar høyde for den historiske perioden og betydningen av sosial og kulturell kontekst og bidrar til stigmatisering av de ungdommene som ikke følger

⁴⁵ Stanley Hall var psykolog.

forventet utvikling for sin alder (Te Riele, 2006; Wyn og White, 1997). Wyn og White (1997, s. 13) påpeker også hvordan en kategorisk forståelse basert på alder gir lite rom for hvordan det å vokse opp er en prosess hvor ungdom selv er med å forhandle.

Ifølge Aagre (2003, s. 13-14) har det vært en bevegelse fra å forstå ungdom i lys av individualpsykologiske forklaringsmodeller til også å se ungdom og ungdomstid som sosialt konstruert. Ifølge Wyn og White (1997, s. 9-10) er meningen vi tillegger alder, opplevelsen av alder og prosessen med aldring påvirket av historiske og kulturelle prosesser. Både kategorien alder og kategorien ungdom er i dette perspektivet sosialt konstruert. Ifølge Furlong (2013, s. 1-3) er ungdom og ungdomstid en sosialt konstruert fase som står mellom barndom og voksenlivet, men uten å være knyttet til et bestemt aldersspenn. I stedet er ungdom og når ungdomstiden forekommer, konstruert ulikt over tid og mellom samfunn. I dette ligger det en erkjennelse av at ungdoms erfaringer kan være svært varierte, og at noen ikke opplever en ungdomsperiode i livet i det hele tatt (Wyn og White, 1997, s. 11).

Wyn og White (1997, s. 11) forslår også å se ungdom som et relasjonelt begrep. Med dette mener de at ungdom som kategori eksisterer og i stor grad får mening i relasjon til kategorien voksen. Ungdom er på vei mot å bli voksen, men er noe annet enn voksne, såkalte «ikke-voksne». Å se ungdom som noe relasjonelt gjør maktrelasjoner relevant. Ifølge Wyn og With (1997, s. 11-12) er ungdom lette å overkjøre. De peker videre på hvordan kategorien ungdom er institusjonalisert og kontrollert på spesifikke måter. Ungdom og ungdomstid er i dette perspektivet en sosial konstruksjon som gir mening til visse aspekter ved de biologiske og sosiale erfaringene med å vokse opp (Wyn og White, 1997, s. 3).

Ungdomstiden som institusjonalisert og kontrollert kan sees i sammenheng med skole og arbeidsliv, men også i sammenheng med myndighetsalderen i Norge. Ungdom som en alderskategori stopper i noen sammenhenger ved alderen 18 år. Furlong (2013, s. 20-21) peker på hvordan politiske føringer som retter seg mot ungdom stort sett forholder seg til en slik avgrenset alder, og ikke til en forståelse

av ungdom som sosialt konstruert.⁴⁶ Ifølge Furlong (2013, s. 21) er det imidlertid viktig at politiske føringer tar høyde for ungdomstiden som en tid for utprøving, istedenfor å forsøke å få til raske overganger. Videre peker han på hvordan politiske tilnærminger bør gi rom for den enkeltes individuelle ruter istedenfor å anta at alle er like.

Forskjellige måter å tilnærme seg kategorien ungdom er også å spore i valg av begreper for ungdom. Mens ungdom er det norske begrepet for perioden mellom barndom og voksen, er det på engelsk anvendt to begreper for denne fasen i et menneskes liv, «youth» og «adolescence». «Youth» forekommer oftere innenfor sosiologi og «adolescence» oftere innenfor psykologi. «Adolescence» er ifølge Furlong (2013, s. 1-2) en mer avgrenset fase knyttet til et konkret aldersspenn, der perioden starter ved puberteten og slutter når den unge har oppnådd en viss utvikling. «Youth» er den periode i menneskers liv som foregår mellom barndom, preget av avhengighet, og det å være voksen og uavhengig. Når i livet denne perioden starter og hvor lenge den varer, varierer mellom sted og over tid (Furlong, 2013, s. 3). Når jeg bruker begrepet ungdom er det begrepet «youth» jeg sikter til. Ungdomsbegrepet kan dekke over nokså mange år i et menneskes liv, år som kan ha svært ulikt innhold.⁴⁷

4.3.2 Samfunnsendringer og en forlenget ungdomstid

Konteksten for unge menneskers liv har endret seg nokså mye de siste tiårene (Furlong, 2013; Frønes, 2018; Höjer, 2014; Wyn og White, 1997). Ifølge Wyn og White (1997, s. 1) er et fellestrekk for ungdom som vokser opp i et senmoderne samfunn, en forlenget og mer kompleks ungdomstid. Noen av endringene som har skjedd, er at unge bruke lenger tid på utdanning, har færre muligheter for arbeid og stifter familie senere (Wyn og White, 1997, s. 2). Slike hendelser var tidligere markører for overgangen til å bli voksen, men kommer nå senere i livet og er ikke nødvendigvis like tydelige. De nevnte endringene bidrar til å forlenge

⁴⁶ I barnevernet kan muligheten for ettervern for unge fram til 25 år sees som et eksempel på en mer fleksibel forståelse av ungdom.

⁴⁷ Et eksempel er boligsparing for ungdom som gjelder for personer i alderen 13 til 34 år. Hentet fra: https://www.klp.no/sparing-og-fond/bsu?utm_source=google&utm_medium=betaaltsok&utm_campaign=sparing_fond&utm_term=bsu&utm_content=generell&gclid=EAIaIQobChMIp7z5oZ2d6wIVDNOyChliOgOdEAAAYASAAEgIQj_D_BwE

ungdomstiden og til å gjøre unge mennesker delvis avhengig av familien lengre enn det som var vanlig tidligere. Dette omtales gjerne som en forlenget overgang til å bli voksen (Aagre, 2014; Furlong, 2013, s. 4; Krange og Øia, 2005, s. 34-35).

Mens det fram mot 1970-tallet var en stor andel ungdom som var ferdig med utdanningen sin når de var mellom 15 og 16 år og som da gikk da ut i arbeid, forblir mange unge nå under utdanning til de er i midten av 20-årene, og vel så det (Aagre, 2014, s. 32; Arnett, 2000; Furlong, 2013, s. 51-54). Furlong (2013, s. 51-59) ser lengre tid under utdanning i sammenheng med endrede muligheter i skolen og i arbeidsmarkedet. I det moderne arbeidsmarkedet er etterspørselen etter ufaglært arbeidskraft mye mindre enn tidligere og mulighetene for dem uten utdanning begrenset (Bynner, 2005; Furlong, 2013, s. 51-59). Ifølge Wyn og White (1997, s. 2) har manglende muligheter til å få arbeid vært en sentral bidragsyter til at flere unge tar lengre utdanning.

Fordi det er få ufaglærte jobber tilgjengelig, er det viktig for unge å lykkes på skolen. Frønes (2018, s. 15-18) bruker i denne sammenhengen begrepet kompetansesamfunnet. For å lykkes i kompetansesamfunnet kreves det å lykkes i utdanningssystemene, for slik å få adgang til yrkeslivet. Kompetansesamfunnet er basert på avansert kompetanse, noe som kan oppnås gjennom lengre utdanning. Et krav om avansert kompetanse medfører ifølge Frønes (2018, s. 16) et høyterskelsamfunn, der den enkelte må komme over listen som leder inn i et produktivt livsløp som voksen.

4.3.3 Fremskridende voksendom (emerging adulthood)

Arnett (2000) har utviklet en teori med utgangspunkt i hvordan det har vært en endring i og forlengelse av ungdomstiden. Ifølge Arnett (2006) fungerer ikke «youth» lenger som et samlebegrep for perioden mellom barn og voksen. Han mener aldersperioden dette begrepet nå skal dekke er for lang og innebærer for mange endringer, noe som nødvendiggjør en inndeling av ungdomstiden i to perioder. Arnett (2000, 2007) har i denne sammenhengen lansert en teori om unges utvikling mellom de sene tenårene og fram til midten og slutten av

tyveårene. Han kaller denne perioden for «emerging adulthood». Jeg har valgt å oversette dette begrepet til fremskridende voksendom.⁴⁸

Arnett (2000) hevder fremskridende voksendom er en distinktiv periode i menneskers liv som skiller seg fra ungdomstiden (adolescence) og tiden som ung voksen, og er midt imellom de to. Han knytter ann til utviklingspsykologi og beskriver denne fasen i livet som et utviklingssteg (Arnett, 2014).

Arnett (2000, 2007) trekker frem fem kjennetegn ved utviklingssteget fremskridende voksendom: utforskning av identitet; ustabilitet; selvsentring; følelsen av å være midt imellom og optimisme om framtiden. Arnett (2000, 2014) peker blant annet på hvordan unge i alderen 18 til 25 år fortsatt er i en prosess mot å ta mer varige valg for eget liv, både når det gjelder kjærlighet, arbeid og ideologi. Det er en periode hvor det er mulig å gå i mange retninger, og hvor mulighetene for utforskning for mange er større enn i resten av livet. Denne fasen i livet er derfor preget av identitets-utforskning, men også ustabilitet (Arnett, 2014).

Ifølge Arnett (2007) skiller denne perioden i livet seg ut ved å være mindre styrt av sosiale roller og normative forventninger. Unge blir ikke værende i varige roller, men tester ut ulike roller på veien mot mer varige valg i for eksempel kjærlighet og arbeid. Fremskridende voksne har forlatt den avhengige perioden som barn og ungdom, men har ikke oppnådd det ansvaret som er forbundet med å være voksen. Få forpliktelser og forventninger gir for mange et rom for selvsentring (Arnett, 2014). Arnett (2000) hevder også at unge i denne perioden verken opplever seg som ungdom eller voksen, men noe annet som ligger midt imellom. Fremskridende voksendom kan være en stressende fase i livet, men ifølge Arnett (2014) er det også en tid for optimisme for framtiden.

Arnett (2000) peker på hvordan det i varierende grad er mulig for den enkelte å utforske ulike veivalg i denne perioden av livet. Det kan også variere i hvilken grad unge velger å forfølge en slik mulighet for utforskning.

⁴⁸ Den finnes ingen god direkte oversettelse av begrepet. Broch (2019) har for eksempel brukt begrepet gryende voksendom.

Ifølge Swanson (2016) har en rekke disipliner akseptert framskridende voksendom som terminologi, blant annet deler av utviklingspsykologien og sosiologien. Samtidig er teorien omdiskutert, se for eksempel Côté (2014) eller Bynner (2005). Ifølge Côté (2014) er teorien lite underbygget, og metoden og empirien Arnett har basert teorien på er uklar.

Både Bynner (2005) og Côté (2014) kritiserer hvordan Arnett i liten grad vektlegger sosiale strukturer som klasse og kjønn, og hvordan dette har betydning for den enkeltes erfaringer i denne fasen av livet. Ifølge Côté (2014) fungerer det mer flytende begrepet «youth» bedre, ved å også inkludere de kulturelle og historiske variasjonene i perioden mellom barndom og voksen.

4.3.4 Individualisering og risiko

Beck (1992) bruker termen risikosamfunnet for å beskrive endringene som har foregått i vestlige samfunn siden industrialiseringen i Europa. Økt individualisering innebærer slik Beck (1992) ser det mer frihet, samtidig som kollektive tradisjoner har blitt svakere. Dette har ført til flere valgmuligheter, men har også gjort det umulig å ikke velge. Folk er tvunget til å sette seg selv i sentrum i alle livets sammenhenger (Krange og Øia, 2005, s.103). Å leve i et sterkt individualisert samfunn kan for ungdom innebære å møte utfordringer eller valg under svakere normtrykk, med færre faste orienteringspunkt og med svak retningsanvisning fra kulturelle tradisjoner, enn tidligere (Heggen, 2007, s. 171; Krange og Øia, 2005, s. 46). Samtidig er det en tendens til å se den enkeltes individuelle livssjanser som resultat av personlige valg, autonomi og ansvar (Hennum, 2010). Dette kan ifølge Helland og Øia (2000, s. 22) innebære en risikabel livssituasjon med stor fallhøyde for den enkelte ungdom.

Ifølge Hennum (2016, s. 133) er det i dagens samfunn ønskelig at den enkelte tidlig formes til å være ansvarlig, rasjonell, selvstyrt og selvdisiplinert. Hun ser denne tendensen i sammenheng med nyliberalistiske tenkemåter, hvor valg og ansvar er lagt på individet. Både innenfor nyliberalisme og enkelte psykologiske perspektiver er det fremmet et syn på individet som fritt og med ansvar for egne valg, og for konsekvensene av disse (Hennum, 2016; Kelly, 2006; Madsen,

2016). Ifølge Rose (1999) har psykologiske perspektiver på barn og barndom fått en helt spesiell posisjon i den vestlige samtidskulturen. Den psykologiske kunnskapen har gjort det mulig for oss å tenke om oss selv, snakke om oss selv, dømme oss selv og oppføre oss på noen spesifikke måter, der verdier som autonomi og selvrealisering står sentralt.⁴⁹ Madsen (2016, s. 95) peker på hvordan psykologiens plass i dagens samfunn har ført til at et meningsfullt liv primært er forstått som et resultat av individuelle valg. Madsen (2016, s.99) spør i denne sammenheng om kravene til borgerne om selvstyring og selvaktualisering mer eller mindre er internalisert og akseptert av befolkningen. Han gir samtidig uttrykk for en bekymring for at det psykologiske blikket på barn kan fortrenge andre nødvendige komplementære eller kontrære forståelsesformer.

Foster og Spencer (2011) peker på en forståelse av ungdom som «people-in-the-making». I dette perspektivet er ungdommen håpet for framtiden og det er derfor nødvendig å intervenere overfor ungdom som er på feil vei, såkalte ungdom i risiko. Kelly (2000) trekker fram hvordan ungdom i risiko er en fortsettelse på den historiske prosessen med å konstruere enkelte deler av befolkningen som avvikende. Ifølge han er den teoretiske diskursen om ungdom dominert av en vektlegging av usikkerhet og risiko.

En rekke forskere har rettet et kritisk blikk mot kombinasjonen av begrepene ungdom og risiko (f.eks. Follesø, 2015; Foster og Spencer, 2011; Kelly, 2000; Te Riele, 2006). Ved å omtale ungdom som i risiko blir oppmerksomheten rettet mot det ungdommene ikke får til. I tillegg er ungdom i risiko gjerne ansett for selv å være ansvarlig for situasjonen de befinner seg i. Ansvar for problemene og løsningene ligger hos individet, uten at det tas høyde for strukturene og de sosiale forholdenes betydning for den enkeltes situasjon (Follesø, 2015; Te Riele, 2006). Ifølge Furlong og Cartmel (2007, s. 144) forsøker den enkelte ungdom å løse kollektive problemer gjennom individuelle handlinger og holder seg selv ansvarlig når de mislykkes.

⁴⁹ Rose (1999) skriver ikke kun om psykologi, men bruker begrepet «psy». Han sikter da til psykologi og tilhørende disipliner.

Ifølge Øia og Vestel (2014) har det fra 1950-tallet og utover vokst fram et offentlig bilde av ungdom som en trussel mot samfunnets stabilitet og orden, på bakgrunn av vold, utagerende atferd, kriminalitet og narkotikabruk.

Framstillingene inngår i et bilde av ungdom som skaper problemer, som protesterer, skaper uro og som bryter med normer (Aagre, 2014, s. 17). Ifølge Aagre (2014, s. 17) er mediene en viktig aktør i slike framstillinger. Det som i samfunnet er ansett som risikoatferd, i form av alkoholbruk, kriminelle handlinger og bruk av narkotiske stoffer, har ifølge Helland og Øia (2000, s. 23) langt på vei blitt inkorporert som en del av kjennetegnene ved ungdom som sosial kategori. Sett i sammenheng med barnevernet har det vært en pågående diskusjon om ungdom som utviser uønsket atferd skal forstås som vanskelige eller om handlingene skal sees i lys av omsorgssvikt. Sagt med andre ord, om barnet er i risiko eller utgjør en risiko. Barnevernets tiltak kan sies å være tvetydige ved å rette seg både mot å hjelpe barn i risiko og mot barn som utgjør en risiko, ved å utsette seg selv eller andre for fare (Ask og Olsen, 2018; Hagen, 2001, s. 21), se også avhandlingens kapittel 2 og 3.

4.3.5 Ungdom og familien

Samtidig som individualisering er trukket fram som et kjennetegn ved dagens samfunn og ved ungdomstiden, er unges avhengighet av familien over en lengre periode enn tidligere også vektlagt. Endringene i arbeidsmarkedet og lengre tid i skolen har gjort at ungdom flytter ut fra hjemmet senere, er avhengig av ressurser fra foreldre lengre og etablerer egen familie senere (Bynner, 2005; Furlong, 2013, s. 54). Ifølge Helland og Øia (2000, s. 24) er ungdomstidens dilemma å skulle bli selvstendige og frigjøre seg fra familie, samtidig som ungdommene er avhengig av familien.

Storø m.fl. (2019) peker på hvordan en forlenget overgang til voksenlivet kan være spesielt krevende for utsatt grupper, som for eksempel ungdom som har vært under barnevernets omsorg. Å få støtte fra familien i en forlenget ungdomstid er ikke alltid en mulighet for disse ungdommen, se også avhandlingens kapittel 3 om forskning om ungdom med tiltak fra barnevernet og overgangen til en selvstendig tilværelse.

Wyn m.fl. (2011) kritiserer det de mener er en ignorering av betydningen av familie for ungdom, og en antakelse om en lineær vei mot selvstendighet. Familien er sjelden sentral i forskning om ungdom, men isteden referert til som noe abstrakt. Ifølge Halldén (2005) klarer ingen seg uten andre mennesker. Dette kan sees i lys av Løgstrup (1997), som forstår den enkeltes avhengighet av andre som et grunnvilkår i livet, det vil si noe vi ikke kommer utenom og som er allment. Denne avhengigheten er uløselig knyttet til at vi er sårbare og dermed avhengige av hverandre, på godt og vondt. Et av hans poenger er at moderniteten, med sin ensidige vekt på det selvstendige individet, innebærer at vi har mistet vår fortrolighet med nettopp avhengigheten (Løgstrup 1956, Christoffersen 1999). Ungdomstiden beskrevet som en løsrivingsprosess mot uavhengighet, kan innebære at momenter av det allmenne ved avhengigheten underkommuniseres.

4.3.6 En endret ungdomstid?

Ifølge Øia og Vestel (2014) er ikke en generell kategorisering av unge mennesker som en opprørsk problemkategori lenger dekkende. Ungdom som gruppe drikker mindre, røyker mindre, begår mindre kriminalitet, bruker sjeldnere illegale rusmidler, skulker mindre på skolen, tilbringer mer tid i hjemmet og har et bedre forhold til sine foreldre. Øia og Vestel (2014) konkluderer med at bildet av ungdom som opprørsk og i konflikt med voksengenerasjonen er erstattet av et mer positivt bilde av ungdom, og at ungdom har et nærere forhold til sine foreldre enn tidligere.

Frønes (2018, s. 37) hevder kompetansesamfunnets ungdom forstås som sårbare, blant annet på grunn av psykiske vansker. Ifølge Madsen (2018, s. 9-11) er det en utbredt allmenn bekymring for om dagens ungdom lever under spesielt stort press og stress, et press som medfører økning i psykiske helseplager. Disse bekymringene har spesielt vært rettet mot ungdom født på 2000-tallet, og som gjerne omtales som «generasjon prestasjon» (Madsen, 2018, s. 194). Madsen (2018, s. 12-13) problematiserer vekten som er lagt på de unges vansker, og påpeker hvordan dagens unge er privilegerte og har mange flere valgmuligheter enn det som var tilfelle for generasjonene før. Samtidig kan det å ha mange valg skape utrygghet og usikkerhet. Med idealet om å lykkes både på skole, med

fritidsaktiviteter og sosialt kommer også bevisstheten om muligheten for å mislykkes, som kan gi opphav til bekymring, uro og stress (Madsen, 2018, s. 185).

4.4 Oppsummering

I dette kapittel har jeg pekt på ulike forståelser av barn og ungdom. Hvordan vi forstår barn og unge har betydning for vår praksis i møte med dem, og da også for hvordan barnevernsansatte møter ungdom. Den enkelte møter ikke verden blank. Våre erfaringer er preget av hvilke forståelser som gjøres tilgjengelige i samfunnet om barn og unge. Ofte er den enkelte ikke klar over hvilke syn på barn og unge de legger til grunn fordi de har fått status som selvsagte sannheter (Ericsson, 2009, s. 10-20). Hvilke syn som anlegges har også betydning for hvordan barn og unge forholder seg til omgivelsene og for hvordan de blir møtt (James og Jenks, 1996). For å koble hvordan forståelser av barn og ungdom kan ha betydning for ungdoms inngang til og møte med barnevernet, har jeg vært inspirert av institusjonell etnografi. I avhandlingens metodekapittel og analysekapitlene framkommer det hvordan perspektivene på barn og ungdom som er presentert i dette kapitlet, først ble aktuelle når jeg analyserte intervjuene. Sagt på en annen måte, i intervjuene med ungdommene og de barnevernsansatte var det spor av ulike forståelser av barn og unge.

5 Institusjonell etnografi

5.1 Innledning

Dorothy E. Smith (1987, 2005) er ansett for å være den som har utviklet institusjonell etnografi (IE). Hun (2005, s. 1-2) beskriver IE som «a method of inquiry». I Norge har særlig Karin Widerberg vært sentral for å gjøre IE kjent for norske forskere. Widerberg (2015, s. 14 -15) oversetter Smiths forklaring på hva IE er med «utforskningsmetodologi». Sagt på en annen måte; en framgangsmåte for forskning med ontologiske og epistemologiske røtter. Campbell og Gregor (2004, s. 11) beskriver IE som «a theorized way of seeing and knowing». Med dette mener de at IE er en teori som tilbyr forskeren en teoretisk måte å forstå verden på, og som samtidig gir en retning for hvordan gå fram i forskning. IE er altså ikke en egen metode, men mer et teoretisk og analytisk perspektiv der ulike metoder kan anvendes.

Smith (1987, 2005) har utviklet et sett med begreper som er ment å orientere blikket til forskeren mot bestemte deler av verden. Widerberg (2015, s. 14) omtaler begrepene som verktøy for utforskning, men peker samtidig på hvordan det er empirien som må fylle begrepene med innhold. I avhandlingen har jeg vært inspirert av IE og tatt spesielt utgangspunkt i begrepene ståsted, arbeid, arbeidskunnskap og styringsrelasjoner, slik Smith definerer dem. Jeg innleder denne delen av kapitlet med å presentere de nevnte begrepene, mens jeg i kapittel 6 (metodekapittelet) går inn på hvordan jeg har brukt IE i de empiriske analysene.

5.2 Ståsted

Smith var engasjert i kvinnebevegelsen og IE er inspirert av feministisk teori (Smith, 1987, 2005). Slik Smith (1987, s. 19-21) så det, var begrepsapparatet og teoriene innenfor den tradisjonelle sosiologien utviklet ovenfra, av menn i styrende posisjoner, og framstilt som naturlige, selvsagte og objektive. Ifølge Aakvaag (2008, s. 202) har den etablerte sosiologien, i hvert fall delvis, bidratt til å usynliggjøre fargedes, homoseksuelles og kvinners perspektiver. Jeg vil i den sammenheng påstå at usynliggjøringen også er aktuell når det gjelder barn og unge, noe jeg kommer tilbake til senere.

Ifølge Smith (1987, s. 2) inkluderes stadig sosiologiske konsepter og tanker som en del av den vanlige måten å tenke om samfunnet på. Samtidig peker hun på hvordan menns perspektiver gjør seg gjeldene også utover sosiologien, og spiller inn på alle våre måter å tenke om oss selv og samfunnet. Begrepene og forståelsene vi bruker kommer fra dem med makt i samfunnet, og det er i stor grad menn som har innehatt disse posisjonene.

En del av kritikken fra Smith (2005, s. 53-54) var også rettet mot hvordan dominerende tilnæringer innenfor sosiologisk forskning virket objektiviserende på forskningsdeltakerne. Slik hun så det var sosiologifaget i stor grad påvirket av de positivistiske vitenskapsidealene, der kunnskap og virkelighet ble fremstilt som noe objektivt utenfor individet.

Smiths (1987) prosjekt var å bidra med en ny måte å tilnærme seg kunnskap på. Hun lanserte IE som en alternativ sosiologi som skulle utfordre dominerende mannsinspirerte tenkemåter ved å ta utgangspunkt i kvinners erfaringer. Ifølge Smith (2005) har IE imidlertid et bredere anvendelsesområde enn kun å gjelde kvinner og hun lanserte etter hvert tilnærmingen som «a sociology for people». Målet var å skape en sosiologi *for* folk og ikke *om* folk.

Ifølge Aakvaag (2008, s. 224) treffer Smiths kritikk av den tradisjonelle sosiologien bare delvis, og i enda mindre grad sosiologien slik den har blitt anvendt i Norge. Walby (2007) retter en liknende kritikk mot IE. Hun er kritisk til hvordan Smith tar avstand fra teori og presenterer IE som et alternativt perspektiv som ikke virker objektiviserende på deltakerne, mens IE egentlig er teoridreven og forskeren både i intervjusituasjonen og i tolkningen av datamaterialet er påvirket av en institusjonell etnografisk diskurs. Lund og Nilsen (2020) har trukket fram hvordan nordiske forskere har tilnærmet seg IE på en noe annen måte enn Smith. I Norden har det ikke vært lagt like stor vekt på IE som en alternativ sosiologi, og forskere har isteden kombinert IE med andre tilnærminger og teoretiske perspektiver, se boken «Institutional ethnography in the nordic region» for eksempler (Lund og Nilsen, 2020). Lund og Nilsen (2020, s. 13-15) ser dette i sammenheng med hvordan IE er et supplement til en allerede

eksisterende sterk kvalitativ- og praksisorientert tradisjon innenfor sosiologisk forskning i Norden.

Et av poengene til Smith (2005, s. 54), for å unngå objektivisering, var å studere menneskers faktiske aktiviteter fra deres eget perspektiv. I denne sammenheng er Smiths (2005, s. 54-57) poeng om å starte en undersøkelse fra et uttalt *ståsted* (standpoint) aktuelt. Smith er ikke alene om å foreslå at forskeren skal ta utgangspunkt i et uttalt ståsted. Harding (1992) peker på hvordan standpunktteoretikere innenfor feminisme argumenterer for å starte fra ståstedet til de marginaliserte i samfunnet.⁵⁰ Ifølge Harding (1986) er feministisk standpunktteori utviklet som en motvekt mot forskning som søker nøytralitet og objektivitet. I standpunktteori hevdes det at all kunnskap gjenspeiler kunnskapsprodusentens sosiale posisjon (Aakvaag, 2008, s. 201). Å hevde at forskning er nøytral gjør det mulig for enkelte mektige grupper å opprettholde sine privilegerte posisjoner (Harding, 1992). Hovedpoengene innenfor standpunktteori er at kunnskap alltid er skapt fra et ståsted og at forskning bør ta utgangspunkt i marginaliserte eller undertrykte gruppers ståsted (Intemann, 2010).

Smith (2005, s. 9-10) har lånt standpunktbegrepet fra Harding, men definerer og bruker begrepet annerledes. En forskjell mellom Smith og standpunktteori er blant annet at Smith mener at det ikke kun er de marginalisertes ståsted som er av interesse for å få fram kunnskap.

Med ståsted mener Smith (2005) at verden erfares ulikt avhengig av hvor vi står i den. Ulike grupper blir berørt av institusjonelle praksiser på ulike måter, og et forskningsfelt kan dermed studeres fra ulike ståsted (Breimo, 2015, s. 96). Hvem sitt ståsted forskningen tar utgangspunkt i har betydning for hva vi finner, og ved å synliggjøre dette ståstedet er det også tydelig hvor kunnskapen kommer fra. All kunnskap er skapt fra et ståsted og ståstedet har betydning for hva vi ser og hvilken kunnskap vi får (Smith, 2005, s. 10). I denne avhandlingen er jeg opptatt av hvordan meldinger og barnevernet framstår sett fra *ungdoms* ståsted.

⁵⁰ Se for eksempel Inteman (2010) for en grundigere presentasjon av feminisme og feministisk standpunktteori.

5.3 Arbeid

Smith (2005, s. 51-61) forstår mennesker som grunnleggende sosiale vesener. I dette ligger et syn på mennesker som født med en kapasitet og drift til samhandling. Med dette som utgangspunkt hevder Smith at kunnskap om og forståelser av verden er noe individer tilegner seg i samhandling. Den enkelte koordinerer og tilpasser sine aktiviteter med andre, noe som medfører at det sosiale livet ikke er kaotisk.

For å få kunnskap om samfunnet mener Smith (2005, s. 54-59) at vi må starte med menneskers aktiviteter og erfaringene de gjør seg der de faktisk lever sine liv. Innbakt i det folk forteller om hva de gjør, er det kunnskap om hvordan gjøre og hvordan tilpasse egne handlinger med det andre gjør. Det deltakerne forteller kan slik forstås som fortellinger om hvordan være en kompetent deltaker i den konkrete konteksten (Campbell og Gregor, 2004). Smith (2005, s. 50-60) foreslår derfor å starte med å undersøke det folk gjør. Hun peker på hvordan det i IE er sentralt at forskeren forsøker å lære fra de som faktisk er involvert i det som skjer, og fra det de erfarer og forteller eller skriver om dette. I denne sammenheng er begrepene *arbeid* (work) og *arbeidskunnskap* (work-knowledge) sentrale.

Smith (2005, s. 151-152) forklarer arbeid som alt folk gjør som tar tid og innsats, som de mener å gjøre, som er gjort under bestemte omstendigheter og med visse metoder og verktøy, og som de kanskje må tenke over. Smith har slik en bred forståelse av arbeidsbegrepet. Arbeid kan med denne definisjonen som utgangspunkt handle om arbeidet som gjøres av en ansatt i en samfunnsinstitusjon, men det kan også innbefatte de aktivitetene den enkelte gjør som del av sitt hverdagsliv.

Arbeidsbegrepet favner om både et fysisk, mentalt og emosjonelt arbeid (Magnussen, Lund og Wallevik, 2018). Slik Smith (2005, s. 75-76 og s. 155) ser det, er det å tenke, føle og snakke også ting vi gjør. Å splitte hode, kropp, tanke, språk og handling sees som kunstig og ikke representativt for folks måte å leve i verden på.

Jeg har ved å bruke Smiths definisjon av arbeid studert hva slags arbeid både barnevernsansatte og ungdommene gjorde i en såkalt «meldingsfase» i barnevernet. Jeg har slik valgt å også bruke begrepet arbeid om det ungdommene jeg intervjuet fortalte om det de gjorde, når de hadde det vanskelig og trengte hjelp. Nilsen (2019) peker på hvordan det på 1970- og 80-tallet var flere som åpnet opp for å også bruke arbeidsbegrepet for barns innsats, men da om barns arbeid i hjemmet. I metodekapittelet kommer jeg tilbake til hvordan det å rette oppmerksomheten mot hva ungdommene gjorde, og å se deres handlinger som en form for arbeid, har bidratt til å åpne opp og fylle begrepene melding og meldingsfase med empirisk innhold. Meldinger har i dette perspektivet ikke en objektiv eksistens som kan beskrives teoretisk, men blir til i det som gjøres.

I sammenheng med begrepet arbeid bruker Smith også begrepet arbeidskunnskap. Kort fortalt handler arbeidskunnskap om den kunnskapen folk har om og i sitt virke (Smith, 2005, s. 151-155). Smith forstår enkeltmennesker som subjekter med kunnskap, ved å ha en kropp og en bevissthet. Hun peker på hvordan forskeren kan lære av folks erfaringer knyttet til hva de gjør, hvordan de gjør det, hva de føler og tenker om det de gjør og hvordan deres handlinger er koordinert med andres handlinger. Individet er ansett som en kunnskapsbærer og det er hans eller hennes kunnskap om sitt arbeid som er startstedet for utforskningen (Smith, 2005, s. 151-155; Widerberg, 2015, s. 15). Det er de menneskene som utfører arbeidet som vet hvordan det faktisk gjøres, de er ekspertene (Smith, 2005, s.154). En tematikk skal slik studeres fra et uttalt ståsted og ved hjelp av den enkeltes kunnskap om sin virksomhet.

Inngangen for å studere folks arbeid og arbeidskunnskap er i det Smith (2005, s. 54-57) omtaler som det *lokale*, der folk faktisk lever sine liv og er lokalisert fysisk og sosialt. Det er også her det etnografiske i IE kommer inn, å studere det folk gjør i sitt hverdagsliv og lære fra dem om hvordan de gjør sine aktiviteter. I denne avhandlingen er det ungdommene og de barnevernsansattes arbeid og arbeidskunnskap som danner utgangspunktet for de videre analysene. Dette er arbeidskunnskap som kan knyttes til det lokale, men som samtidig kan sees i

sammenheng med forhold på makronivå og med det Smith kaller styringsrelasjoner.

5.4 Styring, tekst og diskurs

5.4.1 Styringsrelasjoner

Et viktig kjennetegn ved IE er vekten som er lagt på å koble det som gjerne kalles for aktør og struktur, eller makro- og mikronivå (Aakvaag, 2008, s. 215). Smith (2005, s. 49-58) argumenter for at forskning må gå utover den enkeltes erfaringer gjort i det lokale. Samtidig er hun kritisk til å bruke begreper som sosiale strukturer, fordi slike begreper bidrar til å skjule hvordan det er menneskene og deres aktiviteter som skaper strukturene. Slik hun ser det, eksisterer ikke de sosiale strukturene som selvstendige objekter på utsiden av menneskene. Sosiale strukturer består isteden av individenes koordinerte handlinger (Smith, 2005, s. 59-60).

Smith (2005) bruker begrepet styringsrelasjoner, for å slik inkludere individets aktiviteter og hvordan disse er koordinert med andres aktiviteter. Gjennom å starte fra et uttalt ståsted og ta utgangspunkt i den enkeltes arbeid i konkrete og lokale situasjoner, er målet å utforske og belyse hvordan styringsrelasjoner kommer til uttrykk og spiller en rolle for det som skjer og gjøres (Smith, 2005, s. 10). Med begrepet styringsrelasjoner gir Smith forskeren en retning for hva å lete etter og at dette dreier seg om styring. Hva som er de aktuelle styringsrelasjonene må imidlertid alltid oppdages empirisk (Widerberg, 2015, s. 16).

Som tidligere nevnt er deltakere innenfor IE-forskning ansett for å være subjekter med kunnskap om sine erfaring og aktiviteter (DeVault og McCoy, 2006). De er informanter om strukturer og praksiser, slik de fungerer og er organisert sett fra deres ståsted (Rua, 2012). Deltakerne bringer sin kunnskap frem i intervjusituasjonen, idet de gjør sine erfaringer og refleksjoner over erfaringene tilgjengelige for forskeren. I mitt tilfelle var det spesielt ungdommenes kunnskap om å komme i kontakt med barnevernet jeg ønsket å vite noe om, men også de barnevernsansatte hadde viktig kunnskap om hvordan dette foregikk. Mennesker antas å ha kunnskap om sitt arbeid, samtidig som den enkelte ikke alltid kan se hvordan det han eller hun gjør henger sammen med det andre gjør. Ved å snakke

med folk plassert ulikt i en institusjon eller i et institusjonelt kompleks, prøver forskeren å lære hvordan ting fungerer.

Med begrepet «institusjonelt kompleks» sikter Smith (2005, s. 68) til hvordan institusjoner ikke er avgrenset, men griper over i hverandre.

Samfunnsinstitusjoner kan derfor ikke studeres som atskilte enheter.

Institusjonen kommer isteden delvis til syne når man forsøker å utforske komplekset fra ståstedet til noen som er en del av det. For eksempel kan skolen og barnehagen sies å være en del av det institusjonelle komplekset barnevernet. Dette fordi barnevernet er avhengig av andre som melder fra, for å få kjennskap til barn og familier som trenger hjelp. I NOU 2012:5 (s.65) er de andre offentlige tjenestene omtalt som «hverdagsbarnevernet». Ved å utforske barnevernet sett fra ungdoms ståsted, kommer deler av barnevernet til syne. Samtidig er ungdommenes erfaringer ikke avgrenset til kontakten med barnevernet, men omfatter også andre offentlige tjenester. På denne måten undersøker jeg ikke utelukkende barnevernet som en avgrenset institusjon, men isteden det institusjonelle komplekset barnevern.

Deltakernes erfaringer, og hva de vet om og i sitt arbeid, er inngangen til å undersøke en institusjon og det som skjer der. George Smith (1998) har sett intervjuer som en måte å få tilgang til ulike aspekter ved en institusjon, og hver deltaker kan gi et delvis bilde av denne. Forskerens oppgave er å sette dette sammen til en helhet. En slik tilnærming bygger på en antakelse om institusjonelle prosesser som nokså like på tvers av lokale kontekster.

For å få tak i koblingen mellom det som gjøres lokalt og styringsrelasjoner anbefaler Campbell og Gregor (2004, s. 60) å samle inn data på to nivåer. Det første nivå er, som jeg allerede har vært inne på, erfaringer gjort fra et bestemt ståsted (entry level data). Målet er å få tak i deltakernes erfaringer, handlinger og samhandling med andre. For å få innsikt i dette bør intervjuene være orientert mot det individet gjør og tenker om det han eller hun selv gjør.

Oppmerksomheten i intervjuet er slik rettet mot det som skjer og gjøres (Nilsen, 2015, s. 38-39).

Det neste nivået er data som kan bidra til å belyse og forklare hvordan det som skjer og gjøres lokalt, kan sees i lys av styringsrelasjoner (level-two data) (Campbell og Gregor, 2004, s. 60). For eksempel kan intervjuer med offentlige ansatte og profesjonelle i frontlinjen, vise forbindelsen mellom brukere av offentlige tjenester og styrende relasjoner (DeVault og McCoy, 2006). I denne sammenheng har også tekster en sentral plass, noe jeg utdyper ytterligere i neste avsnitt. For å komme på sporet av hvilke styringsrelasjoner som gjøres gjeldende innenfor en institusjonell praksis foreslår Nilsen (2015, s. 38-39), med utgangspunkt i ledetråder fra intervjuer på første nivå, å lete etter tekster eller intervjuer folk som befinner seg på andre steder i det institusjonelle komplekset. I avhandlingens metodekapittel utdyper jeg hvordan det første nivået i datainnsamlingen i mitt prosjekt var intervjuer med ungdom, og det andre nivået var intervjuer med barnevernsansatte, studier av aktuelle politiske tekster, samt ulike perspektiver på barn og ungdom.

5.4.2 Tekster

I IE gjør forskeren koblingen mellom individets erfaringer i det lokale og aktuelle styringsrelasjoner, ved hjelp av tekster. En sentral egenskap ved institusjoner i dagens samfunn er hvordan de hviler på tekst-baserte diskurser (DeVault og McCoy, 2006, s. 17). Widerberg (2015, s. 17) peker på hvordan alle virksomheter har sine tekster som på ulike måter bestemmer og regulerer dem på tvers av sted og tid. Det spesielle med tekster slik Smith (2006, s. 66) ser det, er muligheten til å kopiere dem og slik gjøre dem tilgjengelig for hvem som helst, hvor som helst. Flere kan dermed lese eller høre den samme teksten, også de som befinner seg langt unna hverandre i tid og rom.

Smith (2005) ser tekster i sammenheng med styring og makt. Styring er ifølge henne (2005, s. 101) mulig ved at tekster kan formidle informasjon på tvers av lokale kontekster. Tekster er broen mellom det lokale og det diskursive, mellom hverdagsaktivitetene våre og styringsrelasjoner (Smith, 2006, s. 65). På denne måten er vi forbundet med andre gjennom tekster, og tekstene virker styrende ved å koordinere den enkeltes bevissthet med andres bevissthet, og ved å regulere hva vi kan si og ikke si, og hva andre kan høre og forstå (Smith, 2005, 17). Ifølge

Smith (2006, s. 66) kan forskeren oppdage tekster gjennom individene som anvender tekstene, samtidig som de har en styrende funksjon på det som gjøres.

Smith (2006, s. 66 og 2005, s. 101) har en vid forståelse av tekster. Med begrepet tekst refererer hun til ord, bilder eller lyder som er i en form som kan leses, sees eller høres. Tekster kan også være mer eller mindre eksplisitte og synlige. Et eksempel er Griffith og Smith (2005), som fant at mødre de intervjuet forholdt seg til en diskurs om hvordan være mor, en diskurs som satte noen føringer for hva som var ansett for godt morskap. De pekte på hvordan denne diskursen ikke var knyttet til noen konkrete tekster, men isteden var tekstlig-mediert ved å komme til uttrykk gjennom blader, tv, aviser og andre media. Nilsen (2015, s. 47) har vist til sine erfaringer med å intervju barnehageansatte og hvor deltakerne sjelden refererte til tekster, men diskurser isteden kom til syne som tekstlig-medierte. Tekster er ikke nødvendigvis synlig i det daglige, men har likevel betydning for hva deltakerne er opptatt av og for deres handlinger (Smith, 2006, s. 66). I barnevernet vil konkrete tekster, som for eksempel ulike politiske dokumenter, kunne gi forskeren en inngang til aktuelle styrende relasjoner. Samtidig vil også det deltakerne forteller om sitt arbeid, og om ungdom, kunne være uttrykk for tekstlig-medierte forståelser.

I min avhandling er spesielt det Smith (2006, s. 79-98) omtaler som «høyere ordens tekster» (higher level texts) relevante. Slike tekster legger rammer og setter føringer for hvordan tekster på lavere ordens nivå utformes. For eksempel lager politiske retningslinjer føringer for hva som er å anse som en melding til barnevernet, hvilke type meldinger barnevernet skal undersøke og hvordan de skal gå fram i behandlingen av meldingene, jf. kapittel 2. Hvordan slike retningslinjer faktisk virker inn på de ansattes handlinger og hvilke nye tekster som eventuelt produseres i den sammenhengen, må undersøkes i det lokale der det skjer. Ifølge Smith (2006, s. 85) kan handlinger, og nye tekster som produseres på bakgrunn av en «høyere ordens tekst», fortolkes som et akseptert uttrykk for de kategoriene og begrepene som fremkommer i de høyere ordens tekstene. Nilsen (2015, s. 42) påpeker hvordan det i IE ikke er innholdet i de høyere ordens tekstene i seg selv som er av interesse, men hvordan disse tekstene kommer inn i og settes i spill i hverdagslivet i en institusjon.

Ifølge Smith (2006, s. 66) kan forskere oppdage tekster lokalt, gjennom aktørene som bruker tekstene, samtidig som tekstene har en styrende funksjon på det som gjøres på tvers av steder og personer. Tekster utgjør ofte linkene mellom en persons arbeid og andres arbeid (Smith, 2005, s. 151). Et viktig poeng er samtidig at tekster ikke har kraft til å regulere det som skjer kun ved å eksistere og ved å leses. Skal tekster virke styrende må noen aktivere teksten (Smith, 2006, s. 81 og 2005, s. 104-108).

Ifølge Smith er det menneskene som bruker tekstene som aktiverer dem, og det er da styring og makt aktualiseres (Smith, 1999, s. 148 -151). Skal tekster ha funksjon som styrende, er det nødvendig med menneskelig involvering. Ifølge Smith lærer vi fra vi er nokså små å delta i et tekstlig organisert samfunn. Samtidig er den styrende funksjonen til tekster avhengig av om de involverte vet hvordan de skal opptre og velger å handle på bestemte måter. Det er ikke snakk om en eksplisitt styring av individet. Den enkelte har isteden lært hva han eller hun er forventet å gjøre (Campbell og Gregor, 2004, s. 33).

Det den enkelte kan fortelle om hva han eller hun konkret gjør, kan gi forskeren et delvis bilde av hvordan noen styrende relasjoner kan bidra til sosial organisering på tvers av steder. Analysene i en IE-studie handler om å forsøke å oppdage de styrende relasjonene som tekster bidrar til å skape, og beskrive hvordan dette ser ut på tvers av lokale kontekster og det som gjøres der (Campbell og Gregor, 2014, s.33). Styring og makt blir synlig når den enkelte handler som han eller hun har lært og er forventet å gjøre. Det er ikke tekstene i seg selv som er det mest interessante, men hvilken betydning tekstene har og gis i ulike kontekster, og av ulike folk i ulike situasjoner, og hvilke konsekvenser de har for folks handlinger (Nilsen, 2015, s. 36).

5.4.3 Diskurs

Smiths forståelse av makt og styring kan sees i sammenheng med diskursbegrepet. I denne avhandlingen tar jeg utgangspunkt i diskursbegrepet slik Smith definerer det. Smith (2005, s. 17) er inspirert av Foucault, hans diskursbegrep og interesse for tekster, kunnskap og makt. Foucault (2001) var opptatt av hvordan kunnskap og makt skaper sannheter. Institusjoner,

handlemåter og tekster konstituerer og legitimerer visse diskurser som kunnskap og gyldige sannheter framfor andre (Rønbeck, 2012, s, 15). Ifølge Foucault (2001) setter diskurser grenser for hva som er mulig å si og tenke i et gitt samfunn på et gitt tidspunkt. I denne sammenheng er også hva som *ikke* er inkludert i en diskurs interessant (Smith, 2005, s. 18).

Tekstene bidrar til å koordinere den enkeltes bevissthet med andres bevissthet, ved at noe er trukket fram som viktig, mens andre ting er utelatt (Smith, 2006, s. 66). Sagt på en annen måte, tekster leder oppmerksomheten vår mot noen forhold fordi noen type kunnskap er ansett som relevante for beslutningene som skal tas, mens andre forhold er ansett som unødvendige. Dette er styrt av hva institusjonen trenger å vite noe om. For eksempel blir brukere av offentlige tjenester ofte gjort om til kategorier som det er mulig for de ansatte å sammenligne og prioritere mellom. Den enkelte som subjekt med individuelle behov og krav kan slik forsvinne (Smith, 2005, s.117).

Smith (2005, s.101-121) ser på individet som deltaker i diskurs. Den enkelte tar del i diskursen i det han eller hun forholder seg til det som framkommer i tekstene eller de tekstlig-medierte diskursene (Campbell og Gregor, 2004, s. 41). Diskurser er slik Smith (2005, s. 104-121) ser det, knyttet til individets deltakelse i en tekst-leser-konversasjonen. I det vi leser et dokument inngår vi i en konversasjon: vi aktiverer teksten, tillegger den mening og danner oss en oppfatning av det som står der. Det er i konversasjonen mellom en tekst og en lokalt situert leser tekster fortolkes og får innflytelse på sosialt liv (Aakvaag, 2008, s. 222). Diskurser foreskriver ikke bestemte handlinger, men legger ifølge Smith (2005, s. 113-118) noen betingelser som gjør noen handlinger mer institusjonelt ansvarlige enn andre.

Institusjonelle tekster kan formidle diskurser inn i det lokale, ved at tekstene tilbyr et standardisert vokabular og kategorier som er likt for alle leserne (Smith, 2005, s. 108). Hvordan individene leser og forstår en tekst lokalt gir et inntak til å forstå hvordan deres bevissthet er heftet opp i styringsrelasjoner (Nilsen, 2017, s. 129). Gjennom deltakernes fortellinger og beskrivelser kan forskeren få øye på noen diskurser som kan ha virket inn på deres erfaringer. Intervjuet kan slik være

en metode for å undersøke de empiriske forbindelsene mellom det lokale, der mennesker lever sine liv, og styringsprosesser. Forskerens oppgave er ikke å hevde at de lokale kontekstene er like, men å finne fram til styring som foregår på tvers av mange lokale kontekster (DeVault og McCoy, 2006).

Styringstekster i barnevernet vektlegger noe kunnskap framfor annen kunnskap. Sagt på en annen måte, noen forståelser av barnevernets ansvar, om meldinger og om barn og unge er fremmet framfor andre. Profesjonelle er ansvarlig for å iverksette den offentlige politikken i praksis, og må slik forholde seg til de diskursene som framkommer i tekstene. Samtidig må også barn og unge som kommer i kontakt med tjenesten forholde seg til rammene diskursene setter for hva som kan tenkes, sies og gjøres. Diskursene gjør noen forståelser av verden og av kategoriene vi anvender, til de rette eller sanne. I det videre bruker jeg både begrepet diskurs og begrepet forståelse, når jeg drøfter avhandlingens problemstilling.

5.5 Hvorfor ulike perspektiver på barn og ungdom og institusjonell etnografi?

I avhandlingens metodekapittel går jeg mer i detalj på framgangsmåtene mine i datainnsamlingen, bearbeidingen av data og analysene. I denne delen av kapittelet går jeg inn på hvorfor jeg har valgt de presenterte teoretiske perspektivene og hvordan jeg ser dem i sammenheng.

De perspektivene på barn og unge som til enhver tid gjør seg gjeldende i samfunnet generelt, kommer også til uttrykk i forskningssammenheng. Disse forståelsene ligger til grunn for hvilken status forskere tilskriver barn og unge i forskning, hvordan forskere ivaretar dem underveis i forskningsprosessen og hvordan forskere velger å presentere dem i forskningsresultatene (Hauge, 2016, s. 253). Jeg har tatt utgangspunkt i barn og unge som noen som innehar egne erfaringer som de kan gi uttrykk for, og som er interessante og viktig i forskning og for praksis. En konsekvens av mitt barne- og ungdomssyn er at jeg i utformingen av problemstillingen var opptatt av å få fram ungdommers egne erfaringer, slik de selv ga uttrykk for dem, men også hvordan strukturer kunne ha betydning for disse erfaringene. Dette kan sees både som et normativt standpunkt

og i lys av sosiologiske teorier om barn og ungdom. Mitt valg av teoretiske perspektiver synliggjør slik mitt ståsted som forsker, noe jeg også kommer tilbake til i avhandlingens metodekapittel.

Mens barndomssosiologiske perspektiver har dannet utgangspunktet for valg av tema og problemstilling, har både IE og sosiologiske perspektiver på barn og ungdom vært viktig i avhandlingens analyser og drøftinger. Slik jeg ser det utfyller de presenterte sosiologiske perspektivene på barn og ungdom og IE hverandre som tilnærminger. Når det gjelder barndomssosiologiske perspektiver og IE har disse også beslektede opphav, ved at begge har vært inspirert av kvinneforskning og har oppstått på bakgrunn av en opposisjon til dominerende tilnærminger innenfor forskning. I det videre trekker jeg frem fire poenger om hvorfor jeg har valgt å kombinere IE og ulike perspektiver på barn og unge, sett i lys av avhandlingens problemstilling, samt hvordan de kan anvendes sammen.

5.5.1 Å starte fra ungdoms ståsted

Mitt først poeng når det kommer til valg av teori, handler om å starte fra ungdoms ståsted og å se ungdom som aktører. Som det framkommer i avhandlingens problemstilling, er det ungdoms perspektiv og erfaringer jeg ønsker å undersøke og synliggjøre, og det gjennom ungdommenes egne fortellinger om sin kontakt med barnevernet. Ericsson (2009, s. 183) bruker begrepene nedoverblindhet og nedoverdøvhhet for å synliggjøre hvordan erfaringene til dem som er rangert lavere i samfunnet har vanskelig for å slå gjennom og bli synlige. Min bakgrunn som sosialarbeider bidro til at det var viktig for meg å la unge med barnevernserfaringer få anledning til å komme til orde. Dette er unge mennesker som gjerne er ansett for å være i en livssituasjon som medfører et behov for å bli beskyttet fra å snakke om det vonde.⁵¹

Både i sosialt arbeids praksis og forskning er det tradisjoner for å høre de marginaliserte eller undertrykte, noe som også kan sies å være tilfellet for både IE og innenfor noen barndomssosiologiske perspektiver. I IE kommer dette til uttrykk gjennom begrepet ståsted, og i barndomssosiologi ved vekten som er lagt

⁵¹ Å snakke med ungdom om vonde erfaringer krever at en rekke etiske hensyn må vurderes og håndteres. Etiske overveielser og hensyn er utdypet i avhandlingens metodekapittel.

på et barneperspektiv, jf. tidligere i kapittelet. Disse tilnærmingene utfyller hverandre ved at begrepet ståsted i IE synliggjør nødvendigheten av å vise hvor kunnskap kommer fra gjennom et *uttalt ståsted*, mens det innenfor barndomssosiologiske perspektiver argumenteres for at å undersøke barn og unges erfaringer slik de selv gir uttrykk for dem har en egenverdi.

5.5.2 Ungdoms arbeid

Mitt andre poeng handler om å undersøke det som *gjøres*. I avhandlingens problemstilling rettes oppmerksomheten mot hva ungdom som levde i en vanskelig omsorgssituasjon gjorde for å få hjelp. Ved å vektlegge hva ungdommene gjorde synliggjøres de som aktive deltakere når de har det vanskelig, og ikke passive mottakere av hjelp fra barnevernet. Ifølge Nilsen (2019) fremtrer barn tydeligere som sosiale, kompetente og aktive samfunnsdeltakere når vi undersøker deres arbeidsinnsats.

Både i IE og innenfor noen sosiologiske perspektiver på barn og unge har «gjøren» en sentral plass, og individet anses som kompetent aktør og som noen vi kan lære og få kunnskap fra. I IE kommer det som nevnt til uttrykk gjennom begrepet *arbeid*, mens det i barndoms- og ungdomssosiolog handler om barndom og ungdomstid som sosialt konstruert og som noe som gjøres av barn og unge.

Ifølge Broadhurst (2003) kan det å ta utgangspunkt i hjelpesøkeres perspektiv bidra til at forskningen ser utover de institusjonelle diskursene. Eller som Solberg og Danielsen (1988, s. 14) påpeker, å studere barns arbeid gjør det mulig å bryte ut av gitte forestillinger om hva barn er.⁵² Dette leder meg til mitt tredje poeng, ønsket om et kritisk blikk på hvordan strukturer kan ha betydning for ungdoms kontakt med barnevernet.

5.5.3 Ungdom i møte med barnevernet

Den andre delen av avhandlingens problemstilling retter seg mot hvilke forståelser eller diskurser som kan ha hatt betydning for ungdommenes inngang til og møte med barnevernet. Ifølge Halldén (2003) holder det ikke å basere seg

⁵² Solberg og Danielsen (1988, s. 14-15) gjør disse refleksjonene knyttet til sine studier av barns arbeid i et nord-norsk fiskevær, samt av barns arbeid i eget hushold og i nabolaget.

på det barn selv forteller for å forstå deres situasjon. Det er også nødvendig å se på strukturene og de vilkårene barn lever under, jf. tidligere i dette kapittelet. Qvortrup (2009) argumenterer for noe tilsvarende, ved å hevde at barn kan sees som en minoritetsgruppe i samfunnet, og at det er nødvendig å analysere strukturene som skaper betingelser for deres liv. Kelly (2000) på sin side vektlegger diskurser og ungdom mer konkret, og hevder at det er nødvendig å undersøke måten institusjoner strukturer sannheter om hva som er ungdom og ungdom i risiko.

Både i IE og innenfor perspektiver fra barndoms- og ungdomssosiologi argumenterer forskere for nødvendigheten av å studere strukturer og ikke bare individet. De allerede nevnte perspektivene på barn og unge gir rom for å se nærmere på tatt for gitte antakelser om barn og barndom, ved å se barndom og ungdomstid som sosialt konstruert. Erkjennelsen av barndom som sosialt, kulturelt og historisk konstruert har ifølge Nilsen (2019) tjent som en kritisk plattform for å synliggjøre dominerende ideer og normative forestillinger om barn og barndom. Disse refleksjonene er like aktuelle når det gjelder ungdom. Hvordan ungdom gjør ungdomstid, foregår i en kontekst som skaper noen betingelser for deres erfaringer. Smith (2005) tilbyr en konkret måte å gå fram for å koble ungdoms erfaringer og strukturer, gjennom begrepet styringsrelasjoner og vekten som legges på tekster og tekstlig-medierte diskurser. Ved å anvende Smiths (2005) begrep styringsrelasjoner ønsker jeg å synliggjøre hvordan tilsynelatende objektiv kunnskap kan ha hatt betydning for ungdoms erfaringer i møte med barnevernet.

5.5.4 En ambisjon om å endre ungdoms vilkår

Mitt fjerde, og siste poeng, handler om et ønske om å skape forskning som kan bidra til å bedre ungdoms vilkår. Jeg hadde på bakgrunn av min erfaring som tidligere barnevernsansatt et engasjement for barn og unge som var i kontakt med barnevernet, og et ønske om at min forskning skulle bidra til å bedre deres vilkår. Flere av ungdommene jeg intervjuet fortalte også om et håp om at deres erfaringer kunne bidra til endringer i barnevernet slik at andre kunne få det bedre enn de selv hadde hatt det. En av ungdommene sa for eksempel at: «den lille tingen jeg gjør i den forskningen er jo med på å kanskje finne ut nye ting. Det jo

synd at jeg har opplevd det jeg har opplevd, men så lenge jeg kan bidra med noe så er jeg fornøyd».

En av Smiths (1987) målsettinger med IE, er at forskningen skal kunne bidra til å endre forutsetningene for folks liv. Når mennesker lærer om hvordan livet er organisert utenfor deres egen kjennskap og kontroll, er det også mulig for dem å forstå makt og undertrykkelse, og hvordan dette virker inn på deres liv (Campbell og Gregor, 2004). Halldén (2005) peker på en tilsvarende ambisjon for barndomssosiologien, en ambisjon om å forske for barn ved å gi makt til barna og forandre deres vilkår til det bedre.

Jeg følte et ansvar overfor ungdommene jeg intervjuet om å ivareta deres ønske om at det de fortalte skulle bidra til en bedre barnevernstjeneste. Dette kan sees i sammenheng med tradisjoner i både sosialt arbeids praksis og innenfor forskning og tilrettelegging for det som kalles empowerment. Empowerment handler om å gi mennesker mulighet til å ta makt og ansvar over eget liv (Askheim & Starrin, 2007).

5.6 Oppsummering

I avhandlingens analyser har jeg vært inspirert av institusjonell etnografi. I dette kapitlet har jeg presentert noen sentrale begreper fra IE, som har vært viktige i analysene. Disse begrepene er ståsted, arbeid, styringsrelasjoner og tekster. I det neste kapittel beskriver jeg *hvordan* jeg har anvendt IE og disse begrepene i analysene.

6 Forskningsdesign og forskningsetikk

6.1 Innledning

I dette kapittelet gjør jeg rede for forskningsdesignet jeg har valgt for å undersøke avhandlingens problemstilling om ungdoms erfaringer med å komme i kontakt med barnevernet, og hvilke forståelser som kan hatt betydning for deres erfaringer. Et forskningsdesign beskriver hvordan forskeren har planlagt og gjennomført et forskningsprosjekt, samt begrunner valgene som er gjort (Creswell, 2013, s. 49; Marshall og Rossman, 2011, s. 7; Maxwell, 2013, s. 1-3). I kapittelet presenterer jeg også etiske overveielser jeg har gjort underveis i forskningsprosessen.

Et viktig poeng med et metodekapittel er å redegjøre for forskningsprosjektets kvalitet. Ifølge Tanggaard og Brinkmann (2015, s. 523-524) skal det være mulig for en leser å få innsikt i veien fra designet av studien, til utførelsen, analysene og resultatene. Designet og gjennomføringen av et forskningsprosjekt skal være så gjennomskiktig og nøyaktig beskrevet som mulig. Grundige beskrivelser av forskerens framgangsmåter handler om prosjektets reliabilitet og validitet.⁵³ Reliabilitet er knyttet til om forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte. Dette kan for eksempel dreie seg om hvordan forskeren har stilt spørsmål til deltakerne og hvordan intervju materialet har blitt håndtert i etterkant. Validitet har å gjøre med i hvilken grad metodene som er anvendt, undersøker det de er ment å undersøke (Kvale og Brinkman, 2015, s. 276). I dette kapittelet synliggjør jeg fortløpende mine refleksjoner knyttet til reliabilitet og validitet. På denne måten kan jeg knytte disse refleksjonene direkte til valget av metoder, datainnsamlingen, bearbeidingen av data og analysene, samt til min rolle som forsker.

6.2 En kvalitativ tilnærming

Jeg har valgt et kvalitativt og eksplorerende forskningsdesign for å undersøke tematikken meldinger til barnevernet, sett fra ungdoms ståsted. Begrunnelsen for

⁵³ Jeg har valgt å bruke begrepene validitet og reliabilitet. Det er diskutert om disse begrepene er egnet for å vurdere kvaliteten i kvalitativ forskning, se for eksempel Denzin og Lincoln, 2018, s. 758-760. Jeg går ikke nærmere inn på denne diskusjonen her.

dette valget handler både om en relativt liten populasjon av aktuelle ungdommer, samt en tematikk som er lite studert tidligere og som er av sensitiv karakter.

Kvalitative tilnæringer er utviklet for å kunne belyse menneskers opplevelser, erfaringsprosesser og det sosiale liv (Brinkmann og Tanggaard, 2015, s. 13-14). Thagaard (2018, s. 11-12) peker på hvordan kvalitative tilnæringer egner seg godt til å studere personlige og sensitive temaer. På grunn av få deltakere er det mulig for forskeren å bygge et tillitsforhold til den enkelte, og slik også gå inn på og utforske temaer som betinger tillit mellom forsker og personen i feltet. Kvalitative tilnæringer er derfor mye brukt i forskning når det er vanskelig å rekruttere deltakere på grunn av sensitiv tematikk eller når deltakerne er marginaliserte.

Med et eksplorerende design mener jeg at studien har vært preget av fleksibilitet og tilpasninger underveis i forskningsprosessen (Thagaard, 2018, s. 15). Jeg utviklet og presiserte problemstillingen, valg av metoder og teori underveis og etter hvert som jeg fikk større innsikt i temaet meldinger og i ungdommenes erfaringer. Det var behov for en fleksibel og åpen tilnærming fordi det er lite kunnskap om avhandlingens tematikk fra tidligere, og derfor nødvendig å tilpasse designet etter hvert som innsikten min økte. Ifølge Maxwell (2013) er det i all kvalitativ forskning, i større eller mindre grad, nødvendig å modifisere det opprinnelige forskningsdesignet underveis.

Jeg har valgt kvalitative intervjuer og dokumentanalyse som metoder. På bakgrunn av avhandlingens problemstilling vurderte jeg det som spesielt viktig med en tilnærming der ungdommene selv fikk komme til orde, slik tilfellet er med intervjuer. I tillegg anså jeg intervjuer med barnevernsansatte som en måte å få ytterligere kunnskap om tematikken. Problemstillingen er som redegjort for i kapittel 1, operasjonalisert gjennom en rekke forskningsspørsmål. De fem første forskningsspørsmålene retter seg mot ungdommene og de barnevernsansattes erfaringer, tanker og følelser. Det kvalitative intervjuet gir et særlig godt grunnlag for å få innsikt i nettopp personers erfaringer, tanker og følelser (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 135-136; Thagaard, 2018, s. 89). De to siste forskningsspørsmålene retter seg både mot forståelser av meldinger og mot

forståelser av kategorien ungdom, slik det framkom i intervjuene og i politiske styringstekster. I undersøkelsene mine av disse forskningsspørsmålene har dokumentanalyse, sammen med intervjuer, vært de anvendte metodene.

Framgangsmåtene mine når det gjelder dokumenter, er presentert i den delen av kapittelet som handler om analyser. Jeg har valgt å gjøre det slik fordi jeg fant fram til aktuelle dokumenter først etter at jeg hadde gjennomført alle intervjuene, og mens jeg var i gang med analysene. Denne framgangsmåten kan sees i lys av IE, der intervjuene utgjør starten på undersøkelsen, samtidig som de kan peke på aktuelle tekster å inkludere i de videre analysene.

6.3 Vitenskapsteoretisk forankring

De vitenskapsteoretiske perspektivene jeg har posisjonert meg inn i, er i stor grad inspirert av Smith og IE. I kapittel 5 har jeg presentert IE, hvor også det ontologiske og epistemologiske grunnlaget for dette perspektivet framkommer. Jeg gjentar ikke alle disse momentene her, men har valgt kort å peke på noen vitenskapsteoretiske forståelser som er sentrale for avhandlingen.

Smith (2005) har i utviklingen av IE tatt utgangspunkt i flere klassiske teoretikere, og utviklet et eget epistemologisk og ontologisk ståsted.⁵⁴ Ifølge Hart og Mckinnon (2010) kan Smith plasseres et sted mellom empirisme og sosial konstruksjonisme, fordi hun er opptatt av individets erfaringer, men også hvordan det sosiale liv er påvirket av diskurser.⁵⁵

Et sentralt ontologisk og epistemologisk utgangspunkt for Smith (2005) dreier seg om ståsted. Ståsted handler om hvordan samfunnet erfares ulikt avhengig av ståsted, og om betydningen av å vise hvordan samfunnet gjøres og framstår fra dette ståstedet. I denne sammenhengen er det et epistemologisk poeng at kunnskapsproduksjon derfor må starte fra det uttalte ståstedet. Den enkeltes ståsted er ikke en allerede definert posisjon, men må utforskes empirisk.

⁵⁴ Hun har spesielt vært inspirert av Marx, Mead, Bakhtin, Foucault og Garfinkel (Smith, 2005, s. 50).

⁵⁵ Innenfor empirisme er utgangspunktet at all kunnskap kommer fra erfaringer (Alston, 2005).

Et ontologisk utgangspunkt er en forståelse av mennesker som grunnleggende sosiale vesener. I dette ligger en oppfatning av mennesker som født med en kapasitet og drift til samhandling (Widerberg, 2015, s. 15). Denne forståelsen av mennesker er inspirert av etnometodologi (Campbell og Gregor, 2004, s. 78; Nilsen, 2017, s. 46; Smith, 2005, s.2). Harold Garfinkel (1967) har vært sentral innenfor etnometodologien. Denne retningen legger blant annet vekt på hvordan vi samhandler med hverandre i hverdagslivet (Thagaard, 2015, s. 35), og at den enkeltes meningsskaping skjer i sosial interaksjon (Møthe, 2009, s 50-52). Garfinkel (1967) fremmet en forståelse av mennesker som med kunnskap om verden og seg selv i den. Gjennom metodene folk bruker for å produsere og beskrive interaksjon i hverdagslivet, viser de en viss kompetanse og kunnskap. Denne forståelsen underbygger ideen i IE om individet som kunnskapsbærere om sine aktiviteter (Campbell og Gregor, 2004, s. 78; Widerberg, 2015, s. 15).

Det siste vitenskapsteoretiske poenget i denne sammenheng, handler om en forståelse av individenes samhandling som det som utgjør samfunnets institusjoner. Samtidig har tekster og diskurser en sentral plass i dagens samfunn, og i styringen av institusjoner. Sentralt for hvordan mennesker i dag samhandler er tekster og tekstlig-medierte diskurser. Tekster bidrar til å koordinere våre subjektiviteter, bevisstheter, aktiviteter og hvordan vi forholder oss til hverandre (Smith og Turner, 2014, s. 7). Et epistemologisk poeng i denne sammenhengen er at tekster og tekstenes betydning må oppdages empirisk, via dem som anvender dem (Smith, 2006).

Det presenterte ontologiske og epistemologiske utgangspunktet for IE danner et grunnlag for hvordan jeg i denne avhandlingen forstår at vi kan produsere kunnskap om samfunnet (epistemologi). Kunnskapsproduksjon starter fra et uttalt ståsted, undersøker menneskers aktiviteter og deres kunnskap om disse, samt hvordan deres handlinger er koordinert med andres handlinger og hvordan disse er formet av tekster. Senere i kapittelet presenterer jeg hva dette ontologiske og epistemologiske ståstedet mer konkret har betydd for mine framgangsmåter med datainnsamlingen og analysene.

6.4 Rekruttering og utvalg

6.4.1 Rekruttering av ungdom

Utvalget jeg ønsket å rekruttere til intervjuene var ungdom over 16 år som selv hadde kontaktet barnevernet.⁵⁶ Inklusjonskriteriene for ungdom var dermed en alder over 16 år og at de selv mente å ha kontaktet barnevernet.

Jeg forventet utfordringer med å rekruttere ungdommer. Ifølge Gulløy og Haraldsen (2012) kan ungdom være den mest utfordrende gruppen å få med i forskning. Jobe og Gorin (2013) peker spesielt på hvordan det kan være vanskelig å få tilgang til og å rekruttere ungdom med barnevernserfaringer.

Jeg valgte å rekruttere et tilgjengelighetsutvalg fordi populasjon var liten og det kunne være vanskelig å oppnå kontakt med potensielle deltakere. Et tilgjengelighetsutvalg er basert på selvseleksjon. Sagt på en annen måte, de som ønsker å delta og som er tilgjengelig inkluderes i studien. Samtidig er utvalget strategisk på den måten at deltakerne representerer egenskaper som er relevante for avhandlingens problemstilling (Thagaard, 2018, s. 56). Å anvende et tilgjengelighetsutvalg har gjort det mulig å undersøke en tematikk som i liten grad har vært studert tidligere. Samtidig kan denne type utvalg by på seleksjonsproblemer, noe jeg kommer tilbake til når jeg presenterer det endelige utvalget av ungdommer, samt funnenes generaliseringspotensiale.

Jeg jobbet med å rekruttere ungdommer i perioden januar til mai 2015. Fordi populasjonen var nokså liten og kunne vise seg å være vanskelig å oppnå kontakt med, brukte jeg i rekrutteringsprosessen flere fremgangsmåter for å nå fram til aktuelle ungdommer. Mine fremgangsmåter var informasjonsplakater på skoler, informasjonsbrev sendt via barnevernstjenester og Bufetat til ungdommer, samt informasjon til aktuelle ungdommer via Forandringsfabrikken.⁵⁷ Jeg ønsket å oppnå en viss variasjon i utvalget med tanke på hvor i landet ungdommene bodde. Dette valget handlet om mine antakelser om at det kunne være forskjeller

⁵⁶ Se senere i kapitlet om etiske overveielser når det gjelder deltakernes alder. Ungdommene jeg endte opp med å intervjuer var alle over 18 år.

⁵⁷ Forandringsfabrikken er en organisasjon bestående av unge med erfaring fra blant annet barnevern (forandringsfabrikken.no).

mellom kommuner i hvordan tjenesten var organisert og de ansatte jobbet, jf. kapittel 2. Jeg søkte derfor etter ungdom nokså bredt geografisk, samt fra både små plasser og større byer. Samtidig var jeg opptatt av å kunne reise til de aktuelle ungdommene uten å måtte bruke for mye tid.

Én av mine strategier for å komme i kontakt med aktuelle ungdommer, var å bruke egne og veileders kontakter i barnevernet. Noen av disse kontaktene videreformidlet informasjon om prosjektet til ungdom de kjente til, mens andre lot det være. Disse kontaktpersonene fungerte dermed som «portvakter». Portvakter er personer med myndighet til å åpne eller blokkere tilgangen til et miljø eller en organisasjon (Thagaard, 2018, s. 60-65).

Jeg startet rekrutteringsarbeidet via et nettverk ved Universitetet i Agder som kalles Praxis-barnevern. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom universitetet og ansatte i barnevernet i Agder (Universitetet i Agder, 2021). En av mine veiledere ledet på det aktuelle tidspunktet nettverket, og informerte om mitt forskningsprosjekt og behov for deltakere. Møtedeltakerne fikk med seg et informasjonsskriv om prosjektet og jeg tok så kontakt med dem på e-post i etterkant, jf. vedlegg 4. Jeg fikk ikke kontakt med noen ungdommer på denne måten.

Jeg prøvde også å nå fram til ungdom via den statlige barnevernstjenesten, ved å kontakte ansatte i Bufetat. En av veilederne mine hadde en kontaktperson i Bufetat. I januar 2015 sendte jeg en e-post til vedkommende med informasjon om prosjektet, samt et informasjonsskriv som han kunne videresende til aktuelle ungdommer, jf. vedlegg 5 og 10. Kontaktpersonen i Bufetat sendte e-post til avdelingsledere på alle institusjoner i regionen for ungdom med atferdsvansker, ledere i Bufetat Vest, Bufetat øst, Bufetats avdeling for behandling av ungdom region øst og avdeling omsorg øst. Jeg fikk også navnet på en kontaktperson i Bufetat som var ansvarlig for ungdom som bodde i ungdomshjem. Jeg fikk i første omgang lite respons på disse e-postene. I februar sendte jeg en ny e-post til avdelingslederne med en påminnelse om prosjektet. Jeg kom til slutt i kontakt med to ungdommer via Bufetat.

I mars 2015 sendte jeg e-post til barnevernsledere i 41 kommunale barnevernstjenester spredt over syv fylker. Barnevernslederne fikk kort informasjon om prosjektet, samt et informasjonsbrev som de kunne videresende til aktuelle ungdommer, jf. vedlegg 7 og 10. I to av barnevernstjenestene hadde jeg personlige kontakter som jeg benyttet meg av. Av de 41 tjenestene jeg kontaktet, svarte fire at de ikke hadde hatt noen ungdom som tok kontakt selv, to svarte at de ikke hadde tid, tre ønsket å sende informasjonen videre til aktuelle ungdom, mens de resterende ikke svarte. Jeg fikk ikke rekruttert noen ungdommer på denne måten.

I perioden mars til mai 2015 kontaktet jeg til sammen 87 videregående skoler fordelt på tre fylker. Før jeg kontaktet skolene drøftet jeg med en lærer i videregående skole hvordan jeg på best måte kunne komme i kontakt med den rette personen på skolene. Vedkommende rådet meg til å kontakte rektorer eller rådgivere via e-post, fordi det etter hans erfaring var den vanligste og letteste måten å oppnå kontakt. På bakgrunn av dette rådet sendte jeg e-post til rektorer ved de aktuelle skolene. E-posten hadde et vedlegg med kort informasjon om prosjektet og en plakat jeg spurte om de kunne henge opp på skolen, jf. vedlegg 8 og 9. Gjennom informasjonsplakatene på skolene ønsket jeg å nå mange ungdommer direkte. De ungdommene som hadde spørsmål om prosjektet eller som ønsket å delta, kunne ta direkte kontakt med meg, istedenfor å måtte gå gjennom andre. Få skoleledere responderte på den første henvendelsen, og jeg utvidet derfor antallet skoler jeg kontaktet.

Til slutt var det 24 skoler som svarte positivt på henvendelsen min. Flere rektorer gjorde mer enn å henge opp plakaten. Noen gjorde for eksempel informasjonen tilgjengelig elektronisk for elevene. Andre videreformidlet informasjonen til helsesykepleier, rådgiver og elevinspektør. Én rektor videresendte plakaten til helsestasjonen for ungdom i kommunen. Det var én rektor som ikke ønsket å henge opp informasjonsplakaten. De resterende rektorene svarte ikke på henvendelsen min. Det er imidlertid grunn til å tro at flere enn de som svarte på e-posten hang opp plakaten, da to av ungdommene som kontaktet meg kom fra skoler som ikke svarte på henvendelsen min.

Jeg fikk kontakt med tre ungdommer på bakgrunn av plakater på skolene. Én av dem trakk seg før intervjuet fordi vedkommende opplevde at det allerede skjedde for mye rundt ham. Jeg endte dermed opp med å intervju to ungdommer på bakgrunn av informasjonsplakater på videregående skoler.

Det siste jeg gjorde i arbeidet med å rekruttere ungdommer var å kontakte Forandringsfabrikken. Jeg kontaktet lederen for Forandringsfabrikken på et seminar vi begge deltok på. Hun ga meg kontaktopplysningene til en ansatt i organisasjonen som kunne hjelpe meg videre. Jeg sendte vedkommende en e-post i mai 2015. Denne personen sendte ut informasjonsskrivet til ungdommer i kontakt med Forandringsfabrikken, noe som resulterte i at seks ungdommer var interessert i å delta. En av ungdommene trakk seg før intervjuet. En annen svarte ikke da jeg prøvde å avtale et treff. Jeg endte dermed opp med å intervju fire ungdommer på bakgrunn av kontakten med Forandringsfabrikken.

Det viste seg, som forventet, å være tidkrevende å rekruttere ungdommer til forskningsprosjektet. Jeg kom, gjennom de ulike kanalene, i kontakt med elleve ungdommer, hvorav tre stykker trakk seg.

6.4.2 Endelig utvalg ungdom

I denne delen av kapittelet beskriver jeg utvalget av ungdommer, samt synliggjør egne refleksjoner knyttet til kjennetegn ved utvalget. Senere i kapittelet drøfter jeg muligheten for å overføre studiens funn til andre kontekster, og da også hvordan seleksjonsproblemer kan ha betydning for konklusjonene.

Det endelige utvalget av ungdommer besto av åtte personer, hvorav én gutt og syv jenter.⁵⁸ Deltakerne var mellom 18 og 26 år da jeg intervjuet dem. Det var fire som var 18 år, to var 19 år, én var 21 år og én var 26 år. Noen bodde på småsteder og andre i storbyer, både vest, sør og øst i landet.

Utvalget besto av ungdom som var noe eldre enn jeg opprinnelig planla. Det er mulig yngre ungdom ville hatt andre erfaringer fra kontakten med barnevernet,

⁵⁸ Jeg har valgt å beskrive utvalget som gruppe av hensyn til anonymitet.

enn det som var tilfellet for ungdommene jeg intervjuet. I tillegg hadde det vært en fordel med flere gutter i utvalget. Utvalget var samtidig nokså variert på andre områder, som ungdommenes bosted, alder da de første gang kom i kontakt med tjenesten, innholdet i kontakten med barnevernet og lengden på denne kontakten.

Et fellestrekk for ungdommene var at de alle hadde hatt barnevernstiltak som hadde innebåret flytting, enten som frivillig hjelpetiltak eller som omsorgsovertakelse, jf. kapittel 2 om ulike barnevernstiltak. Det var syv av ungdommene som fortsatt fikk oppfølging fra barnevernet, og én som ikke gjorde det. Den ungdommen som ikke hadde tiltak fra barnevernet, hadde likevel kontakt med tjenesten i andre sammenhenger.⁵⁹

Et tilgjengelighetsutvalg, der ungdommene selv tok initiativ til å delta i studien, kan ha hatt betydning for hvilke ungdommer jeg har fått og ikke fått med i utvalget. Ifølge Thagaard (2018, s. 57) er en utfordring med denne type utvalg en tendens til at utvalget representerer personer som er fortrolig med forskning, eller i hvert fall ikke har noe imot at deres situasjon studeres. I tillegg kan et tilgjengelighetsutvalg gi deltakerne som føler de mestrer livssituasjonen sin i større grad enn det som er vanlig i populasjonen.

Når det gjelder ungdommenes fortrolighet med forskning, så det ut til å variere. Alle ungdommene hadde tidligere fortalt om erfaringene sine til andre, som venner, lærere og barnevernet. Én av dem hadde deltatt i forskning tidligere. Flertallet hadde imidlertid ikke erfaring fra forskning og framsto nokså usikre i intervjusituasjonen, noe jeg også kommer tilbake til når det gjelder etiske overveielser. Det kan samtidig tenkes at ungdom som har vært i kontakt med barnevernet er mer vant til å fortelle om eget liv enn jevnaldrende, og da også det som er vanskelig. Barnevernet er forventet å snakke med barn og unge, og å la dem delta i saksgangen, jf. kapittel 2. Jeg anser imidlertid ikke dette for å skape et seleksjonsproblem fordi det nettopp er ungdom som har hatt kontakt med barnevernet jeg undersøker.

⁵⁹ Denne beskrivelsen av ungdommene baserer seg på det ungdommene selv fortalte.

Jeg forventet at et tilgjengelighetsutvalg kunne innebære at ungdommene som deltok i studien hadde et budskap de ville formidle. Jeg anså det også som sannsynlig at dette budskapet ville inneholde negative erfaringer med barnevernet, som ungdommene ønsket skulle bli hørt. Intervjuene med ungdommene avkrefte delvis denne antakelsen. Det var én av ungdommene som viste mye sinne mot barnevernet. Flertallet trakk imidlertid fram både positive og negative erfaringer. Det var også én ungdom som nesten var utelukkende positiv og opptatt av å understreke sine gode erfaringer.

Jeg anser det som sannsynlig at ungdommene jeg intervjuet mestret egen livssituasjonen bedre, eller i hvert fall på en annen måte, enn det som gjelder for flertallet av ungdom i kontakt med barnevernet. Å ta kontakt med en forsker på bakgrunn av en plakat eller en e-post krever en viss innsats. I tillegg krever det både tid og krefter å delta i forskning. Det var også to ungdommer som valgte å trekke seg på grunn av en krevende livssituasjon. Denne forutsetningen for deltakelse kan ha bidratt til en skjevhet i utvalget, som kan ha virket inn på mine funn. Samtidig innebærer utvalgsriteriene en viss form for kompetanse hos ungdommene, fordi jeg har undersøkt ungdom med erfaringer fra å ha tatt kontakt med barnevernet selv. Å kontakte barnevernet krever en innsats og kompetanse. Med det som utgangspunkt er det nærliggende å anta at utvalget består av ungdom med nokså uvanlige erfaringer knyttet til det å komme i kontakt med barnevernet, og som har vært aktive og håndtert eget liv på en annen måte enn en del andre. Utvalget av ungdommer skiller seg dermed gjerne fra ungdom i kontakt med barnevernet sett under ett.

Intervjuene jeg har gjort er, som jeg også vil komme tilbake til, retrospektive. Ungdommene fortalte om erfaringer tilbake i tid. I beskrivelsene av utvalget med barnevernsansatte trekker jeg fram omtrent hvor lenge det er siden hendelsene de fortalte om fant sted. For ungdommene var ikke dette like lett. Erfaringene ungdommene fortalte om, var ikke alltid avgrenset verken i innhold eller tidsperspektiv. De fortalte om hendelser eller prosesser som strakk seg over tid og som involverte en rekke tjenester og personer. Denne forskjellen mellom barnevernsansattes og ungdommers erfaringer er et sentralt poeng i forskningsfunnene mine.

6.4.3 Rekruttering av barnevernsansatte

Utvalget av barnevernsansatte var strategisk ved at jeg systematisk valgte deltakere som hadde de egenskapene jeg anså relevante med tanke på problemstillingen (Thagaard, 2018, s. 54). Inklusjonskriteriene for barnevernsansatte var erfaringer fra å ta imot og vurdere meldinger fra ungdom. Eksklusjonskriteriet var at ungdom og ansatt ikke skulle komme fra samme barnevernstjeneste. Dette handlet om hensynet til konfidensialitet. Jeg rekrutterte også med målsetting om å få en variasjon i barnevernstjenestenes størrelser og geografisk plasseringer.

Jeg forberedte meg på at barnevernsansatte kunne være skeptiske til å delta i studien. Barnevernet er utsatt for mye kritikk, noe som kunne bidra til tvil om prosjektets hensikt. Thagaard (2018, s. 60) peker på hvordan vi må være forberedt på å investere mye tid for å bygge opp et tillitsforhold til aktuelle deltakere, før forskningsprosessen kan komme i gang. Jeg tilbød alle barnevernstjenestene å komme til dem og informere om prosjektet, for slik å kunne svare på spørsmål og for å bygge opp tillit.

Jeg kontaktet barnevernsledere fra totalt 34 kommunale barnevernstjenester i perioden desember 2014 til mars 2015, se vedlegg 6. Barnevernslederne kan sees som portvoktere, ved at det var de som kunne beslutte eventuell deltakelse på vegne av den aktuelle tjenesten og de ansatte (Thagaard, 2018, s. 65).

Barnevernstjenestene jeg kontaktet var av ulike størrelser og var fordelt på seks fylker. For seks av barnevernstjenestene jeg kontaktet, kjente jeg barnevernslederne fra mine tidligere arbeidsforhold. De resterende barnevernslederne hadde jeg ingen kjennskap til fra tidligere. Å bruke eget nettverket ga ingen deltakere til studien.

Jeg tok den første kontakten med lederne via e-post i desember 2014. E-posten inneholdt en kort beskrivelse av prosjektet, samt informasjon om at jeg kom til å ta kontakt igjen på nyåret med forespørsel om å få komme og fortelle om prosjektet. Jeg valgte å ta kontakt i to runder fordi det snart var jul, og jeg anså det derfor som sannsynlig at de ansatte var travle. Jeg fulgte opp den første e-posten med en ny kontakt med lederne i mars 2015.

Det var fire barnevernsledere som svarte på den første e-posten jeg sendte ut. Av de fire lederne var det to som skrev at de ikke hadde erfaringer der ungdom selv hadde kontaktet barnevernet. Den ene skrev også i e-posten at deres erfaringer isteden var at barn først fortalte til helsesykepleier eller lærer, og så kom i kontakt med barnevernet via dem. Disse tilbakemeldingene har vist seg å være interessant kunnskap videre i studien. Ledernes svar på min forespørsel kan si noe om rådende forståelser av hvordan barn og ungdom kan og bør komme i kontakt med barnevernet, og aktualiserer samtidig et spørsmål om hvordan dette ser ut fra ungdommenes ståsted.

De to siste barnevernslederne som svarte på e-posten min, var interessert i å delta i studien. Den ene ga meg navn og telefonnummer på to ansatte jeg kunne kontakte på nyåret. Jeg ringte de to i januar 2015, og avtalte og gjennomførte intervjuer. Den andre lederen inviterte meg til å komme og informere om prosjektet på et personalmøte. Jeg besøkte denne barnevernstjenesten i mars 2015. I møtet med denne barnevernslederen fikk jeg informasjon om hvordan tjenesten organiserte arbeidet med meldinger og at meldinger ble håndtert av en gruppe ansatte. Dette gjorde at jeg anså det som aktuelt å gjennomføre et gruppeintervju med den aktuelle gruppen ansatte, istedenfor individuelle intervjuer. Ifølge Malterud (2017, s.138) er gruppeintervjuer spesielt godt egnet hvis vi vil lære om erfaringer, holdninger og synspunkter i miljøer der mange mennesker samhandler.⁶⁰ Jeg gjennomførte ett gruppeintervju og to individuelle intervju på bakgrunn av den første e-posten. Jeg kommer tilbake til hvordan jeg gjennomførte gruppeintervjuene senere i kapitlet.

I mars 2015 sendte jeg ut en ny e-post med mer utfyllende informasjon til de samme barnevernslederne som tidligere, med unntak av de som allerede hadde svart. Det var syv ledere som tok kontakt med meg på bakgrunn av e-post nummer to. Av disse syv var det fire av henvendelsene som endte med intervjuer.

⁶⁰ Jeg har valgt å bruke begrepet gruppeintervju framfor fokusgruppe. Ifølge Malterud (2017, s. 138-139) er det en del formelle krav til fokusgrupper, som for eksempel at gruppen består av 5 til 8 deltakere og at gruppene er så homogene som mulig. Gruppeintervjuene jeg har gjennomført har likhetstrekk med fokusgrupper, men bakgrunnen for gruppesammensetningen var at de ansatte deltok i arbeidet med meldinger, og ikke å oppfylle formelle krav for fokusgrupper.

For en av lederne som ikke deltok handlet det om at barnevernstjenesten ikke hadde hatt denne type henvendelser fra barn og unge de siste årene. For de to andre fikk jeg ikke svar på e-post eller telefon, når jeg prøvde å kontakte dem for å avtale nærmere. For de fire lederne som åpnet for at deres barnevernstjeneste kunne delta i prosjektet, ga én av dem meg navnet og telefonnummeret til en ansatt jeg kunne kontakte. Dette resulterte i ett individuelt intervju. Det var også to ledere som ringte meg og meldte sin interesse, hvor jeg i etterkant gjennomførte individuelle intervjuer med dem. Noen av tjenestene hvor jeg gjennomførte individuelle intervjuer, jobbet med meldinger i team. Jeg fikk ikke gjennomført gruppeintervjuer hos dem fordi dette ville bli for ressurskrevende for tjenesten. For den siste barnevernstjenesten som ønsket å delta fikk jeg gjennomføre ett gruppeintervju med de ansatte som jobbet med å ta imot og vurdere meldinger. Totalt gjennomførte jeg ett gruppeintervju og tre individuelle intervju på bakgrunn av den andre e-posten til barnevernsledere.

I tillegg til å kontakte barnevernsledere informerte jeg om behovet for deltakere på et møte med Praxis-barnevern. Møtedeltakerne fikk informasjon om prosjektet og hvordan de kunne gå fram for å delta. De fikk også vite at jeg ikke ønsket ansatte og ungdommer fra samme barnevernstjeneste. En tid etter møtet kontaktet jeg alle som hadde vært til stede på møtet på nytt, med forespørsel om deltakelse. Jeg fikk ingen deltakere på denne måten.

6.4.4 Endelig utvalg barnevernsansatte

Det endelige utvalget av barnevernsansatte besto av til sammen 16 personer fra seks ulike barnevernstjenester, hvorav 14 kvinner og to menn. Jeg fikk ikke registrert alle deltakerne sin alder, men denne varierte fra rundt 20 år til rundt 60 år. Alle deltakerne hadde som del av sine arbeidsoppgaver, å vurdere innkomne meldinger. Det var syv av deltakerne som var ansatt som kontaktperson, én var juridisk rådgiver, seks var avdelingsledere og to var barnevernsledere. Fartstiden i barnevernet varierte mellom deltakerne. Noen hadde jobbet i den kommunale barnevernstjenesten de siste 30 årene, mens andre hadde jobbet noen år.

Alle de inkluderte barnevernstjenestene var organisert i grupper, der den enkelte gruppen hadde bestemte oppgaver. Hvilke oppgaver de ulike gruppene hadde

varierte mellom tjenestene. For fem av de seks barnevernstjenestene var det faste personer som sammen vurderte innkomne meldinger, mens en av barnevernstjenestene hadde én ansatt som alene vurderte meldingene. Barnevernstjenestene var plassert vest og øst i landet. Størrelsen på barnevernstjenestene målt i antall ansatte, varierte fra rundt fem til over 60 ansatte.⁶¹

Et gjentakende tema under intervjuene var at de barnevernsansatte hadde få erfaringer med ungdom som selv tok kontakt med tjenesten. Totalt fortalte de ansatte om 25 hendelser hvor ungdom selv hadde tatt kontakt. For noen lå erfaringen et par uker tilbake i tid, mens andre fortalte om erfaringer som lå inntil seks år tilbake. Ti av erfaringene de barnevernsansatte fortalte om lå mellom ett og to år tilbake i tid, mens åtte av hendelsene hadde skjedd det siste året.

6.5 Datainnsamling og empirisk materiale

6.5.1 Om det kvalitative intervjuet

Å redegjøre for og å begrunne valg av metoder sett i forhold til problemstillingen, bidrar til gjennomsiktighet og til en studies validitet (Tangaard og Brinkman, 2015, s. 524). En av målsettingene med denne avhandlingen er, som tidligere nevnt, å undersøke tematikken meldinger, sett fra ungdoms ståsted. I denne sammenheng var det spesielt ungdoms erfaringer, tanker og følelser jeg ønsket å få kunnskap om, sett i sammenheng med styrende relasjoner. Samtidig var også barnevernsansattes erfaringer sentrale i avhandlingen, for å kaste lys over hvordan barnevernsansatte arbeidet med og tenkte rundt meldinger. Kvalitative intervju gjør det mulig å få innsikt i personers sosiale verden, hva som skjer der, og hvordan den enkelte gir mening til sine erfaringer og sin plass i den sosiale verden (Miller og Glassner, 2016, s. 52). Jeg valgte derfor kvalitativt intervju som en av mine metoder, og da både individuelle intervjuer og gruppeintervjuer.

De individuelle intervjuene med ungdommene og de barnevernsansatte, samt gruppeintervjuene med barnevernsansatte, var semistrukturerte. Det betyr at jeg

⁶¹ Jeg har valgt å ikke oppgi eksakt antall ansatte av hensyn til anonymitet.

på forhånd hadde utformet en intervjuguide som omfattet bestemte temaer jeg ønsket å snakke med deltakerne om (Dalen, 2011, s. 26), jf. vedlegg 13 og 14. Temaene var fastlagt på forhånd, men jeg bestemte rekkefølgen på dem underveis i intervjuene. Det semistrukturerte intervjuet gir forskeren fleksibilitet og mulighet til å gå nærmere inn i uventet informasjon, samtidig som temaene som er valgt ut på forhånd blir belyst (Brinkmann, 2015, s. 579; Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). Ifølge Brinkmann (2015, s. 579) gir denne fleksibiliteten gode muligheter for kunnskapsproduksjon, ved å åpne for dialog og ved å gi rom for å følge opp det de(n) intervjuede anser som viktig.

På det tidspunktet jeg gjennomførte intervjuene hadde jeg ikke valgt IE som perspektiv. IE kom til i arbeidet med analysene. Jeg valgte likevel å rette spørsmålene inn mot ungdommene og de ansattes konkrete erfaringer og handlinger. Dette viste seg å ha likhetstrekk med hvordan andre forskere har gått fram når de har gjort IE-studier. Intervjuer er en av metodene som er foreslått og anvendt i forskning som har tatt utgangspunkt i IE, også av Smith selv (f.eks. Campbell og Gregor, 2004; DeVault og McCoy, 2006; Griffith og Smith, 2005; Nichols, 2014; Nilsen, 2017). Innbakt i det de intervjuede forteller om egne erfaringer og hva de gjør, er det kunnskap om hvordan gjøre og hvordan tilpasse eget arbeid med det andre gjør. Det den enkelte forteller kan forstås som en fortelling om hvordan være en kompetent deltaker i den konkrete konteksten. Deltakerne synliggjør egen kunnskap idet de gjør sine erfaringer, og refleksjoner over erfaringene, tilgjengelige for forskeren i intervjuet. I mitt tilfelle var det spesielt ungdommenes kunnskap om å komme i kontakt med barnevernet jeg ønsket å vite noe om, men også de barnevernsansatte hadde viktig kunnskap om hvordan dette foregikk. Dette kan sees i sammenheng med det jeg tidligere har skrevet om arbeid og arbeidskunnskap, jf. kapittel 5. Deltakere sees som subjekter med kunnskap om sine erfaringer og aktiviteter (DeVault og McCoy, 2006). Deltakernes erfaringer, slik de framkommer i intervjuene, utgjør imidlertid kun startstedet og ikke det endelige målet for analysene. Når jeg beskriver framgangsmåten for analysene mine, kommer jeg tilbake til og utdyper dette poenget.

Samtidig som jeg anser deltakerne som kunnskapsbærere, og som noen som kan formidle denne kunnskapen, betrakter jeg det som framkom i intervjuene som preget av samspillet mellom meg og de intervjuede. Med dette mener jeg at både jeg og deltakerne hadde en innvirkning på intervjusituasjonen og intervjudataene. For eksempel vil ulike intervjuere kunne framkalle ulike utsagn om et tema. Intervjuers valg av spørsmål, sensitivitet overfor den intervjuede og intervjuers kunnskap om temaet er eksempler på forhold som kan påvirke intervjuets innhold. Forskningsdeltakerne bidrar og påvirker også intervjuet og intervjudataene, blant annet gjennom det de velger å fortelle om og hvordan (Holstein og Gubrium, 2016). Disse refleksjonene handler om mitt epistemologisk ståsted, der jeg forstår kunnskap som delvis produsert i interaksjonen mellom forsker og deltaker. Denne forståelsen av intervjuet og av intervjudata, stemmer godt overens med interaksjonistiske og konstruksjonistiske perspektiver på kvalitative metoder (Holstein og Gubrium, 2016).

Innenfor konstruksjonistiske perspektiver er kunnskap forstått som konstruert i sosial interaksjon (Creswell, 2013, s. 24). Hvordan vi forstår verden og objekter i den, er et produkt av hvordan verden er presentert og produsert gjennom språket. Ifølge Burr og Dick (2017) har verden og objekter i den faktiske egenskaper, men det interessante innenfor sosial konstruksjonisme er hvorfor noen egenskaper er ansett som viktige. Den sosiale, kulturelle og historiske epoken mennesker lever i, har betydning for hvilke forståelser som blir vektlagt (Burr og Dick, 2017).

Hvordan forskeren forstår deltakere i forskning, og intervjudata, har betydning for valg av begreper i et forskningsprosjekt. Forskere kan anvende flere begreper for å vise til intervjupersonene, og valg av begrep reflekterer hvilke type kunnskap forskeren er ute etter og synet på relasjonen (Ryen, 2002, s. 17). I denne avhandlingen har jeg valgt begrepet deltaker fordi jeg anser de intervjuede som aktive deltakere i intervjusituasjonen, og i produksjonen av intervjudata.

Intervjuene jeg har gjennomført kalles gjerne retrospektive eller tilbakeskuende. Det betyr at ungdommene og de barnevernsansatte fortalte om hendelser tilbake i tid. Jeg anså det som tilnærmet umulig å observere eller gjennomføre intervjuer i

de faktiske møtene mellom ungdom og barnevernet, når ungdom selv ba om hjelp. Dette fordi jeg på bakgrunn av statistikk og faglitteratur hadde en forståelse av at denne type henvendelser forekommer nokså sjeldent og er vanskelig å forutsi når skjer. I ettertid tenker jeg at det kunne ha vært fruktbart å kombinere intervjuene med observasjoner i barnevernstjenesten, for å slik få en ytterligere innsikt i hvordan de ansatte jobbet med meldinger.

Retrospektive intervjuer innebærer at det har gått noe tid mellom når hendelsene fant sted og fortellertidspunktet. At intervjuene var retrospektive kan sees som en svakhet ved denne studien. utfordringer med denne type intervjudata kan være om deltakerne husker hendelsene på riktige måter. En måte å håndtere dette på er ved å spørre etter konkrete hendelser. Deltakere husker lettere bestemte hendelser. Samtidig vil tidligere hendelser alltid være farget av den forståelsen deltakerne senere har tilegnet seg (Thagaard, 2018, s. 96-98). Ifølge Waldemarson (2009) er imidlertid en objektiv og presis framstilling av en tidligere hendelse ikke mulig. Slik jeg ser det, og allerede har drøftet, speiler ikke intervjuet hendelsene slik de var. Når en person forteller om en hendelse vil mye av det som faktisk skjedde bli utelatt. Hva den intervjuede trekker fram i intervjuet avhenger av fortellerens perspektiv på hendelsen (Spickard, 2007), samt interaksjonen mellom forsker og deltaker. Samtidig vil det, slik jeg ser det, være viktig å diskutere hvordan retrospektive intervjuer kan virke inn på forskningsfunnene, noe jeg utdyper når jeg presenterer hvordan jeg analyserte intervjuene og når jeg drøfter funnenes generaliseringspotensiale.

6.5.2 Gjennomføring av individuelle intervjuer med ungdommene

Når jeg betrakter intervjuet som et samspill som påvirker hvilken kunnskap som kommer fram, er det et viktig poeng å rette søkelyset mot hvordan jeg faktisk gjennomførte intervjuene (Holstein og Gubrium, 2016). Å presentere konkrete og spesifikke beskrivelser av forskerens framgangsmåter i datainnsamlingen, kan bidra til å øke studiens reliabilitet (Tangaard og Brinkman, 2015, s. 524; Thagaard, 2018, s. 187-188). Videre i dette kapitlet gir jeg en grundig presentasjon av mine framgangsmåter under datainnsamlingen, samt synliggjør egne refleksjoner knyttet til hvordan jeg som forsker kan ha virket inn på det som framkom i intervjuene.

Jeg vurderte både individuelle intervjuer og gruppeintervjuer som aktuelle metoder i møte med ungdommene, men konkluderte med at individuelle intervjuer var best egnet. Et gruppeintervju kunne fått ungdommene til å slappe av, snakke frier, stille hverandre spørsmål og gitt dem mer makt i situasjonen, gjennom å være flere. Det var samtidig en mulighet for at ungdommene ikke ønsket å dele sine erfaringer med andre ungdommer. Bakgrunnen for ungdommenes kontakt med barnevernstjenesten kunne være sensitiv, privat og tabubelagt. Å invitere ungdom til å delta i et gruppeintervju kunne dermed bli et hinder for å rekruttere deltakere. I tillegg anså jeg individuelle intervjuer som en fordel fordi jeg da kunne vurdere hvordan intervjuet virket inn på ungdommene og møte den enkeltes behov bedre underveis. Individuelle intervjuer ga en mulighet for tilpasning etter hva den enkelte ungdommen så ut til å ønske og ha behov for.

Gjennomføring av intervjuene

Jeg intervjuet ungdommene i perioden februar til september i 2015. Jeg gjennomførte intervjuene så raskt som mulig etter at den enkelte tok kontakt. Jeg lot hver av ungdommene ha mulighet til å velge tidspunktet for intervjuet og hvor det skulle gjennomføres. Samtidig fikk de vite at jeg kunne ordne et lokale, dersom de foretrakk det. Jeg ønsket at det skulle være enkelt og så komfortabelt som mulig for ungdommene å delta i studien. Ved å la ungdommene få velge stedet for intervjuet, var det jeg som måtte reise til dem og de kunne velge et sted de opplevde som trygt. Dalland (2017, s. 81) og Thagaard (2018, s. 100) peker begge på hvordan forhold rundt intervjuet, som valg av sted, har betydning. En mulig utfordring med å la ungdommene velge sted selv, var hensynet til konfidensialitet. Noen kunne foreslå en offentlig plass, som for eksempel en kafé. Dette skjedde imidlertid ikke. Intervjuene ble gjennomført på forskjellige steder. Disse var: et rom på skolen, i Forandringsfabrikkens lokaler, på en psykiatrisk institusjon, i huset til kjærestens foreldre, i kjærestens leilighet, i ungdommenes egen leilighet og på barnevernsinstitusjon. For alle intervjuene var det kun ungdommen og jeg til stede.

Intervjuene varte mellom 40 minutter og 1 time og 57 minutter. Jeg tok alle intervjuene opp på digital lydopptaker. Å ta opptak av intervjuene kan bidra til økt reliabilitet, ved at dataene er mer uavhengig av forskerens hukommelse og oppfatninger, enn ved bruk av notater.

Jeg innledet hvert intervju med å snakke om det jeg anså som ufarlige temaer, slik som været og årstiden. Jeg håpet på denne måten å skape en mer avslappet stemning. Thagaard (2018, s. 100-101) anbefaler også en slik framgangsmåte, ved å innlede intervjuet med mer nøytrale temaer, for så å gradvis komme inn på de mer emosjonelt ladete temaene. Etter den innledende samtalen ga jeg ungdommene muntlig informasjon om hva deltakelse i prosjektet innebar, om muligheten for å trekke seg og om anonymisering. Jeg spurte også den enkelte om å få ta opp intervjuet på en digital lydopptaker. Alle ungdommene signerte en skriftlig samtykkeerklæring før jeg begynte å stille spørsmål. Ungdommene hadde også fått informasjon om prosjektet via det skriftlige informasjonsmaterialet jeg hadde sendt ut i arbeidet med å rekruttere deltakere.

Under alle intervjuene brukte jeg en intervjuguide hvor jeg hadde notert aktuelle temaer og mulige spørsmål. Temaene jeg planla å snakke med ungdommene om var deres kjennskap til barnevernet før de tok kontakt, hva som gjorde at de valgte å kontakte barnevernet, hva de gjorde for å kontakte barnevernet, deres tanker om barn som tar kontakt med barnevernet og om oppfatningen av barnevernet der de bodde. Samtidig med å ha noen forhåndsbestemte temaer for intervjuene, prøvde jeg å være åpen for det ungdommene brakte inn og ønsket å fortelle. Innholdet i intervjuene var derfor nokså variert.

I intervjuene prøvde jeg å formulere åpne spørsmål. Denne type spørsmål inviterer og oppmuntrer deltakerne til å presentere sine synspunkter og erfaringer (Thagaard, 2018, s. 97). I store deler av intervjuene lyktes jeg med dette, men det var også tilfeller hvor spørsmålene var mer lukkede.

I ett intervju spurte jeg ungdommen mot slutten av intervjuet hvilke spørsmål han/hun selv ville stilt til andre ungdommer når det gjaldt å kontakte barnevernstjenesten. Den aktuelle ungdommen foreslo å spørre om hva det var

som bygget opp til, eller førte til, at han eller hun tok kontakt med barnevernet, samt hvilke erfaringer ungdommen hadde med prosessen. Etterpå spurte jeg den samme ungdommene om hva han/hun selv ville svart på disse spørsmålene. Jeg opplevde denne framgangsmåten som god fordi ungdommen selv kunne si noe om hva som var viktig å få fram om tematikken, og han eller hun kunne stille spørsmål jeg selv ikke hadde tenkt på. Dette intervjuet var det siste i rekken av ungdomsintervjuer, så jeg fikk derfor ikke benyttet denne framgangsmåten flere ganger.

Jeg anså det som viktig å skape en trygg og avslappet atmosfære under intervjuene. Jeg prøvde å få dette til ved å være mentalt til stede, aktivt lyttende, sensitiv for ungdommenes kroppslige signaler og ved å tilpasse meg til både muntlige og kroppslige tilbakemeldinger fra ungdommene. Jeg kom også med bekreftende nikk og ord som «mm» og «ja» til det de fortalte, for å slik vise interesse. Når forskeren åpent formidler positive tilbakemeldinger til det deltakerne forteller, kan dette bidra til å utvikle fortrolighet og gjensidighet i situasjonen. Min bakgrunn som sosionom har gitt meg både opplæring i og erfaring med kommunikasjon med barn og unge, en kompetanse jeg kunne dra nytte av under intervjuene. Thagaard (2018, s. 99) understøtter viktigheten av stemningen under et intervju og mener et overordnet mål for en intervjusituasjon er å skape en tillitsfull og fortrolig atmosfære. Dette gjelder særlig når spørsmålene retter seg mot temaer som deltakerne kan synes det er vanskelig å snakke om (Dalland, 2017, s. 83).

Alle ungdommene, med unntak av én, var aktive under intervjuene, noe som kan tilsi at de opplevde intervjusituasjonen trygg. De fortalte mye og var ofte mer åpen enn jeg hadde forventet. Ifølge Thagaard (2018, s. 106) er et kriterier for om deltakerne er komfortable, om de er aktive og viser initiativ. Jeg hadde på forhånd en antakelse om at noen temaer kunne oppleves vanskeligere enn andre, å snakke om. Det var også noen ungdommer som viste hvordan enkelte erfaringer var vonde å snakke om, ved å gråte, ved at stemmen var hes, eller at de stotret. I disse situasjonene stoppet jeg opp, sa at de ikke trengte å svare og at vi kunne skifte tema. Alle ungdommene ga tydelig uttrykk for å ville fortsette intervjuet.

Det var som nevnt én av ungdommene som framsto mer ukomfortabel med intervjusituasjonen enn de andre. Dette gjaldt spesielt i starten av intervjuet. Hun svarte nokså kort på spørsmålene mine. Jeg fikk inntrykk av at dette handlet om lydopptakeren. I denne situasjonen kan det diskuteres om jeg burde ha slått den av. Å ha lydopptak av intervjuene var en stor fordel, både for kvaliteten på intervjudataene og for selve intervjusituasjonen. Ved å ta opp intervjuet kunne jeg konsentrere meg om det ungdommen fortalte, og være mentalt til stede, istedenfor å bruke tiden på å skrive.⁶² Jeg valgte å beholde lydopptakeren på, men var underveis observant på om ungdommen fortsatte å vise et ubehag. Jeg anså det som sannsynlig at vedkommende kom til å bli mer avslappet etter hvert, noe som også var tilfellet. Jeg gjentok underveis i intervjuet muligheten for ikke å svare på enkelte spørsmål, samt at vi når som helst kunne avslutte intervjuet.

Når jeg har reflektert over intervjuene i ettertid, kan det se ut som om ungdommene inntok en slags dobbeltposisjon, både i selve intervjusituasjonen og i hvordan de framstilte seg selv i fortellingene sine. De var aktive under intervjuene og framstilte seg selv som noen med viktige erfaringer for forskning, og med et ønske om å endre barnevernet til det bedre. Dette forstår jeg som at ungdommene posisjonerte seg som kompetente aktører. Samtidig viste flere hvordan det kunne være vondt å snakke om egne erfaringer, noe jeg forstår som en posisjon som sårbar. Åkerlund (2017, s. 86) har gjort tilsvarende refleksjoner knyttet til sine intervjuer med barn. Hun tolket barnas reaksjoner i intervjusituasjonen som en måte å posisjonere seg, både som sårbare og som kompetente aktører. Barna inntok en dobbel posisjon, som offer og som ekspert på eget liv. I kapittel 11 er et sentralt poeng hvordan ungdommene framstilte seg selv i intervjuene.

På slutten av hvert intervju takket jeg ungdommene for deres deltakelse. Jeg spurte hvordan de hadde opplevd intervjuet og om de hadde noen å snakke med om de trengte det. På spørsmål om deres opplevelse av å bli intervjuet, fikk jeg svar som «veldig bra», «ok» og «helt greit». Alle hadde noen å kontakte om de skulle trenge det. De fikk også mitt telefonnummer om de skulle ha noen

⁶² Jeg skrev ned korte notater under intervjuene for å minne meg selv på temaer jeg ønsket utdypelse på senere.

spørsmål, eller ønsket å trekke seg fra studien. Jeg avsluttet alle intervjuene med å snakke om mer dagligdagse temaer, som hva de skulle gjøre resten av dagen. Jeg ga til slutt hver av ungdommene et gavekort som takk for deres deltakelse. De etiske vurderingene knyttet til belønning ved deltakelse i forskning kommer jeg tilbake til senere i kapitlet.

Mitt ståsted som forsker i møte med ungdommene

Tidligere i avhandlingen pekte jeg på hvordan Smith vektlegger ståsted. Hennes refleksjoner knyttet til ståsted, ser jeg som relevante med tanke på mitt ståsted som forsker. Smith (2005) har kritisert de positivistiske vitenskapsidealene, der kunnskap og virkeligheten er fremstilt som noe objektivt utenfor individet. Isteden forstår Smith kunnskap som å alltid være skapt fra et ståsted. Ståstedet har betydning for hva vi ser, og hvilken kunnskap vi får. Jeg startet mine undersøkelser fra ungdoms ståsted, men som jeg allerede har vært inne på, har også mitt eget ståsted som forsker betydning for den kunnskapen som framkommer. Et annet poeng som er aktuelt knyttet til disse refleksjonene om vitenskapsteori, er hvordan intervjuet kan betraktes som en egen form for kommunikasjon som er formet av kulturelle og historiske praksiser, og som muliggjør ulike roller, relasjoner og muligheter for aktørskap (Brinkmann, 2015, s. 577-578). Hvordan vi gjør intervjuer er ikke objektivt og nøytralt, men avhenger både av forskerens ståsted, samt kulturelle og historiske praksiser og forventninger. Valg av ontologisk og epistemologisk ståsted, forståelser om barnevernet og syn på barn og unge har en innvirkning, samt forskernes antakelser om intervjuet og valg av framgangsmåter under intervjuene. Denne type refleksjoner kan også omtales som refleksivitet (Mauthner og Doucet, 2003). Refleksivitet er å vende «forsker-blikket» mot seg selv, og anerkjenne og ta ansvar for eget ståsted og effekten dette kan ha på det og dem vi studerer (Berger, 2015).

Mitt valg om å intervju ungdom om egne erfaringer med barnevernet handler om mitt teoretiske og metodologiske perspektiv, mer bestemt en forståelse av barn og unge som kompetente aktører. Samtidig er denne tilnærmingen til barn og unge en mer generell tendens i den vestlige verden i dag, noe jeg har utdypet i kapittel 4. Det har både i samfunnet og innenfor forskning vært en endring, fra å

anse barn og unge som objekter til å se dem som kompetente aktører som kan uttale seg om egne liv.

I intervjuene har jeg spurt om private og noen ganger vonde temaer. Spesielt min erfaring som tidligere barnevernsansatt hadde innvirkning på hvordan jeg gikk fram i intervjuene. Gjennom utdanning og arbeidspraksis har jeg fått trening i, og erfaring med, å samtale med ungdom om vonde temaer. Dette kan ha bidratt til at jeg kanskje stilte andre spørsmål og reagerte annerledes i samtalene med ungdommene, enn om jeg ikke hadde hatt slike samtaler tidligere. Jeg var for eksempel, som nevnt, spesielt opptatt av å ivareta ungdommene med tanke på følelsesmessige reaksjoner både underveis og etter intervjuene. Samtidig er intervjuet en spesiell form for kommunikasjon fordi deltakerne er forventet å skulle fortelle om personlige forhold, som han eller hun i utgangspunktet ikke ville fortalt til en fremmed, mens den som intervjuer ikke gjør det samme (Brinkmann, 2015, s. 577-578). Jeg har prøvd å være sensitiv og varsom i min tilnærming under intervjuene, men hadde samtidig en oppfatning om at jeg kunne stille disse spørsmålene.

På bakgrunn av mitt tidligere arbeid i barnevernet hadde jeg kjennskap til hvordan noen barnevernstjenester jobber med meldinger. Denne kunnskapen gjorde det lettere for meg å forstå det ungdommene fortalte. En slik posisjon kan imidlertid også være en ulempe. For det første er det en fare for at jeg var mindre åpen for det ungdommen brakte inn i samtalen som ikke stemte med min forforståelse. For det andre kunne det være lettere å anta at jeg forsto det ungdommen fortalte og å sette det lik mine egne erfaringer. Jeg prøvde å unngå dette ved å sjekke ut mine forståelser av det ungdommene fortalte underveis. Flere av ungdommene korrigerer meg også og sa nei, det var ikke sånn. Et annet tegn på at jeg klarte å være åpen for ungdommenes erfaringer er at en god del av det de fortalte overrasket meg og stemte dårlig med det jeg hadde forventet.

Et annet kjennetegn ved meg som kan ha hatt betydning for intervjuene, var at jeg var synlig gravid. Dette gjaldt spesielt for ett av intervjuene. Jeg var bekymret for om graviditeten kunne vekke følelser hos den aktuelle ungdommen ved å minne henne på sin egen morsrelasjon, en relasjon jeg antok kunne være

problematisk. Jeg valgte derfor å kle meg i løse klær for å skjule magen. Graviditeten viste seg å likevel være synlig for denne ungdommen. Mens jeg gjorde meg klar for å gå, spurte hun om jeg var gravid. Hun sa ikke noe mer når jeg bekreftet dette. Mitt forsøk på å skjule den gravide magen kan sees i sammenheng med kjønn. Min forståelse av det uforenlige ved å være gravid og å gjøre et forskningsintervju kan si noe om styrende forståelser av kjønn i akademia, forståelser som virket inn på mine erfaringer, se for eksempel Smith (2005) for utdypning av dette temaet. Å synliggjøre forskerens rolle, også i relasjon til kjønn, bidrar ifølge Widerberg (2007) til å kaste lys over forutsetningene for kunnskapsproduksjonen. Mitt kjønn som forsker kan ha hatt betydning for hva som kom fram, og ikke kom fram, i intervjuene. Graviditeten er et eksempel, men også andre forhold kan ha virket inn, både når det gjelder hva jeg gjorde og hvordan ungdommene oppfattet meg. Forståelser av kjønn handlet slik både om hvordan jeg opptrådte, og om hvordan ungdommene oppfattet og opptrådte overfor meg. I et slikt perspektiv er kjønn noe som gjøres, og ikke noe som er. Jeg har valgt ikke å innta et kjønnsperspektiv i de videre drøftingene av min forskerrolle, utover å kommentere at dette kan ha hatt betydning for hvilke kunnskap og for hvilke funn som gjøres tilgjengelig i avhandlingen.

6.5.3 Intervju med barnevernsansatte

Da jeg planla intervjuene med de barnevernsansatte, vurderte jeg individuelle intervju som best egnet. Jeg ønsket å snakke med de personene som faktisk arbeidet med å vurdere meldinger. Underveis i intervjuprosessen viste det seg imidlertid at det i flere barnevernstjenester var en gruppe, og ikke enkeltpersoner, som vurderte meldingene. Dette bidro til en endring, der jeg også åpnet opp for å gjennomføre gruppeintervjuer i de barnevernstjenestene som hadde flere som sammen vurderte meldinger. Det var imidlertid ikke alltid mulig med gruppeintervjuer, da det var ressurskrevende for barnevernstjenesten å la så mange ansatte delta. Jeg endte derfor opp med to gruppeintervjuer og fem individuelle intervjuer. Det var fem deltakere i den ene gruppen og seks deltakere i den andre.

Jeg gjennomførte intervjuene med de barnevernsansatte i perioden mars til mai 2015. Intervjuene med de ansatte foregikk parallelt med intervjuene med ungdommene. Jeg valgte å gjennomføre intervjuene fortløpende for å unngå eventuelt frafall på grunn av ventetid.

Intervjuene med de barnevernsansatte varte mellom 43 minutter og 1 time og 25 minutter. Jeg gjennomførte intervjuene i lokalene til den enkelte barnevernstjeneste. Dette var for å gjøre deltakelsen minst mulig tidkrevende for de ansatte. Jeg brukte digital lydopptaker under hvert intervju. I tillegg hadde jeg notatblokk og penn som jeg brukte til å notere underveis i intervjuene. Dette var en måte for meg å huske på temaer jeg ville be dem om å utdype når det passet i løpet av intervjuet.

Jeg innledet alle intervjuene med å informere om prosjektet, hva deltakelse innebar og muligheten for å trekke seg når som helst. Alle de barnevernsansatte signerte et skriftlig samtykkeskjema.

Jeg brukte en intervjuguide med utvalgte temaer jeg ville snakke med de ansatte om. Samtidig var jeg åpen for det de ønsket å bringe inn underveis i intervjuet. Jeg innledet intervjuene med spørsmål om deres arbeid med meldinger generelt og om hva som var viktig i vurderingen av meldinger. Deretter ba jeg dem om å fortelle om konkrete erfaringer hvor barn eller ungdom hadde tatt kontakt. Til slutt spurte jeg om deres tanker om barn og unge som selv melder fra.

Det var flere ansatte som påpekte at de hadde få erfaringer med ungdom som tok kontakt og at meldinger i stor grad kom fra andre enn ungdommene selv. I denne sammenheng utdypet noen også egne erfaringer med meldinger fra andre, som lærer og helsesøstre. Jeg lot dem få fortelle om sine erfaringer, også når jeg i situasjonene ikke alltid så relevansen for det jeg skulle undersøke. Jeg ønsket ikke å styre intervjuet for mye i en bestemt retning fordi jeg på dette tidspunktet ikke nødvendigvis visste akkurat hva som ville vise seg å være relevant senere i forskningsprosessen.

I gruppeintervjuene benyttet jeg den samme intervjuguiden som for de individuelle intervjuene, men istedenfor å stille spørsmål introduserte jeg temaer. Jeg ba dem om å fortelle om hvordan de jobbet med meldinger mer generelt og deretter å fortelle om konkrete erfaringer der barn og unge hadde tatt kontakt og bedt om hjelp. Store deler av disse intervjuene besto av samtaler mellom deltakerne. Jeg opplevde gruppeintervjuene annerledes enn de individuelle intervjuene på den måten at erfaringene ble utdypet og drøftet mer. Gruppedeltakerne var vant til å diskutere meldinger og under intervjuet kom denne type diskusjoner også fram i samtalen mellom dem. Samhandlingen mellom deltakere i et gruppeintervju kan følgelig gi innsikt av en annen karakter enn det som er mulig ved individuelle intervjuer, noe også Malterud (2017, s. 138) påpeker.

Mitt ståsted som forsker i møte med de barnevernsansatte

Når det gjelder mitt ståsted som forsker i møte med de barnevernsansatte, er det spesielt min erfaring som ansatt i barnevernet jeg kommer inn på i det videre. I den forbindelse er det spesielt fordeler og utfordringer knyttet til det å forske på eget felt jeg retter oppmerksomheten mot. Å ha nærhet til miljøet forskeren skal undersøke er tematisert i mye av metodelitteraturen. Denne litteraturen vektlegger både fordeler og ulemper når forskeren har en slik posisjon til feltet, se for eksempel Berger (2015), Dweyer og Buckle (2009) eller Neumann og Neumann (2012).

At jeg har vært ansatt i den kommunale barnevernstjenesten tidligere kan ha hatt betydning for min tilgang til feltet, for hvordan de barnevernsansatte oppfattet meg og for relasjonen til deltakerne, samt for hvordan jeg forsto det de ansatte fortalte og for hva jeg valgte å spørre om (Berger, 2015). Jeg valgte å fortelle de barnevernsansatte jeg intervjuet om min bakgrunn fra barnevernet. Mitt valg om å være åpen om min bakgrunn handlet for det første om tilgang til feltet og rekruttering. Jeg opplevde også noen av de ansatte som mer positivt innstilt til prosjektet og deltakelse når de fikk vite om min tid i barnevernet. Barnevernet har vært utsatt for mye kritikk. Kanskje minsket frykten for at jeg var ute etter å kritisere deres arbeid når jeg var en av dem. Berger (2015) peker på noe av det

samme, at potensielle forskningsdeltakere kan være mer åpne for å delta i forskning dersom de opplever forskeren som forståelsesfull for deres situasjon.

Valget om å være åpen om min bakgrunn handlet for det andre om å redusere den sosiale distansen til deltakerne og prøve å oppnå en trygg atmosfære for å dele erfaringer. Det kan oppleves lettere å fortelle mer åpent om erfaringer til en av sine «egne». Dette kan åpne for annen kunnskap enn om avstanden mellom forsker og deltaker er stor. Jeg opplevde å oppnå en trygghet hos de ansatte som gjorde det mulig for dem å fortelle om erfaringer som ikke nødvendigvis var ansett for å være helt ideell eller «rett» praksis. Thagaard (2018, s. 105) har pekt på akkurat dette og hvordan forskeren kan redusere den sosiale avstanden til deltakerne når intervjuet foregår i et miljø forskeren selv kjenner godt. Å ha liknende erfaringer som deltakerne så ut til å gi meg en posisjon som insider. Berger (2015) har trukket fram egne erfaringer med hvordan en insider-posisjon gjorde det lettere å nærme seg enkelte erfaringer hos deltakerne, som ellers kunne vært vanskelig å få fram.

Samtidig med at min erfaring fra barnevernet kunne lette rekruttering av deltakere og gjøre det tryggere å dele flere typer erfaringer, var jeg bekymret for om min posisjon som «insider» også kunne medføre utfordringer. En utfordring kunne være om deltakerne antok at jeg kjente til mye av deres arbeid, og derfor anså det som unødvendig å fortelle meg alle detaljer (Berger, 2015). Jeg prøvde underveis i intervjuene å tenke at jeg ikke nødvendigvis forsto det samme som dem og å utforske det de fortalte. Jeg var også oppriktig nysgjerrig på de ansattes erfaringer og opplevde det som spennende å høre om disse. I tillegg var det også flere ting de ansatte fortalte om som var ukjent for meg.

Når jeg leste gjennom de transkriberte intervjuene i etterkant, oppdaget jeg imidlertid tilfeller der det de ansatte fortalte ikke nødvendigvis var helt klart, men der både jeg og de tok for gitt at vi visste hva den andre mente. For eksempel viste en ansatt til paragrafene 4-4 og 4-12 i barnevernloven og spurte om jeg kjente til disse. Jeg svarte bekræftende på dette spørsmålet og hun gikk videre med å fortelle, uten utdyping av lovparagrafene. En fare med å være en insider er at det kan være fort å anta at forskeren og deltakerne deler samme språk (Berger,

2015). I dette ligger det at vi kan tillegge begreper ulikt innhold, men dette forblir usynlig om det ikke utforskes i intervjuet. Dette viste seg å være tilfellet flere ganger. Jeg var ikke alltid bevisst på hvordan de ansatte brukte begreper som kunne ha flere betydninger, men antok isteden at vi snakket om det samme. Ved å ikke alltid grave nok etter hva de ansatte faktisk gjorde, endte deler av intervjumaterialet opp uten konkret innhold. Det de ansatte sa refererte til diskursen, og ikke til hva de egentlig gjorde. Det faktiske ble underlagt den institusjonelle forståelsen (Campbell og Gregor, 2004). Smith (2005, s. 155-157) bruker begrepet «institutional captures» for å beskrive hvordan noen forståelser tas for gitt av dem som kjenner til den institusjonelle diskursen, og at begreper derfor gjerne brukes uten at det kommer frem hvilke konkrete handlinger, valg og beslutninger forståelsene rommer.

Store deler av intervjuene med de barnevernsansatte handlet imidlertid om konkrete erfaringer. Mine veiledere hadde gjort meg klar over utfordringen med å kunne ende opp med intervjuer med lite innhold, og jeg spurte derfor etter konkrete hendelser der ungdom hadde tatt kontakt. Gjennom disse fortellingene kom det frem mer detaljerte beskrivelser av hva de ansatte hadde gjort.

6.6 Analyse

6.6.1 Innledning

I dette delkapittelet redegjør jeg for framgangsmåtene mine i analysene av datamaterialet. Denne type redegjørelser kan styrke en studies validitet, ved å synliggjøre hvordan forskeren har tolket sine data og gyldigheten av disse tolkningene. Å involvere andre forskere i forskningsprosessen kan også være en måte å styrke både validitet og reliabilitet (Tanggaard og Brinkmann, 2017, s. 525; Thagaard, 2018, s. 188-189). Jeg har hatt jevnlig veiledning med både min hovedveileder og biveileder under hele arbeidet med avhandlingen. En del av veiledningen har vært rettet mot arbeidet med analysene, og veilederne har kommet med innspill til alternative tilnærminger og med kritiske vurderinger. I tillegg har jeg presentert flere foreløpige analyser på stipendiatseminarer og i en IE-forskningsgruppe.

Slik jeg ser det, har analysene vært en pågående prosess som startet allerede ved valg av forskningstema og varte fram til valg om hvordan presentere funnene (Mauthner og Doucet, 2003). Det mer strukturerte og intensive analysearbeidet startet jeg imidlertid med når alle intervjuene var gjennomført og transkribert.

6.6.2 Min inngang til institusjonell etnografi

I det innledende arbeidet med å analysere intervjuene var jeg inspirert av en tematisk tilnærming (Ryan og Bernard, 2003). Etter hvert endret jeg tilnærming, fra den tematiske til å la analysene være inspirert av IE.

Jeg startet den tematiske analysen med å analysere ett og ett av intervjuene med ungdommene. Jeg kodet intervjuene linje for linje ved hjelp av dataprogrammet Nvivo. I den første runden med koding holdt jeg meg nært opp til det ungdommene fortalte. Jeg fant noen temaer som gikk igjen, slik som ungdommenes forventninger til barnevernet, alders betydning for det som skjedde og ungdommenes protester mot det barnevernet gjorde og ikke gjorde. I neste runde brukte jeg en mer fortolkende tilnærming, der jeg forsøkte å undersøke hva deltakerne egentlig ga uttrykk for i det de fortalte (Dalen, 2011, s. 60). Etter å ha analysert fire intervjuer på denne måten, så jeg flere likhetstrekk og noen temaer jeg vurderte som sentrale. Dette var blant annet ungdommenes forhandlinger for å få hjelp fra barnevernet gjennom for eksempel tilpasninger og protester. Et annet tema var ungdommene som aktør og med forventninger om å få medvirke. Flere av temaene jeg fant i disse analysene har vist seg å være aktuelle også i de senere analysene, men på en annen måte.

Underveis i den tematiske analysen støtte jeg på problemer. Jeg opplevde å ikke klare å se forbi min allerede eksisterende kunnskap om barnevernet, og at jeg derfor i stor grad fant det jeg forventet i de fortolkende analysene. Jeg hadde for eksempel en forventning om at ungdommenes medvirkning ville bli sentralt, noe jeg også fant at det var.⁶³ Senere gikk det også opp for meg at jeg i analysene i denne fasen baserte meg på noen antakelser om hvordan komme i kontakt med barnevernet, som også begrenset hva jeg fant. Disse begrensningene handlet

⁶³ Jeg skrev i perioden et bokkapittel om barns medvirkning i barnevernet (Schrøder, 2018).

spesielt om min forståelse av meldingsbegrepet og av hva en melding er, men også om barnevernets arbeid som inndelt i faser og om meldingen som en inngang til barnevernet og som starten på en barnevernssak. Disse forståelsene stemmer overens med beskrivelsene som framkommer i sentrale politiske styringstekster for barnevernet, noe jeg først ble klar over når jeg på nytt analyserte dataene med IE som perspektiv. Gjennom utdanning som sosionom og erfaringer som barnevernsansatt, hadde jeg adoptert noen styrende forståelser som jeg ikke var klar over at hadde så stor betydning for de foreløpige funnene.

En forsker vil alltid stille med en forforståelse i møte med det innsamlede datamaterialet (Dalen, 2011, s. 16). Jeg opplevde imidlertid forforståelsene mine som i for stor grad førende for hva jeg klarte å se av aktuelle temaer i dataene. Mine forforståelser som et hinder i analysene ville nok også vært mulig å overkomme med en tematisk analyse. Jeg valgte isteden å lete etter andre måter å analysere datamaterialet på som kunne hjelpe meg å synliggjøre og å se utover mine forforståelser.⁶⁴

Etter samtaler med flere kollegaer om deres erfaringer med IE, vurderte jeg denne tilnærmingen som et mulig perspektiv i analysene som kunne hjelpe meg videre og som kunne bringe inn en annen måte å forstå empirien på. Jeg fulgte et råd om å starte med å se etter hva ungdommene gjorde, deres «arbeid», jf. kapittel 5. Ved å rette oppmerksomheten mot ungdommenes aktiviteter oppdaget jeg hvordan ungdommene prøvde å få hjelp på mange forskjellige måter, altså at det ikke bare var selve meldingen som var interessant. I tillegg oppdaget jeg hvordan meldingsfasen ikke var en avgrenset og tydelig fase for ungdommene. Ungdommene jeg intervjuet utfordret ideen om tydelig atskilte faser i barnevernets arbeid og om bestemte fremgangsmåter for å søke hjelp. Meldingsfasen var ikke så avgrenset og konkret som jeg først hadde sett for meg. Det ungdommene gjorde passet ikke med forståelsen min av hva en melding til barnevernet var. Meldingsbegrepet hadde fungert begrensende for hva jeg så, ved at jeg rettet oppmerksomheten mot de delene av det ungdommene og de barnevernsansatte fortalte som bekreftet min forforståelse av meldinger. Ifølge

⁶⁴ Dette var mine opplevelser i arbeidet med analysene og betyr ikke at tematisk analyse er uegnet for å analysere denne type intervjuer.

Widerberg (2015, s. 14) inviterer IE oss til å sette teorier, begreper og forestillinger til side, for å unngå å reprodusere det vi allerede vet om virkeligheten.

Perspektivene fra IE var en hjelp for meg til å, i hvert fall delvis, se forbi mine forforståelser. Hva var det ved IE som bidro til dette? For meg handlet det om to ting. For det første, var det en bevisstgjøring om hvordan all kunnskap kommer fra et sted. Mine tilsynelatende objektive teorier og begreper kom fra et ståsted, som ikke nødvendigvis stemte med ungdommenes erfaringer. Jeg ønsket å undersøke avhandlingens tematikk fra ungdommenes ståsted. Dette bidro til at jeg utvidet perspektivet, fra en forhåndsdefinert og avgrenset fase i barnevernet til en bredere tilnærming til meldinger. Det andre poenget handler om hvordan jeg opplevde det som lettere å slippe tak i mine forforståelser når jeg så etter det konkrete i ungdommenes erfaringer. Jeg startet med å se etter hva de fortalte at de hadde gjort, og hvem som de mente hadde vært involvert i det som skjedde. Disse refleksjonene kan sees i sammenheng med hvordan dataanalyser handler om epistemologiske og ontologiske antakelser (Mauthner og Doucet, 2003). Perspektiver fra IE bidro til å gjøre mine antakelser om verden og om kunnskapsproduksjon tydeligere for meg selv, og gjorde det da også lettere å være refleksiv når det gjaldt min innvirkning på forskningsprosessen.

6.6.3 Framgangsmåte i analysen

Framgangsmåtene jeg anvendte i analysen, vil jeg kort oppsummert beskrive som en stegvis tilnærming. Det første steget var å analysere ungdomsintervjuene. Steg to besto i å analysere intervjuene med de ansatte. Det tredje steget var å se de foregående intervjuene i sammenheng, og å velge ut noen temaer å forfølge i de videre analysene. Det fjerde steget var å undersøke hva som framkom, og ikke framkom, i politiske dokumenter om de valgte temaene. Det femte, og siste steget, var å se intervjuene og tekstene i sammenheng, og i lys av Smiths begrep styringsrelasjoner. Hvert av disse stegene er beskrevet mer detaljert videre i kapitlet.

Stegene i analysen har også innebåret en bevegelse fra det empirinære og deskriptive, til det mer fortolkende. Jeg startet med ungdommenes erfaringer, slik

de selv beskrev dem. Analysene stoppet imidlertid ikke der, men fortsatte ved at jeg drøftet hvordan erfaringer gjort i lokale kontekster kunnen sees i lys av Smiths teori om styringsrelasjoner. Denne koblingen mellom den enkelte ungdom og strukturer, i form av styrende relasjoner, kan sees i sammenheng med Halldéns (2003) påstand om at det ikke er mulig å forstå barns situasjon kun ut ifra det de selv forteller. Ifølge henne er det også nødvendig å se på strukturene og de vilkårene barn lever under, jf. kapittel 4.

Widerberg (2015, s. 25) peker på hvordan det er likheter mellom IE og andre kvalitative tilnærminger. Framgangsmåtene mine i analysene har mange fellestrekk med andre tradisjoner innenfor kvalitativ forskning. Slik jeg ser det, bidro imidlertid enkelte begreper og perspektiver fra IE til at jeg fikk fram forhold jeg ikke tror jeg ville sett ved å gå fram på en annen måte.

Analysen av intervjuene med ungdom

De allerede presenterte begrepene *ståsted* og *arbeid*, var sentrale for analysene av intervjuene med ungdommene. Ungdommenes ståsted utgjorde startstedet for utforskningen. Helt konkret betyr dette at jeg startet med å analysere intervjuene med ungdommene. Ungdommenes erfaringer med å komme i kontakt med barnevernet var deretter førende for hva jeg valgte å forfølge i analysene av intervjuene med barnevernsansatte og i dokumentene.

Å vektlegge ungdommenes arbeid, innebar å rette oppmerksomheten mot ungdommenes handlinger når de mente å trenge hjelp, og i deres kontakt med barnevernet. Ved å vektlegge handlinger ble begrepene melding og meldingsfase konkretisert og gitt et innhold. Meldinger var noe ungdommene gjorde. Å vektlegge ungdommenes arbeid har også synliggjort ungdommenes håndtering av en vanskelig livssituasjon.

Mer konkret startet jeg analysene av ungdomsintervjuene med å gå gjennom ett og ett intervju. For det første var jeg ute etter ungdommenes arbeid, men da i en vid forstand som også inkluderte tanker og følelser. I tillegg var jeg opptatt av hvordan ungdommenes erfaringer hang sammen med det andre gjorde. Ifølge DeVault og McCoy (2006) er det som skjer i konkrete og lokale situasjoner et

resultat av en pågående koordinering av folks handlinger. Jeg delte derfor det ungdommene fortalte inn etter hva de gjorde, hva de følte og tenkte om det som hadde skjedd, hva barnevernet gjorde og hvordan ungdommene opplevde barnevernets respons. Jeg stilte også spørsmål til materialet om hvem ungdommene mente var viktige i sin søken etter hjelp. Underveis i analysene dukket det opp sider ved ungdommenes erfaringer som ikke passet med de nevnte temaene. Jeg inkluderte også disse fordi de kunne vise seg å være interessante på et senere tidspunkt.

Min framgangsmåte, med å ta ut deler av intervjuene og sortere dem, har likhetstrekk med en tematisk analyse. Ifølge DeVault og McCoy (2006) kan det som et første skritt i en IE-analyse være en hjelp å sortere datamaterialet etter temaer, for å gjøre det håndterbart. Samtidig gjenstår mye av det analytiske arbeidet. Dette kan sees i sammenheng med hvordan målsettingen med de to typene analyser gjerne er ulike. I en IE-studie er ikke målet primært å lære om den enkeltes individuelle erfaringer og indre opplevelser, som i mye kvalitativ forskning. Målet er isteden å undersøke organisatoriske og institusjonelle prosesser og styrende relasjoner som former lokale erfaringer (DeVault og McCoy, 2006). Sorteringen jeg gjorde skapte en oversikt over materialet, men dette var bare starten på en lengre analyseprosess.

Som en del av arbeidet med å grovt dele inn intervjuene etter temaer, lagde jeg et eget word-dokument for hver ungdom hvor jeg plasserte store utdrag fra intervjuene. Etter hvert endret jeg strukturen på dokumentet, slik at det ungdommene gjorde og følte var plassert sammen med barnevernets respons. Jeg ønsket med dette å holde fast på helheten i erfaringene, samt synliggjøre prosessene med å komme i kontakt med barnevernet, slik ungdommene fortalte om dette.

Etter å ha gått gjennom alle ungdomsintervjuene hver for seg, prøvde jeg å se etter likheter i ungdommenes erfaringer. Ungdommenes erfaringer kunne hver for seg gi et delvis bilde av hvordan det var å komme i kontakt med barnevernet og av hva som var av betydning for dem. Til samme kunne disse intervjuene vise

en bredde i erfaringer fra kontakten med barnevernet, men flere av erfaringene var også nokså like.

I arbeidet med analysene beveget jeg meg fram og tilbake mellom de transkriberte intervjuene og word-dokumentet med tekstutdrag. Dette var for å holde fast i konteksten for det ungdommene fortalte. Denne bevegelsen, mellom deler og helhet, kan sees i lys av vitenskapsteori og hermeneutiske perspektiver på kunnskap og forskning. Hermeneutikk bygger på prinsippet om at mening bare kan forstås i lys av den sammenheng det vi studerer er en del av. Delene må forstås i lys av helheten (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 74). I tillegg er betydningen av fortolkning fremhevet. Forskeren vil alltid fortolke den fortolkningen som deltakerne allerede har gjort av verden.

Breimo (2015, s.97) ser hermeneutikk og IE i sammenheng. Hun peker på hvordan kunnskapsproduksjon alltid vil innebære fortolkning, men at forskeren samtidig kan forsøke å skrive frem deltakernes erfaringer på en så nøyaktig måte som mulig og på den måten bruke disse erfaringene som et utgangspunkt for videre kartlegging av styring. I denne sammenhengen er det relevant å trekke fram Spickard (2007, s. 130), som hevder målet med hermeneutikk er å gjøre rekonstruksjonene av deltakernes forståelser av omverden så nøyaktige som mulig. Dersom forskeren skal gå utover å presentere deltakernes perspektiver, må dette begrunnes teoretisk. Denne avhandlingen kan dermed sies å ha et semi-hermeneutisk utgangspunkt når det gjelder kunnskapsproduksjon. Fortolkning har spilt en rolle for hvilken kunnskap som har framkommet. Samtidig går jeg i analysene og drøftingene utover deltakernes subjektive forståelser, til å også undersøke styring, en tilnærming jeg begrunner med perspektiver fra IE.

Underveis i analysene av intervjuene med ungdommene ble det tydelig for meg at det skjedde noe utenfor barnevernets synsfelt. Å melde fra var en del av det som skjedde, men det ungdommene gjorde og erfarte handlet om noe mer, og startet før selve kontakten med barnevernet. Intervjuene bidro til en endring av min forståelse, både av hva en melding til barnevernet kunne være og av hvordan ungdom søkte etter hjelp. Underveis i analysene av intervjuene med ungdommene endret jeg derfor min forståelse av avhandlingens tematikk, fra en

avgrenset fase i barnevernets arbeid, til en prosess som strekker seg over tid og som involverer en rekke mennesker, og som kan innebære ulike fremgangsmåter for å få hjelp. Selv om barnevernstjenesten kanskje ikke ville registrert ungdommens forsøk på kontakt som meldinger, var ungdommenes handlinger en søken etter hjelp ved at ungdommene forsøkte å formidle et hjelpebehov til personer i omgivelsene og noen ganger direkte til barnevernstjenesten.

Analysen av intervjuene med barnevernsansatte

Det neste steget i analysene besto i å gå nærmere inn i intervjuene med de barnevernsansatte. I kapittel 5 har jeg pekt på hvordan Campbell og Gregor (2004, s. 60) har anbefalt å samle inn data på to nivåer, for å få tak i koblingene mellom det som gjøres lokalt og de institusjonelle prosessene. Intervjuene med ungdommene utgjorde det første nivået. Det neste nivået var data som kunne bidra til å belyse hvordan det som skjedde og ble gjort lokalt kunne sees i lys av styringsrelasjoner (level-two data). Intervjuene med de ansatte, samt politiske styringsdokumenter, utgjorde data på nivå to.

Alle ungdommene jeg intervjuet fortalte om barnevernsansatte og hvordan de hadde stor betydning for deres erfaringer. Ved å snakke med barnevernsansatte kunne jeg følge prosessen videre, fra det ungdommene fortalte om å komme i kontakt med barnevernet og inn i barnevernet og det som skjedde der. Hva de barnevernsansatte fortalte om arbeidet sitt, og hva og hvem de mente at virket inn på deres handlinger, kastet slik lys over ungdommenes erfaringer. Jeg kommer tilbake til hvordan intervjuene med de barnevernsansatte også kunne være en hjelp for å finne fram til aktuelle styrende relasjoner.

Jeg gikk fram nokså likt i analysen av intervjuene med de barnevernsansatte som med intervjuene med ungdommene. Det var spesielt begrepene *arbeid* og *arbeidskunnskap* jeg anvendte i denne fasen av analysene. Jeg analyserte ett og ett intervju i dybden, og stilte spørsmål til materialet. Jeg så i første omgang etter hva de ansatte fortalte om konkrete hendelser i arbeidet med meldinger generelt og med henvendelser fra ungdom, hvem de mente var viktige i arbeidet med meldinger, hvordan det ungdommen gjorde eventuelt hadde betydning for arbeidet, samt eventuelle henvisninger til tekster.

Valget om å rette oppmerksomheten mot de ansattes beskrivelser av det konkrete arbeidet, handlet blant annet om å komme forbi det Smith (2005, s. 155-157) omtaler som «institutional captures». Hun bruker dette begrepet for å beskrive hvordan noen forståelser tas for gitt av dem som kjenner til den institusjonelle diskursen, og at begreper derfor gjerne brukes uten at det kommer frem hvilke konkrete handlinger, valg og beslutninger forståelsene rommer. Forskerens mål er å finne fram til antakelsene som ligger i et begrep og samtidig lære hvordan begrepet og diskursene som er knyttet til det, virker i den institusjonelle settingen. Et eksempel fra mitt materiale er begrepet vold. De barnevernsansatte brukte voldsbegrepet uten videre utdyping om hva de siktet til når de snakket om vold. Når jeg så nærmere på i hvilke sammenhenger de ansatte brukte voldsbegrepet, framkom det samtidig tydeligere hva de mente, jf. kapittel 8.

I analysene av intervjuene så jeg også etter gap mellom det de ansatte fortalte at de gjorde og det de mente var forventet av dem. Flere barnevernsansatte fortalte om denne typen eksempler, der deres egne handlinger var noe annet enn det de selv mente var føringene for arbeidet. Noen fortalte også om en form for motstand gjennom å gjøre det de selv mente var rett, men som gikk imot det som var forventet av dem. Disse fortellingene kunne gi meg hint om hvilke styringsrelasjoner de barnevernsansatte forholdt seg til i arbeidet deres. En eventuell diskrepans mellom en deltakers beskrivelse av hva hun eller han gjør og den institusjonelle forståelsen, kan ifølge Widerberg (2015, s. 17) være et utgangspunkt for å synliggjøre styringsrelasjoner i denne personenes hverdag.

Intervjuene i sammenheng – å starte letingen etter styrende relasjoner

På dette tidspunktet i analysene hadde jeg to store dokumenter med empirinær tekst, ett for ungdommene og ett for de ansatte. Jeg startet det videre arbeidet med å ta utgangspunkt i intervjuene med ungdommene og å undersøke hvilke arbeid og hvilke erfaringer jeg kunne forfølge videre, og forstå ytterligere i lys av det de barnevernsansatte fortalte. Ved å snakke med personer plassert ulikt i det institusjonelle komplekset er målet å lære hvordan ting fungerer. Hver deltaker kan ifølge George Smith (1998) gi et delvis bilde av helheten. Dette bygger på en antakelse om institusjonelle prosesser som standardisert på tvers av lokale steder.

Intervjuene med ungdommene og de barnevernsansatte ga meg innsikt i hva som ble gjort i lokale kontekster når ungdom hadde det vanskelig. I det den enkelte fortalte om egne erfaringer, kunne styrende relasjoner som hadde betydning for det som skjedde, bli synlig. Jeg har allerede vært inne på hvordan Smith (2005, s. 36) hevder at styrende relasjoner kan oppdages, beskrives og forstås gjennom å studere menneskers hverdagslige praksiser. I dette ligger en antakelse om at det som skjer består av menneskers koordinering og tilpasning av handlinger, og at den enkeltes erfaringer er knyttet sammen med det som blir gjort og bestemt andre steder (DeVault og McCoy, 2006).

I det videre så jeg alle intervjuene i sammenheng for å få et bedre inntrykk av hvilke mulige tekstlig-medierte diskurser som kunne hatt betydning for ungdommenes erfaringer. Hver deltaker kunne gi et delvis bilde av diskursene som ble aktivert og av de organisatoriske prosessene. Samtidig er det et sentralt poeng at jeg ikke anså ungdommene som fullt ut styrt, men som noen som også kunne forholde seg til de kravene og forventningene de møtte, ved å gjøre motstand. Intervjuene med ungdommene viste hvordan de forholdt seg til og var påvirket av diskurser, men også hvordan de var aktive i denne prosessen ved å bruke kunnskapen sin til å navigere i barnevernet.

Da jeg startet med å se intervjuene mer i sammenheng oppdaget jeg at deler av intervjuene med ungdommene handlet om helt andre ting enn det de barnevernsansatte fortalte om. Jeg har allerede vært inne på hvordan de barnevernsansatte forholdt seg mer strengt til det jeg introduserte som temaer for intervjuene, altså meldinger, mens ungdommene fortalte om sine erfaringer i et bredere perspektiv. I starten opplevde jeg dette som frustrerende, fordi jeg anså det som problematisk å se intervjuene med ungdommene og de ansatte i sammenheng når deltakerne snakket om forskjellige ting. Etter hvert viste imidlertid disse forskjellene seg å være noe av kjernen i forskningsfunnene mine. De barnevernsansatte viste til og brukte kunnskap utviklet og formidlet fra et styrende perspektiv, et perspektiv som ikke alltid ga rom for og inkluderte ungdommenes arbeidskunnskap.

En utfordring jeg møtte på når jeg startet å se intervjuene mer i sammenheng, var hvordan det var vanskelig å holde fast i ungdommenes ståsted. De barnevernsansatte var oftere tydeligere og mer sammenhengende i det de fortalte. I tillegg tok flere av IE-studiene som jeg leste underveis, og som informerte og inspirerte meg, utgangspunkt i de profesjonelles ståsted (f.eks. Lund, 2015; Rua, 2012; Nilsen, 2017; Øydgard, 2018). Flere ganger oppdaget jeg å ha endret retning i analysene, fra ungdommenes ståsted til å ta utgangspunkt i de barnevernsansattes erfaringer. For å prøve å holde fast i ungdommenes ståsted vendte jeg stadig tilbake til ungdommenes erfaringer og spurte meg selv om hvordan det jeg hadde oppdaget av aktuelle diskurser også var aktualisert i det ungdommene fortalte om sine erfaringer eller forståelser. Til slutt kom jeg fram til noen hovedtemaer som tok utgangspunkt i ungdommenes erfaringer og handlinger, og som jeg kunne finne igjen og forstå i lys av det de ansatte fortalte om sitt arbeid. Dette var forståelser av: hva barnevernet har ansvar for få følge opp og ikke; hva meldinger er; hvordan komme i kontakt med barnevernet; ungdom og alder, samt foreldres posisjon i barnevernet.

En del av arbeidet med å se intervjuene i sammenheng innbar også å finne fram til aktuelle tekster. Smith (2005) anser tekster for å være sentrale for den styringen som foregår i dagens samfunn. Spesielt i byråkratiske praksiser har tekster betydning for organiseringen av arbeidet på kryss av sted og tid. Ifølge Smith fungerer tekster som en bro mellom det lokale og det translokale, mellom det faktiske og det diskursive. Ifølge Nilsen (2017) kan hvordan en tekst leses og forstås lokalt, gi et inntak til å forstå hvordan individets bevissthet er heftet opp i styringsrelasjoner. I det noen leser et dokument inngår de også i en konversasjon med teksten. Den enkelte aktiverer teksten, tillegger den mening og danner seg en oppfatning av det som står der (Smith, 2005, s. 104-108).

Dokumentanalyse

Det neste steget i analysen innebar å inkludere tekster. Silverman (2014, s. 276) omtaler foreliggende tekster som naturlig forekommende data. Han anser denne type data som verdifulle fordi de er etablert uavhengig av forskerens medvirkning. I intervjuene nevnte ikke deltakerne konkrete tekster. Det var likevel mulig å finne spor av tekster i form av forståelser deltakerne ga uttrykk

for, det jeg tidligere har omtalt som tekstlig-medierte diskurser. Siden det ikke framkom noen direkte henvisning til tekster i intervjuene, valgte jeg å rette oppmerksomheten mot politiske styringstekster, det jeg tidligere har omtalt som høyere ordens tekster.

Tekstene jeg inkluderte var alle NOUer innenfor barnevern fra de ti siste årene, samt alle tilhørende forarbeider i form av stortingsmeldinger og proposisjoner. Jeg vektla spesielt NOU 2016:16 og tilhørende forarbeider og høringsnotater, knyttet til arbeidet med ny barnevernslov. I tillegg så jeg nærmere på utvalgte veiledere og rundskriv. Dette var blant annet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten» (Barne- og familiedepartementet, 2005a) og «Rutinehåndbok for barnevernstjenesten i kommunen» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006). I vedlegg 15 fremkommer hvilke tekster jeg har lest i arbeidet med analysene.

Forståelsene som kom til uttrykk i tekstene, var kun interessante de gangene det var spor av disse i intervjuene. Dette handler om at det ikke er teksten i seg selv som gjøres til gjenstand for analyse i IE, men hva teksten gjør, eller får til å skje (Smith og Turner, 2014, s. 9). Jeg har derfor ikke inkludert alle tekstene jeg leste i den endelige analysen. Hvilke tekster jeg har lest, men ikke inkludert i analysen framkommer også i vedlegg 15.

Noen av de inkluderte politiske tekstene er publisert etter at jeg utførte mine intervjuer i 2015. Jeg fant imidlertid spor av de forståelsene som kom til uttrykk i tekstene i intervjuene. Jeg forstår dette slik at de forståelsene og diskusjonene som framkommer i de inkluderte tekstene også var kjent for barnevernsansatte før selve teksten ble publisert, og at disse politiske tekstene ikke nødvendigvis innebar store brudd med tidligere forståelser av barnevernet og om barn og unge. Jeg har i drøftingen av mine funn også kommentert hva det kan bety de gangene jeg har brukt tekster publisert etter 2015.

Når det gjelder NOU 2016:16 mer konkret, hadde det vært en lang prosess før denne NOUen ble publisert, blant annet i form av flere forarbeider. Jeg har

inkludert de mest sentrale forarbeidene i mine analyser, og da spesielt Prop. 106 L (2012-2013).

Saksbehandlingsrundskrivet (Barne-, ungdoms og familiedirektoratet, 2019) er også en tekst som er publisert etter at jeg gjennomførte intervjuene. Dette er imidlertid en digital tekst som jevnlig oppdateres. Da jeg leste teksten og inkluderte den i analysene, var det en versjon fra 2017. Denne teksten har ikke hatt en sentral plass i analysene.

I noen av de politiske dokumentene var det pekt på andre politiske dokumenter, og jeg inkluderte da disse i den videre lesingen. For eksempel oppdaget jeg underveis i arbeidet med tekstene hvordan det har vært en politisk satsing rettet mot vold i nære relasjoner. Vold var et tema som var sentralt i intervjuene med både ungdommene og barnevernsansatte. Jeg valgte da å inkludere handlingsplaner og strategier rettet mot å hindre vold i familien, samt andre politiske tekster som var vektlagt i dokumentene jeg leste.⁶⁵ Dette arbeidet besto slik i å nøste seg fra en tekst til den neste, for å på den måten få en oversikt over hvordan den politiske forståelsen av tematikken har endret seg over tid.

Med utgangspunkt i de allerede nevnte hovedtemaene jeg fant i analysene av intervjuene, undersøkte jeg hva som framkom om disse i de nevnte politiske styringsdokumentene. På denne måten kunne jeg få innsikt i hva som var den forventede praksisen og aktuelle diskurser i barnevernet, sett fra et styringsperspektiv. Jeg startet lesingen av hver tekst med å se på innholdsfortegnelsen. På bakgrunn av innholdsfortegnelsen leste jeg alt som så ut til å handle om de temaene jeg skulle undersøke. Etter en slik gjennomlesing søkte jeg også i dokumentene etter følgende begreper: melding, melder, ungdom, alder, vold, ansvar, foreldre, lærer, helsesøster. Dette var for å sjekke at jeg hadde lest alt som var aktuelt for mine temaer.

⁶⁵ I vedlegg 16 framkommer akkurat hvilke tekster som er inkludert når det gjelder voldstematikken.

Å se helheten

Det siste steget i analysen innebar å se intervjuer og tekster i sammenheng, og i lys av Smiths begrep styringsrelasjoner. Intervjuene og sentrale politiske styringstekster ga hver for seg et delvis bilde av hva som kan skje når ungdom trenger hjelp, og av hvilke forståelser som kan ha medvirket til ungdommenes erfaringer fra å ha kommet i kontakt med barnevernet. Det er forskerens oppgave å sette disse ulike delene sammen til en helhet (George Smith, 1998). I denne fasen av analysen var jeg opptatt av hvordan jeg kunne forstå ungdommenes erfaringer i lys av det de fortalte selv, samt i lys av intervjuene med de barnevernsansatte og politiske styringstekster. Sagt på en annen måte, hvilke tekstlig-medierte diskurser de intervjuede gjorde gjeldende og hva dette kan ha betydning for ungdommenes erfaringer med å få hjelp. De barnevernsansatte og ungdommene var påvirket av politiske styringstekster på ulike måter. Samtidig vil ulike forståelser innenfor barnevernet kunne være tilgjengelig for andre enn barnevernsansatte, og da også barn og unge, via for eksempel media og skolen, jf. kapittel 3 om å forstå at det er omsorgssvikt.

I det ungdommene og de barnevernsansatte fortalte, var det en implisitt kunnskap om hvordan gjøre et arbeid, hvordan tilpasse seg andre og hvordan forholde seg til tekster. Tekstlig-medierte diskurser kan bli synlige når personer bruker og aktiverer disse i sine handlinger og i fortellingene om dem. Det ungdommene og de ansatte fortalte om eget arbeidet og erfaringer, ga hint om hvilke tekstlig-medierte diskurser de forholdt seg til. De barnevernsansatte måtte på bakgrunn av sin stilling, i større grad enn ungdommene, forholde seg til politiske føringer på barnevernsfeltet, noe som samtidig hadde betydning for ungdommenes møte med barnevernet. Relevant i denne sammenheng er Åkerlund (2017), som i sin avhandling peker på hvordan barn er medskaper til diskurser og ikke bare formidlere av en voksendiskurs. Dette ser jeg i sammenheng med Smith (2006, s. 84), som hevder at mennesker er opptatt av hvordan andre vil kunne gjenkjenne deres handlinger som uttrykk for en relevant tekst. For min avhandling kom dette blant annet til uttrykk ved at ungdommene i sin kontakt med barnevernet, var opptatt av om deres erfaringer og framgangsmåter for å få hjelp traff med barnevernets ansvarsområder eller ikke.

I denne fasen av analysene rettet jeg også oppmerksomheten mot motsetningsforhold mellom de politiske tekstene og deltakernes erfaringer (Breimo, 2015, s. 88; Campell og Gregor, 2004, s. 48). Å se etter avstand mellom politiske føringer for barnevernsansattes arbeid og det de gjorde, kunne synliggjøre styringsrelasjoner, ved at deltakerne ga uttrykk for en form for opplevd styring mot å gjøre noe annet enn det de mente var riktig.

På dette tidspunktet i analysene ble også sosiologiske perspektiver på barn og unge aktualisert. I intervjuene med ungdommene og de barnevernsansatte var det spor av forståelser av barn og unge som er å finne igjen i deler av sosiologien. Dette var for eksempel forståelser av barn som uskyldige og i behov for beskyttelse, og av ungdom som under utvikling og som en risiko. Ifølge Smith (1987, s. 2, 19) blir sosiologiske perspektiver stadig inkludert som en del av den vanlige måten å tenke om samfunnet på.

Et poeng som jeg allerede har vært inne på er hvordan intervjuene som ligger til grunn for analysene, var retrospektive. Det som framkommer i retrospektive intervjuer, vil alltid være farget av den forståelsen deltakerne senere har tilegnet seg. Ifølge Smith (2005) kan vi aldri få tak i en fullstendig sannhet om hva deltakerne gjør. Fortellinger om erfaringer kan ikke oversettes direkte til det faktiske, men det kan gi oss noen hint om styrende relasjoner. Jeg var ikke ute etter korrekte beskrivelser av hendelser, men hvilke tekstlig-medierte diskurser som kunne hatt betydning for ungdommenes erfaringer. Intervjuer, også om erfaringer tilbake i tid, kan gi hint om og peke på hvilke forståelser som kan ha vært sentrale. Ved å se på både tekster fra den aktuelle perioden ungdommene gjorde sine erfaringer, og ved å følge utviklingen både bakover og framover i tid, har jeg også fått en innsikt i hvilke endringer som eventuelt har funnet sted når det gjelder politiske styringssignaler og forståelser om barnevernet, om meldinger og om barn og unge. Dette var for eksempel aktuelt når det gjaldt endringer i forståelser av vold, , jf. kapittel 10 om politiske styringssignaler før og nå.

6.6.4 Søk etter relevant forskning

Jeg søkte etter relevant forskning etter å ha fullført analysene av intervjuene og av dokumentene. Med utgangspunkt i funn fra analysene valgte jeg for det første å søke etter forskning om grensene for barnevernets ansvarsområde. Dette søket rettet seg både mot studier om grensene for det norske barnevernets ansvarsområder, samt mot studier som sammenlignet Norge med barnevernet i andre vestlige velferdssamfunn. Det andre søket rettet seg mot forskning om meldinger til barnevernet. Jeg lette etter forskning om barn og unge som selv søker etter hjelp direkte eller via andre. I intervjuene mine var andre som melder til barnevernet på vegne av barn og unge et viktig tema, og da spesielt lærere som melder fra. Jeg inkluderte derfor forskning om offentlige meldere. I tillegg søkte jeg etter forskning om barnevernets håndtering av meldinger.

Jeg brukte følgende databaser i søket: Oria, Google scholar, Idunn, SocIndex, ISI web of science og Scopus.

For å finne forskning om grensene for barnevernets ansvarsområde brukte jeg søkeordene: cross-country analysis i kombinasjon med child protection og child welfare. Spesielt boken til Gilbert m.fl. (1997, 2011) og Burns m.fl. (2017) har vært sentrale, samt hvem som har sitert disse i ettertid. I tillegg var publikasjoner knyttet til forskningsprosjektene «Det nye barnevernet» (Marthinsen m.fl., 2013 og Clifford m.fl., 2015) og «Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning» (Havnen m.fl., 2020; Vis m.fl., 2020) sentrale når det gjaldt grensene for det norske barnevernet.

For å finne fram til forskning om meldinger, og da spesielt barn og unge som selv melder, har jeg brukt følgende norske søkeord: melding, bekymringsmelding, meldere og egenmelder i kombinasjon med søkeordene barnevern*, sosialt arbeid og ungdom. Engelske søkeord jeg har brukt er: note of concern, report of concern, referral*, notification, report*, self-referral, help-seeking og disclosure, i kombinasjon med søkeordene child protection, child service, social work, child welfare, abuse, neglect, maltreatment og youth.

I søket rettet mot forskning om meldinger, kom det også fram forskning om ulike meldere. I tillegg gjorde jeg et eget søk rettet mot profesjonelle med meldeplikt, og da spesielt lærere og helsesykepleiere.

Kriteriene for utvelgelsen av studier var artikler publisert i fagfellevurderte tidsskrifter og doktorgradsarbeider, samt at disse var utført i vestlige velferdssamfunn. For de mest relevante artiklene undersøkte jeg hvem som hadde sitert de aktuelle artiklene, og fant slik fram til nyere forskning om tematikken. I tillegg kryssjekket jeg litteraturlister for de inkluderte artiklene.

6.6.5 Funnenes generaliseringspotensiale

Funnenes generaliseringspotensiale har å gjøre med om mine tolkninger kan overføres og gjelde for andre personer, kontekster og situasjoner (Kvale og Brinkman, 2015, s. 289). For min undersøkelse har det ikke vært et mål å generalisere ved å hevde at funnene er universelle og kan overføres fra mitt utvalg til å gjelde en større populasjon. Isteden argumenterer jeg for at funnene er kontekst- og personavhengige, men at de likevel kan si noe om ungdoms posisjon i barnevernet og hva dette *kan* bety for ungdom i kontakt med tjenesten.

Utvalget som en studie baserer seg på, er sentralt i diskusjonen om generaliseringspotensiale (Peräkylä, 2016, s. 420). Et spørsmål i denne sammenheng er om mitt utvalg er typisk for ungdom med liknende erfaringer. Utvalget mitt er forholdsvis lite, med åtte ungdommer. I tillegg har jeg kun én gutt, mens de resterende er jenter. At utvalget fikk en slik sammensetning og størrelse handlet om at det var utfordrende å komme i kontakt med ungdommer med erfaringer fra å kontakte barnevernet. Et lite, og (mulig) skjevt utvalg, innebærer at resultatene må fortolkes med en viss forsiktighet.

En alternativ fremgangsmåte til å intervju ungdom med barnevernserfaringer, kunne ha vært å intervju ungdommer mer generelt om deres tanker om og kjennskap til barnevernet. Det kunne ha vært nyttig, og viktig, å få kunnskap om unges tanker rundt barnevernstjenestens tilgjengelighet og muligheter for kontakt. Noen av disse unge kunne også være fremtidige brukere av barnevernstjenesten. Ved å utvide utvalgsriteriene på denne måten ville det

kanskje vært lettere å få et større utvalg og mer variasjon. En uheldig konsekvens av å inkludere en bredere gruppe av unge er imidlertid at perspektivene til de som faktisk har erfaring fra kontakt med barnevernstjenesten ville blitt utydelige, eller kanskje borte.

Tidligere i kapittelet pekte jeg på hvordan utvalget av ungdommer er å anse som et tilgjengelighetsutvalg, samt fordeler og ulemper med et slikt utvalg. Denne type utvalg kan innebære seleksjonsproblemer som kan ha betydning for avhandlingens konklusjoner. En potensiell ulempe ved utvalget handler om muligheten for at ungdommene jeg intervjuet har mestret livssituasjonen sin i større grad enn det som var vanlig. Dette kan ha medført at ungdommene framstår som mer aktive både før og underveis i kontakten med barnevernet, enn det som er tilfellet for andre ungdommer i liknende situasjoner. Ungdommenes spesielle erfaringer fra å komme i kontakt med barnevernet kan skiller seg fra de mer vanlige måtene barn og unge kommer i kontakt med tjenesten på. Hendelser som overrasker eller skiller seg ut, kan bidra til å synliggjøre tatt for gitte antakelser om hvordan ungdom skal komme i kontakt med barnevernet. Flyvberg (2006) argumenterer på en liknende måte, ved å hevde at ekstreme kasuser kan komme til å falsifisere selvfølgelige antakelser.

Når det gjelder utvalget av barnevernsansatte, var dette basert på en strategisk utvelgelse og utvalget var mer variert. Jeg har med både store og små tjenester, fra ulike steder i landet. Det er et flertall kvinner i utvalget, men dette er også tilfellet om vi ser på statistikk for andelen menn og kvinner som jobber i offentlig sektor (Bufdir, 2021b). Likevel er ikke utvalget representativt for alle barnevernsansatte, eller for alle typer barnevernstjenester.

Samtidig som utvalget har betydning for hva jeg har funnet, og de enkeltes erfaringer ikke uten videre er representative for andre enn dem selv, er det et poeng at målet med avhandling er å få frem kunnskap om diskursive og organisatoriske prosessen som kan virke på tvers av ulike lokale ståsteder. Resultatenes generaliseringspotensiale ligger i den frambragte kunnskapen om hvordan individuelle erfaringer inngår i institusjonelle prosesser. Smith (2005, s. 42) poengterer at en måte å generalisere på innenfor kvalitativ metode, er ved å

undersøke hvordan de individuelle erfaringene påvirkes og styres av styringsrelasjoner. Styringsrelasjoner kan bidra til å skape erfaringer som likner hverandre hos dem som intervjues, men også forskjeller. Forskerens oppgave blir ikke å hevde at de lokale kontekstene er like, men å finne fram til styring som foregår på tvers av mange kontekster (DeVault og McCoy, 2006, s. 18). Jeg har, med utgangspunkt i ungdommenes ståsted og erfaringer, trukket fram noen forståelser, som framkommer i sentrale politiske styringstekster, og som kom til uttrykk hos de barnevernsansatte og noen ganger hos ungdommene selv, og hvordan disse kan ha hatt betydning for ungdommenes møte med barnevernet. Mine funn viser hvordan det å komme i kontakt med barnevernet kan se ut, sett fra noen ungdommers ståsted, samt hvilke forståelser av barnevernet og av ungdom som kan ha betydning for ungdom som trenger hjelp.

En mulig svakhet ved denne studien er at jeg kun har utforsket en liten del av det institusjonelle komplekset barnevernet, og dermed kan ha oversett viktige faktorer som kan virke inn når ungdom trenger hjelp. Med begrepet institusjonelt kompleks sikter jeg til hvordan institusjoner ikke er avgrenset, men griper over i hverandre og derfor ikke kan studeres som atskilte enheter (Smith, 2005, s. 68). Jeg kunne ha utvidet perspektivet ved å snakke med helsesykepleiere, lærer og venner, som for noen av ungdommene var en del av prosessen mot å komme i kontakt med barnevernet. Samtidig setter rammene for en doktorgradsavhandling begrensninger for hvor stor del av et kompleks det er mulig å inkludere. En institusjon som barnevernet kan heller ikke bli kartlagt i sin helhet gjennom en IE-studie. Målet er heller å undersøke en liten del av det institusjonelle komplekset.

En annen mulig svakhet ved studien er knyttet til utvalget av tekster. Jeg var ikke opptatt av tekster i intervjuene mine. Det medfører at jeg ikke fikk direkte henvisning til tekster fra ungdommene eller de ansatte. Jeg valgte derfor å konsentrere meg om mer overordnede tekster i form av politiske styringstekster. Funnene ville kanskje vært noen andre om jeg tok utgangspunkt i tekster som de ansatte eller ungdommene selv viste til og brukte.

En annen mulig innvending mot funnenes generaliseringspotensiale er at ungdommene fortalte om erfaringer som lå tilbake i tid, og som kanskje ikke er like aktuelle lenger. Ved å se på både tekster fra den aktuelle perioden ungdommene gjorde sine erfaringer, og ved å følge utviklingen både bakover og framover i tid, har jeg fått en innsikt i hvilke endringer som eventuelt har funnet sted når det gjelder politiske styringssignaler og i organisering av tjenesten. I tillegg bekreftes flere av funnene mine av nyere forskning, noe som framkommer i drøftingene i kapittel 9, 10 og 11. Et eksempel i denne sammenheng er hvordan det de siste årene har det vært en del større endringer i barnevernet i tilknytning til arbeidet med å revidere barnevernloven, samt i arbeidet med å iverksette barnevernsreformen. Arbeidet med ny barnevernlov har medført flere rettigheter til barn og unge, og som en del av dette en større vektlegging av medvirkning (NOU 2016:16; Prop. 169 L (2016-2017)). Disse endringene gjør det nærliggende å forvente at barns perspektiver har fått en større plass i barnevernet de siste årene, sammenlignet med da ungdommene jeg intervjuet var i kontakt med barnevernet. Samtidig viser nyere forskning, samt offentlige utredninger, at barn og unge fortsatt kan være lite synlig i barnevernets arbeid og i liten grad får medvirke (f.eks. Berrick m.fl., 2017b; Folkehelseinstituttet, 2020; Havnen m.fl., 2020; Jensen m.fl., 2019). Ifølge Skivenes og Søvig (2017) ser det ut til å være et misforhold mellom de juridiske ambisjonene om barnets medvirkning og hva barnevernet faktisk gjør i praksis. Dette kan sees i sammenheng med at endringer i en tjeneste ikke nødvendigvis kommer plutselig, men skjer over nokså lang tid. Burns, Pösö og Skivenes (2017, s. 6) peker også på hvordan utviklingen mot et barnesentrert barnevern er i en tidlig fase.

Jeg mener at min studie, og funnene om hvordan ungdoms kunnskap kan komme i bakgrunnen til fordel for annen kunnskap og hvordan dette kan ha betydning for ungdommenes erfaringer, har et generaliseringspotensiale innenfor barnevernsfeltet, men også kan ha relevans for andre tjenester som er i kontakt med ungdom. Slik jeg ser det handler dette om at profesjonsutøvere kan bli bevisst hvilken kunnskap som ligger til grunn for arbeidet som blir gjort i tjenesten, hvordan noe kunnskap får forrang foran annen kunnskap. Samt hvilken plass ungdoms arbeid og kunnskap ha i disse.

6.7 Framstilling av forskningsmaterialet

Analysene mine har innebåret en bevegelse fra det empirinære og deskriptive til det mer fortolkende. Et uttalt ståsted og det som gjøres (arbeidet) i konkrete kontekster, var et viktig utgangspunkt for de videre analysene av styring. Jeg har derfor valgt å vise denne bevegelsen, ved å la de første analysekapitlene (7 og 8) være en deskriptiv og empirinær presentasjon av intervjuene med ungdom og barnevernsansatte, der deltakernes arbeid, refleksjoner og følelser kommer tydelig fram gjennom en rekke sitater. De påfølgende analysekapitlene (9, 10 og 11) består av en mer fortolkende analyse, der teori og forskning har en sentral plass. Kapitlene bygger slik på hverandre, fra det mer deskriptive mot det mer analytiske. Bakgrunnen for valget mitt om å framstille forskningsmaterialet på denne måten, handler for det første om kvalitet. Ifølge Seale (2007, s. 384-385) kan vi styrke forskningens kvalitet ved å redegjøre for hva som er primærdata og hva som er forskerens vurderinger, for slik å gjøre det mulig for leserne å vurdere om forskerens funn i tilstrekkelig grad er underbygd av dataene. Tanggaard og Brinkmann (2015, s. 525) argumenter for det samme, at forskeren må forankre sine data i eksempler, for å slik gjøre det mulig for leseren å vurdere sammenhengen mellom data og forskerens forståelser.

For meg handlet valget om å ha en deskriptiv presentasjon av deltakernes fortellinger, også om å la deltakerne få komme til orde på den måten de faktisk uttrykte seg, og å slik kunne framstå som subjekter i avhandlingens framstilling av dem. Ifølge Pettersvold (2016) er det viktig å skrive fram deltakerne som subjekter, ved å formidle deres utsagn og ved å framstille dem som tenkende og handlende ut ifra de situasjonene de inngår i. Sagt med Smiths begreper, å synliggjøre deres arbeid og arbeidskunnskap. Pettersvold (2016) skriver om framstillingen av *barn* i forskning, men poengene hennes er slik jeg ser det relevant også i relasjon til forskning med både ungdom og voksne. For å synliggjøre deltakerne som subjekter, og for å unngå å framstille dem som navnløse figurer, har jeg også valgt å gi dem fiktive navn. Av hensyn til anonymitet, har jeg samtidig begrenset biografisk informasjon.

I presentasjonen av ungdommenes utsagn valgte jeg å fjerne pauser og stotring. Dette var for å hindre å framstille ungdommene som utydelige eller lite

kompetente. Dersom pausene hadde en spesiell betydning, er det nevnt i en parentes i sitatet. Dette var for eksempel aktuelt i tilfeller der ungdom var sterkt berørt eller veldig usikker. Jeg har også valgt å fjerne mine bekreftelsesord som kom i form av «mhm». Denne type ord kan virke forstyrrende, og det deltakerne fortalte kan bli utydelig. Ingen av disse endringene har medført endringer i sitatenes meningsinnhold. Endringene jeg har gjort med ungdommenes utsagn kan sees i lys av Pettersvold (2016), som peker på risikoen for at fortellinger som skriftlig tekst kan framstå som et muntlig og upresist språk, og ikke nødvendigvis så overbevisende.

Samtidig som jeg har inkludert mange sitater i avhandlingen, har jeg valgt å la disse være forholdsvis korte. Dette handler om hensynet til anonymitet, ved å ikke gjøre personene gjenkjennbare. En ulempe ved å dele opp fortellingene, er at deler av konteksten kan forsvinne. For å ramme inn sitatene og å få fram sammenhengen de inngår, har jeg noen steder angitt hva det henvises til i en parentes.

Til tross for en nokså omfangsrik presentasjon av empirien, er datamaterialet fra intervjuene rikere enn det jeg presenterer i avhandlingen. Jeg har måtte ta noen valg om hva jeg skulle trekke fram og hva jeg skulle utelate, med utgangspunkt i hva jeg anså som relevant for problemstillingen. Analysen i de to mer deskriptive kapitlene (7 og 8) besto nettopp i å velge ut, sortere og ramme inn empirien.

Den videre framstillingen av forskningsmaterialet består av mer fortolkende analyser og diskusjon (kapittel 9, 10, 11). I denne delen er min stemme mer dominerende, ved å forbinde intervjuer og tekster med teori og annen forskning. Jeg har også i disse kapitlene gjort noen valg, ved å forfølge og utdype enkelte temaer fra den presenterte empirien. Disse valgene er basert på hva jeg mener å ha nok empiri om til å kunne forfølge tematikken fra intervjuene med ungdommene, videre til de barnevernsansatte, for så videre til politiske tekster. Å velge ut noen temaer har samtidig medført at jeg har valgt noe bort, uten å ha gitt disse temaene den oppmerksomheten de kanskje fortjente.

6.8 Ethiske overveielser

Alle som utfører forskning, må forholde seg til forskningsetiske retningslinjer. For denne avhandlingen er det spesielt de forskningsetiske retningslinjene utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) som er aktuelle.

Før jeg startet å rekruttere deltakere søkte jeg om og fikk, godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD), se vedlegg 1, 2 og 3.

6.8.1 Informert samtykke

Et sentralt prinsipp for ethvert forskningsprosjekt er deltakernes informerte samtykke. Samtykke må være fritt, informert og uttrykkelig (NESH, 2016, s. 14). Når det gjelder informert samtykke og frivillig deltakelse i forskning, har dette allerede vært omtalt tidligere i metodekapittelet. Jeg gjentar likevel at alle deltakerne fikk både muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet, informasjon om hva deltakelse innebar og om muligheten til å trekke seg når som helst. Alle deltakerne signerte en skriftlig samtykkeerklæring i etterkant av denne informasjonen. Jeg var også underveis i intervjuene oppmerksom på signaler fra deltakerne på om de kunne ønske å avslutte intervjuet, eller eventuelt trekke seg. Jeg gjentok informasjonen om muligheten for å trekke seg på slutten av hvert intervju.

Når det gjelder ungdommene, krevde framgangsmåtene mine med å rekruttere deltakere et aktivt initiativ fra ungdommene selv. Det var opp til ungdommene å ta kontakt med meg om de ønsket å delta i prosjektet. En slik form for rekruttering muliggjør, slik jeg ser det, deltakernes frivillighet.

Informert samtykke ble aktualisert med tanke på hvilken alder deltakerne skulle ha. Etter norsk lov er hovedregelen at kun myndige personer selv kan samtykke til deltakelse i forskning. Personer over 18 år, og som ikke er umyndiggjort, anses som myndige. Ifølge NESH (2016, s. 20) kan mindreårige som har fylt 15 år selv samtykke til deltakelse i forskning, mens det for yngre barn kreves samtykke fra foreldre. Helseforskningsloven har en høyere aldersgrense for unges deltakelse, der unge mellom 16 og 18 år er ansett som

samtykkekompetente, jf. helseforskningsloven § 17, 1. ledd.⁶⁶ Opplysninger om at et barn er i kontakt med barnevernet er ansett som opplysninger om helse (NSD, 2021).

Jeg valgte 16 år som nedre grense for forskningsdeltakelse. Dette valget handlet både om praktiske og etiske hensyn. Et valg av 16 år som nedre grense gjorde det mulig for ungdommene å beslutte selv om de ville delta. Det kan tenkes at å kreve et samtykke fra foreldre kunne hindre ungdom som ønsket det, fra å delta i studien. Foreldre kunne være motstandere av at ungdommen fortalte om sine erfaringer fra å kontakte barnevernet, da temaet i mange tilfeller berører barnas hjemmesituasjon. Ungdommene kunne også risikert å få det utfordrende hjemme dersom foreldrene mottok en forespørsel om forskningsdeltakelse. Vanskelige temaer kunne igjen bli aktualisert i familien, og barna kunne risikere å bli utsatt for en utspørring fra foreldre. NESH (2016, s. 21) vektlegger i retningslinjene hvordan det kan være interessekonflikt mellom barn og deres foresatte. Ifølge retningslinjene er det da viktig å avklare barnets mulighet til å gi samtykke på egne vegne.

Ved å sette 16 år som nedre grense for deltakelse utelukket jeg samtidig yngre barn fra studien. Jeg endte med å kun få rekruttert ungdom over 18 år. Det betyr at det kun er eldre ungdommers erfaringer med barnevernet som er synliggjort i avhandlingsarbeidet mitt.

Et etisk dilemma som kan oppstå i forbindelse med samtykke, er når deltakerne omtaler en tredjeperson, altså hensynet til tredjepart (NESH, 2016, s. 19). På bakgrunn av avhandlingens tematikk var det sannsynlig at ungdommene kom til å fortelle om erfaringer som involverte deres foreldre, og at disse omtalene kunne være av negativ karakter. Når forskningsdeltakere omtaler en tredjepart, har forskeren ansvar for å sikre tredjeparts personvern, samt ta hensyn til mulige negative konsekvenser og mulige utilsiktede virkninger av forskningen for

⁶⁶ I «Forskrift om barn mellom 12 og 16 år sin rett til selv å samtykke til deltakelse i medisinsk og helsefaglig forskning» gis det rom for at barn mellom 12 og 16 år selv kan samtykke til forskning på helseopplysninger i et begrenset antall, konkret angitte forskningsprosjekter (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017).

medlemmer av en gruppe. Det framkommer samtidig i de forskningsetiske retningslinjene (NESH, 2016, s. 19-20) at hensynet til belastninger for tredjepart bør veies opp mot hensynet til forskningens kritiske funksjon og sannhetssøken.

Når det gjelder foreldres personvern var jeg i intervjuene opptatt av å ikke få navn eller andre kjennetegn på ungdommenes foreldre. Jeg har også anonymisert alle kjennetegn som kunne ha ført til gjenkjennelse av ungdommene, og slik eventuelt foreldre.

Negative konsekvenser for en gruppe eller institusjoner som følge av forskning kan ifølge NESH (2016, s. 19) ofte være uunngåelig. Dette er, slik jeg ser det, også tilfellet for denne studien. Foreldre og ungdom vil kunne ha motstridende interesser når temaet er omsorgssvikt og erfaringer med barnevernet.

Forskningsfunn som er basert på ungdoms erfaringer kan dermed innebære negative konsekvenser, sett fra foreldres ståsted. Dette gjelder kanskje spesielt dersom funnene har innvirkning på politisk utforming innenfor barnevernsfeltet. Samtidig kan barn og unge i kontakt med barnevernet ansees som en gruppe som i mange tilfeller er underordnet voksne (Åkerlund, 2017, s. 88). Det er derfor viktig med forskning som utforsker barnevernet sett fra ungdoms ståsted, og som sammen med annen kunnskap kan utgjøre et grunnlag for politiske og organisatoriske beslutninger.

Hensynet til tredjeperson var også aktuelt for intervjuene med de barnevernsansatte. De ansatte fortalte om erfaringer knyttet til konkrete ungdommer og familier. For å ivareta hensynet til personvern, informerte jeg før intervjuene om nødvendigheten av å ikke nevne navn når ansatte fortalte om erfaringer. Det var ingen ansatte som brukte navn på foreldre eller ungdommer de omtalte. I tillegg valgte jeg å intervju ansatte fra andre barnevernstjenester enn de tjenestene ungdommene jeg intervjuet hadde hatt kontakt med.

Et annet poeng som er relevant med tanke på etiske implikasjoner knyttet til informert samtykke, er hvordan selve intervjuet kan påvirke deltakernes selvforståelse. Gjennom samtalen med meg kunne ungdommene komme til nye forståelser av erfaringene sine. Et nytt syn på egne erfaringer, kunne også bidra

til en endret selvoppfatning. Storm-Mathiesen (2012) påpeker at det i all type interaksjon med andre foregår konstruksjon av mening, og en mulighet for endret forståelse av seg selv og omverden. Det er altså ikke bare forskningsintervjuet som kan føre til slike endringer.

Jeg valgte å informere ungdommene på forhånd om muligheten for at de kunne tenke annerledes om sine erfaringer etter intervjuet. Slike endringer kan oppleves berikende og positive, men også skumle eller overveldende. For at et samtykke skal være informert må forskeren ha gitt tilstrekkelig informasjon om hva det innebærer å delta i forskningsprosjektet (NESH, 2016, s. 15). Jeg anså det derfor som viktig å informere ungdommene om hva intervjuet kunne gjøre med dem. Ved å snakke med dem om hvordan de kunne oppleve å fortelle om sine erfaringer, forberedte jeg dem på muligheten for å oppleve reaksjoner. Ungdommene kunne slik få en økt forståelse av prosessen og gjøre et informert valg om de ønsket å delta eller ikke. NESH (2016, s. 15) peker på at behovet for forståelig informasjon er spesielt stort når forskningen innebærer risiko for belastning.

En annen etisk overveielse når det gjelder samtykke er knyttet til belønning og kompensasjon for å delta i forskning. Jeg valgte å gi alle ungdommene som deltok et gavekort på 200 kroner. utfordringer knyttet til belønning handler om hvordan dette kan fungere som en form for press og slik true det frie samtykke. Belønning kan påvirke deltakernes motivasjon til å delta, men det kan også påvirke hvilke svar deltakerne gir (NESH, 2016, s. 14-15).

Spesielt innenfor medisin og psykologi har betaling til deltakere vært anvendt som en form for insentiv og kompensasjon for deltakelse. Dette har samtidig vært omdiskutert (Dickert og Grady, 1999; Field og Johar, 2020; Head, 2009). Betaling til deltakere har sjeldnere vært omtalt innenfor samfunnsvitenskapelig forskning (Field og Johar, 2020; Head, 2009). For min del handlet belønningen om et ønske om å gi noe tilbake til ungdommene for deres bidrag med egne fortellinger og for bruken av deres tid. Ungdommene levde egne liv med blant annet skole, venner og familie, og jeg mener vi som forskere bør respektere deres tid. Samtidig kunne en kompensasjon innebære utnyttelse av ungdommene fordi

de kunne være i en vanskelig økonomisk situasjon og derfor trenge pengene. For å unngå at belønningen skulle utgjøre et incentiv for å delta, valgte jeg å ikke informere om gavekortet på forhånd. Ungdommene fikk dermed vite om belønningen først etter intervjuet. Slik jeg vurderer det førte ikke en slik bruk av belønning til at ungdommene opplevde et press til å delta. Kompensasjonen var ikke kjent for ungdommene og ga slik ikke incentiver for å delta, eller virket inn på selve intervjuet. En utfordring er imidlertid om noen kan ha følt det vanskelig å trekke seg fra prosjektet senere i prosessen.

6.8.2 Konfidensialitet

Et sentralt etisk hensyn i forskning er kravet om konfidensialitet. Med konfidensialitet siktes det til at forskeren skal behandle innsamlet informasjon om personlige forhold konfidensielt og fortrolig (NESH, 2016, s. 16). Forskeren må derfor behandle informasjonen som har framkommet på en slik måte at deltakernes identitet forblir skjult (Thagaard, 2018, s. 24).

Konfidensialitet handler blant annet om at opplysninger om identifiserbare personer lagres på en forsvarlig måte (NESH, 2016, s. 18). Jeg hadde i arbeidet med dette prosjektet deltakernes navn på de signerte samtykkeskjemaene. Jeg hadde også lydopptak fra intervjuene. Jeg oppbevarte samtykkeskjemaene og lydopptakene i et låst skap på et låsbart kontor. Den 20. mai 2019 makulerte jeg samtykkeskjemaene og slettet lydopptakene. Digital kommunikasjon slettet jeg fortløpende.

Konfidensialitet handler også om anonymisering av personlige opplysninger i transkriberte intervjuer, og i publisering og formidling av forskningsmaterialet (NESH, 2016, s. 16). Navn eller andre identifiserbare opplysninger bør ikke forekomme på forskerens datamaskin (Thagaard, 2018, s. 24). Jeg brukte fiktive navn for både deltakerne og for steder, når jeg transkriberte intervjuene og i presentasjonen av datamaterialet.

6.8.3 Konsekvenser av å delta i forskning

Et av grunnprinsippene for etisk forsvarlig forskning er knyttet til konsekvensene forskningen kan ha for deltakere (Thagaard, 2018, s. 26). Forskning skal ikke

innebære skade eller urimelige belastninger (NESH, 2016, s. 12). I samfunnsvitenskapelig forskning er faren for fysiske skader gjerne små, men psykiske skader kan være vanskelig å måle og definere, og langsiktige virkninger vanskelig å vurdere (Tangen, 2010). Deltakelse i et forskningsprosjekt kan bringe frem minner og sette i gang prosesser som deltakerne kan oppleve belastende og som det kan stilles spørsmål ved om kan være skadelige. Unge som har vært i kontakt med barnevernstjenesten skiller seg gjerne ut ved å ha erfaringer som kan være særlig vonde og noen ganger traumatiske. Bør forskere inkludere ungdom med vonde livserfaringer i forskning?

I forskning har det vært en økende interesse for ungdoms erfaringer og meninger. Barn og unge er mer synlig enn tidligere i samfunnsforskning, og deres synspunkter er oftere inkludert og ansett som legitime og viktige kilder til kunnskap (Backe-Hansen og Frønes, 2012, s. 20).⁶⁷ Dette gjenspeiles også i utlysninger fra Norges forskningsråd (NFR), der brukermedvirkning er et krav for prosjektfinansiering.

Ifølge de forskningsetiske retningslinjene er det mulig å gjennomføre forskning som innebærer en viss risiko ved deltakelse, dersom det foreligger et informert samtykke (NESH, 2016). Deltakere kan altså samtykke til å kunne oppleve noe ubehag knyttet til forskning. Dette viser hvordan det kan være et spenningsfelt mellom å frembringe ny kunnskap og å beskytte forskningsdeltakere.

Samtidig som jeg valgte å inkludere unge med barnevernserfaringer i forskningen min, var jeg klar over hvordan det å fortelle om omsorgssvikt kunne medføre et emosjonelt stress. Jeg var underveis i intervjuet opptatt av å være sensitiv overfor signaler om ubehag hos ungdommene. I to av intervjuene la jeg merke til hvordan ungdommen reagerte emosjonelt, ved å gråte eller at stemmen brast. I disse tilfellene stoppet jeg opp for å høre om de ønsket å fortsette, samt understreket muligheten for å ikke svare på spørsmålene. Begge ungdommene ønsket å fortsette intervjuet. For disse ungdommenes spurte jeg ekstra etter om

⁶⁷ Det samme gjelder i utformingen av politikk, hvor barn og unge i flere tilfeller har vært brukt som referansegrupper, som for eksempel i utredningen av ny barnevernslov (NOU 2016:16).

deres mulighet til å snakke med noen i etterkant. Begge fortalte om trygge personer de kunne kontakte om de trengte.

De andre ungdommene jeg intervjuet ga uttrykk for å ha en distanse til det de hadde opplevd, og for å være vant til å fortelle om sine erfaringer. Jeg avsluttet likevel alle intervjuene med å spørre ungdommene om hvordan de hadde det, hva de skulle etter intervjuet og om de hadde noen å snakke med i etterkant om de skulle trenge det. Alle fikk også min kontaktinformasjon slik at de kunne ta kontakt med meg om de ønsket. Jeg fikk ingen henvendelser etter intervjuene.

Samtidig som det kan være vanskelig å snakke om vonde erfaringer, kan noen også oppleve det som godt å få snakke med en utenforstående som har tid til og interesse for å lytte. Flere av intervjuene mine varte i over én time fordi ungdommene hadde mye de ønsket å fortelle. Berger og Malkinson (2000) peker på at det den senere tiden har vært rettet oppmerksomhet mot hvordan det å delta i forskning kan være en kilde til vekst for deltakerne, se også tidligere refleksjoner knyttet til informert samtykke. Flere av ungdommene jeg intervjuet, ga uttrykk for positive opplevelser knyttet til å delta i forskningsprosjektet. Det handlet for det første om å bruke sine vonde erfaringer til noe som kunne være nyttig for andre. Å delta i forskning og la sin stemme bli hørt, kan gi en opplevelse av å være en viktig bidragsyter i samfunnet. Ungdommene jeg intervjuet hadde et ønske om å være med på å skape endringer i barnevernet, endringer som kunne komme andre til gode.

Dersom jeg hadde utelatt ungdom med barnevernerfaringer fra studien med begrunnelse i belastningen det kan være å fortelle, kunne jeg samtidig risikere å være med på å sette dem i eller holde dem fast i en posisjon som sårbar, og frata dem muligheten til å bli hørt og å velge selv. Field og Johar (2020) har en liknende argumentasjon når det gjelder flyktninger. De peker på hvordan forskning rettet mot flyktninger ofte starter ut fra en antakelse om sårbarhet, og derfor ikke alltid fanger opp fortellinger om resiliens og overlevelsesstrategier. Ifølge Hauge (2016) bør forskning som involverer barn og unge som har gjennomgått skremmende hendelser, ha forskningsetiske refleksjoner høyt på agendaen, men uten å la forskningsetikken hindre barn og unge fra å delta.

6.9 Endringer i prosjektet

Underveis i arbeidet med avhandlingen har jeg måtte endre en del på prosjektets utforming og anvendte framgangsmåter, sammenlignet med min opprinnelige plan. Endringene handler i hovedsak om tre ting. For det første har jeg endret avhandlingens problemstilling noe, fra å utelukkende rette oppmerksomheten mot meldinger og ungdom som egenmeldere og til en bredere tilnærming, der det handler om tiden både før og etter en melding og ungdoms ulike måter å komme i kontakt med tjenesten på. For det andre handler endringene om deltakernes alder. Jeg har allerede pekt på og drøftet hvordan jeg i utgangspunktet ønsket å intervju ungdom som var 16 år og eldre, men endte opp med deltakere som alle var over 18 år.

Den tredje endringen handler om i hvilken grad jeg inkluderte ungdommene i forskningsprosessen. Min opprinnelige plan var å møte ungdommene to ganger. Den første gangen for å snakke med dem om deres erfaringer, og den andre gangen for å presentere og snakke med dem om mine foreløpige forskningsfunn. Denne tilnærmingen henger sammen med hvordan prosjektet baserer seg på en forståelse av barn og unge som kompetente aktører. Slik jeg så det var en naturlig konsekvens av å se ungdommene som aktør, å inkludere deres perspektiv på sitt liv i større deler av studien. Inkludering av barn og unges perspektiv i forskning er en metodologisk vurdering (Angel, 2009). Slik jeg vurderte det, var det av verdi å inkludere deres perspektiver både i datainnsamlingsfasen og i analysefasen. Denne tilnærmingen var inspirert av tradisjoner for praksisforskning og samarbeidsforskning i sosialt arbeid i Norge (Johannessen, Natland og Støkken, 2011; Støkken og Willumsen, 2017). Mitt ønske var å frambringe kunnskap sammen med ungdommene, for slik å gjøre funnene nyttig og gjenkjennelige for dem. Field og Johar (2020) argumenter for viktigheten av å vende tilbake til deltakerne for å følge dem opp, dele funn og søke deres tilbakemeldinger. Dette er slik de to ser det, viktig for å unngå at datainnsamling kun innebærer å «uthente» data, uten å gi noe tilbake til deltakerne.

Under det første intervjuet spurte jeg ungdommene om de ønsket å bli kontaktet på nytt for å snakke om de foreløpige forskningsfunnene. Det var seks av de åtte ungdommene som ønsket å bli med videre. Jeg planla å ta kontakt med dem

innen ett år. På grunn av graviditet og sykdom ble arbeidet med avhandlingen forsinket og jeg fikk ikke kontaktet ungdommene på nytt før i mai 2019. To av ungdommene svarte på den nye henvendelsen min. Én av de to trakk seg ved å ikke svare da vi skulle avtale møtetidspunktet. Jeg endte derfor opp med å intervjué én ungdom to ganger.

I det andre møtet med den aktuelle ungdommen, presenterte jeg henne for de foreløpige analysene og hun kom med sine innspill og tanker. Ungdommen ga uttrykk for å kjenne seg igjen i funnene. Hun utdypet også enkelte temaer ved å knytte det opp til sine egne erfaringer. Dette var den ungdommen jeg i første intervjurunde opplevde som ukomfortabel med intervjusituasjonen. Hun framsto mer komfortabel og åpen denne gangen, og jeg fikk slik mer utdypende fortellinger om de ulike temaene. Jeg har i presentasjon av empirien inkludert noen utdrag fra det andre intervjuet med den aktuelle ungdommen, men jeg har ikke latt dette bli en sentral del av analyseprosessen.

7 Ungdommenes erfaringer med barnevernet

7.1 Innledning

Dette kapitlet baserer seg utelukkende på intervjuene med de åtte ungdomsdeltakerne mine. I kapitlet tar jeg utgangspunkt i ungdommenes *ståsted* og deres *arbeid* og *arbeidskunnskap*, slik Smith definerer disse begrepene, jf. kapittel 5. Med utgangspunkt i disse begrepene undersøker jeg avhandlingens forskningsspørsmål nummer 1, 2 og 3. Disse spørsmålene retter seg mot hva ungdommene gjorde når de levde i en vanskelig omsorgssituasjon, hva de tenkte og følte om det som skjedde før og i kontakten med barnevernet, samt hvem som hadde betydning for deres møte med barnevernet.

Ungdommenes arbeid og arbeidskunnskap var synlig gjennom det de fortalte om sine handlinger, tanker, og følelser, men også mer indirekte gjennom protester mot hvordan barnevernet jobbet.

Kapitlet er i stor grad en presentasjon av utdrag fra ungdomsintervjuene. Mine analyser har bestått i å sortere datamaterialet ut fra noen sentrale tema, og å kommentere utdragene for å vise konteksten for det ungdommene fortalte. Ved å være empirinær og ved å bruke deltakernes egne ord, ønsker jeg å synliggjøre ungdommenes erfaringer, slik de selv fortalte om dem. Samtidig innebærer dette at empirien ikke alltid er presentert i helt tydelig atskilte temaer.

I intervjuene kom det fram hvordan det ikke bare var selve møtet med barnevernet ungdommene var opptatt av, men også det som hadde skjedd før barnevernet ble kontaktet. Kapitlet er derfor delt inn i to deler. Den første delen handler om hva ungdommene gjorde i tiden *før* barnevernets involvering, mens den andre delen retter seg mot hva ungdommene gjorde for å få hjelp i *kontakten* med barnevernet.

7.2 Veien fram til barnevernet

7.2.1 En lang vei fram til barnevernet

Flere av ungdommene fortalte om hvordan de hadde hatt det vanskelig hjemme i lang tid før barnevernet ble involvert. Disse ungdommene skulle ønske de hadde

kommet i kontakt med barnevernet på et tidligere tidspunkt, og trodde det kunne ha forhindret noen av deres vonde erfaringer.

Vegard var én, blant flere, av ungdommene som mente en tidligere inngripen fra barnevernet ville vært bra.⁶⁸ Han fortalte at faren døde da han var 8 år, og at moren da fikk en depresjon. Den psykiske helsen hennes forverret seg i de påfølgende årene. Da Vegard var 15 år prøvde moren å ta sitt eget liv. På bakgrunn av selvmordsforsøket ble moren innlagt på sykehus, og barnevernet flyttet Vegard og broren i fosterhjem. Ifølge Vegard ville det vært bedre om han hadde fått flytte fra moren på et tidligere tidspunkt, for slik å ikke måtte erfare og håndtere konsekvensene av morens sykdom i så lang tid.

Vegard: Så jeg synes at det, hvis de [barnevernet] hadde grepet tidligere inn, kanskje, eller spurt, så kunne kanskje hele den situasjonen vært unngått. Og kanskje vurdert å flytte ut tidligere eller at vi fikk mor til å fikse på seg, holdt jeg på å si, tidligere.

Elisabeth fortalte om hvordan hun hadde levde med både fysisk og psykisk vold fra mor i mange år før barnevernet ble involvert. Volden startet da hun var mellom 8 og 9 år, og eskalerte fram til hun kom i kontakt med barnevernet da hun var 15 år.

Elisabeth fortalte om mye uro og konsentrasjonsvansker på barneskolen, som førte til en utredning fra pedagogisk-psykologisk tjeneste (PP-tjenesten).⁶⁹ Ifølge Elisabeth kunne PP-tjenesten ha funnet ut av hvordan hun hadde det, dersom de hadde undersøkt mer. Hun fortalte også om hvordan moren på dette tidspunktet var mer åpen for å ta imot hjelp enn det som var tilfellet senere.

Elisabeth: PP-tjenesten var jo inne ganske, forholdsvis tidlig, på barneskolen. Og var jo enig om at det var noe som ikke var helt som det skulle. Og da synes jeg det er rart, altså, hvis de hadde tatt det lenger, og undersøkt litt mer, kanskje satt inn flere tiltak, snakket mer med meg. Så hadde de kanskje funnet ut av noe da.

⁶⁸ Vegard var 18 år på intervju tidspunktet.

⁶⁹ PP-tjenesten er en kommunal og fylkeskommunal tjeneste som skal hjelpe barn, ungdom og voksne med særlige behov i utdanningsløpet (Utdanningsdirektoratet, 2021).

Både Amalie og Marie fortalte om hvordan det hadde gått lang tid mellom tidspunktet for når problemene hjemme startet og når de kom i kontakt med barnevernet. Amalie var utsatt for seksuelle overgrep og fysisk vold fra sin adoptivfar fra hun var fire år gammel. Hun kom i kontakt med barnevernet da hun var 16 år. Det var Amalies venninner som fikk henne til å fortelle om den fysiske volden til en lærer.

Marie fortalte både om vold mellom foreldrene, og om hvordan mor utsatte henne for gjentatt vold fra hun var et lite barn. Hun tok selv kontakt med barnevernet da hun var mellom 15 og 16 år.

7.2.2 Ungdommene om lærere

Et tema som gikk igjen i intervjuene var læreres betydning for om ungdommene fikk hjelp eller ikke. Læreren var en som kunne ha oppdaget hvordan de hadde det, og som kunne ha gjort noe med det. Relasjonen til læreren hadde betydning for om ungdommene hadde ønsket å fortelle om det vanskelige eller ikke. Det var flere av ungdommene som ikke hadde hatt en god relasjon til læreren, og som dermed hadde opplevd seg overlatt til seg selv med sine erfaringer.

Ane og Live var de eneste som fortalte om lærere som de kunne fortelle om det vanskelige til. I begge tilfellene hadde læreren sendt en melding til barnevernet på bakgrunn av det de hadde fortalt.

Siv: Den læreren, hvem var hun i ditt liv, kan du si noe om det?

Live: Hun var..en veldig stor støttespiller. Hun, fordi de voldtektene pågikk jo, og hun skjønnte at det var noe som skjedde med meg, for jeg sluttet å spise, jeg kom med blåmerker. Og hun hjalp meg. Hun brukte all sin tid på meg. Hun satt med meg mange timer etter skoletid og snakket med meg. Hun tvingte i meg mat. Hun gjorde alt. Så hun var..et nydelig menneske å ha.

Ane fortalte også om en hyggelig lærer som hun valgte å fortelle til om hvordan hun hadde det.

Ane: Jeg hadde en veldig hyggelig lærer på skolen som jeg snakket med, og hun sendte bekymringsmelding.

Det var imidlertid ikke relasjonen til læreren som fikk Ane til å fortelle om situasjonen sin. Ane hadde fått nok av å mistrives i fosterhjemmet og ville bort.⁷⁰ Slik Ane så det, var det hennes egne handlinger og valg som gjorde at læreren kunne oppdage hvordan hun hadde det. Når Ane først bestemte seg for å endre situasjonen sin, og å få barnevernet involvert, var det læreren hun valgte å fortelle til.

Ane: Hun [lærer] har jo meldeplikt, så det var jo, noe måtte jo, barnevernet måtte jo få vite hvordan jeg hadde det. For, hvis, lærerne kan jo ikke gjøre noen ting. Kan jo bare snakke og være der, men de kan jo ikke flytte oss vekk eller gjøre noe sånn. Men det var hun jeg trengte akkurat der og da. Jeg trengte liksom ikke andre. Samtidig som jeg trengte at jeg måtte flytte vekk. Men siden kjemien ikke stemte med barnevernet så var det greit at det skjedde sånn.

Ane forventet at læreren kontaktet barnevernstjenesten, fordi lærere har meldeplikt. Hun hadde en kunnskap om hva som ville skje når hun fortalte om hvordan hun hadde det til læreren sin.

Flere av ungdommene fortalte om mangel på eller et dårlig forhold til læreren sin. Disse ungdommene anså derfor ikke læreren som en de kunne fortelle til og som kunne hjelpe dem.

Elisabeth: Jeg hadde en lærer, vi kunne ikke fordra hverandre. Hun sa til meg at hun ikke kunne fordra meg også.

Slik Elisabeth så det, handlet det dårlige forholdet om lærerens oppfatning av hennes familie som en problemfamilie. Elisabeth følte seg dømt av læreren fra første øyeblikk. Hun fortalte om hvordan hun i starten prøvde å motbevise forståelsen læreren hadde av henne, men etter hvert ga opp.

⁷⁰ Ane var under barnevernets omsorg da læreren sendte melding. Barnevernet kan motta meldinger om barn de allerede er i kontakt med. Ane fortalte at hun hadde lite kontakt med barnevernet mens hun bodde i fosterhjem.

Marie fortalte om en lærer hun syntes var rar og som hun opplevde å ikke kunne snakke med.

Marie: Læreren min var i hvert fall rar. Han drev og favoriserte elever, så han kunne jeg i hvert fall ikke gå til.

Vegard fortalte om en lærer som han opplevde å ikke kunne fortelle til om hvordan det egentlig var hjemme.

Vegard: Det var kanskje en lærer som jeg snakket litt med, men da var det bare litt mer sånn hvordan det gikk da jeg fortalte at faren min døde, liksom. Men det var ikke noe mer enn det.

De tre ungdommene, Elisabeth, Vegard og Marie, som opplevde å ikke kunne fortelle til læreren om hvordan de hadde det, fortalte samtidig om hvordan deres væremåter på skolen signaliserte at de ikke hadde det bra. Læreren forsto imidlertid ikke disse signalene, slik ungdommene så det.

7.2.3 Atferd på skolen som uttrykk for det vanskelige

Flere av ungdommene fortalte om hvordan deres atferd på skolen var måter å gi uttrykk for det vanskelige på. Disse ungdommene viste slik til en oppfatning av atferd som en måte å kommunisere et behov for hjelp, og som noe som kan føre til en reaksjon fra omgivelsene.

To av ungdommene (Live og Ane) anså endringene i atferden sin som et tydelig uttrykk for å ha det vanskelig. Begge to fortalte om store endringer i væremåter, og om lærere de hadde god kontakt med og som hadde forstått deres atferd som uttrykk for at noe var galt. Begge lærerne hadde meldt fra til barnevernet. Slik de to ungdommene så det, hadde lærerne fortolket deres væremåter som tegn på at noe var galt og som de måtte melde fra om til barnevernet.

Live: Jeg har alltid, jeg var et veldig aktivt menneske. Veldig glad og fornøyd og jeg var veldig sportslig av meg. Men, så sluttet jeg å spise, så jeg ble tynnere ganske fort. Og jeg fikk kramper, jeg desassosierte og jeg ble veldig avvisende da, mot henne [lærer].

Og hun merket at, det var jo sånn hun merket at det var noe som var galt. Og når hun så meg med blåmerker, så skjønnte hun at det var noe. Og hun sendte jo bekymringsmeldinger til barnevernet og alt, men de gjorde ingenting.

Ane fortalte om hvordan hun prøvde å oppføre seg på måter som hun anså som typisk for et «problembarn». Hun kjente seg ikke igjen i denne kategorien, men valgte likevel å oppføre seg slik fordi hun forventet reaksjoner fra læreren sin og fra barnevernet. Ane endret slik væremåte for å formidle et budskap om hvordan hun hadde det og for å tvinge fram en reaksjon. Hun fortalte om hvordan både læreren og en tante hadde sendt flere meldinger til barnevernet, men uten at dette hadde ført ikke til de endringene Ane ønsket. Ane ga uttrykk for at barnevernets mangel på reaksjoner førte til at hun gjorde opprør. Hun brukte dermed sin væremåte som en bevisst strategi for å få hjelp. Hun var på dette tidspunktet i fosterhjem i regi av barnevernet, men fortalte at hun hadde svært lite kontakt med sin kontaktperson der. Hun formidlet dermed sitt behov for hjelp gjennom sin atferd på skolen.

Ane: Jeg gjorde ganske mye opprør for at ting skulle skje, for at jeg skulle få flytte. For jeg hadde jo lyst til å flytte vekk derfra [fra fosterhjemmet].

Siv: Ja, så det var din måte å gi beskjed på, at du gjorde opprør?

Ane: Ja, for det nådde ikke inn hvis ikke. Jeg husker jeg skulket mye og skulle være tøff. For jeg har aldri vært et sånn problembarn liksom, forstår du hva jeg mener? Men da husker jeg at jeg gjorde alt jeg kunne for å bli ett, for at de skulle hjelpe.

Tre av de andre ungdommene (Elisabeth, Marie og Vegard) fortalte om væremåter som skilte seg fra det de selv anså som normalatferd. Dette handlet for eksempel om å ikke gjøre lekser, ikke følge med i timen, være sur og å være trøtt. Mens Ane og Live fortalte om tydelige endringer i væremåte, var ikke dette tilfellet for Elisabeth, Marie og Vegard. De tre fortalte i denne sammenhengen om lærere som ikke oppfattet eller ikke gjorde noe på bakgrunn av deres væremåter. Det var også de samme tre ungdommene som hadde hatt en dårlig, eller manglende, relasjon til læreren.

Elisabeth fortalte om hvordan det som skjedde hjemme kom til uttrykk på skolen. På skolen oppførte hun seg på måter som hun mente burde skapt reaksjoner.

Elisabeth: Jeg var jo veldig sånn at jeg gjorde jo ikke lekser, jeg fulgte ikke med i timen, Satt alltid og pratet og forstyrret. Ble kastet ut mye, litt sånn bråk.

Når Elisabeth opplevde at læreren ikke likte henne, begynte hun etter hvert å være frekk mot denne læreren. Hun ble på bakgrunn av sin væremåte på skolen utredet av PP-tjeneste og tilbudt flere lesekurs.

Elisabeth: [jeg] likte å få klassen til å le. Være litt sånn..spesielt hun ene læreren min, hun der som ikke likte meg, så ble jeg jo ganske ufyselig mot henne etter hvert.

Siv: Ja, humor og frekk da, på en måte, mot hun?

Elisabeth: Ja. Ganske frekk. Inngikk sånt veddemål med en i klassen om hvor langt jeg måtte dra det før jeg fikk det til å klikke for han ene læreren, for at han skulle gå av med pensjon. Så hvis jeg fikk det til å rable for han, så skulle jeg få 200 kroner.

Marie fortalte om hvordan hun var en veldig sur person som fort utagerte på skolen. Hun fortalte også om mye skolefravær, og om å ikke få gjort lekser fordi hun unngikk å være hjemme.

Marie: Jeg var jo en veldig sur person. Jeg utagerte veldig fort og. Nei, jeg ble sur for ingenting.

Ifølge Marie burde noen lagt merke til at hun ikke oppførte seg som de andre elevene på skolen. Hun fortalte imidlertid at ingen på skolen hadde reagert.

Vegard fortalte også om hvordan væremåtene hans var et uttrykk for å ha det vanskelig hjemme. Slik Vegard så det burde læreren ha reagert på atferden, men gjorde det ikke.

Siv: Hva var det de kunne sett tenker du, hos deg?

Vegard: Nei, det at, det var et fag jeg holdt på å stryke i og da var det nesten at de ikke gjorde noe. Da var det mer at jeg fikk en liten mail dagen før, at jeg måtte levere en stor oppgave. Så det..ja

Siv: Var det noen andre ting de kunne lagt merke til, som du viste, at du ikke hadde det så greit hjemme?

Vegard: Det var vel kanskje det at jeg var veldig trøtt, kanskje. For jeg sov ikke så mye og så..veldig sulten og ikke fokusert i timen.

7.3 Ungdommenes møte med barnevernet

7.3.1 Å kontakte barnevernet selv for å få hjelp

Tre av ungdommene (Elisabeth, Aisha, Marie) fortalte om hvordan de selv hadde tatt direkte kontakten med barnevernet for å få hjelp. Ungdommene ga uttrykk for å anse dette som den eneste måten de kunne få hjelp på, blant annet fordi læreren ikke hadde vært en de opplevde de kunne fortelle til, eller som oppdaget hvordan de hadde det. Felles for de tre var en oppfatning av læreren som en som kunne ha oppdaget hvordan de hadde det.

Alle de tre ungdommene hadde kontaktet barnevernet på ettermiddagstid, og det var dermed den kommunale barnevernstjenestens akuttberedskap, barnevernsvakten, de kom i kontakt med først.⁷¹ Ansatte ved barnevernsvakten var dermed de første representantene for barnevernet ungdommene møtte, samtidig som disse som hovedregel kun har kontakt med familier i en kortere periode, før den kommunale barnevernstjenesten overtar.

Ungdommene selv skilte ikke mellom barnevernsvakten og den kommunale barnevernstjenesten, men omtalte begge som barnevernet. For to av ungdommene hadde hvordan barnevernsvakten møtte dem stor betydning for hvordan de opplevde den videre kontakten med sin kontaktperson i barnevernet. For én av ungdommene var det samme person som tok imot henvendelsen på barnevernsvakten og som var kontaktperson videre. Det var spesielt erfaringer med ansatte som ikke trodde på dem, de to ungdommene trakk fram. Denne

⁷¹ Se kapittel 2 for utdyping om barnevernsvakten.

opplevelsen startet i kontakten med barnevernsvakten, men vedvarte også i deres videre kontakt med barnevernet. Det var flere av ungdommene som tematiserte det å bli trodd på når de fortalte om sin kontakt med barnevernet, noe jeg utdyper ytterligere senere i kapittelet. I denne delen av kapittelet forholder jeg meg til ungdommenes erfaringer i møte med *barnevernsvakten*.

Elisabeth fortalte om hvordan moren hadde kastet henne ut, og at hun da hadde kontaktet barnevernsvakten fordi hun ikke hadde noe sted å bo. Moren hadde kastet henne ut flere ganger tidligere, og Elisabeth hadde da overnattet hos venner. Denne muligheten var nå oppbrukt, slik Elisabeth så det. Hun opplevde derfor å ikke ha noe annet valg enn å kontakte barnevernsvakten. Dette var i romjulen, og Elisabeth fikk beskjed om at alle hadde juleferie og at de ikke hadde noen ledige plasser før over nyttår.

Siv: Hva tenker du om deres reaksjon da? At de sier nei, vi har ikke plass.

Elisabeth: Nei, jeg svarte bare at jeg ringer igjen over nyttår jeg, hvis jeg ikke har fryst i hjel, sa jeg. Og så la jeg på.

Manglende hjelp fra barnevernsvakten, førte til en opplevelse av å ikke bli tatt på alvor.

Elisabeth: Jeg føler at det ikke ble tatt nok tak i. Jeg føler at de kanskje ikke trodde på meg, men at det på en måte bare, det ble ikke gjort noe med.

Marie fortalte om hvordan hun kontaktet barnevernsvakten etter at moren truet med å drepe henne. Hun ga i likhet med Elisabeth uttrykk for å ikke ha et annet valg enn å kontakte barnevernet.

Marie: Det er ingenting som er verre enn å bo hjemme, så jeg får jo bare prøve.

Marie fortalte at hun håpet å få flytte fra foreldrene. Hun fortalte videre om hvordan barnevernsvakten hadde flyttet henne på en institusjon samme dag som hun tok kontakt. Samtidig opplevde hun ikke seg trodd på av de ansatte på barnevernsvakten. Dette handlet om at hun måtte fortelle det samme gjentatte

ganger, de ansatte måtte snakke med mor før de gjorde noe, og det tok lang tid før det skjedde noe.

Marie: Jeg følte ikke at jeg ble helt trodd på. Jeg satt jo der i flere timer og gråt konstant [på gråten].

Siv: Ja, hva var det som gjorde at du følte at de ikke trodde deg?

Marie: Jeg vet ikke, jeg bare fikk den følelsen. Alt tok så innmari lang tid. Det var bare det. At det måtte ta så mange timer. Altså det tok jo hele dagen før de kjørte meg på akuttinstitusjon.

For Marie startet opplevelsen av å ikke bli trodd på med hennes møte med barnevernsvakten, men fortsatte (i likhet med Elisabeth) også i hennes videre kontakt med kontaktpersonen i barnevernet.

Aisha fortalte om hvordan hun kontaktet barnevernsvakten dagen etter at faren hadde slått henne. Han hadde slått henne mange ganger før, men denne gangen hadde moren stått og sett på, uten å gripe inn. Når Aisha var ferdig på skolen den dagen, anså hun det ikke som et alternativ å dra hjem. Hun kontaktet derfor barnevernet.

Siv: Når var det du bestemte deg for at du skulle ringe til barnevernstjenesten?

Aisha: Når skolen...sluttet, for da må jeg liksom enten hjem eller.. [ler].

Aisha tematiserte, i likhet med Marie og Elisabet, det å bli trodd på av de ansatte ved barnevernsvakten. Hun opplevde imidlertid ansatte som trodde på henne. Hun så dette i sammenheng med at hun kunne vise fram blåmerker etter slag, noe som fungerte som bevis for det hun fortalte, et tema jeg kommer tilbake til.

7.3.2 Forventinger til barnevernet

Flere av ungdommene hadde tydelige forventninger til hva barnevernet kom til å gjøre når de fikk vite om hjemmesituasjonen deres. Disse forventningene baserte seg på det ungdommene visste om barnevernet fra før. Noen av ungdommene hadde lest om barnevernet på nettsider, lapper og plakater. Andre hadde hørt om

barnevernet fra foreldre, jevnaldrende og i media. Ungdommenes kunnskap om barnevernet hadde betydning for hva de gjorde, hva de forventet og hvordan de opplevde den første kontakten med tjenesten.

To av ungdommene jeg intervjuet fortalte om å ha lest om barnevernet på internett. Vegard var én av de to. Han hadde visst lite om barnevernet utover at det fantes forstehjem for barn som hadde foreldre som ruste seg eller var voldelige. Dette hadde han hørt fra venner, i tillegg til å ha lest om det på internett. Live fortalte på sin side, om hvordan hun aktivt hadde lett etter informasjon om barnevernet på internett. Hun hadde vært inne på en side kalt Klara Klok og lest andre barns spørsmål om barnevernet. Klara Klok heter i dag ung.no, og er en offentlig informasjonskanal for ungdom drevet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Live: Jeg var veldig mye inne på Klara klok, den siden der, og leste om andre som lurte på hvordan det var å ta kontakt med barnevernet, hvilke erfaringer de hadde hatt. Og at, så skjønnte jeg veldig ordet. Det heter jo barnevern, sant. Jeg skjønnte det veldig tidlig, at de skulle verne barn. Jeg så på det som en løsning for de problemene jeg hadde, hjemme da.

Det Live hadde lest på internett, samt navnet barnevern, bidro til en forventning om å få hjelp når hun kom i kontakt med tjenesten. Live hadde tatt kontakt med helsesykepleieren på skolen, for at hun skulle kontakte barnevernet på Lives vegne. I møtet med barnevernet opplevde Live de barnevernsansatte som tvilende til det hun fortalte. Hun fortalte at det gjorde vondt når responsen fra barnevernet ikke stemte overens med hennes forventninger. Live ga opp, og fortalte ikke flere ganger om hvordan stefar utøvde det hun selv kalte psykisk terror mot henne.

Live: For jeg skjønnte ordet barne vern. Og jeg skjønnte, og jeg følte at de ikke tok meg på alvor. Og det var..jeg ga liksom opp der og da.

Samtidig med en forventning om å få hjelp fra barnevernet, fortalte Live om en frykt for tjenesten. Stefaren hadde truet henne og lillebroren med barnevernet.

Live: Han [lillebror] var livredd barnevernet, for stefar truet alltid med at hvis du ikke oppfører deg så kommer barnevernet og tar deg.

Live fortalte slik om en to-delt oppfatning av barnevernet, som noe skummelt, men også som noen hun trodde ville hjelpe henne. Hun fortalte om å «trosse frykten» ved å fortelle om hvordan hun hadde det.

Amalie ga også uttrykk for et delt inntrykk av barnevernet. Slik Amalie så det, bidro media til å skape et negativt bilde av barnevernet, mens barnevernstjenestens egne plakater med informasjon ga et inntrykk av en tjeneste som kunne hjelpe.

Amalie: Media har veldig sånn til å ta opp negative ting og da. Men det er også viktig at, at de på en måte i hvert fall da, på en måte jobber litt imot det media sier hele tiden.

Amalie fortalte om hvordan hun hadde lest om barnevernet på plakater og lapper. Plakatene hadde gitt henne en forventning om å kunne kontakte barnevernet for slik å få hjelp. Når hun først kom i kontakt med barnevernet, opplevde hun imidlertid at de barnevernsansatte ikke trodde på det hun fortalte. Amalies kunnskap om barnevernet skapte noen forventninger som de barnevernsansatte ikke møtte.

Amalie: Man leser jo sånne lapper eller liksom sånne plakater ikke sant. Såne, ta kontakt med oss, vi hjelper deg liksom. Det er en trygghet i seg selv. Men det er veldig utrygt når man da først gjør det og så blir man ikke møtt med, blir man møtt med noe helt annet enn det som står på den plakaten. Så, da er det sånn, man må på en måte leve opp til de forventningene andre har i forhold til barnevernet da.

Aisha fortalte, i likhet med Vegard, om å vite lite om barnevernet før hun tok kontakt. Det hun visste om barnevernet hadde hun hørt fra faren. Han hadde fortalt henne at barn som drar til barnevernet blir drittunger, fordi de får gjøre som de vil, og de røyker og drikker. Utover dette hadde Aisha hørt om barnevernets mulighet til å flytte barn ut av hjemmet. Det var også dette hun forventet at skulle skje da hun tok kontakt.

Siv: Hva forventet du da, når du ringte den gangen?

Aisha: At de skulle hjelpe meg. Men jeg vet ikke hvordan, og hva de kan hjelpe med. Det bare, at jeg må ut.

Marie fortalte også om en forventning om at barnevernet skulle flytte henne bort fra foreldre da hun tok kontakt.

Siv: Men da du da gikk til barnevernstjenesten den gangen, hva husker du at du forventet, eller håpet at skulle skje?

Marie: Jeg vet ikke. Jeg hadde ikke så store forventninger. Jeg hadde bare, håpet på å bli trodd på og slippe og se foreldrene mine igjen.

I likhet med flere av de andre ungdommene, visste Marie lite om barnevernet fra før. Det hun visste hadde kommet som trusler fra moren.

Siv: Og hva hadde du hørt om barnevernstjenesten før du ringte?

Marie: Ikke så veldig mye, egentlig.

Siv: Nei, ok. Men det lille du hadde hørt, hvem hadde du hørt det fra?

Marie: Det var mamma som sa, truet med barnevernsgreien.

7.3.3 Å tilpasse fortellingen sin

Flere av ungdommene fortalte om å vektlegge enkelte hendelser, og utelate andre, i det første møtet med barnevernet. Ungdommene gjorde slik et arbeid med å tilpasse fortellingene sine til det de trodde barnevernsansatte ville reagere på. Denne tilpasningen innebar samtidig en forenklet presentasjon av ungdommens omsorgssituasjon.

Amalie var en av ungdommene som fortalte om hvordan hun tilpasset sin fortelling. Hun hadde vært utsatt for fysisk vold, psykisk vold og seksuelle overgrep fra adoptivfar, men valgte å kun fortelle om den fysiske volden. Amalie viste først to venninner blåmerker og fortalte dem om hvordan adoptivfar hadde slått henne. Venninnene fikk Amalie til å fortelle dette videre til en lærer. De oppfattet blåmerkene og volden dermed som noe de måtte si ifra om til voksne,

og viste slik en kunnskap om hva foreldre kan og ikke kan utsette sine barn for. Amalie fortalte om hvordan det var den fysiske volden som var temaet i hennes kontakt med både venninnene, lærer og barnevernet. Slik hun så det var imidlertid den psykiske volden verre enn den fysiske.

Amalie: Det var jo ikke bare fysisk, men han holdt på med psykisk terror og. Og det er det som er veldig vondt da, for man trenger ikke alltid å gjøre fysiske ting, men sånn, det psykiske er faktisk det verste, for det at det er og... Det er det jeg føler at folk glemmer litt da.

Amalie valgte å ikke fortelle om de seksuelle overgrepene til de barnevernsansatte fordi hun fryktet at de ansatte ikke ville tro på henne. I møtet med barnevernet holdt hun dermed tilbake store deler av informasjonen om omsorgssituasjonen sin. I det følgende utdraget forteller Amalie om hvordan hun ved å fortelle litt om sine erfaringer, testet ut barnevernet og hvordan de tok imot hennes fortelling.

Amalie: Noen kan på en måte si noe, men ikke alt. Og det er for å teste litt om at, hvor har jeg deg hen. Altså, blir jeg tatt seriøst i forhold til det lille jeg har sagt.

Aisha fortalte også om hvordan hun i sin kontakt med barnevernet vektla fysisk vold og utelot andre erfaringer. Far hadde ved flere tilfeller slått henne, og det var disse hendelsene hun fortalte om til de barnevernsansatte. Det var imidlertid ikke den fysiske volden Aisha opplevde som det verste, men mangelen på kjærlighet og omsorg fra sine foreldre. Selv om Aisha fortalte om fysisk vold, var det altså andre forhold som var hovedårsaken til at hun kontaktet barnevernet og ønsket å få hjelp til å flytte fra foreldrene.

Siv: Du hadde blitt slått før, hva var det som gjorde at du den ene dagen bestemte at nå vil jeg ikke mer?

Aisha: Fordi, jeg er veldig glad i familien. Det er liksom, at jeg fikk ikke tilbake den kjærligheten og omsorgen.

Aisha forventet at fortellinger om fysisk vold ville utløse en reaksjon fra barnevernet. Hun ga samtidig uttrykk for at barn og unge trenger å vite at det

ikke bare er fysisk vold som utløser hjelp fra barnevernet. Ifølge Aisha må barnevernet få barn og unge til å forstå at «jeg er trygg selv om jeg sier at jeg ikke ble slått, at jeg blir ikke sendt hjem». Slik hun så det, var det viktigst at barnevernet garanterte barn og unge trygghet i form av en flytting fra foreldrene. Hun ga slik uttrykk for en oppfatning av at barnevernet bør kunne flytte barn bort fra familien når barnet selv mener å trenge det.

Marie var den tredje av ungdommene som fortalte om å vektlegge fysiske vold i den første kontakten med barnevernet. Hun hadde fortalt barnevernet om hvordan mor hadde slått henne og kastet kniv etter henne. Samtidig fortalte Marie i intervjuet med meg om følgende hendelser hjemme: å være redd for straff, å få trusler fra mor, mor som behandlet henne som en slave, å få skyld for alt som skjedde i familien, å bli sett på som en som bringer skam over familien, en mor som kontrollerte henne og som gav uttrykk for å ønske henne død. Denne hjemmesituasjonen var så vanskelig at Marie valgte å være minst mulig hjemme. Det var imidlertid den fysiske volden hun trakk fram i møtet med barnevernet. Hun hadde en forventning om at barnevernet på bakgrunn av det hun fortalte om fysisk vold fra mor, kom til å flytte henne.

Elisabeth fortalte også om hvordan mor utsatte henne for psykisk og fysisk vold. Hun og moren hadde hatt noen samtaler med barnevernet, før Elisabeth selv tok kontakt med barnevernsvakten. I disse møtene hadde Elisabeth fortalt om den fysiske volden, men ikke den psykiske volden.

Elisabeth: Det siste [psykisk vold] var egentlig det verste, ikke den fysiske. Men det er jo vanskelig å påvise psykisk vold da.

Siv: Hva tenker du når du sier psykisk vold? Hva var det for noe?

Elisabeth: Nei altså, for å bruke mammas egne ord, så har jo hun sagt at hun regelrett har mobbet meg, grovt. Og at hun som da har gjort det, sier det selv, det sier jo ganske mye. Men typisk sånn krenkelse, fornedrelser.

Siv: Ja, og det syntes du var verre enn den fysiske?

Elisabeth: Ja, det kunne være at jeg ble nektet mat for eksempel.

Elisabeth utdypet senere i intervjuet hva hun mente med at mor utsatte henne for fysisk vold.

Elisabeth: Det var jo ikke sånn at jeg liksom fikk noen store varige skader. Sånn at jeg måtte aldri på legevakt eller det var ikke sånn at jeg fikk brekt armen, eller sånne ting. Det kunne være liksom at jeg ble kastet ned trappen fra andre til første etasje. Det kunne jo gått mye verre, liksom. Det er jo litt tilfeldigheter og. Ellers så har det vært liksom, hun har slått meg med knyttet neve en gang. Ellers har det vært veldig mye sånn der, sånn sparking, klyping, klappe til med flat hånd. Veldig mye truing og, sånn skremsel liksom. Kastet meg i veggen, slengt meg i gulvet. Sånne ting.

Elisabeth bodde på et tidspunkt hos venner og ville ikke flytte hjem igjen. Hun forventet at fortellingene om fysisk vold ville gjøre at barnevernet ikke flyttet henne tilbake til mor.

Elisabeth: Jeg ville ikke bo hjemme. Jeg husker bare at jeg ble veldig fortvilet og jeg kunne ikke skjønne hvordan de kunne sende meg hjem etter at jeg hadde fortalt at hun slo. Så syntes jeg det var veldig....

Siv: Var det at hun slo du tenkte kom til å gjøre at de ikke ville sende deg hjem igjen, eller var det andre ting?

Elisabeth: Ja, altså, nå kan jeg ikke så mye om barneoppdragelse. Men jeg visste at hvis, jeg hadde ikke sendt ungen hjem til en forelder som slo. Jeg tenkte at nå har vi snakket med barnevernet, så da tar det slutt. Men de, de skjønte jo ikke alvorret i det med en gang. Så da tenkte de vel det at siden jeg ikke hadde noen synlige merker eller på en måte noe bevis på det, så var det jo på en måte mine ord da. Og mamma var så bastant.

Senere, da Elisabeth selv ringte til barnevernsvakten, fortalte hun ikke om vold, men om å være bostedsløs. Hun forventet at barnevernet på bakgrunn av dette skulle flytte henne på institusjon. Isteden fikk hun beskjed om å vente fordi det var romjul. Slik Elisabeth erfarte det, var det å være uten sted å bo heller ikke nok til å få hjelp fra barnevernet.

Fellestrekket i de fire ungdommenes erfaringer er hvordan de alle forenklet sine fortellinger om hvordan de hadde det i møtet med barnevernet, i et forsøk på å få hjelp. Ungdommene valgte å vektlegge noe og utelate andre forhold. De fortalte de barnevernsansatte om de forholdene ved omsorgssituasjonen som de trodde ville utløse en flytting.

En av ungdommene, Tina, fortalte om en nokså annen slags opplevelse av sitt første møte med barnevernet. Familien hadde fått hjemmebesøk av to barnevernsansatte på bakgrunn av en hendelse der Tinas storesøster hadde truet sin stefar med kniv. Tina gikk da i 8.klasse. På hjemmebesøket hadde de barnevernsansatte en alenesamtale med Tina. Hun hadde da gitt uttrykk for å ikke ville bo hjemme, men hun hadde ikke klart å konkretisere hva som var problematisk med hjemmesituasjonen.

Tina: Og så ble de [barnevernsansatte] litt sånn skeptisk når jeg begynte å si sånn at jeg ikke liker meg hjemme, jeg vil ikke bo hjemme. Men da jeg da ikke kunne klare å komme med et konkret svar hvorfor så..ja.

Siv: Ja..for du sa at, den gangen så sa du at du ikke ville bo hjemme?

Tina: Ja, men jeg klarte ikke å si hvorfor.

Tina beskrev senere i intervjuet med meg, hva som hadde vært vanskelig hjemme. Hun følte seg ikke sett av sin mor eller sin eldre bror og hadde et vanskelig forhold til sin far, som hadde alkoholproblemer. Hun opplevde å ikke få nærhet og at familien ikke så henne. Dette var opplevelser som var vanskelig å konkretisere i møtet med barnevernet. Hun fortalte også om hvordan barnevernet ikke fant noen «typiske trekk» hos henne på at noe var galt. Barnevernet var, slik hun erfarte det, opptatt av hvordan hun gjorde det på skolen og hva hun gjorde på fritiden. Tina fortalte om hvordan hun hadde venner og gjorde det bra på skolen, og dermed ikke hadde de typiske tegnene på at noe var galt.

Tina hadde ønsket at barnevernet skulle flytte henne fra hjemmet. I det følgende sitatet kommer det fram hvordan Tina i intervjuet med meg, la et ansvar på seg selv for ikke å ha fått hjelp fra barnevernet den gangen de kom på hjemmebesøk.

Tina: Hvis jeg hadde kunne gått tilbake til når jeg var 12 så tror jeg at jeg hadde bedt meg selv om å, hva jeg skal si, ta litt mer kontakt med barnevernet. Faktisk stå opp for det jeg mente.

Tina kan sies å vise en til en oppfatning av seg selv som ansvarlig for eget liv, og som i en posisjon til å kunne påvirke det som skjedde den gangen. En slik forståelse var også å spore hos de andre ungdommene, ved at de brukte kunnskapen sin om hva barnevernet ville ta på alvor når de fortalte om sin situasjon, for å slik utløse en reaksjon fra de ansatte.

7.3.4 Å bli trodd

Et gjennomgående tema i flere av intervjuene med ungdommene, var om barnevernet hadde trodd på det de fortalte. Ungdommene fortalte om et arbeid for å framstå troverdig i møte med tjenesten. Samtidig var det spesielt erfaringer med barnevernsansatte som ikke trodde på dem, ungdommene fortalt om.

Et arbeid for å framstå troverdig

Flere av ungdommene fortalte om hvordan deres framgangsmåter for å formidle sitt behov for hjelp i møte med barnevernet, også var handlinger de selv anså som tegn på troverdighet. Noen av ungdommene fortalte om å vise fram fysiske bevis i form av blåmerker. Andre fortalte om å være konsistent i sine ønsker og sin fortelling, og noen om å kunne gjenfortelle det som hadde skjedd i detalj.

Marie var en av dem som fortalte om et arbeid for, og en forventning om, at de barnevernsansatte skulle tro på henne. Dette handlet om å formidle detaljer fra flere hendelser der mor hadde utsatt henne for fysisk vold. Hun anså en detaljert fortelling som tegn på troverdighet, men som jeg kommer tilbake til, opplevde hun imidlertid at de ansatte ikke trodde på henne.

Marie: Når du forteller i detalj om alle de episodene fra da du har blitt slått og sånn, så er det, da synes jeg i hvert fall de skal tro på det.

Elisabeth fortalte om hvordan hun i møte med de barnevernsansatte, holdt fast på sin forklaring om hva som hadde skjedd. Dette så hun i motsetning til sin mor, som «endret forklaring fra det ene møtet til det andre». Elisabeth syntes det var rart at barnevernet likevel hørte mer på mor enn på henne. Hun ga slik uttrykk for en forståelse av at det å være konsistent i det hun fortalte var et tegn på sannhet.

Det hadde samtidig vært krevende å dra hjem og være alene med moren etter slike møter med barnevernet, der hun hadde holdt fast på hva mor gjorde.

Siv: Hvordan var det for deg etter sånne typer møter?

Elisabeth: Jeg hadde det jo ikke godt når vi kom hjem da. Jeg var redd, følte jeg liksom måtte snike meg vekk eller låse meg inne eller liste meg rundt på tå. Det var ikke noe god stemning da.

Aisha fortalte også om å være konsistent i sin fortelling. Hun hadde gjentatt og stått fast på å ikke ville hjem, i det første møtet med barnevernet. Samtidig hadde hun vært stresset, nervøs og veldig lei seg. Hun opplevde det som psykisk belastende å kontakte barnevernet selv, noe som bidro til at hun ikke hadde orden på hva hun sa. Slik hun så det, krevde imidlertid situasjonen en innsats og ferdigheter i form av å holde på historien og meningene sin.

Aisha: Jeg måtte liksom stå i den meningen jeg sa, hele tiden.

Siv: Ok. Kan du si litt mer om det?

Aisha: At jeg ikke ville tilbake til hjem. For det var det eneste som var, sånn, tankene gikk rundt og rundt at jeg vil ikke hjem. Så det var det jeg sa til nesten alle som kom til meg tror jeg.

Aisha fortalte også om hvordan hun hadde viste fram blåmerker etter slag og hvordan de hadde fungert som fysiske bevis for det hun fortalte. Slik Aisha så det, hadde blåmerkene vært avgjørende for at de barnevernsansatte hadde trodd på at far hadde slått henne. Hun var også den eneste av de jeg intervjuet som fortalte om erfaringer med barnevernsansatte som hadde trodd på det hun hadde fortalt i det første møtet.

Aisha: De så jo blåmerket, så selvfølgelig, de må jo tro.

Amalie fortalte, i likhet med Aisha, om hvordan hun hadde vist fram blåmerker når hun fortalte om fysisk vold fra adoptivfar. Først hadde hun vist blåmerker til en venninne, og så til en lærer. Læreren hadde meldt fra til barnevernet.

Blåmerkene fikk slik en funksjon som et bevis på vold. Amalie erfarte imidlertid ikke at blåmerkene ble tolket av de barnevernsansatte i samsvar med det hun selv fortalte at hadde skjedd.

Å ikke bli trodd på

Fem av de åtte ungdommene fortalte om å ha forventninger om at de barnevernsansatte skulle tro på dem i det første møtet, men at disse forventningene ikke ble innfridd. For ungdommene handlet det å bli trodd på om hvordan barnevernet reagerte på det de fortalte, men minst like viktig var hvilken forståelse barnevernets handlinger baserte seg på. Ungdommene fortalte om å ikke bli trodd på i de tilfellene barnevernsansatte hadde forstått ungdommenes situasjon annerledes enn dem selv, og så tilbudt tiltak etter de ansattes eller foreldrenes problemdefinisjon. Opplevelsen av at de barnevernsansatte ikke trodde på dem, hadde betydning for hva ungdommene gjorde videre og for hvordan de opplevde den videre kontakten med de ansatte.

Tina var en av ungdommene som opplevde at barnevernsansatte oppfattet hennes situasjon annerledes enn det hun selv gjorde. Tina mistriivdes sterkt i fosterhjemmet og følte seg gjentatte ganger krenket av fostermor. Hun formidlet dette til kontaktpersonen sin, men hun forsto Tinas ønske om å flytte som å ha fått «kalde føtter» fordi hun hadde blitt flyttet langt bort fra der hun hadde bodd tidligere. Tina fortalte at hun hadde måttet bo videre i fosterhjemmet. Senere i dette kapitlet utdyper jeg hvordan Tina da begynte å oppføre seg på måter som hun trodde ville tvinge fram en flytting.

Marie fortalte også om erfaringer med barnevernsansatte som ikke trodde på henne. For Marie handlet det om at de ansatte vurderte situasjon hennes som mindre alvorlig enn det hun selv gjorde. Marie fortalte om hvordan barnevernet hadde flyttet henne fra familien etter barnevernlovens paragraf 4-4. En flytting etter denne paragrafen er å anse som et frivillig hjelpetiltak, og mindre alvorlig enn flytting med tvang, jf. kapittel 2. En frivillig flytting stemte ikke med Maries forståelse av situasjonen sin. Når barnevernet kategoriserte Maries omsorgssituasjon til å ikke være alvorlig nok til å bruke tvang mot mor, opplevde hun det som at de ikke trodde på det hun fortalte.

Siv: Hva skulle hun gjort da, hun saksbehandleren for at, for at det skulle gått litt greiere når dere møttes?

Marie: Hun skulle ha trodd på meg, det er det første. Hun har jo alltid, altså jeg ble jo plassert etter paragraf 4-4. Det er jo liksom komme frivillig og det ikke er noe alvorlig. De har aldri trodd på meg og prøvd å sende meg hjem i alle år. Så sier jeg, ja bli slått i hel og låst inn på badet om natten. Kastet kniv etter. Det er ikke nok grunnlag? Nei, sier de. Det er ikke det.

I utdraget forteller Marie også om hvordan hennes kontaktperson gjentatte ganger prøvde å flytte henne hjem igjen til mor, mot Maries ønske. Ifølge Marie vurderte den ansatte at det ikke var grunnlag for å ha henne boende utenfor hjemmet, verken frivillig eller med tvang. Dette bidro også til Maries opplevelse at den barnevernsansatte ikke trodde på henne. Hun fortalte om hvordan disse hendelsene skapte konflikter mellom henne og hennes kontaktperson i barnevernet. Disse konfliktene medførte at Marie ikke fikk den hjelpen hun trengte, slik hun selv så det.

Marie: Jeg har jo aldri blitt trodd på. Jeg har fortsatt konflikter med barnevernstjenesten nesten den dag i dag.

Amalie fortalte også om hvordan de barnevernsansatte forståelse av familiens problemer, førte til en opplevelse av å ikke bli trodd på. Hun fortalte de ansatte om vold fra adoptivfar, men erfarte at de definerte problemet til å handle om familiekonflikter. Ifølge Amalie baserte denne forståelse seg på adoptivfars versjon av hva som hadde skjedd. Slik hun så det «manipulerte» adoptivfaren de ansatte. Dette handlet blant annet om hvordan han hadde forklart at Amalies blåmerker hadde kommet da han hadde måttet stoppe henne fordi hun hadde truet han med kniv. Amalie fortalte at barnevernet tilbydde henne og adoptivfar et sinnemestringskurs, og at de henviste familien til samtaler på familievernkontoret. Dette var tiltak som ikke passet med Amalies fortelling om hva adoptivfar hadde gjort mot henne.

Amalie: For det at, jeg reagerte veldig sterkt på det, at det føltes som at jeg ikke ble trodd. Og jeg og han [adoptivfar] da, vi ble tilbudt sånn sinnemestringskurs. Og, ja det

var veldig skuffende for meg. Jeg tenkte at jeg kommer og forteller at jeg blir slått og det jeg får tilbud om er sånn sinnemestringskurs liksom.

Foreldres versjon som definerende

Flere av ungdommene hadde erfaringer med at foreldrene hadde påvirket de barnevernsansattes forståelser av problemet. Noen av ungdommene fortalte samtidig om hvordan foreldrenes versjon om familiesituasjonen ble den gjeldende, noe som bidro til en opplevelse av at de barnevernsansatte ikke trodde på dem.

Amalie fortalte for eksempel om hvordan adoptivforeldrene skapte et glansbilde av seg selv som foreldre, i møte med barnevernet. Denne presentasjon stemte ikke med slik adoptivforeldrene var hjemme.

Amalie: Det er liksom også en sånn liten manipuleringsmåte tror jeg, i forhold til det at, at de [adoptivforeldrene] virker så hjelpsom. Altså de virker som, det høres ut som de prøver sitt aller aller beste. Så sa jeg at ja, men det er ikke de sitt aller beste. For jeg vet ikke, det liksom irriterer meg når barnevernet kommer og forteller ting som om de har kjent de, disse foreldrene hele livet. Men det er det jo ikke. Det var jeg som kjente dem, og jeg visste hvordan de var privat og hvordan de var ute. Altså, de spilte sånn glansbilde-ting altså, av hvordan de hadde oppdratt oss og masse sånne ting. Og jeg bare: ja men det stemmer ikke. Og da, når jeg da sitter der og prøver å få de to avslørt om at det er ikke sånn det er. Så er det veldig vondt at, å føle på det at jeg ikke blir hørt og jeg blir ikke, det er ingen som prøver en gang på å forstå meg.

Amalie fortalte om hvordan hun om og om igjen hadde prøvd å overbevise de barnevernsansatte om at adoptivforeldrene manipulerte og lurte dem til å tro på deres versjon av situasjonen i hjemmet. Hun ga uttrykk for å ha brukt flere måneder på å få de ansatte til å forstå hvordan adoptivforeldrene egentlig var. Dette opplevdes som en kamp, men slik hun så det var viktig å ikke gi opp.

Amalie: Det er veldig viktig for senere i livet og egentlig. At du vil, kan se tilbake og tenke at du jobbet hardt for å få det sånn som du følte var riktig.

Amalie følte at hun sto alene når hun skulle få fram sine erfaringer til de barnevernsansatte. Foreldrene hadde støtte i hverandre og sin advokat, mens hun måtte var den eneste som prøvde å få fram hennes versjon. I utdraget forteller Amalie om et møte mellom henne selv, barnevernet, adoptivforeldre og adoptivforeldrenes advokat.

Amalie: Så jeg syntes det var veldig vondt, og at jeg satt der med kanskje sånn seks andre voksne og ikke ble tatt seriøst. Det var helt forferdelig. I tillegg til det så hadde de [adoptivforeldre] med seg advokat. Og noe jeg er ganske stolt av i dag, fordi jeg, jeg klarte å sitte der med sånn seks andre voksne, uten advokat eller uten å ha noen å snakke for meg da.

Amalie fortalte samtidig om hvordan hun var redd for å fortelle at adoptivfar utsatte henne for seksuelle overgrep til de barnevernsansatte. Dette fordi han kunne overbevise de barnevernsansatte om at hun løy. Slik jeg tolker Amalie, så viser hun med dette til en forståelse av voksne som noen som lettere blir oppfattet som troverdige enn barn og unge, og som noen som kan endre barnevernsansattes forståelse av det barn eller ungdom forteller. Frykten for at de ansatte ikke kom til å tro på henne, påvirket slik hva Amalie valgte å fortelle og ikke fortelle i den første kontakten med barnevernet.

Marie fortalte også om erfaringer med barnevernsansatte som ikke trodde på henne, og hvordan dette hang sammen med de ansattes vektlegging av mors side av historien. Slik Marie så det, burde hennes egen fortelling om hvordan hun hadde det og hennes mening om at hun ikke kunne bo hjemme, være nok for barnevernet. Hun protesterte mot at barnevernet lot mor få fortelle sin side av historien, fordi hun uansett kom til å lyve om situasjonen.

Siv: Var det noen andre ting som gjorde at du fikk den opplevelsen av å ikke bli trodd?

Marie: Nei, jeg vet ikke. De, altså siden jeg ikke var myndig så gikk de sikkert ut for å ringe til mamma, hjem liksom. Så jeg føler liksom, hvorfor høre hennes side av historien når det er jeg som kommer hit og anmelder meg frivillig og sier at jeg kan ikke bo hjemme lenger [Marie er på gråten, stemmen sprekker]. Hvorfor høre saken fra hennes side når jeg vet at hun er den største løgneren jeg har møtt noensinne?

Live fortalte også om å ikke bli trodd på av barnevernsansatte, og om hvordan mor hadde hatt stor innflytelse på det som hadde skjedd i den første kontakten med barnevernet. Barnevernet hadde flyttet Live, men dette var begrunnet med at mor ikke ville ha henne hjemme. Slik Live så det, var det mors ønsker som styrte hva barnevernet gjorde, og ikke Lives fortellinger om hvordan hun hadde det. Det var dermed begrunnelsen for tiltaket som hadde betydning for hennes opplevelse av å ikke bli trodd. Live fortalte om hvordan hun aldri hadde opplevd seg trodd på av de ansatte i barnevernet, noe som hadde ført til svært lite kontakt mellom henne og tjenesten.

Elisabeth fortalte, i likhet med Amalie, om hvordan foreldrene endret seg i møtene med barnevernet.

Elisabeth: Hun skjerpet seg veldig på de møtene. Hun var jo ikke den mammaen på møtene som jeg møtte hjemme.

Samtidig hadde hun erfaringer med at moren fikk stor innflytelse på barnevernets forståelse av familiesituasjonen og på hva tjenesten gjorde. Slik Elisabeth så det spilte barnevernet på lag med moren, og mot Elisabeth.

Elisabeth: I mitt tilfelle så var det mer at de stolte blindt på hva foreldrene mine sa, og gikk ut ifra det og handlet ut ifra det.

Elisabeth fortalte om hvordan hun senere i livet hadde fått lese sakspapirene sine, og hvordan det også i disse tekstene var mors perspektiv som var det definerende.

Elisabeth: Så står det jo blant annet at Elisabeth følger ikke avtaler, hun gjør som hun vil, hun kommer ikke hjem til avtalt tid, sånn og sånn. Og så står det jo også noe om vold fra mor, sånne ting. Og så står det ingenting om at det ikke er greit, eller hvordan de skal få bort det. Bare at hva de skal gjøre for å, eller at jeg må gjøre ting annerledes, eller at jeg må begynne å følge avtaler. At jeg må gjøre sånn og sånn.

Ungdom om sannhet og løgn

I sammenheng med egne opplevelser av å ikke bli trodd på, tok også noen av ungdommene opp temaet løgn. En antakelse flere av ungdommene (Aisha, Marie, Live, Amalie) delte var at barn som lyver til barnevernet alltid lyver av en grunn.

I det følgende utdraget snakker Aisha om sine tanker om barn som lyver til barnevernet.

Aisha: Det er en grunn til at de sier usant, ikke sant. For de vil være her [hos barnevernet] og vil ikke hjem.

Live ga, i likhet med Aisha, uttrykk for en forståelse av at det ligger noe mer under dersom barn lyver.

Siv: Du sa noen ting om at barn og unge, selv om de lyver, så vil det alltid være noe mer der. Kunne du sagt noe om det? Går det an å si noe mer om det?

Live: Vi lærer jo som barn at det å lyve ikke er bra. Og barn er veldig ærlige, barn og fulle folk. Og gamle for den saks skyld. Tro meg [Siv ler]. Jeg har jobbet på eldresenter og de er ærlig av seg. Så vi sitter med den redselen å lyve, for da får vi kjeft. Men om et barn lyver, velger å lyve om noe så alvorlig, så ligger det alltid noe bak det. Det er ikke alle barn som klarer å kommunisere bra nok. Alle barn vet ikke hvordan de skal få fram det som er sant da. Så kan det jo hende de overdriver veldig, til det blir en løgn, men det ligger alltid noe i bunnen for den overdrivelsen, for den løgneren. Det er ikke sånn at barn plutselig finner på at du, jeg skal lyve om at stefar slår meg. Det er alltid noe som ligger i bakgrunnen. Det er en redsel, det er ting som foregår. Så om barn kanskje har løyet mer, eller overdrevet mer enn hva som er sannheten, så må du ta det på alvor. For når barn sier ifra, da er det noe galt. Sånn er det bare. Det er liksom, for meg så er det logisk.

Marie ga også uttrykk for en forståelse av barn som noen som ikke lyver og av barn som mer troverdige enn voksne. Flere av ungdommene protesterte også mot det de anså som forståelser av barn og unge som noen som lyver for å få hjelp de egentlig ikke trenger.

Samtidig var det noen av ungdommene som kjente til andre ungdommer som hadde løyet for å få barnevernstiltak de egentlig ikke trengte. Marie fortalte for eksempel om en bekjent som hadde løyet for å få flytte på institusjon, men der Marie mente hjemmesituasjonen ikke tilsa at dette var nødvendig. Hun vurderte dette som problematisk fordi barnevernet har begrenset med ressurser, ressurser de må bruke på de barn og unge som faktisk trenger det.

Marie: Det er litt trist at sånne som mistrives hjemme, som ikke har noen alvorlige problemer egentlig, dytter, presser seg inn på systemet når det er mange andre som faktisk trenger den hjelpen. De har jo ikke ubegrenset med plasser heller.

Amalie ga uttrykk for noe av det samme som Marie. Hun skilte mellom ungdom som lyver, og ungdom som snakker sant og faktisk trenger hjelp.

Amalie: Noen forteller masse dritt de ikke har opplevd liksom, bare for å slippe unna. Altså, de er vanskelige ungdommer på en måte. Men, så kommer det noen nye da som faktisk har opplevd noe og da er det veldig vondt for de å på en måte, bli møtt med at, at de ikke blir trodd på.

Arbeidet ungdommene gjorde for å framstå troverdige, forstår jeg som delvis et arbeid for å bevise at de ikke tilhørte kategorien «ungdom som lyver», men isteden med et reelt behov for hjelp. Dette temaet følger jeg ytterligere opp i kapittel 10.

7.3.5 Å vise det vanskelige til barnevernet gjennom atferd

Til nå i kapittelet har jeg vist hvordan ungdommene gjorde et arbeid for å få hjelp gjennom å fortelle om sin situasjon til barnevernsansatte. Noen av ungdommene fortalte imidlertid til meg om hvordan de hadde endret atferd og hadde brukte denne for å formidle hvordan de hadde det. De forventet at noen i omgivelsene ville reagere på deres væremåter og gi beskjed videre til barnevernet, som så måtte reagere. Ungdommene hadde slik en kunnskap om hvordan enkelte handlinger var ansett som problematferd, som kunne skape reaksjoner. Ungdommene framstilte det å bruke problematferd som bevisste handlinger, handlinger de gjorde når det å fortelle ikke nådde fram.

Tina var en av dem som fortalte om hvordan hun hadde endret væremåte for å vise de barnevernsansatte at hun mistriivdes i fosterhjemmet. Hun hadde først prøvd å gi beskjed via e-post og telefon om hvordan hun hadde det, og om ønsket om å få flytte. Tina fortalte om et intensivt arbeid for å få barnevernet til å forstå hvordan hun hadde det. Hun omtalte denne kontakten med barnevernet som «å kjempe».

Tina: Jeg sendte mail etter mail etter mail. Og det var ene klagen etter den andre og jeg skrev liksom akkurat som, hva skal jeg si, en liten novelle, nesten hver dag, om hvordan jeg hadde det.

Å fortelle og skrive om hvordan hun hadde det, ga ikke det resultatet Tina trengte. Hun begynte derfor å oppføre seg på måter hun forventet kom til å tvinge fram en reaksjon fra barnevernet. Tina hadde alltid vært det hun kalte «lille frøken perfekt», men i fosterhjemmet prøvde hun å røyke, snuse, drikke alkohol og å rømme for å være med eldre gutter. Tina oppførte seg på måter hun ikke kjente seg igjen i, men som hun håpet ville bidra til å endre situasjonen hennes til det bedre.

Tina fortalte i intervjuet om en konkret hendelse hvor hun hadde brukte atferd for å formidle hvor vanskelig hun hadde det. Ifølge Tina ville hun skremme fosterforeldrene ved å stikke av med noen eldre gutter, late som hun hadde sex med dem og late som hun drakk og røykte. Fosterforeldrene hadde på bakgrunn av denne hendelsen tatt kontakt med barnevernet. Kontaktpersonen der hadde imidlertid ikke ansett denne måten å gå fram på som akseptabel, og Tina måtte fortsette å bo i fosterhjemmet.

Tina: Og hun bare, Tina dette her er ikke måten. Jeg bare, men du forstår jo ikke hvor forferdelig jeg har det. Jeg må prøve alt. Hun bare ja, men dette går ikke.

Tina fortalte om hvordan hun etter denne beskjeden fra kontaktpersonen sin, ga opp å få det bedre, begynte å kutte seg selv og fikk selvmordstanker.

Marie ga også uttrykk for en antakelse om at uønsket atferd var en måte å skape reaksjoner hos barnevernsansatte på, og slik få mer hjelp.

Marie: Jeg sa til hun, i møtet med NAV og [navn på barnevernsansatt] tilstede, at hvis jeg hadde tatt mindre riktige valg i livet, kanskje jeg kunne fått mer omsorg. For de får jo omsorg 24 timer, de får jo dekket leilighet, de får mat hele tiden. Altså, de har jo barnevernsarbeidere, eller hva de kalles, hjemme hos de, som bor der hele tiden og.

Siv: Hvem er det? Hvem er det som har det?

Marie: Nei, det er ungdommer som har det, som har gjort mye dritt siden de kom inn i barnevernet. Hvis jeg hadde tatt mindre rette valg i livet, så hadde jeg fått omsorg. Jeg hadde ikke endt opp sånn. Så jeg synes heller de skal ta mer vare på de som faktisk velger å gjøre noe med livet.

Marie viste i likhet med Tina til en kunnskap om at å gjøre «mye dritt» kunne utløse hjelp fra barnevernet. Marie endret imidlertid ikke sin væremåte slik Tina gjorde.

Aisha viste til en liknende forståelse av ungdom, at ungdom som oppførte seg dårlig var de som fikk oppmerksomhet og hjelp fra barnevernet. Hun plasserte seg selv i kategorien snill. Samtidig opplevde hun ikke å få den hjelpen hun trengte fra barnevernet, verken praktisk eller emosjonelt.

Aisha: Jeg var en som hørte på alt barnevernet sa og, var veldig snill og gikk på skolen, gjorde ingenting mot dem. Det var liksom..de trodde at jeg har, hadde det bra. Men egentlig, inni meg hadde jeg det ikke bra.

Aisha opplevde de barnevernsansatte som kun opptatt av noen utvalgte praktiske oppgaver, og ikke hva hun selv mente å trenge av hjelp.

Aisha: De kunne ha spurt meg: hvordan har du det, hva trenger du hjelp til, for eksempel. Målet for dem var at jeg skulle gå på skole, finne leilighet og de tenkte ikke på meg da. De tenkte på de praktiske tingene.

I utdraget ansvarliggjør Aisha de barnevernsansatte ved å hevde at det er de ansatte som skal finne ut av hvordan hun har det, uavhengig av hva hun sier eller gjør. Dette kan forstås som en protest mot praksiser der de «snille»

ungdommene, de som ikke lager problemer, ikke får samme mengde hjelp som de som opptrer mer utfordrende.

7.3.6 Avhengig av barnevernet

Flere av ungdommene fortalte om hvordan de ikke så andre løsninger enn å kontakte barnevernet, og at de var avhengig av barnevernets hjelp. Ane var en av disse ungdommene. Hun fortalte om flere negative erfaringer fra kontakten med barnevernet, men at hun likevel ville søkt barnevernet om hjelp på nytt om hun skulle valgt igjen. Slik Ane så det, ville ikke hun eller søsknene klart seg uten barnevernets hjelp.

Ane: For de har jo vært greie å ha, vi hadde jo ikke klart oss uten.

Marie var også en av ungdommene som fortalte om dårlige erfaringer fra kontakten med barnevernet. Slik hun så det hadde hun likevel ikke hatt noe annet valg enn å gå til barnevernet, etter drapstrusler fra mor. Til tross for dårlige erfaringer med å kontakte barnevernstjenesten ville hun derfor gjort det igjen.

Siv: Hvis du tenker tilbake nå da, ville du tatt kontakt med barnevernstjenesten igjen tror du? Når du ser tilbake på det nå?

Marie: Jeg ville nok ha gjort det. Altså, hvis jeg hadde fortsatt, hvis jeg hadde vært i samme situasjon nå, og vært i samme alderen.

Elisabeth gav også uttrykk for å ikke ha hatt andre valg enn å kontakte barnevernet etter at moren hadde kastet henne ut. Slik hun så det hadde barnevernet reddet henne, ved å flytte henne i fosterhjem.

Elisabeth: Jeg tenkte bare at det var det jeg måtte gjøre, for jeg hadde ikke noe annet valg, og da, var det egentlig bare det jeg tenkte.

Amalie hadde, i likhet med Elisabeth og Ane, både gode og dårlige erfaringer med barnevernet. Likevel så hun barnevernet som noen som hadde reddet livet hennes.

Amalie: Men jeg er veldig takknemlig for at jeg tok kontakt. Fordi at, hadde jeg fortsatt bodd i det hjemmet så hadde jeg vært syk, jeg hadde ikke.. Jeg vurderte å ta selvmord mange ganger. Jeg prøvde å ta selvmord mange ganger, mens jeg bodde i det hjemmet. Og tenk da hvis jeg ikke hadde tatt kontakt.

Tina så også på barnevernet som noen som hadde reddet livet hennes. Hun omtalte sin kontaktperson som en mor nummer to.

Tine: Altså, kort fortalt, de har faktisk reddet livet mitt. For det at de hørte på meg når jeg hadde vondt. De har støttet meg, de har hjulpet meg både økonomisk, psykisk og fysisk. De har liksom alltid vært der.

7.4 «Når jeg ble 18 så tenkte de at nå er jeg blitt voksen, nå kan jeg gjøre alt selv»

Flere av ungdommene fortalte om hvordan det å fylle 18 år, virket inn på deres kontakt med barnevernet. To av ungdommene jeg intervjuet nærmet seg 18 år da de kom i kontakt med barnevernet for første gang. I tillegg var det to av ungdommene som ble 18 år i løpet av den tiden de var i kontakt med barnevernet. Disse ungdommene fortalte om hvordan de erfarte det å nærme seg 18 år og det å fylle 18 år, som av stor betydning for hvordan barnevernet forholdt seg til dem. Noen av ungdommene erfarte at de barnevernsansatte stilte nye forventninger til dem. Andre fortalte om hvordan det å fylle 18 år, medførte en kontakt med NAV. Å gå fra 17 til 18 år, utløste slik ungdommene erfarte det, både nye forventninger og en reduksjon i barnevernets innsats. Slik ungdommene så det, var dette noe som skjedde uten rom for deres innflytelse.

Aisha var 17 år da hun tok kontakt med barnevernsvakten. De flyttet henne på institusjon samme kveld. Aisha fortalte om hvordan forventningene og kravene til henne økte når hun nærmet seg 18 år. Dette handlet om å komme seg til skolen på egen hånd (tidligere hadde de institusjonsansatte kjørt henne), og om å begynne å lete etter et eget sted å bo. Hun hadde protestert mot disse endringene fordi det ville gjøre hverdagen hennes vanskeligere og fordi hun ikke var klar for å flytte for seg selv. I det følgende utdraget protesterer Aisha mot en slik forhåndsdefinert oppfatning av alder.

Aisha: Når jeg ble 18, så tenkte de nå er jeg blitt voksen, nå kan jeg gjøre alt selv. Men det er jo helt feil. På en dag kan jeg ikke bli voksen.

Aisha fortalte også om hvordan det å fylle 18 år, innebar en forventning fra barnevernet om at hun skulle opprette kontakt med NAV. I det følgende utdraget protesterer Aisha også på dette. Slik hun så det var hun ikke automatisk en NAV-klient kun fordi hun hadde fått hjelp fra barnevernet.

Aisha: De [barnevernet] flyttet meg til NAV. Jeg er ikke NAV-klient egentlig. De burde ha hjulpet meg. Og så, NAV hjelper ikke studenter, de hjelper ikke de som går på høyskole, for de vil at jeg skal jobbe.

Aisha mente at hun trengte en annen hjelp enn det NAV kunne tilby. Hun ønsket å fullføre høyere utdanning, men NAV ga ikke økonomisk støtte til studenter. Aisha fortalt om hvordan NAV presset henne til å finne en jobb ved siden av studiet. Et slikt krav gjorde det imidlertid umulig for Aisha å studere. Hun fortalte om hvordan hun ikke kunne klare å ha en jobb ved siden av studiene på grunn av språkvansker og på grunn av migrene, som kom om hun stresset. Aisha så utdanning i sammenheng med hennes muligheter i framtiden. Dersom hun fikk fullføre studiene, kunne hun også klare seg selv økonomisk i framtiden. Uten utdanning ville hun kunne trenge økonomisk hjelp hele livet. Aisha hadde valgt å ta opp lån i lånekassen, samt å låne penger fra sitt private nettverk, for å kunne fortsette studiene.

Marie fortalte også om hvordan barnevernet satt henne i kontakt med NAV den dagen hun fylte 18 år. Hun hadde vært under barnevernets omsorg siden hun var 15 år og hadde ettervern fra barnevernet, i tillegg til oppfølging fra NAV. Marie syntes det var vanskelig å få den hjelpen hun trengte fra NAV. Hun fortalte i likhet med Aisha om å ikke få økonomisk støtte fordi hun gikk på videregående skole, og om hvordan hun derfor var avhengig av hjelp fra bekjente for å klare seg. Marie hadde ambisjoner for framtiden, men følte seg hindret av NAV.

Marie: Jeg vil jo utdanne meg. Jeg er en framtidig arbeidskraft, jeg vil noe med livet mitt. Så sier hun [NAV-ansatt] ja, de [andre barnevernsbarn] angrer på at de ikke gikk på skole. Ja, men hvordan kan jeg fokusere på skole når jeg ikke får penger. Så du sier

på en indirekte måte at hvis jeg slutter på skole, så får jeg mat og tak over hodet. Ja, sier hun. Og så sitter saksbehandleren [barnevern] min der, ja sånn er det da. Så sa jeg: ja er det noe barnevernet kan gjøre for å, siden NAV ikke gir meg støtte, er det noe dere kan gjøre. Nei, det kunne hun ikke.

Marie fortalte om hvordan hun prøvde å få støtte fra sin kontaktperson i barnevernet i et møte med NAV. Slik hun erfarte det, valgte den barnevernsansatte å ikke involvere seg når det gjaldt økonomi. Marie aksepterte ikke denne mangelen på hjelp fra barnevernet og hadde protestert flere ganger. Hun fortalte om hvordan hun gjentatte ganger kranglet med sin kontaktperson i barnevernet, ba om å få bytte kontaktperson, samt ba om å få snakke med barnevernslederen. Under intervjuet leste Marie opp en tekstmelding fra barnevernslederen, hvor han ba henne om å endre måten hun snakket med dem på om hun skulle fortsette å være i kontakt med barnevernstjenesten. Marie protesterte mot dette og påpekte sin rett til ettervern, uavhengig av hvordan hun oppførte seg.

Vegard fortalte også om å ha fått ettervern fra barnevernet da han ble 18 år.

Siv: Har du merket noe forskjell fra før du var 18 og etter 18?

Vegard: Ja, jeg har jo nesten hatt ingen kontakt. Nesten, egentlig, ingen kontakt med barnevernet etter at jeg ble 18.

Vegard så reduksjonen i kontakten med barnevernet i sammenheng med at han nå var blitt 18 år og at vedtaket om omsorgsovertakelse derfor ikke lenger gjaldt. Den tidligere kontakten med hans kontaktperson i barnevernet, hadde handlet mye om dette vedtaket. Slik Vegard så det hadde vedtaket om omsorgsovertakelse styrt hyppigheten og innholdet i hans kontakt med kontaktpersonen i barnevernet, og dette grunnlaget for kontakt var ikke lenger til stede.

7.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg sett på hva ungdom gjorde når de hadde det vanskelig hjemme, hva de tenkte og følte om det som skjedde og hvem som hadde betydning for deres møte med barnevernet. Sagt med andre ord, jeg har

undersøkt barnevernet sett fra ungdoms ståsted og med utgangspunkt i deres arbeid og arbeidskunnskap.

Flere av ungdommene fortalte om betydningsfulle hendelser fra tiden før de kom i kontakt med barnevernet. For nesten alle hadde det vært en lang og krevende prosess før de kom i kontakt med tjenesten, en prosess som hadde involvert ulike aktører, som for eksempel venninner, lærere, helsesykepleiere og PP-tjenesten. Ungdommenes arbeid for å få hjelp var dermed en lengre prosess og noe som involverte flere aktører.

Veien fram til barnevernstjenesten gikk for flere av ungdommene via en lærer, men for noen stoppet det opp med læreren. Slik disse ungdommene erfarte det hadde relasjonen til læreren betydning for om de hadde kunnet fortelle, og for om læreren tolket deres væremåter som uttrykk for å ha det vanskelig eller ikke. Ungdommene som fortalte om en dårlig relasjon til læreren sin, og som erfarte at læreren ikke reagerte på deres væremåter, fortalte også om å ha forblitt i en vanskelig hjemmesituasjon lenger enn de selv tenkte hadde vært nødvendig. Slik disse ungdommene så det, var deres eneste valg å kontakte barnevernet selv. I kapittel 9 drøfter jeg ungdommenes erfaringer fra tiden før barnevernets involvering, og da i lys av intervjuene med de barnevernsansatte og sentrale politiske styringstekster.

Flere av ungdommene fortalte om hvordan deres kunnskap om barnevernet hadde betydning for hva de forventet, og hvordan de opplevde det første møtet med tjenesten. Ungdommene fortalte om et arbeid med å tilpasse sin fortelling, å gå fram på måter de anså som tegn på troverdighet, og å oppføre seg på måter de forventet ville skape reaksjoner, for slik å få hjelp. Det gikk igjen i flere av intervjuene, hvordan ungdommene vektla hendelser med fysisk vold fra foreldre og utelot andre hendelser. De utelatte hendelsene kunne være hendelser som hadde vært verre, slik ungdommen selv så det. Ungdommen hadde kunnskap om, og forventninger til, at fortellinger om fysisk vold ville utløse reaksjoner fra de barnevernsansatte. Samtidig ga flere av ungdommene uttrykk for å være uenig i å tillegge fysisk vold en høyere alvorlighetsgrad, og at denne formen for vold skulle gi mer omfattende reaksjoner, enn andre former for omsorgssvikt. I

kapittel 10 drøfter jeg hvordan forståelser av meldinger og av barnevernets ansvar, kan bidra til å forstå deler av ungdommenes erfaringer.

Noen av ungdommene tematiserte hva det betydde å fylle 18 år, mens de var i kontakt med barnevernet. Flere opplevde en forventning om å være selvstendig og om å opprette kontakt med NAV, endringer de selv hadde hatt lite innflytelse over. I kapittel 11 drøfter jeg hvordan dette, og ungdommenes andre erfaringer, kan sees som uttrykk for noen bestemte oppfatninger av ungdom.

8 Barnevernsansattes arbeid med meldinger

8.1 Innledning

Dette kapitlet baserer seg utelukkende på intervjuene med de barnevernsansatte. Jeg forstår de barnevernsansatte som en del av det Lipsky (1980) omtaler som bakkebyråkratiet. Det er de som skal iverksette de politiske målsettingene for barnevernet, og det er deres handlinger og vurderinger som utgjør den velferdspolitiske praksisen. Å undersøke hva de barnevernsansatte var opptatt av i arbeidet med meldinger, og i møte med ungdom som selv tok kontakt, kan bidra til å utvide forståelsen av hva som kan ha virket inn på ungdommenes erfaringer i møte med barnevernet.

I likhet med forrige kapittel tar jeg også her utgangspunkt i Smiths (2005) begreper *arbeid* og *arbeidskunnskap*. Med utgangspunkt i disse begrepene undersøker jeg avhandlingens forskningsspørsmål nummer 4 og 5. Disse spørsmålene retter seg mot hvordan de barnevernsansatte jobbet med meldinger og hvilke erfaringer de hadde med ungdom som selv tok kontakt. Kapitlet består i stor grad av utdrag fra intervjuene.

8.2 Et arbeid før meldingene

8.2.1 Informasjon om barnevernet til offentlig ansatte

Flere barnevernsansatte fortalte om et arbeid med å drøfte, gi råd og lære opp ansatte i andre offentlige tjenester om hva de skulle melde fra om, og hvordan. Dette arbeidet var spesielt rettet mot lærere og barnehageansatte.

Berit fortalte om hvordan de kurset ansatte i skoler og barnehager, om hvordan fange opp tegn på omsorgssvikt, og om hvordan melde til barnevernet. Hun fortalte i denne sammenhengen om en satsing i kommunen knyttet til tidlig innsats.⁷²

Berit: Og så har vi hatt en del prosjekter i kommunen der, der vi har jobbet med tidlig intervensjon mot barn og fange opp signaler da, i forhold til omsorgssvikt. Jobbet

⁷² Tidlig innsats er et politisk satsingsområde, blant annet innenfor barnevernet, se kapittel 3.

masse med barnehager, skoler. Jeg har vært med i et sånn pilotprosjekt i forhold til et sånt, kursing, som har pågått over et helt år. Der vi kurser barnehager og skoler på hvordan fange opp signaler i forhold til omsorgssvikt, og hvordan melde og gjøre disse tingene her. Og klart at vi ser jo en økning, uten tvil sant.

Hun fortalte også om hvordan de barnevernsansatte var opptatt av å gi informasjon til ansatte i barnehager og skoler for å gjøre barnevernet mer tilgjengelig.

Berit: Gir informasjon til barnehagene og skolene som er tett på ungdommene, sant, at dere kan ringe det og det nummeret. Da er vi, da når dere oss med en gang. For vi er jo ikke lett å nå via mail eller på telefon. Det er nesten helt umulig å få tak i oss, for vi er jo så mye opptatt sant. Den når de oss på. Den har alle, politiet og alle, ja. Den har de som, instansene i kommunen, for å si det sånn.

Turid, fra en annen barnevernstjeneste, fortalte også om et arbeid med å informere og lære opp eksterne samarbeidspartnere. Hun anså dette som en del av barnevernets meldingsarbeid. Et arbeid som hadde som målsetting å få flere meldinger om de yngste barna.

Turid: Det er også mottak sin oppgave, det med å reise rundt, snakke med samarbeidspartnere, ha en tett dialog med de. Vi reiser og har foredrag for de, litt ut ifra hva de ønsker seg. Men overskriftene handler om arbeid med meldinger og hvordan kartlegge barn i risiko. Og det er en jo kjempeviktig, kjempeviktig del av vårt meldingsarbeid. Dette med å sikre oss de riktige meldingene, tidsnok. For vi, som de fleste andre, har jo en altfor lav, vi har en altfor høy aldersrate på når barn kommer inn til oss. Vi skulle ønske oss at andelen, 0 til 5 særlig, 0 til 4, hadde vært større. Det gjelder jo barnevernet i hele Norge, ikke sant.

Terese, fra en tredje barnevernstjeneste, vektla også tidlig innsats. Hun ønsket flere meldinger om de yngste barna og dette var styrende for hvem de valgte å informere om tjenesten.

Terese: Vi har akkurat fordelt oss i forhold til barnehagene, at vi må mer inn, enda tidligere enn barneskolene også. At vi ønsker å ha faste møtepunkter med de barnehageansatte, hvor vi kan veilede og informere og saker kan drøftes anonymt.

Tidlig innsats, forstått som en innsats fra barnevernet tidlig i barnets liv, var slik et gjentakende tema. De barnevernsansatte gjorde et arbeid for å komme tidlig inn gjennom å informere de som traff disse barna, altså barnehageansatte, om hva de skulle se etter og hvordan komme i kontakt med barnevernet.

Ansatte i et av gruppeintervjuene fortalte om et arbeid med å drøfte konkrete anonyme saker med innringere som var usikre på om de skulle sende melding eller ikke. Enkelte av disse drøftingene resulterte i melding av sak til barnevernet.

Eline: Og der er jo mange, eller en del drøftinger av saker. Det kan være foreldre som ringer eller.

Line: Skule.

Eline: Som drøfter. Helsesøster. Så jeg vet ikke hvor, det er nå i hvert fall noen hver dag som kommer på telefonen sånn. Av større eller mindre.

Gunnar: Det varierer veldig. Det kan være alt fra ingenting til en ti, tolv telefoner i løpet av dagen. Men på langt nær alle av de telefonen resulterer jo i en formell melding.

I denne sammenhengen fortalte Lise om en lærer som hadde ringt for å drøfte en anonym sak. Hun hadde vurdert denne henvendelsen til åpenbart å ikke gi grunnlag for en melding. Denne type henvendelser registrerte de ansatte ikke noe sted.

Lise: Noen ganger er det kanskje for, altså en bør vente litt for å melde, [ikke] sant. Noen ganger er det sånn tydelig at råder de til å melde, men andre ting er det for.. For eksempel, det var en som ringte, en lærer, og da hadde hun hørt gjennom andre og tredje person at det var en av elevene som hadde med seg en tollekniv ut. Altså, helt alvorlig, altså, ja. Sant, at du kan få den og. Hvor hun ville gjerne drøfte det, for hun syntes det var vel tynt. Ja, hva gjorde han med den kniven da, truet han? Nei, var ikke truet, men han hadde hatt den med seg. Gutter på 15 år har jo tollekniv uten at de kommer i barnevernet, sant.

Jeg forstår de barnevernsansattes arbeid med å informere, drøfte og gi råd til eksterne samarbeidspartnere som en måte å påvirke hvilke meldinger, og type

saker, barnevernet fikk. Dette arbeidet fungerte dermed som en slags siling av henvendelser, før meldingene var sendt. Spesielt meldinger om de minste barna var noe de ansatte ønsket flere av og vektla i sitt utadrettede arbeid.

8.2.2 «Det er ikke noe vi har gjort her» - å informere om barnevernet til barn og ungdom

Det var ikke noen av barnevernstjenestene som informerte om barnevernet, og om meldinger, direkte til barn og unge.

Turid fortalte at Bufetat hadde utarbeidet et informasjonsmateriale om barnevernet rettet mot barn som de kunne bruke.⁷³ Hun var imidlertid bekymret for at denne type informasjon direkte til barn og unge ville skape frykt blant foreldre, og valgte derfor å ikke anvende det. Hun trakk også fram hvordan tid spilte inn på muligheten til å informere elever. De hadde mange skoler innenfor sitt område og ville ikke rukket å informere i alle klasser.

Turid: Bufetat har et program som de kjører for 5.klasse, det der Alex og Sara forteller. Jeg vet ikke om du kjenner til det?

Siv: Nei

Turid: Som er et litt sånn pedagogisk opplegg som barnevernstjenesten kan ha inn i 5. klasser. Men, vi er litt usikre på om det er liksom egnet i våre, på våre skoler. Om det skaper mer frykt blant foreldre, at de hører at barnevernet kommer inn og snakker med unge, eller om det er tillitsskapende. Det er vi faktisk litt usikre på.

Terese, fra en annen barnevernstjeneste, fortalte også at de ikke informerte barn og unge om barnevernet. Deres arbeid med å informere var rettet mot foreldre, lærere og barnehageansatte. Hun ga samtidig uttrykk for at de som barnevernsansatte burde ha informert barn og unge om barnevernet. For Terese var det en avstand mellom det hun mente var det rette å gjøre og hennes faktiske praksis.

⁷³ Alex og Sara er to filmer og en håndbok som er utviklet av Bufdir for at de som jobber i den kommunale barneverntjenesten skal ha et verktøy dersom de skal forteller barn og unge i grunnskolen om barnevernet (Bufdir, 2011).

Terese: Mange [barn og unge] vet ikke hva barnevernstjenesten gjør, hvem barnevernstjenesten er. Jeg tenker vi har et stykke å gå i forhold til å vise oss fram og informere om hvem vi er og hva vi gjør, som en del av det forebyggende arbeidet. Spesielt litt større barn da. For et barnehagebarn vil aldri dukke opp på barnevernstjenesten og melde selv. Det er jo snakk om ungdommer. Og ja, at vi er mer synlig og snakker om hva vi gjør og hvorfor vi gjør og hva vi kan hjelpe med og. Fordi mange barn og unge mangler informasjon om hvem vi er, og hva vi gjør og vet ikke hvor de skal henvende seg hvis det er noe, og mange vet ikke hva som er riktig og galt heller. Altså, mange går med den tanken at det ikke er så ille det de opplever. Det er ikke ille nok. Og da tenker jeg vi har en jobb å gjøre i forhold til å informere om, ja, hva er vold, hvor går grensen for hva som er lov og ikke lov.

Siv: Hva gjør barnevernstjenesten her, for å informere barn og unge?

Terese: Vi er jo på foreldremøter hvert år, sånn de nye. Foreldremøter både på barneskolen og ungdomsskolen.

Samtidig som flere barnevernsansatte fortalte at de ikke informerte om barnevernet direkte til barn og unge, var det noen som hadde erfaringer med at ungdom hadde fått kunnskap om barnevernet på andre måter.

Berit: Da starter vi samtalen med å si hvem vi er og hvor vi kommer fra og hva barnevernet er, sant. Og der da, denne saksbehandleren hadde sagt til, det var en jente dette barnet, vet du hva barnevernet er? Ja hadde jenten sagt. Åja, hvordan? Og så sa hun: det er de som skal hjelpe barn som ikke har det så godt og sånn og sånn og sånn og sånn og sånn og sånn. Så sier hun saksbehandleren: åja hvor, hvem som har fortalt deg dette, eller hvordan, hvor har du lært dette fra? Nei, det vet jeg for det henger et oppslag på skolen som står hvem barnevernet er og hvordan du kan kontakte de. Og det vet jeg at det gjør på noen av skolene, så henger det en sånn, et sånn informasjonsskriv. Det er jo markedsføring, så ja. Og det er det flere av disse barna, eller saksbehandlere som har kommet tilbake og sagt at de har sett dette oppslaget som henger. Jeg har ikke sett et oppslag. Jeg vet ikke hvordan det ser ut selv en gang.

Berit fortalte samtidig om erfaringer der barn og unges mangel på kunnskap om barnevernet, var en av årsakene til at de ikke kom i kontakt med dem når de trengte det.

Berit: Og når vi da spør, hva er det som gjør at du ikke har kommet til oss eller hva er det som gjør at du ikke har fortalt dette til noen, så er det jo tillitten til foreldre eller tausheten som de har blitt truet med. Eller, eller at det er vanskelig å komme, vanskelig å nå oss. De er usikre på hvordan de, hva som vil skje, sant. Altså det, ja, det er flere ulike svar når vi stiller de spørsmålene der.

De barnevernsansatte informerte ikke om barnevernet direkte til *alle* barn og unge, men det var flere som informerte det enkelte barn om tjenesten når han eller hun først var kommet i kontakt med dem.

8.3 Vurdering av meldinger

8.3.1 En meldingsfase

Alle barnevernstjenestene var delt inn i grupper, hvor hver gruppe hadde ansvar for spesifikke oppgaver. Akkurat hvilke gruppeinndelinger de ulike barnevernstjenestene hadde varierte, men et fellestrekk var at inndelingen i hovedsak fulgte det som er ansett for å være gangen i en barnevernssak, jf. kapittel 2. En av barnevernstjenestene var for eksempel inndelt i mottak- og undersøkelsesteam, tiltaksteam, fosterhjemsteam og familieteam. Når en gruppe hadde gjort sitt arbeid ferdig, sendte de saken videre til neste gruppe.

Berit fortalte om hvordan de ansatte hadde ulike roller, avhengig av hvilke gruppe de var i og denne gruppens ansvar i saksgangen. De som jobbet med meldinger og undersøkelser «grafset og gromset», mens de som skulle tilby tiltak hadde en «hjelperrolle». Hennes erfaring var at ansatte med en hjelperrolle fikk mer informasjon om familiens situasjon, enn de som skulle undersøke og konkludere med tiltak.

Berit: Vi har jo mottak og undersøkelse, så er det et tiltaksteam, også har vi et fosterhjemsteam og et familieteam. Og det familieteamet er de vi henviser når vi undersøker. Når vi konkluderer, så konkluderer vi for eksempel med at her tenker vi at familien har behov for en miljøterapeut i forhold til å hjelpe med rutiner og struktur og orden og nedvask, sånn og sånn. Og så har de behov for veileder, en familieveileder som kan veilede de på hvordan de skal samspille og kommunisere og bla, bla, ja. For å gi et eksempel. Og det vi opplever, eller de i familieteamet opplever, er at når vi overfører saken fra undersøkelse, sant, til familieteamet, da trekker vi oss ut. Da er vi ferdig med vår sak sant. Så opplever vi at familieteamet får masse ny informasjon. For

de er litt ufarlig. De skal ikke kartlegge og undersøke og grafse og gromse litt, sant. De skal, de har en hjelperrolle. De er positive og skal på en måte, de er litt mer ufarlig, og det de opplever, at de får masse informasjon som ikke vi har fått i det hele tatt. Sånn at når de skal begynne å jobbe med de så bare sånn, hvorfor har dere ikke fortalt dette før. Nei, men de var så skummel eller de, det har vi ikke tenkt på.

Fem av de totalt seks barnevernstjenestene hadde faste ansatte som jobbet sammen og hadde ansvar for å ta imot og vurdere alle innkomne meldinger. Flertallet av de jeg intervjuet fortalte om nokså tydelig atskilte faser og arbeidsoppgaver, hvor meldingsfasen var en av disse. Det var også flere som pekte på hvordan de i meldingsfasen hadde én uke på seg til å vurdere meldingene, og at det var begrenset hva de kunne gjøre i løpet av denne uken.

Turid: Handlingsrommet vårt i en meldingsuke er jo egentlig veldig begrenset. Sånn som det ble sagt innledningsvis her, så er det melder som vi har anledning til å forholde oss til. Vi har en mulighet til å på en måte være sikker på at en adresse, adresseforhold er riktig. Ellers er det jo ikke så mye vi har anledning til å gjøre.

Turid fortalte om hvordan det hadde vært endringer i hvordan de jobbet i meldingsfasen, ved at hva de kunne gjøre i meldingsfasen var mer begrenset nå enn tidligere.

Turid: Det var en litt sånn annen tid. Vi jobbet litt annerledes med, i meldingsfasen da også, så vi hadde nok noe mer samtaler. Altså, da jobbet vi mer sånn at da kunne vi ta foreldrene inn til en samtale i meldingsuken og kunne snakke litt sammen om hva som var hva. Og det var heller ikke alltid at det ble en melding ut av det.

En av barnevernstjenestene var organisert nokså annerledes enn de andre tjenestene, ved at én gruppe hadde ansvar for både meldinger, undersøkelser og tiltak. I tillegg var det teamleder alene som vurderte alle meldinger for å spare ressurser i form av ansattes tid.

Bård: Det går grusomt mye arbeidstid når seks mennesker skal sitte og beslutte på småting, om du teller opp alle ukesverkene du kaster bort på det.

Bård fortalte om hvordan det skulle svært mye til for å henlegge en melding. Hans tilnærming kan sies å være pragmatisk, ved å prioritere de tilgjengelige ressursene til å arbeide med sakene, framfor til vurderingen av meldinger, fordi dette var nokså rett fram. Flere barnevernsansatte ga uttrykk for en høy terskel for å henlegge meldinger, noe jeg kommer tilbake til senere i dette kapittelet.

Bård fortalte også om hvordan det ikke alltid var et tydelig skille mellom meldings- og undersøkelsesfasen.

Bård: Hvilken fase vi må få kjøtt på beinet, det er vel litt sånn bekvemt da men, ja. Det kan godt være den uken er gått. For det kommer Kristihimmelfarts og litt sånn forskjellig på, [ikke] sant. Og så setter vi i gang en undersøkelse litt sånn og får utdypende opplysninger da.

8.3.2 De barnevernsansattes arbeid med å vurdere meldinger

Flere barnevernsansatte fortalte om hvordan det var meldingens *innhold* som dannet grunnlaget for vurderingen av om de skulle henlegge eller undersøke den. På bakgrunn av innholdet kategoriserte de hva den handlet om, og om det var barnevernets ansvar å undersøke saken nærmere.

Dagny fortalte at de leste opp meldingene for alle deltakerne i mottaksteamet. På bakgrunn av innholdet prøvde de å finne ut hva melder var bekymret for og ønsket av barnevernet. Når det var avklart hva bekymringen handlet om, vurderte de ansatte hva de skulle gjøre med meldingen: undersøke, henlegge eller henvise videre til en annen tjeneste.

Dagny: Vi leser jo meldingen, gjennom meldingen, og så kommenterer vi den underveis. Noen ganger må vi lese litt opp igjen for det at vi var litt usikre på hva de egentlig ønsket av oss, eller hva det var for noe de var bekymret for.

Kari, fra en annen barnevernstjenesten, fortalte også om hvordan de på bakgrunn av meldingens innhold måtte finne ut hva meldingen handlet om. De ansatte silte ut den informasjonen de anså som sentral for å kunne vurdere meldingene.

Kari: For å sette det på spissen, for å understreke, hvis meldingen er syv sider lang ikke sant, så korter du det til hva er det det handler om helt konkret, hva er vår vurdering.

Etter Vivians syn, bidro en tydelig presisering av hva som var bekymring i en melding til gode vurderinger. Hun viser i det følgende utdraget hvordan en slik presiseringen også innebar en kategorisering av meldingens innhold.

Siv: Hvilken betydning har det [meldingsteamet] for arbeidet med meldinger?

Vivian: Nei, jeg tenker jo at man får en god vurdering. Og at man på en måte ikke gjør meldingen, at man er veldig presis da, hva er det dette her, hva er dette. Er det vold, er det konflikt, er det..hva er dette her. Og at man liksom holder seg til bekymringen i meldingen. At man blir mer spesifikk da.

Terese fortalte om hvordan det meldereren trakk fram som årsaker til bekymring i en melding, hadde avgjørende betydning for hvordan de vurderte meldingen. Samme problem kunne tolkes ulikt, avhengig av hva melder hadde beskrevet som årsaken til problemet. Spørsmålet de måtte vurdere var om barnet trengte hjelp på grunn av omsorgssituasjonen, eller om det handlet om andre forhold, som var andre tjenesters ansvarsområde.

Terese: Hvis skolen melder til oss om et barn som sliter veldig faglig, som handler om lese- og skrivevansker eller konsentrasjon eller atferd eller hva det enn måtte være, som hører til hos PPT, så er det på en måte, da skal det dit. Men hvis det er noe i meldingen som tilsier at, det er på grunn av omsorgssituasjonen, så er det jo vårt bord. Og det er jo liksom der de vurderingene kommer inn, at i det det er noe i meldingen som tilsier at..det er usikkert eller uklart rundt omsorgssituasjonen til dette barnet, da må vi undersøke det mer. Men hvis det kommer fram helt tydelig at det kun handler om de lese- og skrivevanskene som hører til hos PPT eller konflikten som hører til hos familievernkontoret, så..så er grunnlaget veldig tynt for oss i forhold til å undersøke det, for da er det på en måte der det hører hjemme. Så det blir å tyde meldingen i forhold til om det er noe som tilsier at, at omsorgssituasjonen må undersøkes eller avklares.

Dagny, fra en annen barnevernstjeneste, fortalte også om hvordan det som framkom i en melding som årsaken(e) til bekymringen, var avgjørende for om de valgte å undersøke meldingen. Hun hadde erfaringer med offentlige meldere som

noen ganger slengte på en setning om barnets foreldre, mens resten av meldingen tilsa at oppfølgingen av barnet egentlig var den meldende instansens eget ansvar.

Dagny: Vi har jo ekstra drøftinger der det går opp mot psykisk helse, forvaltning eller barn med spesielle behov. Altså, veldig oppmerksom om meldingen, hva sier meldingen om foreldreferdighetene, og ikke bare at foreldrene er slitne på grunn av ungen ikke får tiltak fra andre instanser. Så prøver vi da, å ha klare ansvarslinjer, hvem hører, instans hører denne til.

Både Terese og Berit fortalte om det de kalte «tynne meldinger». Tynne meldinger var meldinger som inneholdt lite informasjon, var lite spisset eller at det var uklart hva melder var bekymret for. Denne type meldinger ga de barnevernsansatte for lite informasjon til å kunne vite hva de skulle gjøre.

Berit: Eller hvis det er en melding som kommer som er tynn. Det er lite informasjon og det, bekymringen er lite spisset. Det kan være mye informasjon, men hva er det egentlig melder er bekymret for, sant. Så ringer man tilbake eller kaller de inn og, hva er det egentlig. Stiller spørsmål sant. Hva er det du er bekymret for?

Dersom de ansatte vurderte at en melding var for tynn, kunne de kontakte melder og få den informasjonen de trengte for å gjøre sine vurderinger. Turid fortalte om hvordan de ansatte som jobbet med meldinger hadde kompetansen til å spørre de rette spørsmålene og slik få den nødvendige informasjonen.

Det var et gjentakende tema i intervjuene med de ansatte at meldinger var eller ble gjort skriftlige. Dersom noen meldte sin bekymring muntlig, skrev de ansatte dette ned og denne teksten utgjorde meldingen. Dette gjaldt imidlertid ikke offentlig ansatte, som var forventet å sende skriftlige meldinger.

Gunnar: Så skjer det jo at privatpersoner, ungdommer, foreldre, henvender seg på telefonen og ber om en samtale. Det gjør vi så godt vi kan for å imøtekomme, ikke sant. Dette kan da være folk vi ikke kjenner eller som har vært ute av systemet lenge, eller hva det måtte være. Så da får de en samtale med en av oss her. Og da, da, skriftliggjør vi et referat fra den samtalen, så blir det meldingen.

Bård fortalte også om overgangen fra en muntlig til en skriftlig melding, men han gjorde dette arbeidet på en annen måte enn de andre ansatte jeg intervjuet. Slik han så det innebar det å gjøre en muntlig melding skriftlig, et nokså intensivt arbeid. Det var «ikke beina på bordet», som han sa. Han fortalte i denne sammenhengen om en gutt som hadde kommet sammen med læreren sin til barnevernet, og hadde fortalt om store konflikter mellom mor og far. Gutten opplevde å havne midt i denne konflikten. Bård og gutten jobbet sammen med å utforme akkurat hva som skulle stå i meldingen fra gutten selv. I dette arbeidet gjorde Bård også gutten klar over at den skriftliggjorte meldingen utgjorde hans fortelling om situasjonen sin. Bård viste slik til en oppfatning av den skriftlige meldingen som en konstruksjon og ikke en representasjon av barnets faktiske situasjon. Han var samtidig kritisk til den store graden av skriftliggjøring i barnevernet.

Bård: Alt skal være så skriftlig, og det skal noteres og det skal fylles i rubrikker. Det blir litt byråkratisk, man møter et byråkrati. Og at de klarer å se at dette er små mennesker i en eller annen kritisk situasjon, og ja, behandle de deretter og at de på en måte får en, og helt fra starten av, noe kontroll på..på hva opplysninger de gir og hva som blir gjort med det.

8.3.3 Meldinger om vold

Meldinger om vold var et tema som gikk igjen i nesten alle intervjuene med de barnevernsansatte. De ansatte brukte begrepet vold i sammenheng med synlige merker på barns kropper, samt med ord som kilevink, slag og spark. Det var dermed i hovedsak fysisk vold de barnevernsansatte viste til når de brukte begrepet vold. Noen av dem fortalte om det de kalte psykisk vold eller psykisk terror. Turid ga uttrykk for å forstå psykisk vold som «ikke-vold» og som noe annet enn fysisk vold.

Turid: Vold var liksom ikke noe tema, men det handlet om liksom sånn psykisk vold og hun følte seg veldig sånn tilsidesatt i familien.

Meldinger om fysisk vold var ansett for alltid å være barnevernets ansvar å undersøke nærmere. Dersom en melding handlet om vold, var de ansatte ikke i tvil om de skulle undersøke meldingen.

Turid: Det er jo på en måte noe vi er helt enig om, og det er jo for eksempel meldinger knyttet til vold for eksempel, mot barn spesielt, er jo noe med, altså, det er jo ikke tvil.

Berit, fra en annen barnevernstjeneste, fortalte om hvordan de alltid undersøkte henvendelser som handlet om vold, og om hvordan denne type meldinger krevde en umiddelbar reaksjon fra de ansatte.

Berit: Han skrev at han ble utsatt for vold.

Siv: Ja.

Berit: Mhm, det gjorde han, ja. Og så, og den og er jo høyt prioritert. Det er ikke, der er det ikke snakk om vi skal vurdere om vi skal gå inn. Der går vi jo inn al pronto, umiddelbart inn og begynner å håndtere den på dagen.

I flere av intervjuene kom det fram hvordan de ansatte håndterte meldinger som tematiserte fysisk vold, annerledes enn andre meldinger. Berit fortalte for eksempel om hvordan de behandlet slike meldinger etter egne prosedyrer. Dersom en melding ble kategorisert som en voldsmelding, utløste det samtidig forhåndsbestemte reaksjoner fra de barnevernsansatte.

Berit: Så har jeg ansvar for noe som vi kaller avklaringsdager. Og det er meldinger eller undersøkelser som omhandler mistanke om vold og overgrep. Når vi får inn de, så legges de i en egen bunke og så håndteres de på en veldig spesiell måte. Vi har egne, egne prosedyrer i forhold til de sakene. Så da setter vi av hele undersøkelsesteamet, en hel dag. Så jobber vi kun med den ene saken den dagen. Og da snakker man med barn eller ungdommen uten at foreldrene er informert. Og det er kun i de tilfellene vi gjør det, der det er mistanke om vold og seksuelle overgrep.

Lise fortalte om hvordan terskelen for å henlegge meldinger om vold var høyere enn for andre type meldinger.

Lise: Sånn sett, siste året, for å si det sånn da, så har meldinger vært ganske alvorlige. Det har vært innslag av vold, i ulik grad sant, i fra en kilevink, og med flat hånd til spark. Og da kan vi ikke, selv om, hadde ikke det kommet fram, så kan det hende den

var i grenseland og terskelen hadde vært høyere. Så sann sett så er det ikke ofte vi står overfor at denne her henlegger vi.

Etter Berits erfaringer, var det ikke alltid tydelig hva som var vold og hva som var andre ting. Hun fortalte om en far som hadde knepet og holdt datteren hardt. I intervjuet omtalte hun dette først som «ikke direkte vold», men justerte dette etterpå til at var vold.

Berit: Nei, og så fortalte hun om, om, om ikke direkte vold. Men at denne stefaren var veldig fysisk. Altså han knep og holdt og, altså det er jo vold. For guds skyld. Hun brukte ikke ordet vold, men at de havnet i dette basketaket og han hadde tatt hun, husker jeg, opp etter veggen og det hadde vært enormt mye skriking.

Vivian fortalte også om én erfaring hvor det hadde vært vanskelig å vite om det handlet om vold eller andre forhold. Det hadde vært en gutt som fortalte om en krangel med faren, der faren hadde slått, sittet oppå gutten og truet han med kniv. Samtidig opplevde Vivian gutten som veldig spesiell og hun var usikker på om det han fortalte var sant, eller et opprør mot foreldrene.

Vivian: Vi var veldig usikre, for vi klarte, det var vanskelig og på en måte, hva er situasjonen her. Er det et opprør fra gutten..eller hva er det. Det var veldig vanskelig.

Samtidig fortalte Vivian at de hadde akutt plassert gutten på bakgrunn av det han og foreldrene fortalte. Til tross for hennes usikkerhet om alvorligheten i guttens situasjon, anså hun det som nødvendig å flytte gutten når det hadde vært snakk om vold.

Vivian: For når det er vold så måtte du, altså, da må man akutt plassere barnet.

Hun fortalte om hvordan gutten flyttet hjem, men etter noe tid tok kontakt på nytt og igjen ville flytte fra foreldre. Han hadde ikke fortalt om vold denne andre gangen. Gutten hadde ikke blitt flyttet og henvendelsen ble heller ikke registrert som en melding.

Vivian: Da var det bråk igjen med far fordi faren ikke var fornøyd med skole, og det var bråk og krangel. Men det hadde ikke vært noe vold. Han var veldig forsiktig med å si

det. Men han ville gjerne, om ikke vi kunne flytte på han eller. Han orket ikke å bo der. Sånn at det er en familie med mye konflikt i, det er det nok.

Siv: Hva skjedde da, når han

Kari: Da kontaktet jeg, siden situasjonen eskalerte så fælt med barnevernstjenesten, så kontaktet jeg rådgiver på skolen. Så har han, så følger han gutten opp med samtaler. Og det ser ut som det kanskje har fungert vel så bra da.

Siv: Ja, men da han tok kontakt, altså, når saken var avsluttet så tok han kontakt på nytt. Hvordan ble det registrert? Ble det registrert som ny melding da eller?

Kari: Nei, det ble det ikke.

8.3.4 «Det er sjelden vi henlegger meldinger»

Så langt i kapitlet har jeg vist hvordan de barnevernsansatte gjorde et ganske omfattende arbeid med å komme fram til hva de mente var bekymring(e) i meldingene. Samtidig fortalte flertallet av dem om hvordan det skulle mye til for å henlegge en melding.

Terese: Det er sjelden vi henlegger meldingen før vi liksom har undersøkt litt i hvert fall.

Bård var også en av dem som fortalte at de undersøkte nesten alle meldingene. Han så dette i sammenheng med å være på den sikre siden. Ifølge Bård var det bedre å undersøke, om enn bare litt, for slik å ikke risikere å henlegge en melding feilaktig.

Siv: Hva vektlegger du når du tar den vurderingen, om det skal undersøkes eller henlegges?

Bård: Heller snu på det og si hva er det som skal til for at vi ikke skal gå inn og ta en undersøkelse. Og det må, det må være der vi ser at saksforholdet er helt utenfor vårt område, for eksempel. Eller at det virker helt nærmest sjikanøst vurdert, altså, begrunnet, det som ligger der. Ja, når jeg bruker så sterke setninger som dette så betyr det egentlig at det er veldig sjeldent at vi ikke setter i gang en undersøkelse. Men det kan godt være at undersøkelsene våre er veldig korte, ta en to, tre telefoner for å bekrefte noe som vi antar at ligger i saken, og så er vi ferdig på en måte. Men at det er

bedre å ta den ekstra svingen enn å ta sjansen på at, ja. Altså, du skal argumentere godt for at du ikke skal gå inn i undersøkelsen.

Turid ga uttrykk for det samme som Terese og Bård. Dersom de var usikre, valgte de å undersøke meldingen.

Turid: Er vi usikre så lager vi en undersøkelse av det og så får vi heller, får vi møte en familie med at ok her fikk vi en litt, en mangelfull melding, men vi på en måte ble nødt til å gå inn i det.

Det var samtidig noen typer meldingsinnhold som flere ansatte vurderte at barnevernet ikke skulle undersøke. To barnevernsansatte pekte på meldinger om lærevansker som noe de henla. Andre trakk fram meldinger om konflikter mellom foreldre som noe de ikke undersøkte. Denne type henvendelser anså de som familievernkontorets ansvar å følge opp.

Vivian: Og så er det også konfliktsaker hvor...altså det er ikke vårt bord. Det er foreldrene eller familievernkontor. Det er ikke barnevern. Og det begynner å bli mange av de sakene.

En barnevernsansatt fortalte imidlertid om hvordan meldinger om konflikter mellom foreldre kunne være uklare om de skulle undersøke eller ikke. Ifølge Terese var det sentralt for vurderingen, hvordan konflikten berørte barnet.

Terese: Det blir jo å vurdere på en måte om det er barnevernstjenestens sitt. Altså hvis vi får en melding fra familievernkontoret da for eksempel, i en konfliktsak, hvor foreldrene har gått fra hverandre og så blir det en vurdering om konflikten er så pass alvorlig at det går utover ungenes omsorgssituasjon, eller om det kun handler om, eh..Hvis det for eksempel bare er å få til en samværsordning og konfliktløsning mellom foreldrene, som ikke i noen særlig grad påvirker ungenes omsorgssituasjon, så hører det til familievernkontoret og ikke hos oss.

Marianne fortalte om hvordan det hadde vært en endring i måten de jobbet med meldinger som handlet om konflikt mellom foreldre etter samlivsbrudd. Hennes erfaring var at de nå undersøkte slike meldinger oftere enn tidligere. Jeg spurte henne hva hun trodde var grunnen til denne endringen.

Siv: Hva tenker du er grunnen til det?

Marianne: Grunnen til det, er at det er blitt forsket mer på det området. Det er blitt mer klar over hvilke konsekvenser det har for barn å leve i sånne konfliktsituasjoner.

8.4 Når ungdom tar kontakt selv

8.4.1 «En fryktelig belastning»

Et tema som gikk igjen i intervjuene med de barnevernsansatte var erfaringer med, og oppfatninger av, at det var belastende for ungdom å kontakte barnevernet selv.

Marianne fortalte om ei jente som selv hadde tatt kontakt med barnevernet og at dette hadde ført til at ungdommen hadde måttet bære ansvaret for deres involvering. Barnevernet hadde vært i kontakt med jentas familie tidligere, men hadde ikke klart å finne ut hvordan hun egentlig hadde det. Marianne hadde hatt en fornemmelse av at noe var galt, men foreldrene hadde skjult problemene. Ifølge Marianne var det først når jenta selv kom og fortalte om situasjonen sin, at de ansatte fikk ordentlig innsikt i hjemmesituasjonen. På bakgrunn av det jenta fortalte flyttet de henne fra foreldrene. Marianne opplevde å være avhengig av jentas forklaring og beskrivelser for å kunne flytte henne, et ansvar Marianne så som problematisk.

Marianne: Men et viss sånn, hva skal jeg si, etisk dilemma, vondt i magen, i forhold til at det blir en del som denne jenten da på en måte måtte bære selv på sine egne skuldre, i forhold til at det på en måte blir hennes forklaringer og opplevelser og beskrivelser som blir det bærende.

Det var flere ansatte som fortalte om hvordan det kunne være belastende for ungdom å ta kontakt med barnevernet selv. De fortalte om hvordan de som melder fra også må stå ansvarlige for barnevernets involvering overfor foreldrene. Slik hun så det, var det bedre om dette ansvaret ble lagt på offentlig ansatte. De prøvde derfor å registrere meldinger som fra offentlige meldere, også når det var ungdom selv som hadde tatt kontakt.

Kari: Da må vi registrere det på den som er offentlig melder.

Turid: Og vi synes jo på mange måter det er bra. For det at, vi ser jo det, må jeg si, i hvert fall min erfaring med, når jeg har hatt ungdommer som selv har kommet, så er det en fryktelig belastning altså. Å åpne saken og det første møtet med foreldrene, poden har kommet og fortalt om den største familiehemmeligheten som dere har hatt i 20 år. Altså, og det og da jobbe den familien sammen igjen, er tungt arbeid altså.

Eilin: Belastende, altså for barnet.

Turid: Fryktelig belastende for barnet.

Mette: Så sånn sett, så er det jo mye bedre om en helsesøster melder om foreldrevold enn at, nei nå har gutten din meldt fra.

Mette: Ikke sant. Da kan man legge litt av det, begrunnelsen og skylden, over på den offentlige instansen.

Turid: Og da gjør vi jo det.

Line: Ja, det gjør vi.

Turid: Da smører vi på. Her har helsestasjonen ikke hatt noen valg.

Guro: De har fulgt loven. Altså da, rett og slett for å skjerme ungdommene litt da, eller barnet.

Turid fortalte om hvordan de gjorde et arbeid med å ruste ungdom, som selv tok kontakt, for konsekvensene dette kunne medføre.

Turid: Vi ruster på en måte ungdommene også, til å gå inn i dette vanskelige. For det at, nå har jeg har et annet eksempel med en jente. Jeg tror, ja hun var ganske ung, femten-ish, som kom. Og det var så seigt å få ut av henne hva, hva som var problemet. Og hadde en annen etnisk bakgrunn enn norsk. Vold var liksom ikke noe tema, men det handlet om liksom sånn psykisk vold, og hun følte seg veldig sånn tilsidesatt i familien og. Men det var liksom allikevel et eller annet der. Og så kom det jo for en dag, etter den tredje samtalen, at hun trodde at hun var lesbisk, og hadde fått en kjæreste og var livredd for hva som ville skje i familien når dette kom for en dag. Og det er klart at hun var jo redd for å bli drept og, ikke sant. Det var jo veldig alvorlig etter hvert, og ble

plassert. Og hun har vel vært plassert i alle de år og vel så det, og fikk dessverre et brudd med foreldrene.

Turid fortsatte fortellingen og pekte, i likhet med Marianne, på at ungdom som selv tok kontakt, ble bærere av et ansvar for barnevernets involvering. Slik Turid så det måtte de ansatte ruste ungdommene til både å tåle et brudd med foreldrene og å stå som de ansvarlige for barnevernets involvering.

Turid: Og jeg sier ikke at det handler ens æren om hvordan hun ble møtt i initialfasen på en måte, men jeg tror at det å bruke noe tid på å snakke sammen rundt hva en barnevernssak betyr, ruste de for den der, det åpne såret som vi starter. Det tror jeg og er veldig bra for dem da. Så, for det er tøft for dem å stå i en sånn familiesituasjon hvor de liksom er bærer av et problem.

Line fortalte om ei jente som hadde tatt kontakt med helsesykepleier på skolen og hvor de sammen hadde meldt fra til barnevernet. Line hadde da lagt ansvaret for meldingen på helsesykepleier (helsesøster) på skolen, for å skjerme jenta fra ansvaret.

Line: Og der hadde nok ikke jenten noen tanker om å henvende seg til barnevernet. Hun henvendte seg til helsesøster på skolen, og i og med at det handlet om at hun var blitt slått en gang, så følte helsesøster at hun måtte melde. Og da gjorde vi et stort poeng overfor foreldrene at det var ikke jenten som kom til oss, det var helsesøster som følte at hun måtte melde og at meldeplikten hennes var utløst fordi det handlet om det det handlet om. Og det tror jeg vi oppnådde. Fikk et resultat, fordi det var oppegående foreldre. Fikk et resultat ved at jenten følte seg avlastet og at foreldrene forsto at den situasjonen som gjorde at hun snakket med helsesøster, den anerkjente foreldrene som noe de var lei seg for. Og så, ble det veldig bra da.

Terese fortalte også om hvordan hun anså det som bedre for barn og unge å komme i kontakt med barnevernet via en offentlig ansatt, framfor å kontakte barnevernet selv. Hun anså lærere, barnehageansatte, ansatte ved skolefritidsordningen (SFO) og helsesykepleier som noen trygge for barn og unge å fortelle til.

Terese: Jeg tenker det er positivt at de kontakter noen de er trygge på og som kjenner dem. En lærer eller en barnehageansatt eller en SFO-ansatt eller helsesøster på skolen

eller hvem det måtte være. Så, det er naturlig at de åpner seg for en de er trygge på og en de kjenner. Istedenfor å møte opp på et kontor hos barnevernstjenesten, hos en fremmed barnevernsansatt.

Frida og Dagny forsto også lærere som et viktig bindeledd mellom ungdom og barnevernet, og som noen ungdom har en nærhet og tillitt til.

Dagny: Jeg tenker likesom på, du har sagt at du er opptatt av de som kommer direkte hit selv. Det er en veldig, veldig stor gruppe som ikke gjør det, men som kommer via andre. Så på sett og vis så er de, melder de sin egen sak, men de har gått et ledd før oss.

Frida: Og det er jo naturlig, i forhold til det at de har nærhet og tillitt til en lærer eller, altså, det er klart terskelen er ikke høy når de har en lærer eller helsesøster i nærheten ikke sant.

8.4.2 Meldinger fra barn og unge undersøkes alltid

Samtidig som flere barnevernsansatte mente at det var belastende for ungdom å ta kontakt med barnevernet selv, og de derfor ikke betraktet dette som en foretrukket vei inn til barnevernet, fortalte flere om hvordan de alltid undersøkte meldinger som kom fra barn og unge selv.

Berit: Men i de tilfellene der, der barn eller ungdom selv tar kontakt, så er det ikke spørsmål om man skal undersøke, da undersøker man. Altså, det er ikke, det, jeg har aldri opplevd at vi ikke har tatt det på alvor. Det er noe med at barn skal vi høre. Det er jo de vi jobber for, sant.

Turid og Guro ga uttrykk for det samme som Berit, at de aldri henla meldinger som kom fra ungdom selv. De så dette i sammenheng med risikoen for å henlegge en melding feilaktig og hvordan de ansatte ikke kunne vite hva som var barnets faktiske situasjon på bakgrunn av en melding.

Guro: Men jeg tror ikke i senere tid da, at vi har tatt imot en melding fra en ungdom eller barn som vi har henlagt.

Turid: Nei, det er for sårbart tenker jeg. For vi vet at dette kan være ingenting, men det kan også være veldig alvorlig.

Turid pekte på hvordan det kunne være lett å tro at en visste hva en henvendelse fra en ungdom handlet om, men at det etter gjentatte møter med ungdommen kunne komme fram ny informasjon som endret den første forståelsen av situasjonen og av behovet for tiltak.

Turid: Jeg har også opplevd ukjente ungdommer som har kommet på døren her. Jeg har et eksempel med en som kom en vakker dag og litt sånn, litt sånn slengende innom. Det er noen ganger det virker litt sånn [noen sier mhm]. Da er det jo noe med å ta seg tiden til å sette seg ned og høre hva ungdommen har å si, tenker jeg. Det er liksom viktig, fordi dette kan være så ulikt. Det kan være sånn krangel, hybel og vi kjapt tenker å her, men når du liksom går og nøster så kan det dukke opp ting. Og sånn var det med han her og. Han fortalte etter hvert, etter mye om og men. Jeg tror han kom noen ganger. Jeg tror han var her en dag, og så gikk det vel, så ble vi enig om at, ja, men kan du ikke komme hit igjen i morgen, når du liksom har tenkt deg om litt og. Og det gjorde han, og fortalte enda mer. Og han ble faktisk plassert, og er fortsatt plassert i regi av oss den dag i dag.

Samtidig som flere av de ansatte ga uttrykk for å alltid undersøke meldinger fra barn og unge, fortalte noen om konkrete hendelser hvor de hadde henlagt slike meldinger, eller ikke registrert dem i det hele tatt. En av disse var Vivian, som fortalte om fem gutter som sammen hadde kontaktet barnevernet. Hun forsto disse henvendelsene som et resultat av det hun kalte «smitteeffekt», fordi det på denne tiden hadde vært ansett som kult å ha kontakt med barnevernet. Én av henvendelsene ble registrert som en melding, men ikke nødvendigvis de andre.⁷⁴

Siv: Ble det registrert som, vet du det, om det ble registrert som meldinger?

Vivian: Ja, den ene ble registrert som melding.

Siv: Ja, og de fire andre det ble?

Vivian: Ja, det var litt sånn bob bob.

⁷⁴ Vivian viste ubehag når jeg prøvde å spørre mer rundt disse ungdommene. Hun svarte unnvikende, som det framkommer i utdraget. Jeg valgte derfor å ikke spørre videre. Jeg ser dette i sammenheng med at deltakelse i forskning er frivillig, og da også hvilke spørsmål deltakerne vil svare på og ikke.

Dagny fortalte også om henvendelser fra ungdom som de ikke hadde registrert som meldinger. De barnevernsansattes reaksjon på disse henvendelsene var isteden det hun kalte råd og veiledning.

Dagny: Det kommer en del ungdommer for råd og veiledning, men de registrerer vi ikke. Ikke en del, det kommer noen i løpet av ett år. Der de vil gjerne på en hybel fordi de har hørt at det er noen andre som har fått det gjennom oss. Og så vet de, har de gjerne ikke god nok kjennskap til barnevernstjenesten og hva skal til for at vi involverer oss i konflikter og den slags. Så da gir vi vel råd og veiledning på det.

Hun så denne type henvendelser fra ungdom som et resultat av deres mangel på kunnskap om barnevernets ansvarsområder. Flere barnevernsansatte fortalte om erfaringer med ungdom som tok kontakt og ba om hjelp, men hvor de ansatte vurderte at det ikke var deres ansvar å undersøke situasjonen nærmere. Det var spesielt ungdom som spurte etter økonomisk hjelp eller hybel de barnevernsansatte fortalte om i denne sammenhengen.

Turid: Du skal jo ikke stikke under en stol at vi har jo opp gjennom årene, det har blitt merkbart mindre de siste årene, med ungdom som kommer på døren og vil ha hybel. Det jobbet vi jo veldig mye med, ut i foreldregrupper, at det ikke bare var å komme til barnevernet og så fikk man en egen hybel. For det at det var det veldig mange som trodde en periode. Vi hadde ungdommer omtrent hver dag en stund. Og ungdommer som også kunne fortelle, etter hvert, om en ugrei omsorgssituasjon som kanskje medførte at de måtte flytte hjemmefra [lett latter]. Men dette med å...vi krangler litt hjemme...jeg vil flytte hjemmefra. Det holder ikke på en måte [ler].

Kari: Gå til barnevernet for da får du hybel og mer lommepenger enn det du får hos mor og far. Og du får treningskort. Den var nesten den fineste.

Turid: Og være ute hvor lenge jeg vil og. Så da handler det om en realitetsorientering, og at sann er det ikke.

8.4.3 Ungdom som trekker tilbake fortellingen sin

Tidligere i kapittelet pekte jeg på de barnevernsansattes erfaringer med, og forståelse av, at det var belastende for ungdom å være ansvarlige for barnevernets involvering. Flere barnevernsansatte fortalte samtidig om hvordan de noen

ganger var avhengig av ungdommenes fortellinger om sin situasjon for å kunne sette inn tiltak.

Berit fortalte om ei jente som hadde skrevet en e-post til barnevernet og fortalt om fysisk vold fra stefar. Siden tematikken var vold var det, som allerede nevnt, ansett som nødvendig å reagere raskt. I et møte mellom barnevernet og jenta på skolen samme dag, trakk hun tilbake fortellingen sin. De ansatte prøvde gjentatte ganger å snakke med henne, men hun ville ikke ha kontakt med barnevernet. Når jenta ikke ville fortelle, avsluttet de ansatte saken.

Berit: Der gjorde vi akkurat det samme som vi, jeg, har referert til tidligere, at vi reiste ut umiddelbart og snakket med hun da. Det ble..det gikk ikke så smertefritt. Hun ville ikke ha oss på banen. Hun benektet at hun hadde skrevet denne mailen og benektet alt og ville ikke ha noe med oss å gjøre. Hun ville ikke snakke med saksbehandler overhode.

Berit forsto saken med den aktuelle jenta som at det egentlig handlet om en krangel mellom jenta og foreldrene, og ikke om vold.

Berit: De hadde hatt seg en krangel og hun hadde ikke fått viljen sin. Og hun fort opp og fort ned, sa foreldrene, og ja. Så der avsluttet vi, ja.

Vivian fortalte om en gutt de hadde flyttet på institusjon fordi han fortalte om fysisk vold og trusler fra far. Gutten trakk etter kort tid fortellingen sin og ville hjem. Vivian vurderte det da slik at de ikke lenger hadde et grunnlag for å holde han på institusjonen og han flyttet hjem.

Vivian: Når han snudde da, for han gjorde jo det etter en stund, snudde og sa at nei det har ikke skjedd. Det er jeg som funnet opp alt. Han ble også intervjuet på den institusjonen han var, men han klarte ikke å, altså, han forsnakket seg på en måte da.

Siv: Ok, med å?

Vivian: Med å, at, det var, at han løy nå liksom. For vi sa jo, men pappa og mamma sa jo at det hadde vært en episode. De sa jo at de hadde slått, eller, pappa sa jo at han hadde slått deg og han sa at han hadde hentet den kniven. Og da kom det, ja, ja, men det var, det var jeg som løy. Altså, det var ikke noe alvorlig det da, sa han da.

Turid og kollegaene fortalte, i likhet med Vivian, at de ikke kunne iverksette tiltak dersom en ungdom trakk fortellingen sin. Etter deres erfaring kunne dette skje når ungdom ikke ønsket, eller maktet, konsekvensene av barnevernets involvering. Turid pekte på de motsetningsfylte føringene i slike situasjoner. De ansatte måtte jobbe for å få ungdom tilbake til foreldrene sine, samtidig som dette arbeidet kunne føre til at ungdom trakk fortellingene sine og lukket seg. Når de ansatte ikke lenger hadde ungdommens fortelling og samtykke, opplevde de å heller ikke ha et grunnlag for tiltak og avsluttet derfor kontakten, også når de vurderte ungdommen som å ha behov for barnevernets hjelp.

Turid: Og det tenker jeg, der er du liksom inne på det essensielle tenker jeg, rundt det. For det synes jeg er noe av det vanskeligste og tristeste, når vi har, vi har for eksempel i ekstreme situasjoner, og dette kan vi generalisere for det er mange. Ung jente på skolen forteller om vold, tørr ikke reise hjem. Står på sitt. Forteller om, ikke sant, langvarig vold. Vi har ikke noe annet valg enn å plassere. Men, så begynner ballen å rulle. Og vi går inn og ofte trekkes det som blir sagt. Og du vet, altså det med å langtidsplassere barn vekk fra foreldrene, det er alltid siste alternativ. Så vi gjør jo en jobb for å finne ut av, er det noe å jobbe med her, er det, ikke sant. Men hvor vi ofte opplever at ting lukkes helt da. Og jeg tenker ofte at når vi da tilbakefører så har vi liksom rotet opp i noe, laget et stort åpent sår. Vi har på en måte laget et stort åpent sår i en familie som vi ikke klarer å lukke. Og det barnets posisjon i familien er for alltid skadet. Og tillitten fra foreldrene er ødelagt. Søskenene og, det er ofte søsken som reagerer veldig sterkt på at et annet søsken velger å liksom komme ut med sin historie. Og jeg tenker ofte at det er sannheten som vi først..gjør vi ikke det da?[Noen sier jo, mhm] Men vi får ikke gjort noe med det for det blir trukket og vi kommer ikke i posisjon og vi klarer ikke å..og hva gjør vi da liksom?

Flere av deltakerne i gruppeintervjuet bekreftet Turids erfaring med at de ikke kunne gjøre noe når ungdom trakk tilbake fortellingen sin. Guro var en av dem som kommenterte det Turid hadde fortalt.

Guro: Og en 15-åring som ikke lenger vil, fordi de skjønner at dette er konsekvenser som jeg ikke er interessert i, eller vil klare. Jeg trekker historien, jeg vil være hos mamma og pappa.

Marianne trakk fram en nokså annen erfaring enn de jeg har nevnt så langt. Hun fortalte om en ungdom som hadde holdt fast på fortellingen sin, både overfor barnevernet og i rettsinstansene, og som dermed ble værende under barnevernets omsorg.

Marianne: Hun har holdt fast på dette her og det har vært sak i, holdt jeg på å si, flere ledd. Men barnevernstjenesten har vært gitt medhold i våre vurderinger og at denne jenten må være plassert, og hun holdt fast på det.

Mette tematiserte også nødvendigheten av at ungdom sto inne for det de fortalte i møte med barnevernet og aksepterte konsekvensene av å melde fra, dersom tjenesten skulle kunne involvere seg.

Mette: Han var vel også 17. Veldig stille, reflektert, veltalende gutt som kom og fortalte at han hadde det vanskelig hjemme fordi moren hans og han kranglet mye, eller hele tiden. Og det var..han ble, han fikk ikke lov å være med venner, han fikk ikke lov å være sent, eh, selv om han ikke drev med noe rus eller hadde dårlige venner, så fikk han ikke lov å være ute. Så moren var redd for dette. Og han ønsket også å flytte ut og hjelp med det da. Men ut fra det han fortalte oss, så utløste det ikke vår meldeplikt. Sånn at vi kunne registrere det som melding, og vi informerte om våre muligheter og hva som kunne skje hvis han ville melde fra, så ville vi åpne sak og snakke med mor, vi ville kanskje se på deres kommunikasjon, støtte han opp under om at det var vanskelig for han og bla, bla, bla. Og da ville han tenke på saken. Og gikk ut og hørte ikke av seg. Og ba han komme igjen, eller, bare for å snakke med oss om hva han hadde tenkt eller..ja, men han svarte ikke.

Det var flere barnevernsansatte som i likhet med Mette, fortalte om erfaringer der ungdom ikke ønsket at barnevernet skulle kontakte foreldrene.

8.4.4 «Noen er jo ikke interessert i at vi skal ha kontakt med foreldrene i det hele tatt»

En tematikk som gikk igjen i flere av intervjuene var erfaringer med ungdom som hadde tatt kontakt med barnevernet og bedt om hjelp, men som ikke ønsket foreldrenes involvering. Line fortalte om ei jente som ønsket barnevernets hjelp, men som ikke ville fortelle om situasjonen sin dersom de kontaktet foreldrene.

Line: Og hun var veldig nøye med å ikke fortelle meg hva det handlet om egentlig, men hun sa at hun ønsket bistand, men foreldrene hennes måtte ikke involveres. Og det var jo en stor utfordring, og når jeg fortalte henne liksom, hvordan en barnevernssak er juridisk fundert på en måte og at vi har lovlige eller lovpålagte måter å involvere parter og dette med rettigheter og sånn, så bestemte hun seg for å ikke fortelle meg hva det handler om. Og da sa jeg ja, det er greit, det er ditt valg. Jeg ønsker ikke å presse deg til noen ting, men hvis du skulle endre mening om det så må du bare ta kontakt, og ga henne nummeret mitt og sånn. Og det var sånn, jeg tror hun hadde noe alvorlig å fortelle, men det ble et sånt hinder for henne.

Gunnar fortalte også om ei jente som hadde ringt fordi hun ville flytte, men som trakk seg da hun fikk vite at de ansatte måtte kontakte foreldrene.

Gunnar: Hun ringte fordi hun ville ha hjelp til å komme seg ut hjemme fra, og jeg tilbydde henne en samtale, men jeg sa også det at vi nødvendigvis måtte snakke med moren, i og med at hun var under 18 år. Og da la hun på. Så ringte hun opp en time etterpå og ville snakke med en kvinnelig ansatt og fikk samme beskjeden av hun da, og la på igjen. Og etter det så hørte vi ikke noe mer.

Ifølge Dagny handlet gjerne henvendelser fra ungdom som ikke ville at foreldrene skulle involveres om bagatellmessige forhold.

Dagny: Og noen er jo ikke interessert i at vi skal ha kontakt med foreldrene i det hele tatt, og egentlig så handlet det kanskje om helt bagatellmessige ting. Så de ser vi ikke igjen.

Ifølge Marianne har mange en overdreven tro på hva barnevernet kan gjøre mot foreldres vilje. Slik hun så det var de ansatte avhengig av foreldrenes samarbeid eller ungdommens fortelling om omsorgssvikt, for å kunne gjøre noe, jf. tidligere i dette kapitlet.

Marianne: Mange tenker jo at barnevernet kan gjøre veldig mye og mot foreldres vilje. Og altså, vi har en sånn, sett i fra mitt, en sånn overdreven tro og tanke om at vi kan brase inn når og hvor som helst. Hvilket vi ikke kan.

Bård ga uttrykk for en form for motstand mot å involvere foreldre fra starten av, når ungdom selv tok kontakt. Han fortalte om ei jente på 14 år som hadde tatt

kontakt og ønsket å flytte i fosterhjem. Han hadde ventet med å registrere meldingen og med å involvere foreldrene, for slik å la jenta ha kontroll over det som skjedde.

Bård: I den saken der så, altså utgangspunktet mitt er egentlig litt sånn at disse ungdommene som kommer de har nok en eller annen forventning eller at de har noen problemstillinger i ryggsekken som sikkert er i utgangspunktet ganske sånn tyngende for de, og kanskje akutt, og kanskje de har mannen seg eller kvinnen seg opp ganske lenge for å komme og, sant. Sånn at jeg tenker, men de vet kanskje ikke helt hva de går til, så jeg pleier å, altså å ha i hodet at det første jeg gjør er ikke å sette meg ned og si ok, du vil søke om noe og nå skal vi formalisere det. Men det blir litt mer sånn at jeg, vi finner noe å drikke og noe kjeks og så lytter jeg ut og så forteller, snakker vi litt. Og så blir vi på en måte i slutten av samtalen da enig om hvordan vi skal gå videre og at vi skal formalisere ting og hvordan vi skal gå videre, og hvorvidt vi skal involvere foreldrene eller ikke, og hva vi skal involvere foreldrene i. Og i den saken der, så gikk det ganske lang tid før vi involverte foreldrene.

Han fortalte videre om hvordan han hadde flere samtaler med denne jenta alene, før de sammen besluttet å kontakte moren.

Bård: Og jeg kan ikke huske om vi snakket mer enn de to gangene, jo....Det var vel tredje gangen at vi tok kontakt med moren ja.

Siv: Ja, når var det det ble registrert som melding da? Var det andre eller tredje eller.

Bård: Ja, altså neste gang da vi møttes da så sier jeg det at ok nå, da hadde vi tenkt begge to, og vi hadde jo noen forslag og noe sånn og jeg sier til hun at, at vi må prøve å hjelpe til med dette. Det gjør vi ofte, og skrøt litt av folkene våre og ja. Og det må vi uansett gjøre, du skal ikke plasseres noen om helst steder før vi har fått selvfølgelig snakket med din mor og satt hun inn i dette greiene her. Det kan vi ikke gjøre, har ikke lov til å gjøre det, vil ikke gjøre det, liksom. Det var ok da.

S: Ok. Så hun syntes det var greit?

B: Så formulerte vi noe sammen. Hva skal vi nå legge fram for din mor?

Bård pekte på hvordan han i sitt arbeid ble stilt overfor ulike, og noen gang motstridende, hensyn. På den ene siden skulle de ansatte gjennomføre

undersøkelser i samarbeid med foreldre. På den andre siden var det hensynet til barnets beste, som ikke alltid var å kontakte foreldre med en gang, slik han så det. Noen ganger valgte han derfor å avvente med å registrere meldingen, og slik utsette undersøkelsen, for å kunne treffe ungdommen uten foreldrenes involvering.

Bård: Det er mange sider ved dette, for det at både det juridiske og faglige og etiske sider ved det å, sant når det kommer ungdommer. De kan komme med så mye rart og, og da tenker jeg det er viktig å..det er jo regelverk vi skal planlegge undersøkelser i samråd med de det gjelder, les foreldre. Og at vi selvfølgelig skal bringe foreldrene ganske fort inn. Men opp mot det, så ligger disse faneparagrafene våre med barns beste. Og da er det en avveining mellom de to hensynene, for det at det kan være barns beste og det kan være, holdt på å si tjene barnevernstjenestens formål som det heter i teksten og, at vi arbeider en del med disse ungdommene før vi involverer foreldrene.

8.4.5 De barnevernsansattes syn på ungdoms fortellinger

Når de barnevernsansatte fortalte om sine erfaringer, kom det også fram ulike syn på ungdom og ungdoms fortellinger. Mange vektla å holde fast i det ungdom fortalte gjennom hele saksgangen, samtidig som de ga uttrykk for å forstå ungdom som under utvikling og derfor som mindre troverdige enn voksne.

Flere barnevernsansatte fortalte om erfaringer med ungdom og foreldre som hadde hatt ulike versjoner av hva som var familiens situasjon. For eksempel omtalte Berit det som en «solskinshistorie», og et unntak, når en ungdom og foreldrene hadde hatt samme problem- og løsningsforståelse.

Noen av de ansatte stilte fortellinger fra ungdom opp mot fortellinger fra voksne, og vurderte foreldre som mer troverdige. For eksempel beskrev Guro ungdom som noen som kunne være urasjonelle og unyanserte, mens foreldrenes versjon av situasjonen kunne bidra til å nyansere bildet av situasjonen.

Guro: Tenåringer er jo ikke akkurat kjent for å være fryktelig rasjonell og nyansert liksom.

Eilin: De har jo veldig ofte et svarthvitt syn på verden som blir litt mer nyansert når man får høre foreldrenes versjon. Men vi slipper jo ikke, for det om foreldrene er flinke til å

snakke for seg holdt jeg på å si, selv om det er troverdig det de sier. Det er jo som du sier, inn å grave enda dypere ikke sant. Hva er roten til alt ondt her.

Guro fortalte om hvordan de barnevernsansatte noen ganger kunne reagere raskt på det ungdom fortalte, for så å finne ut at ungdommens versjon kun viste deler av den totale familiesituasjonen.

Guro: Jeg føler vi har hatt ungdommer som kommer hit og forteller om en forferdelig hjemmesituasjon, som er reell, og hvor vi..Og så har du de som kommer og forteller om noe forferdelig og hvor vi hopper og gjør noe, og så ser vi at her var det noen nyanser med en som helst vil være ute hele natten og ruse seg og ikke vil ha noen grenser. Altså, det er jo absolutt noe hjemme som ikke er bra, men.

Berit fortalte på sin side om å stå i en skvis mellom to motstridende fortellinger, foreldrenes og barnets. Hun anså det som viktig å holde fast i barnets fortelling, samtidig som hun pekte på at de kan ha livlig fantasi og overdrive.

Berit: Så, så ofte så opplever vi veldig at barn forteller mye og så benekter foreldrene, [ikke] sant. Så står vi, nå driver ikke vi noen etterforskning. Vi skal kartlegge og undersøke. Men vi står veldig ofte i en skvis på, en versjon fra barnet, totalt annen versjon fra foreldre. Og så skal vi prøve å finne en gyllen middelvei sant, hva? Men vi slipper aldri, vi slipper aldri historien til barnet og det sier vi til barnet og at jeg tror deg, ja jeg tror deg. Det tror jeg deg på. Men at noen barn noen ganger kan få litt livlig fantasi og legge på litt og overdrive litt eller fortelle litt, det kan godt være. Men, men ja, tenker at det er alfa og omega, det å lytte til barna.

Terese fortalte at foreldre hadde større rettsikkerhet enn barna, og at dette hadde betydning for hvordan de forsto barn og unges fortellinger om egen situasjon.

Terese: Jeg tenker at rettsikkerheten til de voksne er veldig sterk, men barn har ikke den rettsikkerheten og de blir ikke sett på som sånn verdige informanter om sin situasjon og sitt liv. Og så kan man jo spørre seg igjen, hva handler det om, og hva man kan gjøre med det? Men det er jo, det ligger jo litt på et politisk nivå, tenker jeg.

Line ga uttrykk for å forstå ungdoms fortelling som deres versjon av situasjonen, samtidig som ungdom ikke alltid hadde forstått hele familiedynamikken.

Line: I hvert fall den saken jeg har vært i da, så tror jeg at det ungdom forteller er jo på en måte deres opplevelse av situasjonen, og ofte kan det skremme hjelpeapparatet da. Og så, går man inn og ser på en måte i familiesituasjonen, så ser man at, ja det er det ungdommen opplever, men man har ikke forstått hele bildet i familiedynamikken da. Og det er det å gi inn og hjelpe eller veilede hele familien i hva er det som faktisk som skjer i den familien her når for eksempel da pappa blir syk, ikke sant. Det er ikke fordi pappa skal bestemme, er nå på en måte i tenkeboksen om jeg skal sende datteren min tilbake til hjemlandet for å gifte seg. Det er faktisk for det pappa er så sliten at han ikke orker å forholde seg til, på en måte, familien da. Det er liksom, ja..det er noe med å på en måte hause opp folk rundt også, for det ungdom eh, kanskje ikke helt forstår hva som skjer da.

Turid fortalte om hvordan det kunne være utfordrende å holde fast i ungdommenes perspektiv i møte med foreldrenes versjon.

Turid: Men vi må jo klare å håndtere den utfordringen og de dilemmaene som oppstår i det at vi har fått en ungdoms perspektiv først, som vi alltid kjenner rokket ved når vi treffer foreldrene og får deres versjon av en ungdom. Ikke sant, du har sittet der og fått hjertet ditt fylt av en ungdom som gråter og forteller om vold, forteller om psykisk terror, forteller om datt og ditt. Og så treffer du to nydelige foreldre som gråter, forteller om at de hver dag, hver kveld er redd for hva deres datter gjør ute. Utsettes hun for noe, hva gjør hun, vi vet ikke hva vi skal. Hvor skal vi legge oss i det på en måte? Vi må ha med oss ungdommens perspektiv, men vi må møte foreldrene i det de også sier, så det er en..Er ikke det kort oppsummert den største utfordringen i det å snakke med ungdommene først? Men vi må klare å vekte det.

Marianne fortalte om hvordan kjennskap til en familie fra tidligere, hadde gjort at hun ikke tvilte på det en aktuell ungdom hadde fortalt. Hun trengte ikke vurdere om det kunne handle om «ungdomsproblematikk». Med ungdomsproblematikk viste hun til ungdommer som ønsket å flytte, men som ikke levde i en situasjon som tilsa at det var nødvendig.

Marianne: Det som gjorde det enklere å vurdere enn hva det hadde vært hvis det var første gang jeg møtte henne, var det at jeg hadde ikke noen grunn til å så tvil om det hun fortalte og tenke at dette her er noen sånn type ungdomsproblematikk som vi kan gå inn i og ordne opp i sant. For vanligvis når ungdommer kommer her og det, det skjer jo og har skjedd flere ganger, og at de kan jo komme her og så tror de at du kan finne meg et nytt sted å bo sant, for det jeg får så strenge regler hjemme, jeg får ikke lov til noen ting

og sånn, sant. Det var veldig enkelt sagt. Det kan jo være store konflikter og, som selvfølgelig frustrer både ungdommer og foreldre, sant. Men i de fleste tilfeller da, så kan vi få ordnet opp. Og det, det skal være..det skal..det skal være alvorlig når vi plasserer. Men her som sagt, med en forhistorie da som vi visste om så..så var det ikke noen grunn til å tenke at dette kan vi klare å ordne opp i, fordi at vi visste at det var foresatte som ikke ønsket å samarbeide med barnevernstjenesten.

Noen barnevernsansatte fortalte om erfaringer med ungdommer som hadde hatt en annen agenda for å ta kontakt med barnevernet enn det de ga uttrykk for i den første kontakten. Slik Turid så det, var det begrenset hva de kunne gjøre i en meldingsfase og det var dermed først senere i kontakten de kunne prøve å finne ut hva som var ungdommenes agenda for å involvere barnevernet.

Turid: Hva er det egentlig som er..var det en annen agenda ved å henvende seg, eller handlet det om at det var en kjæreste som ikke var populær hjemme og som man ville være mest mulig sammen med. Eller handler det om at det er utstrakt voldsbruk i familien og at ungdommen er i fare.

Gunnar fortalte også om en ungdom som hadde tatt kontakt, og som hadde hatt underliggende motiver for å involvere barnevernet. Slik Gunnar så det var det lurt å gå rolig fram, for slik å etter hvert finne ut hva som var bakgrunnen for ungdommens kontakt. Han pekte samtidig på hvordan ungdom kunne oppleve det som mistenkeliggjørende dersom ansatte forsøkte å undersøke deres motiver.

Gunnar: En gutt som, han var vel 17 år tror jeg. Dukkert opp på døren her. Det begynner å bli en stund siden. Han hadde flyttet inn til kjæresten og kjæresten sin familie. Kom egentlig fra et sted utenfor byen. Men fortalte at moren ikke ville gi han penger, sant. Og holdt et fælt spetakkel, og ringte og styrte på, og dukket opp på kontoret både sent og tidlig. Og jeg snakket en del med han. Men ikke sant, jeg kan ikke gi deg penger uten å spørre deg om hvorfor hun ikke gir deg penger. Så gjorde jeg det, og så viste det seg at han hadde lommene full. Sånn at

Lise: Bare bløffet.

Gunnar: Ja, ja. Sånn at folk har jo litt ulike motiver.

Lise: Jeg var jo med deg og i den.

Gunnar: Litt ulike motiver, litt ulike historier, litt ulike alt mulig. Sånn at, så derfor, derfor tenker jeg det å trekke pusten og, og ikke hoppe opp i det med begge bena med en gang, altså det lønner seg veldig ofte. Uten å nødvendigvis mistenkeliggjøre noen for hva de egentlig har av motiver.

Vivian fortalte også om det å være usikker på ungdoms motiver for å kontakte barnevernet. Hun hadde vært usikker på om en gutt faktisk hadde vært utsatt for fysisk vold, slik han selv fortalte, eller om det egentlig handlet om det hun kalte «en protest».

Vivian: Så vi var hele tiden der, var dette her..var det det som hadde skjedd eller var det gutten som var umulig. Ville han hevne, altså du...ville han hevne seg på foreldrene, eller hva var det? Den lå veldig sånn, vanskelig vurdering da av en tenåring.

Det var guttens handlinger og framtoning, samt skolens beskrivelser, som gjorde Vivian usikker på guttens motiver.

Siv: Men hva det som gjorde at dere tenkte at dette her er kanskje en protest eller en sånn..

Vivian: Nei, det var jo..litt sånn kanskje måten gutten, han var litt sånn fornøyd opp i hele sitt, altså du så en sånn, men det blir jo bare en betraktning. Han var litt fornøyd med hele situasjonen. Han viste tegn, altså litt, gliste litt og viste litt sånn fornøyd. Og dette her at foreldrene sa at han var utpekulert. Men vi hadde også, ja det glemte jeg. Vi hadde også en samtale med skolen hvor de forteller om en veldig, veldig spesiell gutt som på en måte alltid slapp unna ting, men som alltid hadde et ben i salatbollen for å si det sånn [ler]. Så han var jo, også, en, veldig, altså, det var noe med denne gutten. Altså, han var veldig uttrykksløs. Han hadde en ADHD-diagnose, men var det noe mer? Veldig, veldig spesiell gutt. Så du ble, man ble veldig usikker opp i alt på en måte.

Slik Vivian så det, var det ikke overbevisende fysiske bevis for at gutten hadde vært utsatt for vold. Hun hadde derfor snakket med foreldrene for å finne mer ut av situasjonen, før hun eventuelt satt i verk tiltak.

Vivian: Og da besluttet vi å snakke med foreldrene og kalle inn de da, før vi egentlig gjorde noe. For man måtte jo finne ut om var dette en uenighet, hadde det vært vold. Han hadde ikke noe synlig merke. Han hadde, brillene hans var ødelagt og det hadde han også sagt til barnevernvakten. Og han hadde et sånt lite rødt merke her. Men ikke

noe sånn, ikke blåmerke. Han mente at det var faren som hadde påført han det. Og det var faren som også hadde tatt brillene eller ødelagt brillene hans.

Vivian anså hendelsene med denne gutten som noe som skilte seg ut fra andre barnevernssaker. Hun mente at barnevernsansatte som utgangspunkt skulle høre på det ungdom fortalte. Samtidig anså hun yngre barn som mer sannferdig enn ungdommer.

Siv: Hvordan skal man vite om det er hold i det hvis det er to veldig motstridende versjoner?

Vivian: Ja, da tenker jeg at man må velge å høre på ungdommen da. Er det et lite barn så er det vel kanskje enda [ler]..altså små barn lyver ikke om sånne ting for å si det sånn. Vi vet jo det, at barn forteller ikke av seg selv. Men man må kanskje ha et litt annet syn på ungdommer. Men jeg tenker at man må velge å høre, og det er jo deres rett da.

To av de barnevernsansatte fortalte om ungdommer som hadde bedt om hjelp og som i sin kontakt med barnevernet hadde oppført seg mer kompetent enn det de anså som vanlig for ungdom. Terese fortalte for eksempel om ei jente som hadde vært mer åpen, ærlig og reflektert enn det Terese var vant til at ungdom var.

Terese: Hun var veldig åpen og ærlig, og det har jeg sagt til henne. Det er få ungdommer jeg har møtt som, som er..som var såpass åpen og ærlig som hun var da. Sa det som det var og sånn som hun opplevde det, og hadde egentlig ganske mange refleksjoner rundt det også.

Hun fortalte at barnevernet hadde flyttet den aktuelle jenta i fosterhjem, med samtykke fra foreldrene. Samtidig fortalte Terese om hvordan jentas fortelling i seg selv ikke ville vært nok til å flytte henne, selv om jenta selv ønsket det. Foreldrene hadde hatt frivillige hjelpetiltak fra barnevernet tidligere, men deres omsorgsevne var ikke utredet utover dette.

Guro fortalte også om en ungdom som hadde skilt seg ut, ved å være rasjonell, saklig og tydelig.

Guro: Hun framsto som veldig troverdig. Det gjorde hun i den samtalen vi hadde med hun. Altså, veldig troverdig ja, men lite, ja nært sagt, preget, for hun var veldig rasjonell og saklig.

Oppsummert kan det se ut til at de barnevernsansatte, som en del av arbeidet med henvendelser fra ungdom, vurderte troverdigheten i det ungdommene fortalte. Flere så det som nødvendig å finne ut av hva som var den faktiske familiesituasjonen, og at denne etter deres erfaringer ikke alltid var slik ungdommene selv fortalte om den. Foreldres fortellinger hadde i denne sammenheng betydning for de ansattes forståelse av familiesituasjonen. Samtidig fremmet flere hensynet til å tro på barn og ungdoms fortellinger. Disse ulike hensynene kan se ut til å ha vært vanskelig å forene, når ungdom og foreldre hadde motstridende fortellinger. I de ansattes fortellinger om slike situasjoner ble det, slik jeg ser det, samtidig synliggjort en forståelse av ungdom som under utvikling og derfor noen ganger mindre troverdige enn voksne.

8.4.6 Ungdom som nærmer seg eller har blitt 18 år

Noen av de barnevernsansatte tematiserte betydningen av alder i sammenheng med ungdom som nærmet seg 18 år. Slik noen så det, var det for sent å hjelpe ungdom som snart var myndige.

Vivian: Det var en gutt som kom her faktisk, på vårparten. Men det var en gutt som nesten var 18 år. Og det var det store konflikter mellom foreldrene og han hadde..eh, et yngre søsken. Men..det, der lurte vi liksom også på, det var to måneder til han var 18 år og..for hans vedkommende var det jo litt i, litt sent da.

Bakgrunnen for Vivians vurdering handlet om guttens alder og at det derfor var for sent å hjelpe, men også om hva han beskrev som problemet sitt og hvilken type hjelp han ønsket.

Siv: Men han gutten som snart var 18 år, han, hva skjedde der?

Vivian: Det ble bare en samtale.

Siv: Ok.

Vivian: Fordi det kokte vel egentlig ned til at det, lillebroren eller, ja var liten, ja, en bror, han var vel ivaretatt av foreldrene sine, men det var denne gutten som snart var 18 år som på en måte..hadde hørt eller ønsket et økonomisk tiltak fra barnevernstjenesten, tenker vi, tenkte vi da. Han, altså det ble litt sånn..en sånn framstilling. Det var sikkert ikke så greit men..kanskje det var løsningen hans. At han fikk en hybel. Har sikkert hørt at man kan få en hybel og barnevernet kan hjelpe. Og det er jo ikke helt, han hadde det ikke dårlig.

Siv: Nei, hva var det han kom og fortalte?

Vivian: Det var bråk, krangel mellom, mye krangling da og slitsomt mellom foreldrene.

Vivian fortalte videre om denne gutten og at han var bekymret for sin yngre bror. Slik Vivian hadde vurdert det, var det ingen «reell bekymring», og handlet egentlig om et ønske om økonomisk hjelp.

Siv: Hva var det som gjorde at dere tenkte det, at her er det ikke noe?

Vivian: Fordi han sa, fordi han kom med løsningene selv om det var noe, han var kanskje litt sent ute. Er det, var det noe mulighet for at han kunne få noe hjelp til en hybel og få fred ikke sant. Så..det var kanskje litt sent, for å si det sånn.

Line og Turid ga også uttrykk for en forståelse av at det var for sent å hjelpe ungdom som nærmet seg 18 år.

Line: Hun tror jeg var type 17, 17 og et halvt.

Turid: Det er jo gjerne de det skjer med.

Line: Så da har du et veldig lite vindu, når du først henvender deg så pass sent da.

Guro og Line fortalte om ungdom som nærmet seg 18 år den første gangen de kom i kontakt med barnevernet og som da ønsket hybel. Denne type henvendelser vurderte de til ikke å være barnevernets ansvar å følge opp.

Guro: Og noen ganger så er jo det sånn klinkende klart vold, eller sånn som den her siste her. Og andre ganger så er det liksom 17 ½ og vil flytte, altså ja. Og aldri hørt om de, og ja.

Line: De vil ha penger til hybel.

Noen av de barnevernsansatte fortalte om erfaringer med at ungdom over 18 år tok kontakt med barnevernet på vegne av sine søsken. Det var da de yngre søsknene, som var under 18 år, de ansatte eventuelt rettet innsatsen mot.

8.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg sett på hvordan de barnevernsansatte arbeidet med meldinger, og på deres erfaringer med henvendelser fra barn og unge selv.

I flere av intervjuene framkom det at de ansattes arbeid med meldinger startet *før* en konkret melding var sendt eller mottatt. Dette arbeidet handlet om å drøfte, gi råd og lære opp andre offentlig ansatte om barnevernet. Lærere var ansett som spesielt viktige å informere, på grunn av deres nærhet til barn og unge og fordi de kunne være en god person for ungdom å fortelle om vanskelige forhold til. Det var ingen av de barnevernsansatte som informerte om barnevernet direkte til barn og unge.

Flere ansatte beskrev arbeidet med meldinger som den første fasen i barnevernets arbeid. Innen én uke måtte de vurdere om de skulle følge opp meldingen med en undersøkelse eller henlegge. Det var i løpet av denne uken svært begrenset hva de ansatte hadde anledning til å gjøre, utover å snakke med melder.

De barnevernsansatte tok utgangspunkt i meldingens innhold for å vurdere om de skulle henlegge eller undersøke den. På bakgrunn av innholdet prøvde de sammen å finne fram til hva melderens bekymring var. Dette arbeidet besto, slik de beskrev det, i å knytte innholdet opp til kategorier som fysisk vold, psykisk vold, konsentrasjonsvansker, atferd, lese- og skrivevansker eller konflikter mellom foreldre. Noen kategorier var ansett for å falle utenfor barnevernets ansvarsområde, som for eksempel eldre ungdom som ønsket hybel og økonomisk hjelp. De ansatte så problemer på skolen i sammenheng med hva som framkom som *årsaker* til de aktuelle problemene. Dersom årsakene handlet om barnets omsorgssituasjon, var det barnevernets ansvar å undersøke. Årsaker som handlet

om andre forhold var ikke ansett som deres ansvar. Når det gjaldt konflikter mellom foreldre var det *konsekvensene* dette hadde for barnet som var viktig for vurderingen. Fysisk vold skilte seg ut ved å alltid skulle undersøkes, uavhengig av årsaken til problemet eller konsekvensene for barnet.

Ifølge de ansatte ble henvendelser fra ungdom selv alltid undersøkt, uavhengig av meldingens innhold. De anså det imidlertid som belastende for ungdom å måtte bære ansvaret for barnevernets involvering. Samtidig fortalte flere av dem om hvordan de var avhengig av ungdommens fortelling dersom de skulle handle mot foreldrenes vilje.

De ansatte hadde erfaringer med ungdom som hadde lite kunnskap om barnevernet og urealistiske forventninger til hva tjenesten kunne gjøre. Flere fortalte også om ungdom som hadde hatt underliggende motiver for å kontakte barnevernet. Å snakke med foreldre ga dem slik de så det, et mer nyansert bilde av familiens situasjon. Det kan se ut til at de ansatte anså ungdom for å være under utvikling og derfor noen ganger mindre troverdige enn voksne. Samtidig kunne foreldrenes involvering føre til at ungdom trakk sin fortelling og ikke lenger ville ha kontakt med barnevernet.

I dette kapitlet har jeg vist noen av hensynene og vurderingene de ansatte gjorde i arbeidet med meldinger. Barnevernsansatte er forventet å oppfylle en rekke politiske målsettinger, som kan være både vage og motsetningsfulle, jf. kapittel 2. Gjennom sine vurderinger, handlinger og beslutninger knyttet til meldinger fra barn og unge, iverksatte de barnevernsansatte velferdspolitikken i praksis (Lipsky, 1980). I de påfølgende kapitlene analyserer og drøfter jeg blant annet hvilke føringer som ble synliggjort i intervjuene med barnevernsansatte, og hvordan disse kan sees i sammenheng med intervjuene med ungdommene og i lys av politiske styringstekster.

9 Ungdoms inngang til barnevernet

9.1 Innledning

I de to foregående kapitlene presenterte jeg empiri fra intervjuene med ungdommene og de barnevernsansatte. I dette, og i de påfølgende kapitlene, ser jeg de foregående kapitlene i sammenheng og drøfter empirien i lys av politiske styringstekster, teori og forskning.⁷⁵ Smiths begrep styringsrelasjoner har en sentral plass i analysene og drøftingene, samt ulike perspektiver på barne og unge. I tillegg trekker jeg inn annen teori når denne kan bidra til å belyse tematikken.

I kapitlene undersøker og drøfter jeg forskningsspørsmål 6 og 7. Disse retter seg mot hvilke forståelser av meldinger, og om ungdom, som var synlig i intervjuene og i aktuelle politiske styringstekster, og hvordan disse kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer. I tillegg ser jeg på hvilken plass ungdommenes erfaringer og kunnskap hadde i de aktuelle forståelsene. Drøftingene er delt inn i tre kapitler. Kapittel 9 handler om ungdoms inngang til barnevernet. I Kapittel 10 retter jeg oppmerksomheten mot ungdommenes første kontakt med barnevernet. Kapittel 11 handler om ulike forståelser av ungdom.

I *dette* kapitlet retter jeg oppmerksomheten mot ungdommenes erfaringer fra tiden *før* det ble sendt en melding til barnevernet. Kapitlet er delt inn i to deler. I den første delen går jeg inn på forståelser av hva en melding er, og hva dette kan ha betydd for ungdommene. I den andre delen drøfter jeg hvilke innganger til barnevernet som er gjort synlig i politiske styringstekster for barnevernet og hva dette kan ha betydd for ungdommenes erfaringer med å komme i kontakt med tjenesten.

9.2 Meldingen som starten?

9.2.1 Meldinger forstått som starten på en barnevernssak

Smith (2006, s. 66) peker på hvordan styring kan skje gjennom tekster, blant annet ved å lede oppmerksomheten vår mot noen forhold, mens andre forhold er

⁷⁵ I metodekapitlet gjør jeg rede for hvordan jeg har analysert empirien, samt hvordan jeg har inkludert tekster.

utelatt. Dette er, slik jeg ser det, interessant for tematikken meldinger. Sentrale politiske styringstekster innenfor barnevernsfeltet vektlegger og synliggjør de forholdene som er ansett for å være relevant for barnevernsansattes arbeid.

Noen politiske tekster som omtaler meldinger spesifikt, er forarbeidene til den nye barnevernloven (Prop. 106 L, (2012-2013); NOU 2016:16). I disse tekstene er det kommunale barnevernets arbeid presentert som faseinndelt. Den første fasen starter når barnevernet mottar en melding. Meldinger er i en av de politiske tekstene beskrevet som starten på en barnevernssak (Prop 106 L, (2012-2013), s. 26). Kojan m.fl. (2016, s. 64) beskriver også i sin fagbok om beslutninger i barnevernet at barnevernets ansvar formelt sett starter når de ansatte har registrert en melding. En melding utløser et ansvar hos de barnevernsansatte og et krav til handling, ved at de ansatte må respondere på meldingen gjennom å iverksette en undersøkelse eller å henlegge meldingen, jf. bvl. § 4-2. Meldingen er slik starten på en prosess i barnevernet som kan ta ulike retninger. Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 107) viser denne prosessen som en figur, hvor mottak og registrering av meldingen er på toppen og pilene peker nedover fra meldingen, mot den videre prosessen i barnevernet, se figur 5 i kapittel 2. Det er ingen piler som peker bakover, på det som kan ha skjedd før barnevernet mottok meldingen.

9.2.2 Barnevernsansatte om meldingsfasen

De nevnte politiske tekstene forstår jeg som eksempler på det Smith (2006, s. 79-98) omtaler som «høyere ordens» tekster. Ingen av de barnevernsansatte jeg intervjuet viste direkte til denne type tekster. De ga imidlertid uttrykk for forståelser av meldinger og meldingsfasen, som var å finne igjen i de politiske tekstene. Disse forståelsene tolker jeg som å være tekstlig-medierte. Tekster er ikke alltid synlig i det daglige, men har likevel betydning for hva deltakerne er opptatt av og for deres handlinger (Smith, 2006, s. 66). Forståelsene kan for eksempel ha blitt formidlet gjennom utdanning, kurs og opplæring på de enkelte barnevernkontorene. I intervjuene med flere av de barnevernsansatte, kom det blant annet fram hvordan barnevernstjenestene var organisert i tråd med forståelsen av arbeidet som faseinndelt og hvor meldingsfasen utgjorde den første fasen, jf. kapittel 8. Det var egne ansatte som jobbet med å ta imot og

vurdere meldinger, før de eventuelt sendte meldingen videre til neste fase, undersøkelsen.

Samtidig var det også noen barnevernsansatte som fortalte om et arbeid som foregikk før en melding var mottatt, altså før meldingsfasen. Dette arbeidet var rettet mot offentlig ansatte med meldeplikt og besto i å drøfte, gi råd og å gi opplæring om hva de skulle melde fra om og hvordan. Kojan m.fl. (2016, s. 64-66) har gjort liknende funn og kaller dette en førmeldingsfase. De fant at en slik førmeldingsfase besto i enkeltstående veiledende samtaler med mulige meldere, samt mer faste fora hvor barnevernsansatte og offentlig ansatte kunne drøfte bekymringer for barn.

I mine intervjuer var det enkelte av de barnevernsansatte som fortalte om erfaringer med lærere eller helsesøstre som hadde ringt sammen med en ungdom, eller fulgt en ungdom til barnevernet. Disse profesjonelle hadde slik vært viktige for at ungdommene kom i kontakt med barnevernet. Utover dette var ikke ungdoms liv og erfaringer fra tiden før barnevernet hadde mottatt en melding, omtalt av de barnevernsansatte.

9.2.3 Ungdom om betydningen av tiden før barnevernets involvering

Ved å ta utgangspunkt i ståstedet til ungdommene jeg intervjuet, ble det tydelig at å anse meldingen som en start var i uoverensstemmelse med deres erfaringer. For flere av ungdommene var ikke meldingen en start, men heller én av mange hendelser i en lengre prosess mot å få hjelp. Selve meldingen eller meldingsfasen var ikke det sentrale for ungdommene. De var opptatt av om de fikk hjelpen de mente de trengte, jf. kapittel 7. Flere av ungdommene hadde hatt det vanskelig i lang tid før de kom i kontakt med barnevernet, og de anså tjenesten som sin siste mulighet til å få hjelp. Det var altså lite i det ungdommene fortalte om den første kontakten med barnevernet som minnet om en start, men heller at kontakten med barnevernet var det siste alternativet for å endre en vanskelig situasjon.

Flere av ungdommene fortalte om hendelser fra før de kom i kontakt med barnevernet som hadde hatt betydning for om de kom i kontakt med tjenesten i det hele tatt, for hvordan de kom i kontakt med den og for hvordan de opplevde

den første kontakten. Disse erfaringene, fra før meldingen ble sendt, hadde betydning for hvordan noen av ungdommene opplevde det første møtet med de barnevernsansatte, og for noen også hvordan den videre kontakten med barnevernet fungerte.

Liknende funn er gjort i andre studier, at barn og unge først avdekker omsorgssvikt til andre enn barnevernet. Mottakers respons har betydning for hva barnet eller ungdom gjør, og ikke gjør, videre (Allnock og Miller, 2013; Cossar m.fl., 2019; Cossar m.fl., 2013; Jensen m.fl., 2005; Morrison m.fl., 2018; Staller og Nelson-Gardell, 2005). Barn og unges avdekking av vanskelige forhold i eget liv, er i en rekke studier beskrevet som en prosess, hvor barn og unge underveis gjør seg erfaringer og tanker om sin egen situasjon og om hva de kan forvente av andre (Brattberg og Flåm, 2019; Staller og Nelson-Gardell, 2005). Spesielt venner har vist seg å ha betydning for om ungdommer velger å fortelle til profesjonelle eller ikke (Jobe og Gorin, 2013; Manay og Collin-Vézina, 2021; McElvaney, 2014; Vincent og Daniel, 2004). Denne pågående prosessen som ungdommene jeg intervjuet fortalte om, og som gjerne startet lenge før barnevernets involvering, står i motsetning til barnevernets oppfatning av og gjennomføringen av arbeidet sitt i forhåndsbestemte faser, der meldingen utgjør starten.

9.2.4 Erfaringer uten begreper

Ifølge Smith (2005) leder tekster oppmerksomheten vår mot utvalgte sider ved en tematikk, fordi visse typer kunnskap er ansett som relevante i den aktuelle sammenhengen. Hva som er vektlagt og trukket fram, er styrt av hva de ansatte i en institusjon trenger å vite noe om. Med utgangspunkt i Smiths (2005) teori om styrende relasjoner, og om tekster, kan en oppfatning av meldinger som en start sies å ta utgangspunkt i barnevernet som institusjon og arbeidet til de som jobber der. De barnevernsansattes ansvar inntreer når en melding er mottatt, og dette er å anse som starten på deres arbeid. En melding som starten handler altså om hva som er starten for de barnevernsansatte og ikke om hva som er ungdommenes start.

Selve begrepet meldingsfase handler om det som skjer i barnevernet når en melding er mottatt, og da spesielt de barnevernsansattes arbeid. Samtidig finnes det ikke et formelt begrep for ungdommenes erfaringer og arbeid før det er sendt en melding. Slik jeg ser det, er dette en begrensning i språket, ved at ungdommenes erfaringer ikke passer med tilgjengelige begreper og forståelser. Kojan m.fl. (2016, s. 64-66) bruker som nevnt begrepet førmeldingsfase, men denne fasen handler om det de barnevernsansatte gjør før en melding er sendt eller mottatt, og da i hovedsak i relasjon til offentlige og profesjonelle meldere.

Når en melding blir forstått som starten, lukkes det samtidig for et perspektiv som inkluderer ungdommenes erfaringer med en annen start, og med en rekke hendelser og en prosess fra tiden før en melding var sendt. Ungdommenes erfaringer, og disse erfaringenes betydning for møtet med barnevernet, er usynlig i de styrende relasjonene i barnevernet, slik de kommer til uttrykk i politiske dokumenter og i intervjuene med de barnevernsansatte. Det ser ut til å være et motsetningsforhold mellom de autorative tekstene og de lokale erfaringene som ungdommene har gjort (Breimo, 2015, s. 88). Uten oppmerksomhet mot hvordan ungdommenes tidligere erfaringer kan virke inn på møtet med barnevernet, er en viktig del av ungdommenes kontekst for møtet ikke synlig for de ansatte. En kontekst som for noen av ungdommene påvirker deres videre kontakt med barnevernet. Mitt poeng er altså at sett fra ungdommenes ståsted var ikke meldinger en start, men en del av en prosess som for noen allerede hadde vart i flere år.

9.3 Når inngangsporten ikke er synlig

9.3.1 Offentlig ansatte og profesjonelle som avgjørende for å avdekke omsorgssvikt

Meldinger er i en rekke politiske tekster beskrevet som den måten barn og familier kommer i kontakt med barnevernet på. På grunn av hvordan barnevernet er organisert, er tjenesten helt avhengig av andre som kan oppdage og melde fra om barn og unge som kan trenge hjelp (2016:16, s. 122; NOU 2009:8, s. 28; Prop. 169 L, (2016-2017), s. 5, 96 og 122; Prop 106 L, (2012-2013), s. 26). Dersom barn og unge som er utsatt for omsorgssvikt skal få hjelp fra

barnevernet, er det altså nødvendig at noen utenfor barnevernet oppdager dette og melder fra.⁷⁶

I flere av de politiske tekstene innenfor barnevernsfeltet er det spesielt offentlig ansatte og profesjonelle som er trukket fram som avgjørende for å gjøre barnevernet oppmerksom på barn og unge som trenger hjelp. I tekstene er begreper som å «avdekke», «oppdage» og «identifisere» brukt i denne sammenhengen (NOU 2017:12; NOU 2009:8; Prop. 106 L, (2012-2013)). Det er altså de profesjonelle og offentlig ansatte som skal gjøre et arbeid for å finne de barn og unge som trenger barnevernets hjelp.

Barnevernloven er en annen tekst som understreker ansvaret som er lagt på offentlig ansatte og profesjonelle om å melde fra til barnevernet ved bekymring for barn og unge. Etter loven har disse gruppene en *plikt* til å være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenesten, og til å melde fra til barnevernet når det er nødvendig, jf. bvl. § 6-4, se også kapittel 2. De nevnte tekstene vektlegger og synliggjør slik meldere med meldeplikt som den viktigste inngangen til barnevernet.

Ifølge Coccozza m.fl. (2007) er det å pålegge meldeplikt for utvalgte grupper, en politisk strategi for å identifisere og beskytte barn og unge mot alvorlig omsorgssvikt. I norsk sammenheng viser statistikken over hvem som melder til barnevernet, en økning i antallet meldinger fra meldere med meldeplikt. Samtidig har det vært en nedgang i andelen meldinger fra foreldre og barnet selv. Kojan m.fl. (2016, s. 67) omtaler dette som en profesjonalisering av meldere. Jeg ser denne endringen av hvem som melder til barnevernet i sammenheng med hvordan sentrale politiske tekster styrer vår oppmerksomhet mot betydningen av akkurat de profesjonelle melderne, for å finne fram til barn og unge som trenger hjelp.

Flere av de barnevernsansatte jeg intervjuet fortalte om et nokså omfattende arbeid med å lære opp meldere med meldeplikt om det å melde til barnevernet.

⁷⁶ Barnevernet kan melde bekymring til seg selv, se kapittel 2. Tjenesten må da allerede ha hatt kontakt med familien.

Dette opplæringsarbeidet forstår jeg som uttrykk for det Smith (2006, s. 81) omtaler som aktivering av en tekst. De ansatte aktiverte en forståelse av offentlig ansatte og profesjonelle som viktige meldere, og disse var derfor noen de prioriterte å lære opp. Slik Smith (2006, s. 66) ser det, kan tekster oppdages lokalt, gjennom aktørene som bruker teksten, samtidig som tekstene har en styrende funksjon på det aktørene gjør.

Mens de politiske styringstekstene i hovedsak omtaler offentlig ansatte og profesjonelle som én gruppe meldere, var det flere av de barnevernsansatte jeg intervjuet, som spesielt vektla lærere som viktige meldere om ungdom. Så langt jeg kan finne er skolen og lærere i liten grad omtalt konkret i politiske dokumenter for barnevernet. Et unntak er en stortingsmelding om forebygging og bekjempelse av vold og overgrep i nære relasjoner. Her står det at lærere har en «unik mulighet til å bli kjent med det enkelte barn over tid, og har store muligheter til både å forebygge, oppdage behov og bidra til at barn og unge som trenger særskilt oppfølging får det» (Meld St. 15 (2012-2013), s. 65). I intervjuene mine med barnevernsansatte, kom det til uttrykk en tilsvarende forståelse av lærere, hvor lærere var ansett for å være i en særegen posisjon til å kunne oppdage ungdom som trengte hjelp. Slik flere av de barnevernsansatte så det, bidro skoleansattes fysiske nærhet og hyppige kontakt med elevene til en lavere terskel for ungdom for å fortelle. De beskrev lærere som trygge og som noen ungdom har tillit til.

At de barnevernsansatte jeg intervjuet var spesielt opptatt av lærere som meldere, kan kanskje forstås i lys av hva som er vektlagt innenfor forskning om temaet. Lærere er i en rekke forskningspublikasjoner beskrevet som å være i en ideell posisjon til å oppdage tegn på omsorgssvikt. Studiene har blant annet trukket fram hvordan lærere både har en arena og tid til å bygge en relasjon til barn og unge, mulighet til å observere endringer i væremåte og mulighet til å sammenligne væremåter mellom barn (f.eks. Alazri og Hanna, 2020; Bourke og Maunsell, 2016; Gilbert m.fl., 2009a).

De barnevernsansattes vekt på lærere som meldere kan også handle om deres egne erfaringer fra arbeidet med meldinger. Skolen er ifølge SSBs statistikk den

tredje hyppigste melder til barnevernet, se kapittel 2.3.4. Nesten alle de barnevernsansatte jeg har intervjuet fortalte om egne erfaringer med lærere som meldere.

Mens noen barnevernsansatte fortalte om lærere som hadde *oppdaget* ungdom som hadde det vanskelig, fortalte de fleste om erfaringer med ungdom som på eget initiativ hadde *fortalt* til læreren om hvordan de hadde det. Både Paine og Hansen (2002) og Linell (2017) fant at barn og unges egne fortellinger om omsorgssvikt var en kritisk komponent for at omsorgssvikten ble oppdaget og barnevernet involvert. Ungdommene jeg intervjuet formidlet det samme, at deres egen innsats hadde hatt avgjørende betydning for at læreren hadde kunnet oppdage hvordan de hadde det.

9.3.2 Ungdoms arbeid for å få hjelp

Ved å tolke ungdommenes handlinger i lys av begrepet arbeid, ble det tydelig hvordan de selv gjorde en aktiv innsats for å få hjelp. Ungdommene fortalte om en innsats som tok tid og som hadde en intensjon. Sett fra deres ståsted gjorde de slik et selvstendig og avgjørende arbeid for å få hjelp. Dette arbeidet handlet både om å vurdere til hvem de kunne vise eller fortelle om omsorgssvikten, samt om hvordan å gå fram for å avdekke.

Ungdommenes arbeid med å vurdere mulige mottakere av deres avdekking var spesielt tydelig når det gjaldt lærere. Hvordan ungdommene opplevde læreren, hadde betydning for om de valgte å *fortelle* eller ikke. Mens noen av ungdommene vurderte læreren positivt og derfor hadde valgt å fortelle om erfaringene sine, var det andre som hadde hatt lærere de vurderte å ikke kunne fortelle til. Flere studier har funnet det samme, at barn og unge bevisst valgte hvem de stolte på og ikke. I disse studiene framkom det at dersom ungdom skulle velge å fortelle om sine erfaringer til en lærer, var det nødvendig med god nok tid og et sted til å bygge en trygg relasjon (Aadnanes, 2019; Brattfjell og Flåm, 2019; Burgess m.fl., 2014; Husby, 2019; Jobe og Gorin, 2013; McElvaney m.fl., 2012; Thulin m.fl, 2019). Barna som Davis (2019) intervjuet, hadde liten tillitt til lærerne sine og valgte derfor å ikke fortelle om problemene sine.

Noen av ungdommene fortalte om et arbeid med å, på ulike måter, formidle hvordan de hadde det gjennom sine væremåter på skolen. Jeg forstår det ungdommene fortalte om væremåter som arbeid i de tilfellene ungdommene selv anså sine handlinger som uttrykk for å ha det vanskelig og som noe de forventet at omgivelsene ville reagere på. Ungdommene anvendte, mer eller mindre bevisst, metoder for å avdekke hvordan de hadde det, jf. Smiths definisjon av arbeid. Å *vise* det vanskelige, innebar for noen store endringer i oppførsel. For andre ungdommer dreide det seg om væremåter som skilte seg fra det ungdommene selv anså som normalatferd. Det siste kunne for eksempel handle om å ofte være trøtt på skolen, å forstyrre i timene, ikke følge med, være mye sint, ikke gjøre lekser og å ha mye fravær. Flere studier har gjort tilsvarende funn, der barn og unge formidler erfaringer med omsorgssvikt gjennom atferd (f.eks. Allagia, 2004; Allnock og Miller, 2013; Cossar m.fl., 2019, Cossar m.fl., 2013; Hunter, 2011).

I intervjuene mine var det de ungdommene som fortalte om store endringer i væremåte som også hadde erfaringer med at læreren hadde meldt fra om bekymring til barnevernet. De ungdommene som ikke hadde hatt slike atferdsendringer, men isteden oppførte seg på måter de selv anså som mer stabil negativ atferd, hadde ikke hatt lærere som reagerte. Dette kan sees i sammenheng med McTavish m.fl. (2017) sin forskningsgjennomgang, hvor de konkluderte med at profesjonelle oftere melder fra til barnevernet når de har fysiske bevis på omsorgssvikt eller når det kan observeres en total endring i barnets oppførsel. De samme forskerne fant at profesjonelle var motvillige til å melde fra på bakgrunn av kun en mistanke. Det kan dermed se ut som om noen former for atferd er mer anerkjent som tegn på å trenge hjelp enn andre, og at dette ikke alltid stemte med ungdommenes framgangsmåter.

I det ungdommene fortalte om sitt arbeid for å få hjelp, forholdt de seg samtidig til og aktiverte en oppfatning av at det var voksne, og da gjerne skoleansatte, som var dem som skulle oppdage deres situasjon og gjøre noe med det. Noen ungdommer fortalte om hvordan de ga opp å prøve å få hjelp fordi læreren eller helsesykepleieren ikke reagerte på deres forsøk på å avdekke. Tekster og tekstlig-medierte diskurser om hvordan komme i kontakt med barnevernet kan dermed se

ut til å ha hatt en styrende funksjon for ungdommenes erfaringer, ved at noen innganger til barnevernet var synliggjort og tilrettelagt for. Det er ikke snakk om en eksplisitt styring av individet, men at den enkelte har lært hva han eller hun er forventet å gjøre (Campbell og Gregor, 2004, s. 33). De ungdommene som ikke hadde voksne, og da spesielt en lærer, var slik de selv så det, overlatt til seg selv i håndtering av problemene sine. Sett fra deres ståsted var en melding fra en lærer som en inngang til barnevernet ikke tilgjengelig, og de så ikke andre alternativer.

At det finnes barn og unge som trenger barnevernets hjelp og som det ikke har blitt meldt fra om, er funnet i en rekke studier og offentlige utredninger. De siste ti årene har det vært en vedvarende og økende politisk oppmerksomhet mot barn som det burde vært meldt fra om, men som aldri eller for sent kom i kontakt med barnevernet (Statens helsetilsyn, 2009; NOU 2012:5, s. 68 og s. 215; Riksrevisjonen, (2011-2012); NOU, 2017:12; Statens helsetilsyn, 2017). Tilsvarende funn er også gjort i forskning. Flere studier har funnet at en stor andel av de barna som hadde vært utsatt for omsorgssvikt, ikke hadde blitt meldt fra om til barnevernet (f.eks. Alvarez m.fl., 2004; Gilbert m.fl., 2009b; Mathews m.fl., 2016; McMillan m.fl., 2003). Potensielle melderers beslutning om å melde fra eller ikke ved mistanke om omsorgssvikt, kan dermed utgjøre et hinder for om barn og unge kommer i kontakt med barnevernet (Søbjerg m.fl., 2020).

Det var noen av ungdommene jeg intervjuet som fortalte om hvordan de hadde funnet andre måter å få hjelp på enn via læreren. Dette var ungdom som hadde gått direkte til barnevernet selv, via barnevernsvakten. Felles for disse ungdommene var hvordan de alle anså det å kontakte barnevernet selv som *siste* løsningen, når de ikke fikk hjelpen de trengte av ansatte på skolen. Det kan dermed se ut som om også de ungdommene som tok kontakt med barnevernet på egenhånd hadde en oppfatning av inngangen til barnevernet som noe som skal gå via voksne, og hvor det å ta kontakt med barnevernet selv ikke var den foretrukne inngangen.

Flere av de barnevernsansatte jeg intervjuet ga også direkte uttrykk for at barn og unge som selv kontaktet barnevernet, ikke var ønsket. Jeg forstår også det at ingen av de barnevernsansatte gjorde et arbeid for å informere barn og unge om

barnevernet, som et uttrykk for at dette ikke var en inngang til barnevernet de ønsket å synliggjøre.⁷⁷ Noen av de ansatte forsto det som barnets beste å komme i kontakt med barnevernet via noen de var trygge på, som en lærer. Å ikke synliggjøre muligheten for selv å kontakte barnevernet, handlet da om et forsøk på å beskytte ungdom fra å bære et ansvar for en melding, noe jeg også kommer tilbake til i kapittel 11. For de ungdommene som ikke hadde en lærer eller andre trygge som kunne kontakte barnevernet på deres vegne, tok det imidlertid lang tid før de fikk hjelp og for flere forverret situasjonen seg.

Mitt poeng er at sett fra ungdommenes ståsted gjorde de selv et aktivt arbeid når de hadde det vanskelig, ved å vurdere om de skulle formidle sine erfaringer med omsorgssvikt og eventuelt til hvem og hvordan. Ungdommenes egne strategier for å håndtere situasjonen sin og deres arbeid for å formidle hvordan de hadde det, er ikke synliggjort i sentrale styringstekster for barnevernet og kom i liten grad fram i intervjuene med de ansatte. I tekster, samt i intervjuene med de barnevernsansatte, er det de profesjonelle som skal gjøre et arbeid for at barn og unge skal få hjelp. Denne forståelsen står i kontrast til flere av ungdommenes erfaringer, der læreren ikke var en de kunne fortelle til og heller ikke en som oppdaget hvordan de hadde det. Læreren, eller andre offentlig ansatte, var ikke en mulig inngang til barnevernet for alle ungdommene, og for noen innebar det at de ikke fikk hjelp når de mente å trenge det.

9.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg sett nærmere på det som skjedde før barnevernets involvering. Ved å tolke ungdommenes erfaringer i lys av begrepene ståsted, arbeid og arbeidskunnskap har jeg vist hvordan ungdommene selv var aktive i en prosess som foregikk før barnevernet var kontaktet. Det ungdommene fortalte om sine handlinger forstår jeg som et arbeid og som arbeidskunnskap. I et slikt

⁷⁷ Noen barnevernstjenester informerer barn og unge om barnevernet, se for eksempel om barnehjernernevernet i Oslo kommune: <https://barnehjernernevernet.korusoslo.no/om-barnehjernernevernet/> Målsettingen med denne satsingen er å gi barn og unge kunnskap om egne rettigheter, grenser og hva som er normalt, for at de skal fortelle til voksne dersom de opplever omsorgssvikt, vold og overgrep.

I intervjuene med de barnevernsansatte kom det også fram at Bufdir har utviklet et materiale (Sara og Alex) for å informere om barnevernet i skolen, men den aktuelle barnevernstjenesten hadde valgt å ikke bruke dette. Det er ingen krav til barnevernet om å informere barn og unge om barnevernet.

perspektiv handler deres fortellinger om å være aktører i eget liv, også når livet var vanskelig og de trengte hjelp. En slik forståelse av ungdommenes egen innsats og innvirkning, er usynlig i den styrende diskursen om hvordan komme i kontakt med barnevernet, og om meldingsfasen.

Samtidig som jeg forstår ungdommene som aktører, har jeg anvendt Smiths (2005) begrep styringsrelasjoner for å drøfte hvordan barnevernets rammer kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer. I denne sammenheng er tekster og tekstlig-medierte diskurser sentrale. Ifølge Smith (2006) kan tekster som nevnt virke styrende på det som skjer lokalt, ved å lede oppmerksomheten vår mot noen utvalgte sider ved en situasjon og påvirke hvordan vi forholder oss i denne. Med dette som utgangspunkt har jeg vist hvordan noen forståelser som ligger til grunn for barnevernets arbeid, kan ha hatt betydning for ungdommenes muligheter for å få hjelp og for deres første møte med barnevernet. Dette handler for det første om hvordan det å omtale og anse meldinger som *starten* på en barnevernssak er i uoverensstemmelse med, og usynliggjør, ungdommenes erfaringer med og betydning av det som hadde skjedd før barnevernets involvering. For det andre handler det om forståelsene av hvordan komme i kontakt med barnevernet, og at de inngangene som er synliggjort og foretrukne ikke nødvendigvis er tilgjengelig for alle. For noen av ungdommene var det et gap mellom deres erfaringer og behov, og hvilke innganger til barnevernet som var tilgjengelig. Disse ungdommenes erfaringer og kunnskap var dermed ikke en del av den styrende diskursen om hvordan å få hjelp fra barnevernet.

10 Ungdoms møte med barnevernets kategorier

10.1 Innledning

Dette kapitlet handler om de første møtene mellom ungdommene og barnevernet, når barnevernet hadde mottatt en melding.⁷⁸ Tematikken er fortsatt meldinger, men nå retter jeg oppmerksomheten mot hvilke henvendelser som er ansett for å være barnevernets ansvar og ikke, og hvordan dette kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer.

I den første delen av kapitlet retter jeg oppmerksomheten mot hvordan forståelser av grensene for barnevernets ansvar kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer. I den andre delen av kapitlet går jeg mer konkret inn på meldinger til barnevernet som omhandler fysisk vold. Spørsmålene jeg drøfter er hvilke forståelser av barnevernet som ble synlig i intervjuene, og i aktuelle politiske styringstekster, og hvordan disse kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer i møte med tjenesten. I tillegg drøfter jeg hvilken plass ungdommenes erfaringer og kunnskap hadde i de aktuelle forståelsene.

10.2 Hva skal barnevernet jobbe med?

10.2.1 Tekster om barnevernet – fra et bredt ansvarsområde mot en innsnevring

I internasjonal sammenheng er det norske barnevernet kategorisert som å ha en relativt lav terskel for å iverksette tiltak (Burns, Pösö og Skivenes, 2017; Christiansen, 2011; Khoo m.fl., 2002; Kriz og Skivenes, 2014; Kojan og Lonne, 2012; Skivenes, 2011). I kapittel 2 og 3 viste jeg til hvordan det norske barnevernet over tid har fått et utvidet mandat og har hatt en sterk vekst i antallet meldinger, antallet undersøkelser og i antallet barn med frivillige hjelpetiltak (Clifford, m.fl., 2015, s. 21; Kojan m.fl., 2016; Marthinsen m.fl., 2013b, s. 14). Over flere år har det imidlertid pågått en diskusjon både politisk, i forskningsfeltet og i media, om hvor grensene for det norske barnevernets ansvar bør gå (Ask og Olsen, 2018, s. 35; Marthinsen m.fl., 2013; NOU 2016:16, s. 183; Strandbu og Thørnblad, 2016).

⁷⁸ Med meldinger sikter jeg her til alle former for henvendelser til barnevernet, jf. kapittel 2.

Tekster, i form av politiske styringsdokument, lovgivning og faglige debatter peker på ulike, og til dels motstridende hensyn, i diskusjonen om grensene for barnevernets ansvar. Forskere har pekt på usikkerhet knyttet til effekten av hjelpetiltakene (Marthinsen m.fl. 2013b), begrensede ressurser som bør prioriteres til de mest sårbare familiene (Marthinsen og Lichtwark, 2013), samt at målsettingen om sosial utjevning bidrar til individualisering av problemer som egentlig handler om strukturelle forhold (Kojan, 2013). Andre forskere har argumentert for et barnevern med et bredt ansvarsområde, og har sett dette i sammenheng med muligheten for å forebygge omsorgssvikt og å unngå en forverring av barns livssituasjoner (Kane og Neverdal, 2018; Tuastad, 2014, s. 17-28). Ask og Olsen (2018, s. 40) har for eksempel pekt på risikoen for å miste mange utsatte barn av syne, dersom barnevernet kun skal jobbe med de mer alvorlige sakene.

Denne debatten om barnevernets ansvarsområde, henger tett sammen med forskningsprosjektet «Det nye barnevernet» og publikasjoner knyttet til dette prosjektet (Clifford m.fl., 2015; Kojan og Fauske, 2011; Marthinsen og Lichtwark, 2013). Forskningsprosjektet varte i perioden 2008 til 2012, men også etter prosjektslutt har det vært forskningspublikasjoner og diskusjoner. Dette betyr at offentlige debatter om barnevernets ansvarsområde foregikk da jeg gjorde mine intervjuer av ungdommer og barnevernsansatte i 2015.

I NOU 2016:16 (s. 91) er grensene for barnevernets ansvarsområde også diskutert. Denne teksten kom etter intervjuene mine, men er, slik jeg ser det, likevel et godt eksempel på noen av argumentene som har vært en del av debatten, også i årene før publiseringen av NOUen. Utvalget som gjennomførte utredningen uttrykte bekymring for om barnevernet forsømte sine kjerneoppgaver på grunn av et for omfattende samfunnsoppdrag. Barn som vokser opp i fattige familier og barn som sliter med skolevegring, psykiske vansker eller andre helserelaterte problemer, er eksempler på problemer barnevernet noen ganger følger opp og som utvalget anså som noe som kunne vært, og kanskje burde vært, utført av andre tjenester. Utvalget anbefalte derfor å avgrense barnevernets ansvar bort fra forebyggende arbeid rettet mot alle barn, samt å tydeliggjøre at tjenestens ansvar inntreffer når barnets omsorgssituasjon

tilsier det, eller barnet utsetter sin helse eller utvikling for fare. Altså, at barnevernet har ansvar for å hjelpe de barna som ikke får tilstrekkelig omsorg (NOU 2016:16, s. 91 – 93). Ifølge Ask og Olsen (2018, s. 35) tilsier det nye lovforslaget at det må være noe situasjonsbestemt, noe konkret, ved barnet eller barnets miljø for å utløse hjelp fra barnevernet.

10.2.2 Barnevernsansattes kategorisering av meldinger

Forståelsene om barnevernet som kommer til uttrykk i diskusjonen om grensene for tjenestens ansvar, er eksempler på tekster og tekstlig-medierte diskurser om hva barnevernet skal jobbe med. Disse ulike forståelsene av hva som skal være barnevernets ansvarsområder, kan ha betydning for barnevernsansattes arbeid med meldinger. Sett i lys av Smiths (2006) definisjon av begrepet styringsrelasjoner, er det imidlertid først når noen forholder seg til, og slik aktiverer tekster, at de kan virke styrende. Et spørsmål i denne sammenhengen er hvilke forståelser av barnevernets ansvarsområder de barnevernsansatte aktiverte i møte med ungdom som søkte etter hjelp.

Med utgangspunkt i det som framkom i intervjuene med de barnevernsansatte, forstår jeg deres arbeid med meldinger som et arbeid med å trekke grenser for når barnevernet skal involvere seg og ikke. Jevne og Ulvik (2012) har brukt begrepet grensearbeid for å undersøke barnevernsansattes kategoriseringsvirksomhet når de tok stilling til hva som falt innenfor og utenfor tjenestens ansvars- og kompetanseområde.⁷⁹ For de ansatte jeg intervjuet, var en viktig del av grensearbeidet å beslutte om de skulle undersøke eller henlegge en melding. I denne sammenheng var meldingens innhold av sentral betydning. Flere av de ansatte fortalte om hvordan det var meldingsinnholdet som dannet grunnlaget for vurderingen av hva de skulle gjøre med henvendelsen. Lauritzen og kollega (2019, s. 50) har gjort tilsvarende funn om betydningen av en meldings innhold for barnevernsansattes vurdering av meldinger.

For at de barnevernsansatte skulle kunne beslutte hva de skulle gjøre med en melding, forenklet de først innholdet ved å trekke ut det de så som essensen i

⁷⁹ Jevne og Ulvik (2012) har vært inspirert av Anne Edwards (2009, 2010) og hennes analyser av «boundaries» og «boundary work».

meldingen. Dette ble gjort ved å koble meldingen sammen med en kategori. Ifølge Järvinen og Mik-Meyer (2003, s. 10-15) handler sosialt arbeid i høy grad om å oversette menneskelige problemer til et systemspråk, der individets situasjon tilpasses institusjonelt fastlagte forståelsesrammer og kategorier. Individet og dets problemer må endres til et format som passer med institusjonens problemkategorier. Hacking (1999, s. 24) forstår kategorisering som det å kombinere empiriske observasjoner med aktuelle diskurser. Med Järvinen og Mik-Meyer (2003) og Hacking (1999) som utgangspunkt, forstår jeg de barnevernsansattes arbeid med å vurdere meldinger som en kategoriseringsprosess, der diskurser om barnevernets ansvarsområder hadde betydning for deres beslutninger om å henlegge eller undersøke en melding.

Kategorier som gikk igjen når de ansatte skulle vurdere meldingene, var vold, seksuelle overgrep, konflikt mellom foreldre, barnets atferd, barnets psykiske helse og lærevansker. Noen typer meldingsinnhold var det enighet om at de alltid måtte undersøke. Dette gjaldt spesielt meldinger som var plassert i kategorien vold og/eller seksuelle overgrep. Flere studier har gjort liknende funn, at meldinger om vold og seksuelle overgrep førte til alvorlig bekymring hos barnevernsansatte (Wejden, 2008, s. 89), og gikk i de fleste tilfellene videre til undersøkelse (Ellingsen m.fl., 2015, s. 25; Lauritzen, 2019).

Meldinger de ansatte kategoriserte til å handle om konflikter mellom foreldre, vansker på skolen eller barnets psykiske helse var det mer uklart om falt innenfor deres ansvarsområder. Denne type meldinger befant seg i et grenseområde og utfordret de ansattes grensearbeid. Noen vurderte at disse meldingene tilhørte andre tjenesters ansvarsoppgaver, og derfor skulle henlegges. Andre studier har også funnet at en vanlig begrunnelse i barnevernet for å henlegge meldinger, er at andre instanser er vurdert som ansvarlige for å følge opp familien (Kjær og Mossige, 2013; Lurie, 2015, s. 22; Riksrevisjonen (2011-2012), s. 41). Noen av de ansatte jeg intervjuet anså denne type meldinger som barnevernets ansvar å undersøke, dersom meldingen sa noe om barnets omsorgssituasjon eller om foreldreferdigheter.

Henvendelser fra barn og unge selv viste seg også å være noe som utfordret de ansattes grensearbeid. De fleste hadde en innstilling om at denne type henvendelser alltid førte til en undersøkelse. Samtidig var det noen som fortalte om konkrete hendelser der de hadde henlagt meldinger som hadde kommet fra ungdom selv. Noen hadde også latt være å registrere denne type henvendelser i enkelte tilfeller. I denne sammenhengen var det ansatte som tematiserte erfaringer med ungdom som ikke visste hva barnevernet jobbet med, og som ikke var i en omsorgssituasjon som tilsa at barnevernet skulle undersøke situasjonen nærmere. Noen fortalte også om ungdom som gikk fram på feil måte, ved å tro at de kunne «bestille» tiltak fra barnevernet. Disse ungdommen hadde, slik de ansatte så det, for lite kunnskap om barnevernets ansvarsområder og om hvordan de skulle gå fram for å få hjelp. I denne sammenheng er Statistisk sentralbyrås (SSB) statistikk over meldinger fra barn selv interessant. SSB forhåndsdefinerte kategorier for meldingers innhold samsvarer i stor grad med kategoriene de barnevernsansatte jeg intervjuet viste til, jf. kapittel 2. I statistikken for meldinger fra barnet selv er imidlertid kategorien «andre forhold» den nest hyppigst anvendte. Dette kan indikere at barn og unge i mange tilfeller ikke treffer med de kategoriene som de barnevernsansatte selv anvender når de vurderer meldinger.

10.2.3 Ungdoms arbeid i møte med barnevernets kategorier

En stor andel av ungdommene jeg intervjuet, hadde en antakelse om hva som ville utløse en reaksjon fra barnevernet. I intervjuene framkom det at de hadde fått kunnskap om barnevernet fra media, nettsider, informasjonsplakater, foreldre og jevnaldrende. Ungdommene var ikke nødvendigvis klar over akkurat hvordan barnevernet jobbet med meldinger, men hadde kunnskap om at noen temaer og væremåter med større sannsynlighet ville utløse en reaksjon enn andre.

Flere av ungdommene fortalte om hvordan de tilpasset sine fortellinger etter det de trodde barnevernet ville reagere på. Dette innebar at de fortalte om noen hendelser og utelot andre. Slik ungdommene beskrev sin kontakt med de barnevernsansatte, var dette en relasjonell prosess, hvor de selv bevisst og aktivt bidro og påvirket det som skjedde, ved å tilpasse sin fortelling etter hva de antok situasjonen krevde. I den første kontakten med barnevernet fortalte de fleste kun om deler av sine erfaringer. Noen valgte å utvide denne fortellingen med tiden. Å

avdekke var dermed en prosess som kunne strekke seg forbi selve meldingsfasen. Flere studier har gjort tilsvarende funn, at barn og unges avdekking var en vedvarende prosess, og som var påvirket av mottakeres reaksjoner (f.eks. Brattberg og Flåm, 2019; Callaghan m.fl., 2017; Cossar m.fl., 2019; Jensen m.fl., 2005; McElvaney, 2012; Thulin m.fl., 2019). Disse forenklingene og tilpasningene av ungdommenes fortelling, innebar at deres totale omsorgssituasjon, slik de faktisk erfarte den, ikke uten videre kom til uttrykk i de første møtene med barnevernsansatte. Sett fra ungdommenes ståsted fikk de barnevernsansatte isteden presentert et forenklet bilde av deres situasjon.

For noen av ungdommene hadde det ikke ført fram å fortelle om hvordan de hadde det. Sett fra deres ståsted, krevde barnevernets mangel på reaksjoner andre framgangsmåter enn å fortelle. Enkelte av dem valgte derfor å vise at de hadde det vanskelig gjennom atferd. De forventet at problematferd ville utløse en reaksjon fra barnevernet. Samtidig ga de uttrykk for å ikke egentlig være «problembarn». Denne dynamikken i kontakten med barnevernet, er interessant å se i lys av Goffman (1967, s. 18-20) og hans forståelse av roller.⁸⁰ Han hevder mennesker i institusjoner tilpasser seg bestemte roller i forsøket på å motta best mulig hjelp. Dette er samtidig roller de ikke egentlig ønsker å internalisere. Disse rollene medfører en innskrenkning i den enkeltes personlighet, fordi andre roller vedkommende har hatt tidligere ikke får plass i den aktuelle konteksten. Med dette som utgangspunkt forstår jeg ungdommenes forsøk på å motta hjelp som å påta seg roller, som for eksempel rollen som et problembarn. En slik rolletilpasning kunne samtidig virke begrensende for ungdommenes væremåter, og for hvordan de framsto i møte med barnevernsansatte.

Både ungdommene og de barnevernsansatte så ut til å forholde seg til, og slik aktivere, en form for økonomisk diskurs om barnevernet. I dette perspektivet er barnevernet en tjeneste som må prioritere hva de skal jobbe med, der noen hjelpebehov er gyldige og andre ugyldige. Dette var en forståelse som fikk betydning for ungdommenes erfaringer i møte med barnevernet, ved at de tilpasset seg etter det de trodde ville utløse hjelp.

⁸⁰ Goffman (1967) skriver om det han kaller totale institusjoner, som for eksempel fengsler eller psykiatriske sykehus. Refleksjonene kan likevel ha relevans utover denne type institusjoner.

Samtidig som forståelser av hva som er barnevernets ansvarsområder kunne virke styrende på ungdommene, mener jeg at Smiths (2005) begreper arbeid og arbeidskunnskap bidrar til å synliggjøre hvordan ungdommene også var kompetente aktører i møte med tjenesten. I det ungdommene fortalte lå det implisitt kunnskap om hvordan gå fram og hvordan tilpasse seg det andre gjør, for slik å få hjelp. Ungdommene framsto strategiske i hvordan de gikk fram for å få hjelp. Dette handlet om hva de vektla i sine fortellinger, men også om hvordan de gikk fram på måter de anså som tegn på troverdighet. Dette kunne være å vise blåmerker som bevis, være konsistent i sin fortelling og ved å gjenfortelle detaljer. Jeg forstår i denne sammenheng ungdommens arbeid som et arbeid med å konstruere en troverdig fortelling som falt innenfor barnevernets ansvarsområder. Andre studier har gjort tilsvarende funn, at barn og unges beslutning om å fortelle om omsorgssvikt er gjennomtenkt, både når det gjelder hvordan de går fram, hva de forteller og til hvem (Callaghan m.fl., 2017; Jensen m.fl., 2005; Linell m.fl., 2017; Thulin m.fl., 2019; Petronio m.fl., 1997). Noen forskere har også funnet at én av strategiene barn og unge bruker, er å gå forsiktig fram i avdekking, ved å holde tilbake og fortelle bare litt om sine erfaringer (Allnock og Miller, 2013; Callaghan m.fl., 2017; Draucker og Martsof, 2008). Forandringsfabrikken (Anika, m.fl., 2020) har gjort liknende funn i sine undersøkelser, at barn sjelden forteller det vondeste eller vanskeligste først.

Jeg forstår noen av ungdommene som at de var uenig i det de så som en form for kompetansekrav for å få hjelp. Altså, en protest mot at det krevdes bestemte framgangsmåter for å få hjelp fra barnevernet. Én av ungdommene protesterte for eksempel mot det hun så som et urimelig krav om kommunikasjonsferdigheter for å få hjelp. Hun mente at barn ikke alltid klarer å kommunisere på måter som får fram det de egentlig vil eller mener. En annen av ungdommene fortalte om hvordan hun ikke hadde klart å begrunne til de barnevernsansatte hvorfor hun ikke ville bo hjemme, og at barnevernet derfor avsluttet kontakten. Sett fra hennes ståsted krevde ønsket om hjelp også en gyldig forklaring. I denne sammenhengen er Callaghan og kollegaer (2017) studie interessant. De fant at barn som har erfart alvorlig omsorgssvikt, kan ha et begrenset språk for å sette ord på sine erfaringer.

Breimo m.fl. (2021) fant i sin studie at også profesjonelle og offentlig ansatte opplevde å måtte inneha en kompetanse for å melde fra til barnevernet på en måte som medførte hjelp. De fant at flere offentlig ansatte var usikre på hvordan bekymringen burde skrives for at den skulle oppfattes og mottas på riktig måte av barnevernet. Noen følte også at de ikke var trent til å skrive fram sin bekymring, og trodde at de enklere kunne nådd fram om de hadde vært bedre på å uttrykke seg skriftlig.

Barnevernets organisering av arbeidet med meldinger, der de ansatte baserer seg på den foreliggende informasjonen for å fatte en beslutning om meldingen skal undersøkes eller henlegges, kan se ut til å passe dårlig med ungdommenes strategier for å få hjelp. Når ungdommene tilpasset sine fortellinger og framgangsmåter, kunne ikke de ansattes vurderinger basere seg på ungdommenes faktiske behov for hjelp. I tillegg kan det se ut som om de ansattes grensearbeid og kategorisering i vurderingene av meldinger, krevde en spesiell type kunnskap og kompetanse hos de unge, for å treffe med de kategoriene som utløste hjelp. I intervjuene med de ansatte og ungdommene kom det fram at mange unge har lite kunnskap om barnevernet. Noen ungdommer kunne dermed mangle den kunnskapen og kompetansen som var nødvendig, for å treffe med barnevernets kategorier.

I både eldre og nyere styringstekster for barnevernet, og i de fleste av intervjuene med de barnevernsansatte, var ungdommens arbeid og strategier for å få hjelp i liten grad omtalt. Noen få ansatte var bevisst på hvordan barn og unges formidling kan foregå som en prosess over tid, og tilpasset sitt arbeid etter dette i enkeltsituasjoner. Det var imidlertid ingen av de ansatte som stilte spørsmål ved måten barnevernet organiserte sitt arbeid med meldinger på. Ungdommenes arbeid var dermed i liten grad synliggjort eller tatt hensyn til i de barnevernsansatte møte med dem.

Mitt hovedpoeng er at ungdommene forholdt seg til, og aktiverte, tekstlig-medierte forståelser av barnevernet som en tjeneste som involverer seg i bestemte type problemer. Disse forståelsene hadde betydning for deres framgangsmåter i

møte med tjenesten, ved at de tilpasset sine fortellinger og sine væremåter for å passe inn i de kategoriene de antok ville utløse hjelp. Sett fra ungdommenes ståsted, innebar dette at de barnevernsansatte fikk presentert et forenklet bilde av deres situasjon og av hvem de var. Sett i lys av politiske styringstekster innenfor barnevernsfeltet, og av intervjuene med de barnevernsansatte, var ungdommenes arbeid for å få hjelp ikke synlig eller tatt hensyn til i måten barnevernet organiserte sitt arbeid.

Betydningen av de barnevernsansattes arbeid med å kategorisere meldinger og ungdommenes arbeid med å treffe disse kategoriene var spesielt tydelig når tematikken i en melding var fysisk vold. Vold kan dermed fungere som et eksempel på hvordan tekstlig-medierte diskurser om hva barnevernet skal jobbe med, kunne virke styrende i ungdommenes møte med barnevernet.

10.3 Meldinger om vold

Tematikken vold gikk igjen i intervjuene med både ungdommene og de barnevernsansatte. De barnevernsansatte vurderte meldinger om vold som noe de alltid skulle undersøke. Ungdommene forventet at å fortelle om vold ville utløse hjelp fra barnevernet. Vold er imidlertid ikke et entydig begrep. Hva som er vold, har ikke en endelig og universell definisjon. Definisjoner av vold varierer over tid og mellom steder (Stefansen, Mossige og Bakketeig, 2007; WHO, 2002; Isdal, 2000). Jeg forstår derfor voldsbegrepet som det Blumer (1954) kaller et sensitiverende begrep. Blumer (1954) skiller mellom definitive begreper og sensitiverende begreper. De definitive begrepen kan vi definere klart og avgrenset. De sensitiverende begrepene har ikke en klar referanse direkte fra begrepet og til hva som inngår. Et spørsmål i denne sammenheng er hvilke forståelser av vold ungdommene og de barnevernsansatte la til grunn. Jeg starter undersøkelsen av dette spørsmålet med å utforske hvilke forståelser av vold som har vært fremmet i politiske styringstekster.

10.3.1 Voldsbegrepet i politiske styringstekster

Det var kvinnebevegelsen som på 1970-tallet synliggjorde problemet med vold i familien, men oppmerksomheten var da i hovedsak rettet mot vold fra mann mot kvinne (Jonassen, 2013). Begrepet familievold, men også husbråk, var ofte brukt

for å beskrive situasjoner der menn utøvde vold mot sin partner. I senere tid har begrepet *vold i nære relasjoner* vært anvendt for å favne denne type vold (Lillevik, 2019). Når tematikken har vært vold mot kvinner, har barn i hovedsak kun vært nevnt som vitne til volden mot mor.

Den første politiske handlingsplanen rettet mot å forebygge og hindre vold mot kvinner, kom i 1983 (Sosialdepartementet, 1983). Deretter har det vært flere offentlige utredninger og handlingsplaner som omhandler temaet, som for eksempel «NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold – menns vold mot kvinner i nære relasjoner», «Meld. St. 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner», samt en rekke handlingsplaner mot vold i nære relasjoner i perioden 2004 til 2017, se vedlegg 16. Vold er i disse tekstene definert som av fysisk, psykisk og seksuell karakter. Barn er omtalt, men da med vekt på hva det kan bety for barn når mor utsettes for vold.⁸¹ Barnevernet er i flere av tekstene trukket fram som en instans som *kan* ha et ansvar for å bistå familiene. Vold mot mødre er samtidig ikke automatisk forstått som omsorgssvikt, og derfor er det heller ikke alltid barnevernet som er ansett for å være rette hjelpeinstansen (Justis- og politidepartementet, 2004, s. 13; Justis- og beredskapsdepartementet, 2014, s. 17).

I 2005 kom regjeringens «Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn, 2005 – 2009» (Barne- og familiedepartementet, 2005b). Strategien var den første som var rettet utelukkende mot barn når det gjelder voldstematikken. Vold er i strategien definert som fysisk vold og seksuelle overgrep. Fram til 2005 hadde det vært rettet langt mer politisk oppmerksomhet mot seksuelle overgrep mot barn enn mot fysisk vold mot barn. Seksuelle overgrep mot barn har siden 1980-tallet vært på den politiske dagsorden, med ulike planer og tiltak (Barne- og familiedepartementet, 2005b, s. 8-11).

I 2012 ble det på nytt pekt på et behov for en særskilt strategi rettet mot barn utsatt for vold, fordi det ikke lenger var ansett for å være nok å kun inkludere barn i den allerede nevnte satsingen mot vold i nære relasjoner (Meld. St. 15

⁸¹ I tekstene er det pekt på hvordan barn også kan være utsatt for direkte vold, men denne tematikken er ikke utdypet noe ytterligere.

(2012-2013)). Fra 2012 har det vært en økende politisk vektlegging av å bekjempe vold mot barn, med strategier, tiltaksplaner, en stortingsproposisjon, og en NOU om temaet. Begrepet vold har erstattet begrepet fysisk vold i tekstene, og voldsbegrepet omfatter vold av både seksuell, fysisk og psykisk karakter (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2014b; Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet 2013; Prop. 12 S. (2016-2017); NOU 2017:12).

I 2016 kom en politisk opptrappingsplan mot vold og overgrep, hvor vold mot kvinner og vold mot barn ble samlet i en plan (Prop. 12 S (2016-2017)). Planen forener på denne måten de to parallelle politiske satsingene rettet mot å bekjempe vold i familien, der den ene hadde sitt utspring i kvinnebevegelsen og den andre var drevet fram av barns rettigheter. I denne planen er et det vist til World Health Organization (WHO) sin definisjon av vold. Vold er slik definert bredt, og omfatter alle former for fysisk og psykisk mishandling, seksuelt misbruk og omsorgssvikt, som kan føre til faktisk eller potensiell skade på barns helse, overlevelse, utvikling eller verdighet (Prop. 12 S (2016-2017), s. 12 og s. 86-87).

10.3.2 En smal definisjon av vold

I de nevnte politiske styringstekstene er barnevernet trukket fram som ansvarlig for å følge opp familier der det er mistanke om at omsorgspersonen(e) utsetter barnet sitt for vold. Denne forståelsen av barnevernets ansvarsområder, ga også de barnevernsansatte jeg intervjuet uttrykk for. Nesten alle trakk fram meldinger om vold som et eksempel på noe de alltid undersøkte. Når temaet i en melding var vold mot et barn eller en ungdom, var de barnevernsansatte ikke i tvil om de skulle undersøke. Meldinger som de ellers ville vurdert til å befinne seg på grensen for deres ansvarsområde, valgte de likevel å undersøke dersom vold var tematisert. Andre forskere har gjort tilsvarende funn, at meldinger til barnevernet om vold i de fleste tilfeller går til undersøkelse (Ellingsen m.fl., 2015, s. 25; Lauritzen, 2019). Kojan m.fl. (2016, s. 69) har funnet at det har vært en nedgang i andelen henlagte meldinger med bekymringen om vold, og ser dette i sammenheng med en økt oppmerksomhet rettet mot vold mot barn.

Ifølge Hollekim og kollegaer (2016) er det i Norge en diskurs om at oppdragelse av barn som innebærer vold og makt er uakseptabelt. Denne forståelsen av vold

kommer også til uttrykk i norsk lov. Både i barneloven § 30 og i straffeloven kapittel 25, framkommer det at vold mot barn er forbudt.⁸²

I de politiske styringstekstene er det også vektlagt hvordan vold kan skade barn og unge. I NOU 2017:12 (s. 11) er det for eksempel trukket fram hendelser der omsorgspersoner har drept barn gjennom fysisk vold. I den samme NOUen er det å henlegge meldinger om vold beskrevet som et svik mot barna, og som en systemsvikt. Utredningen ble publisert i 2017, men baserer seg på en gjennomgang av barnevernssaker som ligger flere år tilbake i tid.⁸³ Når vold er beskrevet og forstått på en slik måte som i denne NOUen, er det å undersøke meldinger om vold et eksempel på det Smith (2005) omtaler som en institusjonelt ansvarlig handling. Diskursen om vold mot barn og unge som uakseptabelt, styrer ikke de barnevernsansatte handlinger, men gjør det å undersøke en melding om vold mer institusjonelt ansvarlig enn å henlegge den.

Når de barnevernsansatte snakket om vold, var det fysisk vold de primært siktet til. De nevnte vold i sammenheng med synlige merker på barn og unges kropp, slag, spark, å få bank og få en kilevink. Det var altså fysisk vold de ansatte forsto som at alltid skulle utløse barnevernets reaksjon. De barnevernsansatte aktiverte slik en forståelse av vold der de vektla og synliggjorde den fysiske dimensjonen.

Flere ansatte fortalte om bestemte rutiner de anvendte dersom en melding tematiserte fysisk vold. Disse rutinene handlet om å reagere raskt, samt å snakke med barnet uten foreldre til stede. Noen av tjenestene hadde egne dager og egne ansatte, som jobbet med saker om vold. Andre fortalte om hvordan de la saker om vold i en egen bunke. Meldinger om fysisk vold var slik skilt ut fra andre meldinger. Aadnanes (2019) har gjort liknende funn, der flere barnevernstjenester behandlet saker om vold mot barn etter spesielle rutiner.

⁸² Dette er også slått fast i barnekonvensjonen (BK) art 19.

⁸³ Sakene ble senest registrert i politiets straffesaksregister i januar 2005 (NOU 2017:12, s. 43).

De ansatte jeg intervjuet sine framgangsmåter i arbeidet med meldinger om vold, har likhetstrekk med det som omtales som Klemetsrudmodellen.⁸⁴ Denne modellen er utviklet for barnevernstjenesters arbeid med vold i nære relasjoner (Disen og Bordi, 2017). Modellen er utarbeidet ved Klemetsrud barnevernstjeneste (nåværende Søndre Nordstrand barnevernstjeneste) og er beskrevet som erfaringsbasert. Ifølge Olafsen og Hodne (2020) er modellen brukt av rundt 100 barnevernstjenester i Norge. Hensikten med framgangsmåtene beskrevet i modellen, er å stoppe volden umiddelbart og å trygge barnet. I den skriftlige presentasjonen av modellen (Disen og Bordi, 2017) er det den fysiske volden som er vektlagt, og eksemplene som er trukket fram er foreldre som slår barna sine. Forandringsfabrikken (Anika m.fl., 2020, s. 35) har stilt seg kritisk til hvordan det i modellen er beskrevet fastlagte framgangsmåter for de ansatte, en tilnærming som baserer seg på en forståelse av at voksne best kan bedømme hva som er riktig for å beskytte og hjelpe barn, og som derfor gir lite rom for barn og unges innvirkning.

Mens flertallet av de barnevernsansatte vektla den fysiske dimensjonen ved voldsbegrepet, var det noen av dem som fortalte om erfaringer med unge som hadde vært utsatt for psykisk vold eller psykisk terror. Akkurat hva de mente med disse begrepene kom ikke fram i intervjuene. Denne type vold var imidlertid ikke ansett for å kreve egne rutiner eller den samme umiddelbare reaksjonen fra barnevernet. De ansatte hadde isteden flere samtaler med ungdommene for å finne ut mer om situasjonen.

Sett i sammenheng med forståelsen av vold som framkommer i nyere politiske styringstekstene, innebar de ansattes forståelser av vold et brudd med disse. I den første politiske strategien, fra 2005, er det den fysiske volden som er trukket fram, men fra 2012 er det anvendt en bredere definisjon av voldsbegrepet, som blant annet inkluderer psykisk vold. At de ansatte likevel vektla den fysiske dimensjonen ved voldsbegrepet, kan handle om hvordan det er denne volden som

⁸⁴ Modellen ble utviklet av Gaathje, Disen og Arnesen ved Klemetsrud barnevernstjeneste i 2008. I ettertid har den blitt videreutviklet av Disen og Bordi (2017). Siden modellen først ble utviklet, har modellutviklerne holdt jevnlig opplæring for barnevernstjenester, og framgangsmåten er også tilgjengelig på Bufdirs hjemmesider (Olafsen og Hodne, 2020).

er knyttet til bestemte rutiner. Disse meldingene skilte seg dermed ut. I tillegg er den fysiske volden mer konkret, og noen ganger også synligere i form av blåmerker eller lignende, noe jeg kommer tilbake til. En slik vektlegging av noen typer vold, kan ha hatt betydning for ungdommenes møte med barnevernet.

10.3.3 Å vektlegge den fysiske dimensjonen ved vold, fortrenger andre erfaringer

Tidligere i kapitlet pekte jeg på hvordan ungdommene tilpasset sine fortellinger, i forsøket på å få hjelp fra barnevernet. For mange av ungdommene innebar denne tilpasningen å fortelle om fysisk vold og å utelate andre vonde erfaringer. Ungdommene hadde en forventning om at fortellinger om fysisk vold ville føre til en reaksjon fra barnevernet. Noen framviste blåmerker og sår som bevis for at det de fortalte om vold var sant. Ifølge Staller og Nellson-Gardell (2005) forstår ungdom intuitivt at denne type bevis, gjør deres fortelling mer troverdig for voksne.

Gjennom arbeidet med å tilpasse sine fortellinger, ga ungdommene samtidig uttrykk for en forståelse av at barn og unge ikke skal utsettes for fysisk vold og at det er barnevernets ansvar å gripe inn. Den allerede nevnte diskursen om fysisk vold som uakseptabel, kan dermed se ut til å ha virket styrende for hva ungdommene valgte å gjøre i møtet med barnevernet. For noen av ungdommene hadde det å fortelle om fysisk vold også ført til at barnevernet flyttet dem ut av hjemmet samme dag.

Samtidig som ungdommene valgte å fortelle om fysisk vold til barnevernet, var det ikke nødvendigvis disse erfaringene ungdommene opplevde som verst eller viktigst å få hjelp med. En ungdom fortalte til meg at hun trengte hjelp fra barnevernet fordi hun ikke fikk kjærighet og omsorg fra foreldrene. En annen fortalte om hvordan moren behandlet henne som en slave og kontrollerte henne, samt at hun fikk skyld for alt som skjedde i familien og var sett på som en som brakte skam over familien. En tredje fortalte om hvordan moren nektet henne mat, og truet og straffet henne. Det var disse erfaringene ungdommene mente var de verste, men de valgte likevel å vektlegge hendelser med fysisk vold i det første møtet med barnevernet. Dette innebar at de andre formene for vold og

omsorgssvikt var usynlig i den første kontakten mellom ungdommene og de ansatte. Ungdommene Adnanes (2019) intervjuet, ga uttrykk for noe liknende. De fortalte om komplekse livssituasjoner og et ønske om ansatte som snakket med dem, lyttet til dem og som tok dem på alvor. Ifølge Adnanes (2019) kan for stor vekt på avdekking av omsorgssvikt og vold, gjøre det vanskelig å møte barnets behov, som er noe mer enn å avdekke det som har skjedd.

I de politiske styringstekstene jeg har vist til, har det vært en endring fra en smal til en bredere forståelsen av hva som er vold. Det har også vært en bevegelse mot å forstå psykisk vold som like skadelig som andre former for vold, og som noe barnevernet (og andre tjenester) skal forbygge og stoppe. Nixons (2011) teori om treg vold (slow violence) kan bidra til å forklare hvorfor det likevel var den fysiske volden som fikk forrang i møtet mellom ungdommene og barnevernet. Den trege volden foregår gradvis, er lite synlig og strekker seg over tid og sted. Nixon (2011) sammenligner denne formen for vold med mer tradisjonell vold, som er handlinger som foregår på et konkret tidspunkt og som er eksplosive og spektakulære. Den trege volden kan ikke overgå fortellinger om den mer eksplosive volden. Nixon (2011, s. 2-4) peker i denne sammenhengen også på hvordan vi lever i en tid der media vektlegger den spektakulære volden, og offentlige tjenester er innrettet mot å imøtekomme umiddelbare behov. Han spør i denne sammenhengen om hvordan vi kan skape bilder og fortellinger om den trege volden som fører til reaksjoner hos publikum (Nixon, 2011, s. 2-3). Jeg mener disse refleksjonene er interessante med tanke på ungdommenes møte med barnevernet. Ungdommene valgte å fortelle om de eksplosive erfaringene sine til de barnevernsansatte. Dette var hendelser som det var nesten umulig å ikke reagere på. De tregere erfaringene forventet de ikke at ville skape samme reaksjonen, og var samtidig vanskelig å sette ord på. I «NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold», er det pekt på nettopp hvordan det å kun forholde seg til én av de mange ulike formene for vold, kan medføre at andre former for vold kommer i skyggen (NOU 2003:31, s. 33).

Mitt hovedpoeng er at ungdommene som valgte å vektlegge den fysiske dimensjon av volden, fortalte om sine voldserfaringer på det de selv antok var den rette måten. Noen fikk også den ønskede reaksjon fra barnevernet, i form av

å bli flyttet fra foreldrene. Ungdommenes tilpasninger innebar samtidig at de utelot andre, og noen ganger vondere, situasjoner som de trengte hjelp med. Sett fra deres ståsted var ikke fysisk vold alltid verst, eller viktigst. Slik de erfarte det, var det imidlertid lite rom for å gi uttrykk for andre erfaringer dersom de skulle få hjelpen de mente de trengte. Den fysiske volden var ikke nødvendigvis verst, men å fortelle om den var en måte å berge seg ut av en vanskelig situasjon. Resultatet var at hele ungdommens situasjon, og alle deres behov, ikke kom til uttrykk i de første møtene med barnevernet.

10.4 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg rettet oppmerksomheten mot ungdoms første kontakt med barnevernet. I likhet med det foregående kapitlet har begrepene ståsted, arbeid, arbeidskunnskap, tekster og styringsrelasjoner fungert som analytiske redskaper.

Å undersøke ungdommenes handlinger i møtet med barnevernet som et arbeid, har bidratt til å synliggjøre hvordan ungdommene ikke var passive mottakere av barnevernets vurderinger og innsats, men aktivt deltok ved å tilpasse sine fortellinger etter hva de trodde ville utløse hjelp. Både ungdommene og de barnevernsansatte aktiverte en forståelse av barnevernet som en tjeneste som kun går inn i visse typer problemer. Dette hadde betydning for hvordan de ansatte vurderte meldinger og for hvordan ungdommene gikk fram for å få hjelp.

Betydningen av de barnevernsansattes arbeid med å kategorisere meldinger og ungdommenes arbeid med å treffe disse kategoriene, var spesielt tydelig når tematikken i en melding var fysisk vold. Vold kan dermed fungere som et eksempel på hvordan tekstlig-medierte diskurser om hva barnevernet skal jobbe med, kunne virke styrende på ungdommenes arbeid og erfaringer i møte med tjenesten.

Tekster og tekstlig-medierte diskurser gjør noen forståelser om vold tilgjengelig. Det har imidlertid vært en endring i politiske styringstekster når det gjelder forståelsen av vold, fra en smal til en bredere definisjon. Likevel var det den fysiske volden som fikk plass i kontakten mellom ungdommene og de ansatte.

Denne formen for vold er gjerne mer håndgripelig og kan noen ganger knyttes til fysiske bevis. Det kan se ut som at det var lite rom for ungdommenes egne opplevelser og meninger når barnevernet skulle definere hva som var vold og hvilke typer vold de skulle jobbe med. Når noen former for omsorgssvikt, som for eksempel fysisk vold, fikk ekstra plass, var det samtidig en risiko for at barnevernet fikk et begrenset bilde av ungdommenes situasjon som grunnlag for arbeidet med å prøve å hjelpe dem.

11 Forståelser av ungdom

11.1 Innledning

Flere av ungdommene jeg intervjuet fortalte om erfaringer fra å selv kontakte barnevernet for å få hjelp. Barn og unge som selv kontakter barnevernet forekommer imidlertid sjeldent. Av alle meldinger til barnevernet, utgjør meldinger fra barn og unge i snitt kun 0,6 prosent, se kapittel 2. Når ungdommenes handlinger ikke stemte overens med det som var den forventede måten å komme i kontakt med barnevernet på, kunne dette bidra til å synliggjøre antakelser om ungdom, og om hvordan ungdom skal oppføre seg. Widerberg (2015, s. 18) omtaler dette som diskrepanser mellom de institusjonelle forståelsene og deltakernes beskrivelser av hva hun eller han gjør.

I samfunnet er det ulike oppfatninger av hva ungdom og ungdomstid er og bør være, et tema jeg har utdypet i kapittel 4. I intervjuene med både ungdommene og de ansatte kom det til uttrykk ulike syn på ungdom, og da også perspektiver som er å finne innenfor barne- og ungdomssosiologi. Ifølge Smith (1987, s. 2, 19) inkluderer vi stadig sosiologiske perspektiver som en del av måten vi tenker om samfunnet på. I dette kapittelet undersøker og drøfter jeg hvilke forståelser av ungdom som gjorde seg gjeldende når ungdom kontaktet barnevernet for å få hjelp, samt hvordan disse forståelsene kan ha hatt betydning for ungdommenes møte med tjenesten. Smiths begrep styringsrelasjoner har vært et viktig analytisk begrep for å undersøke disse spørsmålene.

11.2 Sårbare og med behov for beskyttelse, eller kompetente aktører?

11.2.1 Styringstekster i barnevernet: medvirkning og beskyttelse

I politiske styringstekster for barnevernsfeltet framkommer en forståelse av barn og unge som selvstendige individer med egne behov, og med selvstendige rettigheter (NOU 2012:5; NOU 2016:16; Prop. 106 L (2012-2013); Prop. 169 L (2016-2017)). Dette er blant annet synlig i forarbeidene til ny barnevernlov, der styrking av barn og unges rett til å medvirke har stått sentralt (Prop. 106 L (2012-2013); NOU 2016:16). I forbindelse med arbeidet med å fornye loven, har barns medvirkning blitt rettighetsfestet, jf. bvl. § 1-6. Noe av begrunnelsen for dette var å styrke barn og unges posisjon i barnevernssaker og å understreke deres generelle rett til å medvirke i alle forhold som berører dem (Prop. 106 L (2012-

2013), s. 10 og s. 141). Barns rett til medvirkning i barnevernet ble rettighetsfestet i 2018, altså etter mine intervjuer. På intervjutidspunktet forelå det imidlertid en forskrift om barns medvirkning i barnevernet (Barne- og familiedepartementet, 2014).

Eide (2020) har anvendt et diskurskritisk perspektiv på barnevernet, og blant annet sett nærmere på lovgivning og sentrale offentlige dokumenter. Hun har funnet at barns medvirkning i barnevernet er forstått som å være til barnets beste. Dette handler om at det er til det beste for barn å få gi uttrykk for sine synspunkter, og slik tilkjennes en aktørstatus i eget liv. Samtidig er barnets medvirkning ansett for å være nødvendig for å kunne innholdsbestemme og konkretisere hva som er barnets beste.

Den økende interesse for hva barn og unge mener og at deres meninger skal virke inn på barnevernets arbeid, kan sees som uttrykk for en forståelse av barn og unge som selvstendige individer og kompetente aktører. Samtidig er barnets medvirkning begrunnet med at dette kan ha avgjørende betydning for barnets motivasjon for å gjennomføre et barnevernstiltak (Prop. 169 L (2016-2017), s. 43). En slik argumentasjonen innebærer å ansvarliggjøre det enkelte barn eller ungdom for å selv bedre sin situasjon. Sagt på en annen måte, medvirkning kan innebære innflytelse i eget liv, men det kan også fungere som en måte å få ungdom til å være selvdisiplinerte og å styre seg selv mot å bli velfungerende samfunnsborgere.

Mens barns rett til medvirkning av mange er ansett som en styrkning av barnets posisjon i samfunnet, er Vetlesen (2012) en av dem som stiller seg mer kritisk til denne utviklingen, noe jeg har gjort rede for i kapittel 3. Ifølge ham er barn og unge under utvikling og trenger derfor beskyttelse. Barn og unges behov for beskyttelse kommer også til uttrykk i flere sentrale styringstekster for barnevernet. I barnevernssammenheng handler beskyttelse for det første om beskyttelse av barns helse og utvikling, jf. bvl. §1-1 (f.eks. NOU 2012:5; NOU 2016: 16). Ifølge Ericsson (2009) er barnevernet inspirert av et romantisk barndomsideal, hvor barnet skal beskyttes fra forhold som kan true den lykkelige barndommen.

Et annet hensyn som er trukket fram i flere politiske styringstekster er å beskytte barn og unge mot å få et tyngende ansvar (NOU 2012:5; NOU 2017:12, s. 85; Prop. 106 L (2012-2013)). I forarbeidene til ny barnevernlov (Prop. 106 L (2012-2013), s. 140-141) framkommer det for eksempel at barn skal medvirke, men uten et tyngende ansvar for beslutningene. Dette er begrunnet med at barn er under utvikling og ikke har oppnådd samme evner og kompetanse som voksne, og derfor ikke kan gis like stor rett eller forventes de samme evnene til å treffe valg for eget liv (NOU 2012:5, s. 153). Dette kan sees som uttrykk for en forståelse av barn og unge som «human becoming», se kapittel 4.

Et annet behov for beskyttelse som er trukket fram i arbeidet med ny barnevernlov, er barns behov for beskyttelse dersom de forteller om omsorgssvikt (NOU 2017:12, s. 113). Dette handler om en beskyttelse mot foreldres reaksjoner på barns avdekking av omsorgssvikt. Samtidig er det pekt på at barn og unge ikke skal ha et ansvar for å fortelle om vold, overgrep eller omsorgssvikt, og slik be om hjelp (NOU 2017:12, s. 85).

Mens barn og unges er tilkjent flere rettigheter i barnevernet mer generelt, er deres posisjon utydelig når det gjelder *meldinger*. I de politiske styringstekstene er barn og unge i liten grad nevnt når meldinger er temaet. Det er pekt på at barn og unge har en rett til medvirkning i alle stadier av en barnevernssak (Prop 169 L (2016-2017), s. 44). Når dette er konkretisert, er imidlertid ikke meldingsfasen nevnt. Retten til medvirkning er forstått som å starte ved undersøkelsen. Et eksempel er i forarbeidene til ny barnevernslov, Prop. 106 L ((2012-2013), s. 141), hvor det står at «det er av vesentlig betydning at barnets perspektiv og meninger inkluderes i vurderingen av hva som er barnets beste. Dette vil gjelde fortløpende ved undersøkelser, når barnet er i tiltak og ved utarbeidelse og endringer av tiltaksplaner».

Et unntak er et innspill i NOU 2016:16, knyttet til om barnevernloven skal gjøres om til en rettighetslov for barn eller ikke. Ifølge barnevernslovutvalget innebærer en rett til barnevernstjenester «at barn har en rett til å få sin situasjon vurdert dersom foreldrene eller et barn henvender seg til barnevernstjenesten med ønske

om hjelp» (NOU 2016:16, s. 67-80). Barnevernslovutvalget foreslår på denne bakgrunnen å innta en plikt for barnevernstjenesten til å undersøke alle henvendelser fra barn (NOU 2016:16, s.272). Dette forslaget synliggjør tematikken barn og unge som selv kontakter barnevernet, samt deres medvirkning i en slik kontaktetablering. Dette har, så langt jeg kan se, ikke vært drøftet i tidligere politiske tekster. Barne- og likestillingsdepartementet følger imidlertid ikke opp forslaget i det videre arbeidet med loven (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019). Slik jeg ser det, viser disse tekstene hvordan barn og unges posisjon og medvirkning i kontaktetableringen med barnevernet og i meldingsfasen, over tid ikke har vært gitt oppmerksomhet. Den oppmerksomheten som ble gitt var samtidig kortvarig.

De forståelsene som framkommer i politiske styringstekster og i samfunnet mer generelt, representerer ulike syn på barn og unge. Ifølge Smith (2006, s. 81) virker tekster og tekstlig-medierte diskurser kun styrende for våre handlinger når vi forholder oss til, og slik aktiverer de aktuelle forståelsene som framkommer i tekstene. Hvilke forståelser av ungdom aktiverte de barnevernsansatte, i mitt materiale, når ungdom søkte etter hjelp?

11.2.2 Ungdom som under utvikling

De barnevernsansatte fremmet en forståelse av ungdom som under utvikling. Dette kom til uttrykk ved at de ansatte beskrev ungdom som sårbare og i behov for beskyttelse av voksne. I tillegg var det flere som anså ungdom som å kunne være lite reflekterte, og ikke like pålitelige som voksne.

Ungdoms behov for beskyttelse handlet blant annet om beskyttelse mot et ansvar for å ha meldt fra til barnevernet. Jeg har tidligere redegjort for hvordan barnevernet er avhengig av at andre melder fra om bekymring for barn og unge. I intervjuene med de ansatte kom det samtidig fram hvordan de ansatte mente at de måtte informere foreldre om hvem som hadde meldt saken til barnevernet. Denne måten å håndtere meldinger på, ser jeg i sammenheng med tekster i barnevernet om foreldres rettigheter, se for eksempel bvl. §1-7 og § 6-1. De ansatte opplevde foreldres rettigheter som styrende for hvordan de gikk fram i arbeidet med meldinger, og en del av denne prosessen innebar å informere foreldre om

meldingen og hvem som hadde meldt. De ansatte anså det derfor som nødvendig å beskytte barn og ungdom fra foreldrenes reaksjon på at de hadde meldt fra, fordi dette kunne være en stor belastning for dem. I denne sammenhengen fortalte flere om et arbeid for å legge ansvaret for mottatte meldinger på andre enn ungdommen selv. Slik de ansatte så det, var det bedre om offentlig ansatt fikk et slik ansvar. De valgte derfor, når mulig, å registrere meldinger fra barn og unge som om de kom fra offentlige meldere.

Samtidig som de ansatte mente å beskytte ungdommene, kunne deres arbeid med å dysse ned ungdommenes delaktighet også bidra til å skjule ungdommenes eget bidrag med å få hjelp. Dette kan også bety at ungdom kan ha vært involvert i å melde fra til barnevernet oftere enn det som framkommer i SSBd statistikk over meldinger, se kapittel 2. Tilsvarende funn er gjort i den offentlige utredningen «NOU 2017:12 Svik og Svik» (s. 113). I denne utredningen har det vært gjort intervjuer med barnevernsansatte i forbindelse med en gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt. De intervjuede fortalte om saker som kunne ligge flere år tilbake i tid.⁸⁵ I intervjuene framkom det at de barnevernsansatte opplevde det som nødvendig å beskytte barn og unge fra foreldres reaksjoner i de tilfellene barnet selv hadde fortalte om en vanskelig hjemmesituasjon. De ansatte vurderte det som risikofylt for barnet dersom det barnet hadde fortalt var gjengitt i barnets journal eller når saken var til behandling i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. I den samme NOUen peker utvalget på hvordan dette kan være til hinder for at det barnet sier blir journalført som barnets utsagn, og isteden blir fremmet som de ansattes synspunkter.

Et tilsynelatende paradoks var hvordan de ansatte forsto ungdom som å ha behov for beskyttelse mot å bære et ansvar for en melding, samtidig som de ansatte i noen tilfeller var avhengig av barn og unges egne fortellinger for å kunne iverksette og opprettholde barnevernstiltak. Flere av de barnevernsansatte jeg intervjuet fortalte om hendelser hvor de hadde måttet avslutte kontakten med

⁸⁵ Jeg har tidligere pekt på at denne utredningen ble publisert etter at jeg hadde gjennomført mine intervjuer. Utredning baserer seg imidlertid på en gjennomgang av barnevernssaker som ligger flere år tilbake i tid.

familien fordi ungdommen trakk tilbake fortellingen sin. Dette kunne blant annet handle om ungdom som ikke ønsket, eller maktet, konsekvensene av at barnevernet måtte involvere foreldrene. I slike tilfeller hadde de barnevernsansatte måtte avslutte kontakten med familien, fordi barnevernets involvering var basert på det ungdommen selv hadde fortalt. Andre studier har gjort liknende funn, at barn og unges egen formidling av sin situasjon har vært en kritisk komponent for at omsorgssvikt har blitt oppdaget (f.eks. Paine og Hansen, 2002; Linell, 2017; Rush m.fl., 2014), og at barn og unge har valgt å trekke sin fortelling, dersom ikke mottaker møtte dem på en god måte (Brattberg og Flåm, 2019; Staller og Nelson-Gardell, 2005).

Det var flere ansatte som mente at det var problematisk å være avhengige av ungdommenes egne fortellinger for å kunne hjelpe. En av dem kalte det et etisk dilemma som ga vondt i magen når barnets forklaringer, opplevelser og beskrivelser utgjorde den eneste begrunnelsen for barnevernets inngripen. Dette utsagnet synliggjør en avstand mellom hva den barnevernsansatte gjorde, og hva hun anså som det beste for ungdom som trengte hjelp. Hun opplevde en styring som innebar at ungdom som selv fortalte om omsorgssvikt, måtte bære ansvaret for barnevernets inngripen. I Prop. 106 L ((2012-2013), s. 140-141) og NOU 2012:5 (s.153) framkommer det at det er nettopp dette som ikke skal skje. Barn og unge er tenkt å skulle medvirke, men uten å ha et ansvar. Hvordan dette skal løses i praksis, framkommer imidlertid ikke i tekstene. Det var dermed opp til den enkelte ansatte å håndtere dette dilemmaet i de konkrete situasjonene.

Noen ansatte håndterte denne avstanden, mellom hva de opplevde å måtte gjøre på den ene siden og det de anså å være best for ungdommene på den andre, ved å prøve å sette ungdommene i stand til å tåle konsekvensene av å fortelle. En av dem gjorde dette ved å noen ganger utsette å registrere meldinger som kom fra ungdom, for slik også å utsette foreldres involvering. På denne måten kunne han involvere foreldre når ungdommen hadde fått tid til å selv bestemme hva foreldre skulle få vite og når de skulle få vite. Ungdommen kunne slik være mer forberedt på foreldrenes reaksjoner. Andre fortalte om hvordan de rustet opp ungdommene til å håndtere foreldres reaksjoner og til å være bærer av saken.

De ansatte så ikke utelukkende på ungdom som sårbare fordi de var unge, men at dette også handlet om måten barnevernet jobbet med meldinger på. Måten barnevernsarbeidet var organisert på, der ungdom måtte ta ansvar for og måtte holde fast i sin fortelling, bidro til en forståelse av ungdom som melder behov for hjelp, som sårbare. Dette ser jeg i lys av Meyers (2007) påstand om at barns mangel på ferdigheter og sårbarhet bør forstås i sammenheng med barnets posisjon i samfunnet, og voksnes krav til barn.

Hvordan de ansatte forsto ungdom kom også fram når de fortalte om hvordan de forholdt seg til ungdoms fortellinger. Flere fortalte at de alltid trodde på det barn og unge fortalte. Samtidig ga noen av de samme ansatte uttrykk for en forståelse av at det ungdom fortalte, kunne være et resultat av livlig fantasi. Andre mente at ungdom kunne ha et svart-hvitt syn på verden, være lite rasjonelle og unyanserte, og kunne finne på å kontakte barnevernet på bakgrunn av en opposisjon til foreldrene. En fortalte om en ungdom som hadde vært åpen, ærlig og reflektert når hun fortalte om sin situasjon. Dette mente den ansatte var uvanlig for en ungdom. Dette stemmer overens med Wejdens (2008, s. 64) funn om at barnevernsansatte tok opplysninger fra ungdom alvorlig, men samtidig hadde erfaringer hvor fortellinger fra ungdom ikke alltid stemte. Slik jeg forstår de ansattes beskrivelser av ungdom, er disse uttrykk for en forståelse av ungdom som under utvikling, og i en fase av livet som er kjennetegnet av å ikke kunne være «helt til å stole på». En slik forståelse stemmer overens med Qvortrups (2010, s. 33-36) påstand om at barn i dag blir oppfattet som å ha svekket dømmekraft.

En slik forståelsen av ungdom som under utvikling, kan se ut til å ha medført at noen av de ansatte valgte å avvente med å reagere på det ungdommene fortalte og isteden undersøke ungdommenes situasjon grundigere. En del barnevernsansatte så i denne sammenheng ungdoms og foreldres fortellinger opp mot hverandre. Enkelte av dem vurderte foreldres versjon av familiens situasjon som mer nyansert enn ungdommenes. Mens ungdom ble beskrevet som urasjonell og unyansert, kunne foreldres fortelling bidra til å nyansere bildet. Denne måten å forstå ungdom på kan være interessant å se i lys av Wyn og Whites (1997, s. 11)

forslag om å betrakte ungdom som et relasjonelt begrep, hvor ungdom som kategori eksisterer, og i stor grad får mening, i relasjon til kategorien voksen.

Noen av de barnevernsansatte trakk fram hvordan arbeidet med å finne ut av den faktiske situasjonen, også kunne innebære å prøve å finne ut av ungdommens egentlige agenda for å kontakte barnevernet. De lette etter ungdommenes underliggende motiver for å kontakte barnevernet. Når de ansattes oppmerksomhet var rettet mot ungdommenes motiver, kan det ha vært vanskelig for ungdommene å ha en innvirkning på de barnevernsansattes forståelse av problemet. Sagt med Skjervheims (1996) begreper: de ansatte forholdt seg ikke til saken den andre refererer til, men gjorde den andre til saksforholdet. Ungdommen var i denne type situasjoner et objekt for de voksnes blikk og for de ansattes definisjonsmakt (Schrøder, 2018).

På bakgrunn av intervjuene med de barnevernsansatte, kan det se ut til at de ansatte aktiverte og forholdt seg til en diskurs om ungdom som å være under utvikling og i en fase av livet som gjorde dem i behov for beskyttelse mot å bære et fort stort ansvar for barnevernets involvering. Samtidig var det flere som så på ungdom som mindre pålitelige enn voksne, og ikke alltid til å stole på. At det var disse forståelsene av ungdom som fikk størst plass hos de ansatte, og i mindre grad diskursen om barnet som subjekt og aktør med rett til å medvirke, kan kanskje handle om hvordan ungdoms posisjon når det gjelder meldinger ikke framkom i politiske tekster. Dette er også en tematikk som i liten grad er forsket på eller som framkommer i fagbøker, og noe som dermed i liten grad er nevnt i tekster.

11.2.3 Ungdom som kompetent aktør

De barnevernsansattes syn på ungdom som ba om hjelp, skilte seg fra det ungdommene selv fortalte om sitt arbeid i møte med barnevernet, og fra deres egne forståelser av det å være ungdom. I kapittel 7 viste jeg hvordan flere av ungdommene ga uttrykk for å ha gjort et gjennomtenkt og bevisst arbeid for å få hjelp. Dette arbeidet, og deres fortellinger om det, forstår jeg som et uttrykk for at ungdommene anså seg selv som kompetente aktører.

Barn og unge som kompetente aktører, er en forståelse som har vært fremmet av flere barndomssosiologer og som har fått en stadig større plass i samfunnet og i barnevernet, se kapittel 4. Denne forståelsen av barn og unge, kan sees i sammenheng med en økende individualisering i samfunnet, der barn og unge har fått en posisjon som selvstendige individer med egne rettigheter. Flere av ungdommene viste til en slik rettighetsforståelse av det å være ungdom, ved å forvente at barnevernet skulle la deres fortellinger og behov være styrende for det arbeidet som ble gjort. Ungdommene fortalte samtidig om skuffelse, frustrasjon og en opplevelse av å ikke bli trodd på, når barnevernsansatte ikke møtte disse forventningene.

Gjennom ungdommenes arbeid for å få hjelp, kan det se ut som om de også tok på seg et ansvar for å endre situasjonen sin. En av ungdommene ga uttrykk for dette ganske konkret, ved å si at hun burde gjort mer for å få hjelp fra barnevernet på et tidligere tidspunkt. En annen ga uttrykk for at det var viktig å senere i livet kunne se tilbake og tenke at hun hadde jobbet hardt for å få det sånn som hun selv mente var best. Opplevelsen av ansvar var hos flertallet av de ungdommene jeg intervjuet ikke direkte uttrykt, men kom til syne ved at ungdommene anså sitt eget bidrag med å avdekke omsorgssvikten som avgjørende for barnevernets involvering. I Øverlien og Hydén (2009) sine intervjuer med barn, kom det også fram hvordan barna i ettertid gav uttrykk for å skulle ønske de hadde gjort mer for å få hjelp. Furlong og Cartmel (2007, s. 144) har gjort tilsvarende funn, der den enkelte ungdom forsøkte å løse kollektive problemer gjennom individuelle handlinger og holdt seg selv ansvarlig når de mislyktes.

Det kan se ut som om ungdommene var påvirket av, og forholdt seg til, nyliberalistiske ideer om det ansvarlige og selvstyrte individet, der den enkeltes individuelle livssjanser er sett som resultat av personlige valg, autonomi og ansvar (Hennum, 2010). Ifølge Hennum (2016) er det i velferdsstaten ansett som ønskelig at hvert enkelt individ tidlig formes til å være ansvarlig, rasjonell, selvstyrt og selvdisiplinert. Å anse den enkelte som ansvarlig for individuelle livssjanser, kan ifølge Helland og Øia (2000, s. 22) innebære en risikabel livssituasjon med høy fallhøyde for den enkelte ungdom. En forståelse av

ungdom som kompetente aktører kan se ut til å ha gitt ungdommene en opplevelse av å kunne påvirke sine omgivelser og virke inn på det som skjedde, og dermed også en opplevelse av å kunne ta kontroll over eget liv. Dette kunne samtidig innebære at ungdommene påtok seg ansvar for hendelser de ikke nødvendigvis kunne kontrollere.

Samtidig som ungdommene ga uttrykk for å anse seg selv som kompetente aktører som burde få innflytelse i møte med barnevernet, var det også noen som trakk fram at enkelte barn og unge kan lyve til barnevernet for å få ønskede tiltak. Noen av ungdommene jeg intervjuet, mente at barn og unge som løy alltid hadde et underliggende og reelt behov for hjelp. Andre ungdommer skilte tydelig mellom barn og ungdom i relasjon til løgn. Barn løy ikke, men ungdom kunne gjøre det. Noen av ungdommene fortalte også om kjennskap til andre ungdommer som hadde løyet til barnevernet for å få tiltak de ikke trengte. Jeg forstår ungdommenes arbeid med å framstå troverdig i møte med barnevernet, som ihvertfall delvis motivert av å forsøke å motbevise en diskurs om ungdom som kan prøve å lure tjenesten. Dette ser jeg også i sammenheng med hvordan noen av de barnevernsansatte stilte seg tvilende til det ungdom fortalte. Å presentere sitt behov for hjelp på en måte som framsto troverdig kan slik ha vært en del av ungdommenes arbeid med å være kompetente aktører.

Et viktig poeng i dette delkapittelet er at sett fra ungdommenes ståsted, var de kompetente aktører i møte med barnevernet. Dette handlet både om å vite når de trengte hjelp, og deres aktive arbeid for å få hjelp. Både arbeidet og det ansvaret ungdommene tok for å endre situasjonen sin, er i liten grad synliggjort i sentrale styringstekster i barnevernet eller hos de barnevernsansatte. Sagt på en annen måte: det var en avstand mellom ungdommenes erfaringer og syn på seg selv som kompetente og ansvarlige aktører og hvordan de barnevernsansatte forsto og møtte dem. Denne avstanden kan være noe av forklaringen på hvorfor ungdommene ikke opplevde seg trodd på, men isteden mistenkeliggjort i møte med barnevernet. Samtidig kan denne avstanden ha bidratt til at de barnevernsansatte ikke så det arbeidet ungdommene faktisk gjorde og det ansvaret de la på seg selv. De ansatte var opptatt av å beskytte ungdommene fra et ansvar, men så dermed kanskje ikke hvordan ungdommene uavhengig av de

ansatte tok et ansvar for det som skjedde. De barnevernansansatte kunne dermed ikke møte ungdommenes forventninger og behov i situasjonen på en treffende måte.

11.3 Barnet som et selvstendig individ eller foreldres eiendom?

11.3.1 Familie og individ

I Norge skal barn og unge i utgangspunktet vokse opp hos sine foreldre, og det er foreldrene som er ansvarlig for å gi dem omsorg og beskyttelse. I Grunnloven § 104 tredje ledd andre punkt framkommer det for eksempel at staten skal legge til rette for barnets utvikling «fortrinnsvis i egen familie». Dette omtales gjerne som det biologiske prinsipp, se også kapittel 3. Det samme framkommer i barnekonvensjonens art. 18, hvor familien er ansett som den grunnleggende enhet i samfunnet, og foreldrene er dem som skal ivareta omsorgen for barnet (Stang, 2020, s. 178).

Samtidig som barn og unge som hovedregel skal vokse opp hos sine foreldre, er det en politisk erkjennelse om at foreldre kan forsømme sine omsorgsoppgaver (f.eks. NOU 2012:5; NOU 2016:16, s. 46). I slike tilfeller vil det offentliges ansvar for å beskytte barnet tre i kraft, blant annet gjennom barnevernets tiltak (Kane, 2016; Stang, 2020, s. 180).

I kapittel 4 presenterte jeg hvordan synet på barn og unge har endret seg. Kort oppsummert handler endringene om en bevegelse fra å se barn som et objekt og som foreldres eiendom, til også å se barn som selvstendige individer med egne behov. En del av denne endringen har vært en økende vektlegging av barns selvstendige rettigheter.

I 2018 ble barnevernloven gjort om til en rettighetslov for barn og unge. Ifølge barneombudet, uttrykt i NOU 2012:5 (s.150-151), gjenspeiler en rettighetsfesting utviklingen som har vært i synet på barnet, der barnet i dag er sett på som eget individ med egne interesser. Ombudet mente i denne sammenhengen at barna vil få en styrket rett til frimodig å si fra om det uakseptable til barnevernet, og dermed redusere foreldrenes muligheter til å holde dette skjult «bak lukkede dører».

Det norske barnevernet er beskrevet som et system hvor barnets individuelle rettigheter står sterkt, og barnets behov sees separat fra foreldrenes. Samtidig har det norske barnevernet en familieorientering og en målsetting om å ivareta familien som enhet (Skivenes, 2011; Skivenes og Søvig, 2017; Stang, 2018). Å ivareta disse to hensynene på samme tid, kan skape spenninger (Pösö m.fl., 2014). Barnet som selvstendig individ med egne rettigheter kan komme i konflikt med hensynet til foreldrenes rettigheter, samt med familiens rett til barnet og barnets rett til å vokse opp med sine foreldre (Marthinsen m.fl., 2013b, s. 22). Barn og foreldre kan også ha motstridende interesser.

I barnevernssammenheng har det lenge pågått en debatt om hvilken vekt det biologiske prinsipp skal ha (f.eks. Eide, 2018, s. 56). I 2012 la et ekspertutvalg, ledet av barnepsykologen Mange Raundalen, fram sin utredning om bruken av det biologiske prinsipp i barnevernet i (NOU 2012:5). Sentralt i utredningen var et forslag om å vektlegge tilknytning mer enn biologi. Dette innebar en reduksjon i betydningen av det biologiske prinsipp (Eide, 2020). Utvalgets forslag ble imidlertid ikke fulgt opp i det videre arbeidet med ny barnevernslov (NOU 2016:16, s. 52). Tekster og tekstlig-medierte diskurser i samfunnet generelt, og i barnevernet mer konkret, fremmer dermed et syn på barn som selvstendige individer, men også et syn på barn som en del av familien, og hvor foreldrene også har rettigheter som skal tas hensyn til.

Avveiningene og spenningene mellom hensynet til å ivareta familien som helhet, å ivareta foreldrenes rettigheter, samt å ivareta hensynet til barnets individuelle behov og rettigheter, har også vist seg ved flere saker mot Norge i EMD om barnevernsavgjørelser (Haugevik og Neumann, 2019).

Når det gjelder meldinger fra barnet selv, er også avveiningene mellom hensynet til barnet og hensynet til foreldrene aktualisert i politiske styringstekster. I forarbeidene til ny barnevernslov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 74) konkluderer Barne- og likestillingsdepartementet med at det ikke er nødvendig å ha en lavere terskel for å undersøke meldinger fra barn og foreldre selv, enn for meldinger fra andre. Departementet begrunner dette med hensynet

til foreldrene, som kan kvie seg for å ta kontakt med barnevernet for generelle råd og mer konkret hjelp, dersom det kan bety at barnevernet automatisk iverksettes en undersøkelse. Barn og foreldre er i dette tilfellet sett under ett. Barn som selvstendige individer, som kan ha andre interesser enn foreldrene og som kan ha egne strategier for å få hjelp, er ikke vektlagt.

11.3.2 Ungdom som en del av en familie

I intervjuene med de ansatte kom det fram en rekke erfaringer der ungdom og foreldre hadde hatt ulik forståelse av familiens situasjon, problemer og av løsninger. For eksempel omtalte en av de barnevernsansatte det som en «solskinshistorie», og et unntak, når en ungdom og foreldrene hadde hatt samme problem- og løsningsforståelse. At det var slike forskjeller mellom ungdom og foreldre, er kanskje ikke så overraskende med tanke på at de ansattes erfaringer i hovedsak handlet om ungdom som selv hadde bedt om hjelp fra barnevernet. Samtidig kan slike erfaringer gi et innblikk i hvilke forståelser som gjorde seg gjeldende når de ansatte opplevde en spenning mellom foreldre og ungdoms perspektiver og ønsker.

Flere av de ansatte fortalte om hvordan hensynet til foreldres ønsker sto sterkt, og at foreldrene hadde stor innvirkning på hva de barnevernsansatte kunne, og ikke kunne gjøre. I avhandlingens empiridel har jeg vist hvordan dette kom til uttrykk hos noen av de barnevernsansatte. En av dem fortalte for eksempel om hvordan hun i eget arbeid opplevde voksnes rettsikkerhet som veldig sterk, mens dette ikke nødvendigvis var tilfellet for barn og unge. En annen ga uttrykk for at omgivelsene hadde en overdreven forventning til hva barnevernet kunne gjøre mot foreldrenes vilje. Slik hun så det, hadde de lite rom for å sette i verk tiltak som foreldre ikke ønsket. Flere ansatte ga slik uttrykk for å oppleve en styring av arbeidet, som innebar å ta stort hensyn til foreldrene i kontakt med familien.

Spesielt i situasjoner hvor det ungdom fortalte kunne føre til en akutt flytting fra foreldrene, ble spenningen mellom de ulike hensynene aktualisert.⁸⁶ På den ene siden var hensynet til opprettholdelse av familien og foreldres ønsker, mens det

⁸⁶ De juridiske føringene for flytting av barn er redegjort for i kapittel 2.

på den andre siden var hensynet til ungdommenes sikkerhet og ønsker. Flertallet av de ansatte ga uttrykk for å jobbe for at ungdommene skulle bo hjemme. Dette gjaldt også i situasjoner hvor de ansatte vurderte det som risikabelt for ungdommen å forbli i hjemmet, og når ungdommen selv ønsket å flytte. Wejden (2008, s. 89) har gjort liknende funn i sin studie. De ansatte som hun intervjuet, anså det som godt arbeid å ivareta familierelasjoner, også når de var bekymret for barnet.

Slik noen ansatte erfarte det, var foreldres samtykke avgjørende for hvilke handlingsvalg de mente å ha når det gjaldt å flytte ungdom. I den tidligere presenterte empirien framkommer det blant annet en hendelse hvor både den ansatte og ungdommen selv mente det var rett å flytte henne fra foreldrene på dagen, men hvor vilkåret for en akutt flytting likevel ikke var oppfylt. Den ansatte var avhengig av foreldrenes samtykke for å kunne gjøre dette. Storhaug m.fl. (2019) har gjort liknende funn i sin studie, der de barnevernsansatte opplevde at hensynet til foreldre fikk for stor plass i vurderingene av hvilke tiltak de skulle sette inn.

De barnevernsansatte jeg intervjuet, ga dermed uttrykk for at barn og unge som hovedregel skal vokse opp hos sine foreldre, så lenge foreldrene selv ønsker det. Slik jeg forstår det, aktiverte de en forståelse av ungdom som en del av en familie og som noen foreldre i utgangspunktet kan bestemme over. Hensynet til ungdom som individer med egne behov og ønsker, kom dermed noen ganger i bakgrunnen i de ansattes arbeid.

Den høye terskelen for å flytte ungdom akutt, forstår jeg delvis i lys av de juridiske føringene for barnevernets arbeid. Slike vurderinger handler blant annet om å veie foreldre og barns juridiske rettigheter som parter. Samtidig er et hastevedtak ment å skulle være barnevernets siste valgalternativ (Christiansen, 2011; Havik m.fl., 2012). Å flytte en ungdom på bakgrunn av et samtykke fra foreldre, er på sin side definert som et frivillig hjelpetiltak og har en lavere terskel for å kunne iverksettes, se også kapittel 2. I flere tilfeller var det hensynet til foreldre og ivaretagelse av familien som fikk førsteprioritet. Flere ansatte

opplevde samtidig en avstand mellom det de mente var det rette for ungdommen i den konkrete situasjonen, og hva de valgte å gjøre.

De barnevernsansattes håndtering av denne type situasjoner, der motstridende hensyn gjorde seg gjeldende, kan også forstås i lys av Lipsky (1980). Han peker på hvordan «bakkebyråkrater» må anvende ulike tilpasnings- og mestringsstrategier for å håndtere spenningene mellom politiske idealer og realiteten.

Hvordan hensynet til foreldrenes rettigheter kunne gå på bekostning av ungdoms behov, kom også til uttrykk i andre sammenhenger. Noen barnevernsansatte fortalte om situasjoner der ungdom hadde valgt å ikke fortelle, eller hadde trukket tilbake sin fortelling, når de ansatte måtte involvere foreldrene. Slik flertallet av de ansatte så det, måtte de informere foreldre når en ungdom selv meldte fra. Noen ansatte ga imidlertid uttrykk for bekymring for om denne praksisen medførte at ungdom som kunne trenge hjelp fra barnevernet, ikke fikk det. Det var også en ansatt som fortalte om en form for motstand mot en opplevd styring mot å involvere foreldrene fra starten av. Han fortalte om flere tilfeller hvor han hadde unnlatt å involvere foreldrene, for slik å ta hensyn til ungdommenes behov for å trygt kunne fortelle. For å få dette til lot han være å registrere meldingen. Når meldingen ble registrert, opplevde han å *måtte* involvere foreldre. Dette viser hvordan en tekst, i form av meldingsteksten, kan virke styrende for det som skjer. Den ansatte ventet derfor med å registrere meldingen, for slik å kunne treffe ungdommen uten foreldrenes involvering. Han stilte seg samtidig kritisk til hvordan ungdom som tok kontakt med barnevernet møtte et byråkrati hvor registrering og det formelle hadde for stor plass.

11.3.3 Ungdom som selvstendige individ?

Flere av ungdommene fortalte, i likhet med de barnevernsansatte, om hvordan foreldrene hadde hatt stor innvirkning på det som skjedde i den første kontakten med barnevernet. Dette handlet om hvilke forståelser av familiesituasjonen barnevernet la til grunn, og om hvilke tiltak familien fikk. For eksempel fortalte to av ungdommene om hvordan barnevernet hadde flyttet dem fra foreldrene, i tråd med deres eget ønske, men hvor betingelsen for flyttingen var foreldrenes

samtykke og ikke det ungdommen hadde fortalt. Begge ungdommen opplevde dette som å ikke bli trodd på. Andre ungdommer fortalte om hvordan barnevernet avsluttet kontakten med familien fordi foreldrene ikke ønsket hjelp, også når ungdommen hadde fortalt om en omsorgssituasjon de selv mente burde ha utløst hjelp fra barnevernet. Andre igjen, fortalte om hvordan barnevernet ville flytte dem tilbake til foreldrene, mot deres vilje. For disse ungdommene medførte de barnevernsansattes arbeid med å få dem tilbake til foreldrene en opplevelse av at de ansatte ikke trodde på det de hadde fortalt om hjemmesituasjonen. Flere forskere har funnet det samme, at ungdom har opplevd møtet med barnevernet som negativt fordi de har opplevd å ikke bli hørt og å ikke bli trodd (f.eks. Alaggia m.fl., 2010; Allnock og Miller, 2013; Hunter, 2011; Jensen m.fl., 2005; Jernbro m.fl., 2017; Staller og Nelson-Gardell, 2005; Stanley m.fl., 2012; Thulin m.fl., 2019; Ungar, m.fl., 2009). Sett fra ungdommene jeg har intervjuet sitt ståsted, vektla de barnevernsansatte foreldres versjon av familiens situasjon, og foreldrenes ønsker.

Det var flere av ungdommene som protesterte mot den sentrale posisjonen de mente foreldre hadde hatt. Ungdommene ga uttrykk for at deres egne behov og ønsker burde være sett løsrevet fra foreldrenes, samt at foreldrene burde ha fått mindre plass i kontakten med barnevernet. Noen av ungdommene fortalte i denne sammenhengen om et aktivt arbeid for å avsløre foreldrenes løgn og for å få fram sitt eget perspektiv. Noen av de samme ungdommene hadde likevel erfaringer med barnevernsansatte som lot foreldrenes versjon være den gjeldende. Dette kan sees i lys av funn fra andre studier, hvor det er trukket fram at det kan være mye konkurranse om hva som er «den rette historien» i familier hvor det foregår omsorgssvikt (Callaghan m.fl., 2017).

Jeg forstår ungdommene som at aktiverte en forståelse av seg selv som selvstendige individer med egne behov og meninger, som burde sees løsrevet fra foreldrene. På samme tid måtte de i kontakten med barnevernet, forholde seg til den forståelsen barnevernsansatte aktiverte om ungdom som bundet til sine foreldre og som noen foreldre i utgangspunktet skal bestemme over.

Samtidig som flere av ungdommene formidlet en forståelse av seg selv som selvstendige individer, ga noen av dem uttrykk for å ha vært avhengig av barnevernet. I kapittel 7 viste jeg hvordan flere av ungdommene mente de ikke ville ha klart seg uten barnevernets hjelp. Flere av ungdommene som hadde hatt dårlige erfaringer fra kontakten med tjenesten, ville likevel bedt om hjelp igjen, fordi de ikke hadde hatt et annet valg. Ungdommene anså slik seg selv som både selvstendige individer og som avhengige. De vurderte det som nødvendig å løsrive seg fra sine foreldre på grunn av omsorgssvikt, men trengte samtidig støtte fra andre voksne. Noen av ungdommene fortalte om å stå alene i møtet med barnevernet, i de tilfellene de barnevernsansatte vektla foreldrenes perspektiver og meninger framfor ungdommens. Ungdommene var avhengig av støtte fra voksne, men fikk ikke det fra verken foreldre eller de barnevernsansatte. Ifølge Halldén (2005) klarer ingen mennesker seg uten andre mennesker. Alle mennesker er avhengige, og autonomi og selvstendighet er tett sammenvevd med tilhørighet og omsorg. Ungdommenes forståelse av seg selv som både selvstendig og avhengig kan også sees i lys av Tingstad (2019) sitt poeng om å unngå å posisjonere barn innenfor dikotome konstruksjoner, som for eksempel enten avhengig eller uavhengig.

Det kan se ut som at hensynet til ungdommen, hensynet til foreldre og hensynet til å ivareta familien som enhet, ble vektlagt ulikt når jeg sammenligner politiske styringstekster, og forståelsene som framkom i intervjuene med de barnevernsansatte og i intervjuene med ungdommene. I de politiske styringstekstene var det fremmet et syn på barn og unge som både så dem som selvstendige individer og som en del av familien og hvor foreldrene også har rettigheter som skal tas hensyn til. Flere av de barnevernsansatte aktiverte en diskurs om ungdom der det biologiske prinsippet sto sterkt. Flere av ungdommene ga på sin side uttrykk for å se på seg selv som selvstendige individer med egne behov som måtte sees løsrevet fra foreldrenes behov og ønsker. Sett fra ungdommenes ståsted, var foreldrenes fortellinger og ønsker tillagt for stor vekt, og deres egen kunnskap om sin situasjon og ønsker hadde fått for liten innvirkning. Avstanden mellom ungdommene og de ansatte i forståelsene av ungdom og ungdoms behov, kan ha bidratt til at noen av ungdommene ikke følte seg trodd på og alene i møte med barnevernet.

Et viktig poeng er at samtidig som ungdommene aktiverte en diskurs om den selvstendige og uavhengige ungdommen, ga de uttrykk for å være avhengig av de barnevernsansatte og deres hjelp, også etter at de var fylt 18 år. Denne oppfatningen av ungdom, som uavhengig av foreldrene, men avhengig av de barnevernsansatte de møtte, kom ikke til uttrykk hos de ansatte jeg intervjuet. De barnevernsansatte vektla isteden opprettholdelse av familien og ivaretagelse av foreldres rettigheter. Å vektlegge ungdommenes relasjon til foreldrene kan innebære å tilkjenne foreldrene en mer betydningsfull rolle for ungdommene enn det som var tilfelle, og å underkommunisere ungdommenes avhengighet av barnevernstjenesten.

11.4 På vei mot midt imellom

11.4.1 Alders betydning for forståelsen av ungdom

Barnevernets målgruppe er som hovedregel barn under 18 år, jf. kapittel 2. To av ungdommene jeg intervjuet nærmet seg 18 år, da de tok kontakt med barnevernet og ba om hjelp. De fortalte om erfaringer hvor de mente at deres alder hadde vært avgjørende for hvilken hjelp de hadde fått, og ikke fått, fra barnevernet. De barnevernsansatte tematiserte også hvordan ungdom som nærmet seg eller hadde fylt 18 år, gjerne falt utenfor barnevernets ansvarsområde. Ungdom som tok kontakt med barnevernet og ba om hjelp når de nærmet seg 18 år, så dermed ut til å utfordre grensene for barnevernets ansvarsområder. Slike grensetilfeller som handlet om alder, bidro samtidig til å synliggjøre noen antakelser om hva ungdom er, samt hvordan barnevernet forholder seg til dem. Selv om utvalget ungdommer som tematiserte alder i min undersøkelse er lite, har jeg valgt å gå nærmere inn i denne tematikken fordi jeg mener ungdommene og de barnevernsansattes erfaringer knyttet til alder, synliggjør noen viktige poenger når det gjelder forståelser av ungdom i møte med barnevernet.

I kapittel 4 redegjorde jeg for ulike oppfatninger av ungdom og alder, og da blant annet hvordan alder i noen sammenhenger er ansett for å utgjøre en form for grense mellom det å være ungdom og å være voksen. Alder refererer i et slikt perspektiv til en biologisk virkelighet (Wyn og White, 1997, s. 9). Ifølge Wyn og White (1997, s. 9-10) er imidlertid meningen vi tillegger alder, opplevelsen av

alder og prosessen med aldring påvirket av historiske og kulturelle prosesser. Hva det betyr å være ungdom, og hvilken alder denne perioden i livet favner om, er i dette perspektivet sosialt konstruert og ikke biologisk gitt. I denne sammenheng er det argumentert for at ungdomstiden i dag strekker seg lengre enn tidligere. Ifølge blant annet Bynner (2005), Furlong (2013, s. 54) og Wyn og White (1997, s. 1) er dagens samfunn kjennetegnet av en forlenget ungdomstid, noe som innebærer en lengre periode der unge er avhengig av foreldrene. Arnett (2000, 2014) hevder at unge i alderen 18 til 25 år verken opplever seg som ungdom eller voksen, men isteden noe som ligger midt imellom.

I barnevernet har det vært en pågående diskusjon om hvor lenge ungdom skal kunne motta barnevernstiltak etter fylte 18 år (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019; Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011b; NOU 2016:16). I 1998 økte alderen for ettervern, fra 20 til 23 år, og i 2021 økte den igjen til 25 år, jf. bvl. § 1-3. I barnevernloven er det dermed fastsett en absolutt alder for når unge mennesker ikke lenger skal få barnevernets hjelp.

Muligheten for å motta tiltak etter 18 år gjelder for ungdom som allerede har hatt tiltak fra barnevernet. Bakgrunnen for denne bestemmelsen i loven er en antakelse om at mange barn som har trengt barnevernstiltak, er i en utsatt situasjon når de blir myndige, og derfor kan ha fortsatt behov for hjelp og oppfølging (NOU 2016:16, s. 204). I «Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år» (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011b), framkommer det at målsettingen med ettervernstiltak er å gi hjelp og støtte fra barnevernet, slik at ungdommen gradvis kan bli i stand til å klare seg selv. I denne prosessen kan det være aktuelt med et samarbeid mellom barnevernstjenesten og NAV (Prop. 106 L (2012-2013), s. 42). Andelen ungdommer som får hjelp fra barnevernet etter fylte 18 år, har vist seg å være synkende med økende alder (Dyrhaug, 2019).

11.4.2 Barnevernsansatte om ungdom det er for sent å hjelpe

Når temaet alder kom opp i intervjuene med de barnevernsansatte var det gjerne i sammenheng med de yngre barna. Flere ga uttrykk for en satsning på å øke

antallet meldinger gjeldende de yngste barna, og da helst for de barna som gikk i barnehage. Denne satsingen forstår jeg i sammenheng med tidlig innsats, som har vært en politisk strategi for å tidlig i barns liv sette i verk tiltak for å hindre at problemer får utvikle seg, se kapittel 3 og 4. I tråd med denne logikken vil tiltak tidlig i barns liv være mer effektivt enn å hjelpe barn og unge senere i livet, slik som ungdom som nærmer seg 18 år. Paulsen og kollegaer (2020) fant også at det var en tendens i barnevernet til å prioritere de små barna, noe som førte til nedprioritering av arbeid med ungdom og ettervern.

Noen av de barnevernsansatte jeg intervjuet, fortalte om enkelthendelser hvor ungdom som nærmet seg 18 år, selv hadde tatt kontakt og bedt om hjelp. To ansatte ga uttrykk for at det var for sent å hjelpe disse ungdommene fordi det var så liten tid igjen før de skulle fylle 18 år. Denne tilnærmingen innebærer samtidig at ungdommenes behov ble vurdert ut ifra hva barnevernet kan oppnå på sikt, og ikke med utgangspunkt i ungdommenes behov her og nå. Andre ansatte ga uttrykk for at henvendelser fra ungdom som nærmet seg 18 år ofte handlet om konflikter i familien og et ønske om hybel. Slik de ansatte vurderte det var ikke ungdommenes situasjon alvorlig nok til å utløse barnevernstiltak. I denne sammenhengen er Jørgensens (2016) studie interessant. Hun fant en forskjell i de barnevernsansattes faglige vurderinger når de vurderte nokså like type saker, men der barnet hadde ulik alder. En melding om et lite barn ble vurdert å være barnevernets ansvar å følge opp, mens en melding om en ungdom på 17 år ikke var det.

Noen av de ansatte jeg intervjuet, hadde også erfaring med at unge *over* 18 år tok kontakt, men denne type henvendelser var det ikke aktuelt å undersøke. Lurie (2015, s. 22) har også funnet at det var vanlig praksis i barnevernet å henlegge meldinger som omhandlet ungdom som nærmet seg eller var 18 år.

På bakgrunn av intervjuene kan det se ut til at de ansatte hadde en forhåndsdefinert og nesten absolutt forståelse av alder, hvor alder fungerte som en grense for når barnevernet hadde ansvar for utsatte ungdom og ikke. Dette kan sees i sammenheng med Furlong (2013, s. 20-21), som peker på at politiske føringer som retter seg mot ungdom, stort sett forholder seg til en avgrenset

alder, og ikke ungdomstid som sosialt konstruert. Ifølge den samme forskeren (2013, s. 21) burde imidlertid politiske føringer ta høyde for ungdomstiden som en tid for utprøving og gi rom for den enkeltes individuelle vei mot selvstendighet, framfor å anta at alle er like. Bakketeig og Backe-Hansen (2008) argumenterer også for at tilbudet fra barnevernet bør ta utgangspunkt i behov og ikke alder. Slik de ser det virker aldersbestemte systembegrensninger som en barriere mot et godt ettervernstilbud.

11.4.3 Ungdom om å fylle 18 år og fortsatt være avhengig av hjelp

To av ungdommene jeg intervjuet var 17 år da de tok kontakt med barnevernet. Begge ga uttrykk for at de ikke så seg selv som voksne eller selvstendige da de fylte 18 år. Isteden fortalte de om hvordan de følte seg som barn, blant annet på grunn av måten foreldrene hadde behandlet dem på. En av de to ungdommene, protesterte mot en forhåndsbestemt oppfatning av alder og så dette i sammenheng med egne erfaringer. Hennes erfaring var at det ikke hadde skjedd endringer i hennes behov for oppfølging fra barnevernet, kun fordi hun gikk fra å være 17 år til 18 år. Den andre ungdommene fortalte at å kontakte barnevernet da hun var 17 år, hadde vært hennes siste sjanse for å få hjelp. Ungdommenes erfaringer stemmer med det Backe-Hansen (2018, s. 7) fant i sin kunnskapsoversikt om ettervern. Ifølge henne var det på ingen måte gitt at ungdom hadde fått tilstrekkelig hjelp når de fylte 18 år, og at ettervernstiltak var den siste muligheten barnevernstjenesten hadde til å hjelpe.

Noen av ungdommene fortalte om hvordan de hadde blitt overført til NAV etter at de hadde fylt 18 år, og fått redusert oppfølging fra barnevernet, selv om de ikke ønsket dette selv. En av ungdommene hadde i sin kontakt med barnevernet vist sterk misnøye og protestert på overføringen til NAV, samt andre ting hun var uenig i. I intervjuet fortalte hun i denne sammenhengen om hvordan hennes kontaktperson i barnevernet, og barnevernslederen, krevde at hun sluttet å protestere og isteden bidro til et godt samarbeid med dem, for å få ettervern. En annen ungdom fortalte om hvordan hun måtte flytte fra barnevernsinstitusjonen til en hybel mot sin vilje, da hun fylte 18 år. Hun fortalte at de barnevernsansatte anså denne flyttingen som en del av hennes selvstendigjøring. Slik disse

ungdommene erfarte det, var mulighetene for medvirkning mindre etter at de hadde fylt 18 år.

De aktuelle ungdommene erfarte det som vanskelig å være i kontakt med NAV. Begge fortalte om erfaringer med å ikke få økonomisk støtte fra NAV når de gikk på skole. Isteden ba NAV dem om å finne arbeid og få lån fra lånekassen. Deres ambisjoner om utdanning ble møtt med NAVs arbeidslinje.⁸⁷ Slik ungdommene erfarte det, krevde overføring av det økonomiske ansvaret for ungdommene til NAV at de måtte låne penger fra noen i sitt private nettverk. Begge ga uttrykk for at dersom de hadde fått hjelp fra barnevernet, kunne de ha fullført utdanningen sin og slik utgjort en ressurs for samfunnet. Ungdommene så dermed på seg selv som en framtidig voksen og som en samfunnsmessig investering. En slik forståelse av ungdom kan sees i lys av Frønes (2018, s. 15-35), som hevder ungdomstiden i dag er en kvalifiseringsperiode med vekt på å gjøre det bra på skolen. For å kunne lykkes i samfunnet kreves det å lykkes i utdanningssystemet, for slik å få adgang til yrkeslivet.

En rekke studier har gjort liknende funn som det som framkom om ungdommenes erfaringer med ettervern og overgangen til NAV, se kapittel 3. Her vil jeg kort vise til Breimo m.fl. (2015), som fant at ettervern hadde vært fraværende eller kortvarig, og at ungdommene i stedet hadde blitt henvist til NAV. De samme forskerne fant at flere av ungdommene hadde opplevd å bli «sendt» til NAV uten å ha et annet valg. Flere forskere har funnet at ungdom kunne oppleve det som utfordrende å bli overført til NAV, blant annet fordi denne tjenesten ga mindre oppfølging enn barnevernet, og stilte mer krav (Bennwik og Oterholm, 2017; Oterholm, 2018, Oterholm og Paulsen, 2018; Paulsen, 2016; Tysnes og Kiik, 2019).

Ungdommene jeg intervjuet, ga uttrykk for en annen tilnærming til alder enn de barnevernsansatte. Ungdommene vektla at den enkelte ungdom ikke nødvendigvis var voksen og selvstendig når de fylte 18 år. Dette stemmer overens med hvordan mange unge i dag opplever en forlenget ungdomstid, der de

⁸⁷ Begrepet arbeidslinja sikter til en politikk som har som mål å få flere i arbeid, og færre på trygd (Molander og Terum, 2019).

er delvis avhengig av familien lengre enn tidligere, se også kapittel 4. Samtidig erfarte ungdommene barnevernet som en tjeneste med nokså faste rammer for arbeidet med unge som var fylt 18 år. Et sentralt poeng er at sett fra ståstedet til de ungdommene som nærmet seg 18 år da de tok kontakt med barnevernet, var dette deres siste mulighet til å få hjelp. En slik forståelse av alder og ungdom, står i kontrast til de barnevernsansattes forståelser, som mente at ungdom som nærmet seg 18 år, var for sent å hjelpe. Disse ulike forståelsene kan hatt betydning for ungdommenes erfaringer av hva de fikk, og ikke fikk av hjelp i møte med barnevernet.

Det har skjedd endringer når det gjelder ettervern, etter at jeg gjennomførte mine intervjuer. Ifølge Backe-Hansen (2018) har det for eksempel vært en økning i antallet barn som mottar ettervernstiltak fra barnevernet de siste fem årene. Samtidig er det gjort en rekke nyere studier, der funnene stemmer overens med det ungdommene i min studie fortalte. At det er forskjeller i forskningsfunn, kan handle om variasjoner mellom barnevernstjenestene. Det kan imidlertid også indikere at alder fortsatt har betydning for hvordan ungdom er forstått og blir møtt i barnevernet.

11.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg drøftet hvilke forståelser av ungdom som gjorde seg gjeldende i ungdoms første kontakt med barnevernet. Smiths begrep styringsrelasjoner, og hvordan styring henger samme med tekster og tekstlig-medierte diskurser har hatt en sentral funksjon i analysene.

Et hovedfunn er at ungdommenes egen innsats, og forståelse av seg selv som kompetente aktører og selvstendige individer, i liten grad var synlig i sentrale styringstekster, eller hos de barnevernsansatte jeg intervjuet. Sett fra ungdommenes ståsted var de kompetente aktører og selvstendige individer med egne behov, noe som bidro til forventninger om å bli trodd på og å få innflytelse på det som skjedde i møte med barnevernet. Disse forventningene var ofte ikke møtt, slik ungdommene erfarte det. En måte å forstå dette på, er at ungdom framstår som en tvetydig kategori i barnevernet. Samtidig som barn og unge har fått en styrket posisjon i barnevernet i form av rettigheter, aktiveres også

diskurser om ungdom som sårbare, som mangler kompetanse og troverdighet, og som foreldres eiendom. Ungdommenes aktive bidrag og kunnskap, og ungdom som noen som tar et selvstendig ansvar for eget liv, er i liten grad synlig i sentrale styringstekster og var et perspektiv de barnevernsansatte jeg intervjuet i liten grad forholdt seg til.

Ungdom som tok kontakt med barnevernet og ba om hjelp da de nærmet seg 18 år, så ut til å utfordre grensene for barnevernets ansvarsområder. Mens enkelte ungdommer trakk fram hvordan barnevernet kunne være deres siste mulighet for hjelp, og at de ikke var voksne selv om de fylte 18 år, var det ansatte som mente at ungdom som nærmet seg 18 år, var for sent å hjelpe. Det var dermed en diskrepans mellom ungdommene og de barnevernsansattes forståelse av alders betydning for om barnevernet burde og kunne hjelpe, noe som kan ha hatt betydning for ungdommenes møte med tjenesten.

12 Oppsummering og avsluttende kommentarer

12.1 Oppsummering av hovedfunn

Beslutningen om en melding skal undersøkes eller henlegges, er første vurderingen barnevernet gjør om hva de skal jobbe med og ikke, i konkrete enkelt saker. Sett fra et samfunnsperspektiv handler dette om hvordan samfunnet, ved barnevernet, skal prioritere tilgjengelige ressurser. Samtidig har disse beslutningene betydning for det enkelte barnet eller ungdommen, og den enkelte familie, som kommer i kontakt med tjenesten. I denne avhandlingen har jeg undersøkt problemstillingen: *Hvilke erfaringer hadde ungdommene med å komme i kontakt med barnevernet? Hvilke forståelser av meldinger og om ungdom, kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer?*

Målsettingen med avhandlingen har vært å få fram kunnskap om det å komme i kontakt med barnevernet, sett fra ungdoms ståsted. Meldinger er den vanligste måten barn og familien kommer i kontakt med barnevernet. For å åpne opp begrepet melding, har jeg benyttet Smiths (2005) arbeidsbegrep og undersøkt hva både ungdommene og de barnevernsansatte gjorde *før* en melding var sendt eller mottatt, og i den *første* kontakten. I tillegg har jeg undersøkt hvilke *forståelser av meldinger, og om ungdom*, som gjorde seg gjeldende når ungdommene prøvde å få hjelp. Dette handler om å koble individuelle erfaringer og institusjonelle rammer. I denne sammenheng har også Smiths (2005) begrep styringsrelasjoner vært sentralt.

Styring er ifølge Smith (2005, s. 17 og 101) mulig ved at tekster kan formidle informasjon på tvers av lokale kontekster, og kan således koordinere den enkeltes bevissthet med andres bevissthet og regulere hva vi kan ordsette, og hva andre kan høre og forstå. Styringsrelasjoner er identifisert ved å undersøke hvilke forståelser ungdommene og de barnevernsansatte aktiverte i det de fortalte om sine erfaringer, og ved å se dette i lys av politiske styringstekster. Ifølge Smith (2006, s. 66) kan forskeren oppdage tekster gjennom individene som anvender teksten, samtidig som tekstene har en styrende funksjon på det som gjøres.

12.1.1 Hvilke erfaringer hadde ungdommene med å komme i kontakt med barnevernet?

Et sentralt funn i avhandlingen er betydningen av det som hadde skjedd *før* kontakten med barnevernet. For nesten alle ungdommene hadde det vært en lang og krevende prosess før de kom i kontakt med barnevernet, en prosess som hadde involverte ulike aktører. Ungdommene fortalte om et aktivt arbeid når de hadde det vanskelig, ved å vurdere om de skulle formidle sine erfaringer med omsorgssvikt og eventuelt til hvem og hvordan.

Et tema som gikk igjen i intervjuene var læreres betydning for om ungdommene fikk hjelp eller ikke. Læreren var en som kunne ha oppdaget hvordan de hadde det, og som kunne gjort noe med det. Det var imidlertid flere av ungdommene som ikke hadde hatt en god relasjon til en lærer, og som dermed hadde opplevd å være overlatt til seg selv med sine erfaringer med omsorgssvikt. Slik noen av disse ungdommene så det, var det å selv kontakte barnevernet til slutt eneste mulighet for å få hjelp.

Et annet viktig funn er hvordan ungdommene i møte med barnevernet tilpasset sine fortellinger etter hva de trodde ville utløse hjelp. Ungdommene fortalte om hvordan de tilpasset sine fortellinger, gikk fram på måter de anså som tegn på troverdighet, og oppførte seg på måter de forventet ville skape reaksjoner, for slik å få hjelp. Sett fra deres ståsted, innebar denne tilpasningen samtidig at de barnevernsansatte fikk presentert et forenklet bilde av deres situasjon og av hvem de var.

Det gikk igjen i flere av intervjuene, hvordan ungdommene spesielt vektla hendelser med fysisk vold fra foreldre og utelot andre hendelser. Ungdommen hadde kunnskap om, og en forventning til, at fortellinger om fysisk vold ville utløse reaksjoner fra de barnevernsansatte. Samtidig ga flere av ungdommene uttrykk for å være uenig i at fysisk vold skulle tillegges en høyere alvorlighetsgrad enn andre former for omsorgssvikt, og at denne formen for vold skulle gi mer omfattende reaksjoner fra barnevernet. Ungdommenes erfaringer var isteden at andre former for omsorgssvikt kunne være verre enn fysisk vold.

Et annet funn i avhandlingen er betydningen av å fylle 18 år, for ungdommenes søken etter hjelp og i deres kontakt med barnevernet. Flere av ungdommene fortalte om hvordan det å nærme seg og å fylle 18 år, hadde medført en forventning om selvstendighet fra barnevernet og en overføring til NAV. Dette var endringer de selv hadde hatt lite innflytelse over, slik ungdommene selv så det.

12.1.2 Hvilke forståelser av meldinger og om ungdom, kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer?

Et sentralt funn i avhandlingen handler om hvordan meldinger ble forstått som starten på en barnevernssak. De barnevernsansatte ga uttrykk for å se arbeidet sitt som faseinndelt, og der den første fasen var mottak og vurdering av meldinger. En slik forståelse av meldinger framkommer også i en rekke politiske styringstekster for barnevernet. Betydningen av det som hadde skjedd før barnevernets involvering var ikke synlig i disse forståelsene av meldinger. Når en melding blir forstått som starten, ble det samtidig lukket for et perspektiv som inkluderte ungdommenes erfaringer med en annen start, og med en rekke hendelser og en prosess fra tiden før en melding var sendt. Ungdommenes erfaringer, og disse erfaringenes betydning for møtet med barnevernet, er usynlig i de styrende relasjonene i barnevernet, slik de kommer til uttrykk i politiske dokumenter og i intervjuene med de barnevernsansatte. Uten oppmerksomhet mot hvordan ungdommenes tidligere erfaringer kan virke inn på møtet med barnevernet, er en viktig del av ungdommenes kontekst for møtet ikke synlig for de ansatte.

Et annet funn er hvordan det i politiske tekster, samt i intervjuene med de barnevernsansatte, var uttrykt en forståelse av at det var de profesjonelle som skulle oppdage og melde fra om barn og unge som trengte barnevernets hjelp. Denne forståelsen sto i kontrast til flere av ungdommenes erfaringer. Sett fra deres ståsted gjorde de selv et aktivt arbeid når de hadde det vanskelig, ved å vurdere om de skulle formidle sine erfaringer med omsorgssvikt og eventuelt til hvem og hvordan. Ungdommenes egne strategier for å håndtere situasjonen sin og deres arbeid for å formidle hvordan de hadde det, var ikke synlig i sentrale

styringstekster for barnevernet og kom liten grad fram i intervjuene med de barnevernsansatte.

De barnevernsansatte vektla spesielt lærere som trygge for ungdom og så dem derfor som foretrukne meldere av bekymring. En slik inngang til barnevernet hadde ikke vært tilgjengelig for alle ungdommene jeg intervjuet. Noen av dem som ikke hadde hatt en lærer, eller andre voksne, som oppdaget hvordan de hadde det, hadde valgt å selv kontakte barnevernet. Dette så de selv som siste løsning for å komme ut av en vanskelig omsorgssituasjon. Disse ungdommenes erfaringer og kunnskap om at det ikke alltid finnes en trygg voksen som kan melde fra til barnevernet, var imidlertid ikke en del av de ansattes forståelser og framkom ikke i politiske tekster, om meldinger og hvordan komme i kontakt med barnevernet.

Når det gjelder den første kontakten mellom ungdom og barnevern, aktiverte både ungdommene og de barnevernsansatte en forståelse av barnevernet som en tjeneste som kun går inn i visse typer problemer. Dette hadde betydning for hvordan de ansatte vurderte meldinger og for hvordan ungdommene gikk fram for å få hjelp. Ungdommene fortalte om hvordan de tilpasset sine fortellinger og sine væremåter for å passe inn i de kategoriene de antok ville utløse barnevernets hjelp. Sett fra ungdommenes ståsted, innebar dette at de barnevernsansatte fikk presentert et forenklet bilde av deres situasjon og av hvem de var. Sett i lys av politiske styringstekster innenfor barnevernsfeltet, og av intervjuene med de barnevernsansatte, var ungdommenes arbeid for å få hjelp ikke synlig eller tatt hensyn til i måten barnevernet organiserte sitt arbeid med meldinger.

Betydningen av de barnevernsansattes arbeid med å kategorisere meldinger og ungdommenes arbeid med å treffe disse kategoriene var spesielt tydelig når tematikken i en melding var fysisk vold. Det var den fysiske volden som fikk oppmerksomhet i kontakten mellom ungdommene og de ansatte. Det kan se ut som at det var lite rom for ungdommenes egne erfaringer og meninger når barnevernet skulle definere hva som var vold og hvilke typer vold de skulle jobbe med. Når noen former for omsorgssvikt, som for eksempel fysisk vold, fikk

ekstra plass, var det samtidig en risiko for at barnevernet fikk et begrenset bilde av ungdommenes situasjon som grunnlag for arbeidet med å prøve å hjelpe dem.

Til slutt har jeg undersøkt hvilke forståelser av ungdom som ble synlig i intervjuene med både ungdommen og de ansatte, samt i politiske tekster, og hvordan disse kan ha hatt betydning for ungdommenes erfaringer. Oppsummert var det følgende syn på ungdom som ble aktualisert i tekster og i intervjuene: ungdom som kompetent aktør, ungdom som under utvikling og i behov for beskyttelse, ungdom som selvstendige individ og ungdom som foreldres eiendom.

Sett fra ungdommenes ståsted, var de kompetente aktører og selvstendige individer. Dette handlet både om å vite når de trengte hjelp, og deres aktive arbeid for å få hjelp. Med utgangspunkt i sentrale styringstekster, har barn og unge fått en styrket posisjon i barnevernet i form av rettigheter, samtidig som tekstene også formidler en forståelse av ungdom som under utvikling og som sårbare. Ungdommenes aktive bidrag før og i kontakten med barnevernet, og ungdom som noen som tar et selvstendig ansvar for eget liv, var i liten grad synlig i sentrale styringstekster og var et perspektiv de barnevernsansatte jeg intervjuet, i liten grad forholdt seg til. De barnevernsansatte fremmet isteden en forståelse av ungdom som under utvikling. Dette kom til uttrykk ved at de ansatte beskrev ungdom som sårbare og i behov for beskyttelse av voksne. I tillegg var det flere som anså at ungdom kunne være lite reflekterte, og ikke like pålitelige som voksne.

Et annet funn i avhandlingen handler om en forståelse av ungdom som selvstendige individer eller foreldres eiendom. I de politiske styringstekstene var det fremmet et syn på barn og unge som både så dem som selvstendige individer og som en del av familien, hvor foreldrene også har rettigheter som det skal tas hensyn til. Flere av de barnevernsansatte aktiverte en diskurs om ungdom der det biologiske prinsipp sto sterkt. Flere av ungdommene ga på sin side uttrykk for å se på seg selv som selvstendige individer med egne behov som måtte sees løst fra foreldrenes behov og ønsker. Sett fra ungdommenes ståsted, var foreldrenes fortellinger og ønsker tillagt for stor vekt av barnevernsansatte, og

deres egen kunnskap om sin situasjon og egne ønsker, hadde fått for liten betydning. Avstanden mellom ungdommene og de ansatte i forståelsen av ungdom og ungdoms behov, kan ha bidratt til at noen av ungdommene ikke følte seg trodd på og opplevde seg som alene i møte med barnevernet.

Samtidig som flere av ungdommene formidlet en forståelse av seg selv som selvstendige individer, ga noen av dem uttrykk for å ha vært avhengig av de barnevernsansatte og deres hjelp. Denne oppfatningen av ungdom, som uavhengig av foreldrene, men avhengig av de barnevernsansatte de møtte, kom ikke til uttrykk hos de ansatte jeg intervjuet. De barnevernsansatte vektla isteden opprettholdelse av familien og ivaretagelse av foreldres rettigheter. Å vektlegge ungdommenes relasjon til foreldrene kunne innebære å tilkjenne foreldrene en mer betydningsfull rolle for ungdommene enn det som var tilfelle, og å underkommunisere ungdommenes avhengighet av barnevernstjenesten.

Ungdom som tok kontakt med barnevernet og ba om hjelp da de nærmet seg 18 år, så ut til å utfordre grensene for barnevernets ansvarsområder og synliggjøre ulike forståelser av ungdom. Mens enkelte ungdommer trakk fram hvordan barnevernet kunne være deres siste mulighet for hjelp, og at de ikke var voksne selv om de fylte 18 år, var det ansatte som mente at ungdom som nærmet seg 18 år, var det for sent å hjelpe. Ungdommene anså ikke seg selv som voksne, men et sted midt imellom. Det var dermed en diskrepans mellom ungdommene og de barnevernsansattes forståelse av alders betydning for om barnevernet burde og kunne hjelpe, noe som kan ha hatt betydning for ungdommenes møte med tjenesten.

12.2 Funnenes relevans

En viktig målsetting for Smith (1987) med IE, er at forskningen skal kunne bidra til å endre forutsetningene for folks liv, ved at de lærer om hvordan livet er organisert utenfor egen kjennskap og kontroll og hvordan dette kan spille inn på deres liv. Ved å formidle avhandlingens funn til ungdom, kan dette bidra til at de får økt kunnskap om hvordan de kan komme i kontakt med tjenesten, hvordan barnevernet jobber med meldinger, samt hva som er tjenestens ansvarsoppgaver og forventninger til ungdom. Som funnene mine viser, kan det være nødvendig å

vite hvordan gå fram, hvem man skal kontakte og hvordan legge fram sin sak, for å få hjelp. Sett fra ståstedet til de ungdommene jeg har intervjuet, var det ikke nok å trenge hjelp. Ungdommene måtte også vite hvordan de skulle framstå for å vise at de hadde et reelt behov for hjelp. Sagt med Smiths ord vil det være nødvendig for ungdommene å kjenne den institusjonelle diskursen. Jo mer den enkelte kjenner til dette, jo enklere kan det være å formidle sitt hjelpebehov på en måte som utløser den ønskede reaksjonen.

En slik tilnærming, der ungdommene må tilpasse seg for å få hjelp, kan innebære at det blir lettere for ungdom å få hjelp. Denne kunnskapen kan slik gi barn og unge makt i møte med barnevernet. Samtidig kan en slik tilpasning være en form for disiplinering av ungdommene, som kan oppleves undertrykkende. Slik jeg ser det vil det derfor være minst like viktig å formidle funnene til barnevernsansatte og de som utformer politikken på barnevernsfeltet.

Ved å utforske en tematikk fra et bestemt ståsted vil det for andre, i andre posisjoner, kunne gi et nytt bilde av samfunnet (Widerberg, 2015). Min avhandling bidrar til at ungdom får delta i å frembringe kunnskap som kan gi ansatte i barnevernet et nytt bilde av tjenesten og av eget arbeid med meldinger. Som en del av dette, mener jeg at funnene synliggjør nødvendigheten av å anerkjenne at ungdom har kunnskap om barnevernet, samt at deres framgangsmåter i møte med tjenesten kan forstås som et arbeid. Ungdommene forholder seg, mer eller mindre bevisst, til ulike tekstlig-medierte diskurser som kan ha betydning for hva de gjør, hva de forventer av barnevernstjenesten og hvordan de opplever barnevernets responser. Når dette arbeidet og denne kunnskapen ikke blir vektlagt eller synlig for ansatte, kan det bli vanskelig å møte ungdom som trenger hjelp på en god måte og isteden kategorisere dem som under utvikling, sårbare og noen ganger lite troverdige.

Et spørsmål mine funn aktualiserer, er hvem som skal være med på å definere hva barnevernet skal jobbe med. All kunnskap kommer fra et ståsted, og hvem sitt ståsted har betydning for hva vi ser og ikke ser. Dette er ikke mulig å overkomme, men vi kan utfordre dominerende kunnskap ved å starte fra ståstedet til dem som ikke har fått bidra til de institusjonelle representasjonene (Lund og

Nilsen, 2020, s. 4). Dette kan sees i sammenheng med den faglige og politiske debatten om grensene for barnevernets ansvarsområde. På den ene siden er det argumentert for å avgrense barnevernets oppgaver i retning av et kjernebarnevern, mens det på den andre siden er argumentert for et barnevern som også bør ha forebyggende oppgaver (Tuastad, 2014). Denne avhandlingen kan være et bidrag inn i denne debatten, ved å synliggjøre hvordan den kunnskapen vi legger til grunn kan ha betydning for barnevernsansattes praksisutøvelse og ungdommers tilgjengelige forståelser av sin situasjon og av mulige handlingsvalg.

12.3 Temaer for videre forskning

I avhandlingen har jeg valgt å belyse noen sider av tematikken meldinger til barnevernet, sett fra ungdoms ståsted. En institusjon som barnevernet kan bare komme delvis til syne når man utforsker den fra et bestemt ståsted. Underveis i arbeidet med avhandlingen har jeg blitt bevisst hvordan det kan være nyttig å forske videre på barnevernet i en bredere kontekst. I denne sammenheng kan det være interessant å undersøke hvordan personer med meldeplikt arbeider når de er bekymret for et barns omsorgssituasjon. Å bevege seg inn i for eksempel skolen og skolehelsetjenesten, kan være en måte å tilnærme seg barnevernet som en tjeneste som favner bredere enn den kommunale barneverntjenesten. Det er gjennomført noen studier om meldere med meldeplikt, men så langt jeg kan finne er det få som har tatt utgangspunkt i en norsk kontekst og ingen som har inkludert barn og unges rolle i melderens arbeid. På bakgrunn av hva som framkom i mine intervjuer kan det også være interessant å utforske hvilken betydning venner og eventuelle andre i ungdoms private nettverk, kan ha for ungdom når de trenger hjelp.

En tematikk funnene i avhandlingen også aktualiserer er ungdom og medborgerskap. Unges medborgerskap kan sees i sammenheng med det som allerede er skrevet om barn som aktør og barns rettigheter til medvirkning, men medborgerskap favner samtidig bredere ved å handle om en deltakelse i storsamfunnet. Medborgerskap innebærer et juridisk statsborgerskap, men også et mer samfunnsmessige medborgerskap. Den samfunnsmessige siden ved medborgerskap handler om en subjektiv opplevelse av tilhørighet til samfunnet

og om lojalitet, tillit og deltagelse (Brochmann 2002, s. 56-59; Hegna m.fl., 2018). Samtidig er det et sentralt poeng hvordan ungdom står i spennet mellom å være formelt sett umyndige, men er forventet å være aktive medborgere (Hegna m.fl., 2018). Denne avhandlingen kan sees som et bidrag til å synliggjøre unges medborgerskap på barnevernsfeltet, ved at ungdoms erfaringer kan bidra til å endre barnevernets praksis. Samtidig er dette en tematikk som kan utforskes ytterligere.

Litteratur

- Aadnanes, M. (2019): Disclosure and assessment in child abuse and maltreatment cases: young people's and social work professionals' perspectives, *Nordic Social Work Research*, 9(3), 262-275
- Aagre, W. (2014): *Ungdomskunnskap. Hverdagslivets kulturelle former*, Bergen: fagbokforlaget
- Aakvaag, G.C (2008): *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag
- Aasen, H.S. (2015): Grunnloven § 104 og barnets beste: Høyesterett viser vei, *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 13(3), 197-201
- Addams, J. (1938): *Twenty years at Hull-House: with autobiographical notes*, New York: McMillan
- Alazri, Z. og Hanna, K.M. (2020): School personnel and child abuse and neglect reporting behavior: An integrative review, *Children and Youth Services Review*, 112
- Allagia, R. (2004): Many ways of telling: expanding conceptualizations of child sexual abuse disclosure, *Child Abuse & Neglect*, 28, 1213-1227
- Allagia, R., Collin-Vezina, D. og Lateef, R. (2019): Facilitators and Barriers to Child Sexual Abuse (CSA) Disclosures: A Research Update (2000–2016), *Trauma, Violence & Abuse*, 20(2), 260-283
- Allnock, D. og Miller, P. (2013): *No one noticed, no one heard: a study of disclosures of childhood abuse*, NSPCC
- Alston, W.P. (2005): Empiricism, i Craig, E. (red.): *The shorter routledge encyclopedia of philosophy*, London: Routledge
- Alvarez, K.M., Kenny, M.C, Donohue, B. Carpin, K.M. (2004): Why are professionals failing to initiate mandated reports of child maltreatment, and are there any empirically based training programs to assist professionals in the reporting process?, *Aggression and Violent Behavior*, 9, 563-578
- Andenæs, A. (2004): Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet, *Nordisk sosialt arbeid*, 24(1), 19-33
- Andenæs, A. (2011): From 'placement' to 'a child on the move': Methodological

- strategies to give children a more central position in Child Welfare Service, *Qualitative Social Work*, 11(5) 486–501
- Angel, B.Ø (2010): Barnet som aktør og kunnskapsbærer – en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise, *Norges barnevern*, 87(3), 140-151
- Angel, B.Ø (2009): *Å flytte hjem igjen etter å ha bodd i fosterhjem: en analyse av barns selvoppfatninger og livshistorier*, [Doktorgradsavhandling], Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Anika, Michelle, Dania, Mathilde, Mikal, Sanner (2020): *Kloket om vold og overgrep*, Oslo: Universitetsforlaget
- Archard, D. og Skivenes, M. (2009): Hearing the child, *Child & Family Social Work*, 14, 391-399
- Arnett, J.J (2000): Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties, *American Psychologist*, 55(5), 469-480
- Arnett, J.J (2006): Emerging Adulthood in Europe: A Response to Bynner, *Journal of Youth Studies*, 9 (1), 111-123
- Arnett, J.J (2007): Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For?, *Child Development Perspectives*, 1(2), 68-73
- Arnett, J.J (2014): Presidential Address: The Emergence of Emerging Adulthood: A Personal History, *Emerging Adulthood*, 2(3) 155-162
- Askheim, O.P. og Starrin, B. (2007): *Empowerment i teori og praksis*, Oslo: Gyldendal
- Ask, T. og Olsen, T. (2018): Utsatte barn, i Ask, T. og Eide, S.B. (red.): *Barnevernets begreper i bevegelse*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Backe-Hansen, E. (2005): Trumfkort og puslespill: Hvordan barneverntjenesten argumenterer om omsorgssvikt, i von der Lippe, A.L og Wilkinson, S.R. (red.): *Risikoutvikling: Tilknytning, omsorgssvikt og forebygging. Et jubileumsskrift for Kari Killén*, Rapport 7/05, Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Backe-Hansen, E. (2008): God praksis i forhold til bevegelige mål, i Dahle, R. og Hennem, N. (red.): *Barneverntjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. Rapport 5/08, Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Backe-Hansen, E. (2018): *Ettervern: barnevernets siste mulighet til å hjelpe – en kunnskapsoppsummering*, Fellesorganisasjonen FO

- Backe-Hansen, E. og Frønes, I. (2012): Hvordan forske på og med barn og unge, i Backe-Hansen, E. og Frønes, I. (red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*, Oslo: Gyldendal Akademisk
- Backe-Hansen, E., Højer, I., Sjöblom, Y. og Storæ, J. (2013): Out of home care in Norway and Sweden – similar and different, *Psychosocial intervention*, 22, 193-202
- Backe-Hansen, E., Kristofersen, L.B. og Clausen, S. (2014b): Innledning, i Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L. B., & Hvinden, B. (red.): *Barnevern i Norge 1990-2010: en longitudinell studie* (Vol. 9/2014). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L. B., & Hvinden, B. (2014a): *Barnevern i Norge 1990-2010: en longitudinell studie* (Vol. 9/2014). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Baklien, B. (2009): Skole, barnehage, barneverntjeneste – bilder av «de andre» hindrer samarbeid, *Norges barnevern*, 86(4), 236-245
- Bakke, I.M og Holmberg, L. (2014): Barns deltakelse i omsorgsovertakelser, *Norges barnevern*, 91(1), 4-19
- Bakketeig, E. og Backe-Hansen, E. (2008): *Forskningsskunnskap om ettervern*, Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Bakketeig, E. og Backe-Hansen, E. (2018): Agency and flexible support in transition from care: learning from the experiences of a Norwegian sample of care leavers doing well, *Nordic Social Work Research*, 8(1). 30-42
- Barne- og familiedepartementet (2005a): *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten* (Rundskriv Q-24), hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/rus/2005/0002/dd/pdfv/243383-q-24_rundskriv_taushetsplikt.pdf
- Barne- og familiedepartementet (2005b): *Strategi mot seksuelle og fysisk overgrep mot barn (2005 – 2009)*, Barne- og familiedepartementet
- Barne- og familiedepartementet (2014): *Forskrift om barns medvirkning og tillitsperson*, Barne- og familiedepartementet
- Barne- og familiedepartementet (2019): *Akuttberedskap i barnevernet i 83*

prosent av kommunene, hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/akuttberedskap-i-barnevernet/id2625913/>

Barne- og likestillingsdepartementet (2006): *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunen*, Barne- og likestillingsdepartementet

Barne- og likestillingsdepartementet (2019): *Høringsnotat - forslag til ny barnevernslov*, hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/horingsnotat-ny-barnevernslov---april-2019-.pdf>

Barne- og likestillingsdepartementet (2018-2024): *Mer kunnskap – bedre barnevern. Kompetansestrategi for det kommunale barnevernet 2018-2024*, Barne- og likestillingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011a): *Barnevernsløftet, til det beste for barn og unge*, hentet fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/barnevernsl_brosjyre.pdf

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011b): *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år*, Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013): *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014a): *Retningslinjer for satsing på kommunalt barnevern (Rundskriv Q-31)*, hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/brosjyrer_bua/rundskriv_satsing_kommunalt_barnevern.pdf

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014b): *En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2011): *Sara og Alex. En håndbok og to filmer om barnevern til bruk i skolen*, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, hentet fra:

- <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003158>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014): *Akuttarbeid i kommunalt barnevern*, Tønsberg: Barne- ungdoms- og familiedirektoratet
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017): *Håndbok om akuttberedskap i kommunalt barnevern*, hentet fra:
<https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-rogaland/dokument-fmro/helse-og-sosial/skjema-og-malar/handbok-akuttberedskap.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019a): *Utredning av kompetansehevingstiltak i barnevernet*, Tønsberg: Bufdir, hentet fra:
<https://www.bufdir.no/globalassets/bufdirs-kompetanseutredning-enderlig.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019b): *Bekymringsmeldinger til barnevernet*, hentet fra:
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019c): *Saksbehandlingsrundskrivet*, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, hentet fra:
<https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>
- Beck, U. (1992): *Risk society, Towards a New Modernity*, London: SAGE
- Bennwik, I.B og Oterholm, I. (2017): *Kunnskapsoppsummering - NAV-kontoret og den kommunale barneverntjenestens oppfølging av unge med barnevernserfaring*, Oslo: VID rapport 2017/2
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G.M., Garvik, M. og Tøssebro, J. (2017): *Myter og realiteter. Innvandreres møter med barnevernet*, Trondheim: NTNU
- Berger, R. (2015): Now I see it, now I don't: researcher's position and reflexivity in qualitative research, *Qualitative Research*, 2015, 15(2) 219–234
- Berger, R. og Malkinson, M. (2000): "Therapeutizing" research: The positive impact of family-focused research on participants, *Smith College Studies in Social Work*, 70(2), 307-314
- Bergjordet, C., Dyrhaug, T., og Haugen, J.Å (2011): *Barnevernet – et tilbud til mange*, hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barnevernet-et-tilbud-til-mange>
- Berrick, J. (2011): Trends and issues in the U.S. child welfare system, i Gilbert,

- N, Parton, N og Skivenes, M. (red.): *Child protection systems. international trends and orientations*, New York: Oxford University Press
- Berrick, J.D, Peckover, S., Pöso, Skivenes, M. (2015a): The formalized framework for decision-making in child protection care orders: A cross-country analysis, *Journal of European Social Policy*, 25 (4), 366-378
- Berrick, J.D., Dickens, J. Pöso, T., Skivenes, M. (2015): Children's involvement in care order decision-making: A cross-country analysis, *Child Abuse & Neglect*, 49, 128-141
- Berrick, J.D., Dickens, J. Pöso, T., Skivenes, M. (2017a): A Cross-Country Comparison of Child Welfare Systems and Workers' Responses to Children Appearing to be at Risk or in Need of Help, *Child Abuse Review*, 26, 305-319
- Berrick, J.D., Dickens, J. Pöso, T., Skivenes, M. (2017b): Parents' involvement in care order decisions: a cross-country study of front-line practice, *Child & Family Social Work*, 22, 626-637
- Berrick, J., Dickens, J., Pösö, T. og Skivenes, M (2019): Children's and parents' involvement in care order proceedings: a cross-national comparison of judicial decision-makers' views and experiences, *Journal of Social Welfare and Family Law*, 41(2), 188-204
- Beyrer, S. og Hjemås, G. (2020): *4 av 5 i det kommunale barnevernet har høyere utdanning*, Statistisk sentralbyrå, hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/4-av-5-i-det-kommunale-barnevernet-har-hoyere-utdanning>
- Blumer, H. (1954): What is wrong with social theory, *American sociological review*, 19 (1), 3-10
- Bolin, A. (2018): Organizing for agency: rethinking the conditions for children's participation in service provision, *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 13(1),
- Bolin, A. og Sorbring, E. (2017): The self-referral affordances of schoolbased social work support: a case study, *European Journal of Social Work*, 20 (6), 868 -881
- Bottoms, B.L, Peter-Hagene, L.C., Epstein, M.A, Wiley, T.R.A, Reynolds, C.E, Rudnicki, A.G. (2016): Abuse Characteristics and Individual Differences Related to Disclosing Childhood Sexual, Physical, and Emotional Abuse

- and Witnessed Domestic Violence, *Journal of Interpersonal Violence*, 31(7) 1308–1339
- Bourke, A. og Maunsell, C. (2016): ‘Teachers Matter’: The Impact of Mandatory Reporting on Teacher Education in Ireland, *Child Abuse Review*, 25, 314–324
- Braarud, H.C. (2012): Oppdatert kunnskap om tidlig utvikling med tanke på kompenserende tiltak, inkludert å hente barn, i NOU 2012:5: *Bedre beskyttelse av barns utvikling*, hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>
- Brandtzæg, B.A., Håkonsen, L., Lunder, T.E. (2010): *Kostnadsutviklingen i det kommunale barnevernet. Hva forklarer økende kostnader til barnevern i kommunene?*, Telemarksforskning
- Brattbø, I. V., Bjørknes, R. og Åstrøm, A.N (2018): Reasons for reported suspicion of child maltreatment and responses from the child welfare - a cross-sectional study of Norwegian public dental health personnel, *BMC Oral Health*, 18 (29)
- Brattfjell, M.L og Flåm, A.M (2019): “They were the ones that saw me and listened.” From child sexual abuse to disclosure: Adults’ recalls of the process towards final disclosure, *Child Abuse & Neglect*, 89, 225-236
- Breimo, J.P. (2015): Rehabilitering: samordningsproblematikk sett fra et ståsted, i Widerberg, K. (red.): *I hjerte av velferdsstaten. En invitasjon til institusjonell etnografi*, Oslo: Cappelen Dam Akademisk
- Breimo, J.P., Sandvin, J.T., og Thommesen, H. (2015): Trøblete overganger i et aldersdelt hjelpeapparat, *Norges barnevern*, 92 (1), 28-44
- Breimo, J.P., Lo, C., Anvik, C.H, Sandvin, J.T. (2019): Mål og mening med samarbeid – en analyse av barnevernets formaliserte samarbeidsnettverk, *Fontene forskning*, 12(2), 4-17
- Breimo, J.P., Sandvin, J.T., Lo, C. og Anvik, C.H. (2021): Bekymret eller ikke bekymret – er det spørsmålet?, *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(2), 192-202
- Brinkmann, K. (2015): *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo: Gyldendal Akademisk
- Brinkmann, K. og Tanggaard, L. (2015): *Kvalitative metoder, tilgange og*

- perspektiver: En introduktion, i Brinkmann, S. og Tanggaard, L. (red.): *Kvalitative metoder. En grundbog*, København: Hans Reitzels Forlag
- Broadhurst, K. (2003). Engaging parents and carers with family support services: What can be learned from research on help-seeking? *Child & Family Social Work*, 8(4), 341–350
- Broch, H. B. (2019): Alternativer sannheter, *Norsk antropologisk tidsskrift*, 30(2), 121-133
- Brochmann, G. 2002): Statsborgerskap, medborgerskap og tilhørighet, i Brochman, G., Borchgrevink, T. og Rogstad, J. (red.): *Sand i maskineriet. Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*, Oslo: Gyldendal
- Buckley, H og McGarry, K. (2011): Child protection in primary schools: a contradiction in terms or a potential opportunity, *Irish Educational Studies*, 30(1), 113-128
- Bufdir (2020a): *Organisasjon*, hentet fra:
https://bufdir.no/Kontakt/Om_Bufdir_og_Bufetat/Om_Bufdir/
- Bufdir (2020 b): *Barnevernsinstitusjoner*, hentet fra:
https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Barnevernsinstitusjoner/
- Bufdir (2021a): *Barnevernsreformen*, hentet fra:
<https://bufdir.no/barnevernsreformen>
- Bufdir (2021b): *Sektorer, næringer og yrker: kjønnsfordeling*, hentet fra:
https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/kjonnslikestilling/Arbeidsliv_og_kjonn/Kjonnsfordeling_sektorer/#heading21053
- Bunkholdt, V og Kvaran, I. (2015): *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Burgess, C., Daniel, B., Scott, J., Dobbin, H., Mulley, K., Whitfiel, E. (2014): *Preventing child neglect in the UK: what makes services accessible to children and families? An annual review by Action for Children in partnership with the University of Stirling*, Action for children
- Burns, K., Pösö, T., og Skivenes, M. (2017): *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems*, New York: Oxford University Press
- Burr, V. og Dick, P. (2017): Social Constructionism, i Gough, B. (red.): *The Palgrave Handbook of Critical Social Psychology*, London: Palgrave Macmillan

- Bynner, J. (2005): Rethinking the Youth Phase of the Life-course: The Case for Emerging Adulthood?, *Journal of Youth Studies*, 8(4), 367-384
- Callaghan, J.E., Lisa Chiara Fellin, L.C., Mavrou, S., Alexander, J. , Sixsmith, J. (2017): The Management of Disclosure in Children's Accounts of Domestic Violence: Practices of Telling and Not Telling, *Journal of Child and Family Studies*, 26, 3370-3387
- Campbell, M. og Gregor, F. (2004): *Mapping social relations. A primer in Doing Institutional ethnography*, Lanham: AltaMira Press
- Christensen, P.A. (2000): Childhood and the Cultural Constitution of Vulnerable Bodies, i Prout, A. og Campling, J. (red.): *The Body, Childhood and Society*, Houndmills: Macmillan
- Christiansen, Ø. (2011). *Når barn plasseres utenfor hjemmet: beslutninger, forløp og relasjoner : under barnevernets (ved)tak. [Doktorgradsavhandling]*, Universitetet i Bergen
- Christiansen, Ø. (2012): Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører, *Norges barnevern*, 89(1-2), 16-30
- Christiansen, Ø. (2015): Bakgrunn, i Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, C.M., Havnen, K.K, AArland,, K. og Backe-Hansen, E. (red.): *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*, Uni Research Helse
- Christiansen, Ø. og Anderssen, N. (2011): Fra bekymring til overbevisning: barnevernets beslutninger om å plassere barn utenfor hjemmet, *Norges barnevern*, 88(4), 200-214
- Christodoulou, A., Abakoumkin, G., Tseliou, E. (2019): Teachers' Intention to Report Child Maltreatment: Testing Theoretically Derived Predictions, *Child & Youth Care Forum*, 48, 513-527
- Christoffersen, S. Aa (1999), *Etikk, eksistens og modernitet. Innføring i Løgstups tenkning*. Oslo: Tano Aschehoug
- Clausen, S. og Kristofersen, L.B (2008): *Barnevernsklinter i Norge 1990–2005. En longitudinell studie*, Rapport 3/2008, Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Clifford, G., Fauske, H., Lichtwarck, W., Marthinsen, E. (2015): *Minst hjelp til dem som trenger det mest. Sluttrapport fra forsknings- og utviklingsprosjektet «Det nye barnevernet»*, Bodø: Norlandforskning

- Cocozza, M., Gustafsson, P.A., Sydsjö, G. (2007): Who suspects and reports child maltreatment to Social Services in Sweden? Is there a reliable mandatory reporting process?, *European Journal of Social Work*, 10(2), 209-223
- Collin-Hansen, R. (2013): Barnevernslederen – forvalter, nettverksbygger og portvokter i Lichtwark, W. og Marthinsen, E. (red.): *Det nye barnevernet*, Oslo: Universitetsforlaget
- Collin-Vézina, D., Sablonniere-Griffin, M., Palmer, A.M, Milne, L. (2015): A preliminary mapping of individual, relational, and social factors that impede disclosure of childhood sexual abuse , *Child Abuse & Neglect*, 43, 123-134
- Connolly, M og Ennew, J. (1996): Introduction: children out of place, *Childhood*, 3(2), s. 131 - 145
- Connolly, M. og Katz, I. (2020): Typologies of Child Protection Systems: An International Approach, *Child Abuse Review*, 28, 381-394
- Connolly, M., Katz, I., Shlonsky, A., Bromfield, L. (2014): *Towards a typology for child protection systems: Final report to UNICEF and Save the Children UK*, UoM Commercial Ltd
- Cossar, J. Brandon, M, Bailey, S., Belderson, P., Biggart, L. (2013): *'It takes a lot to build trust'. Recognition and Telling: Developing earlier routes to help for children and young people*, London: Office of the Children's Commissioner
- Cossar, J., Belderson, P. og Brandon, M. (2019): Recognition, telling and getting help with abuse and neglect: Young people's perspectives, *Children and Youth Service Review*, 16
- Côte, J. (2014): The Dangerous Myth of Emerging Adulthood: An Evidence-Based Critique of a Flawed Developmental Theory, *Applied Developmental Science*, 18(4), 177-188
- Creswell, J.W. (2013): *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*, Los Angeles: Sage
- Crisma, M., Bascelli, E., Paci, D. og Romito, P. (2004): Adolescents who experienced sexual abuse: fears, needs and impediments to disclosure, *Child Abuse & Neglect*, 28, 1034-1048
- Crowll, K og Levi, B. (2012): Mandated Reporting Thresholds for

- Community Professionals, *Child welfare*, 91(1), 35-53
- Dahle, R. og Hennum, N. (2008): *Barneverntjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. Rapport 5/08, Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Dalen, M. (2011): *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*, Oslo: Universitetsforlaget
- Dalland, O. (2017): *Metode og oppgaveskriving*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Davis, H. (2019): Trust and Distrust: Listening to Children about Their Relationships with Professionals, *Social sciences*, 8
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) (2016): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*, hentet fra: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- Denzin, N og Lincoln, L. (2018): *The Sage handbook of qualitative research*, Los Angeles: Sage
- DeVault, M & L. McCoy (2006). Institutional Ethnography: Using Interviews to Investigate Ruling Relations. i Smith, D. (red.): *Institutional Ethnography as practice*. (S. 15-44) Lanham, Md: Rowman & Littlefield
- Dickens, J. (2007) Child Neglect and the Law: Catapults, Thresholds and Delay, *Child Abuse Review*, 16, 77–92
- Dickens, J., Berrick, J., Pösö, T, Skivenes, M. (2017): Social Workers and Independent Experts in Child Protection Decision Making: Messages from an Intercountry Comparative Study, *British Journal of Social Work*, 47, 1024–1042
- Dickert, N. og Grady, C. (1999): What's the price of a research subject? Approaches to payment for research participation, *The New England Journal of Medicine*, 341(3), 198-203
- Dinhart, L. og Kenny, M. (2015): Knowledge of Child Abuse and Reporting Practices Among Early Care and Education Providers, *Journal of Research in Childhood Education*, 29(4), 429-443
- Disen og Bordi, (2017): *Klemetsrudmodellen. En erfaringsbasert metode for barneverntjenestens arbeid med vold i nære relasjoner*, Søndre Nordstrand barneverntjeneste

- Draucker, C.B. og Martsolf, D.S (2008): Storying Childhood Sexual Abuse, *Qualitative Health Research*, 18(8), 1034-1048
- Drugli, M.B. og Marthinsen, E.(1998): *En undersøkelse av barnevernet i Trondheim*, Arbeidsrapport nr 4. Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge
- Dweyer, S.C og Buckle, J.L (2009): *The Space Between: On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research*, International journal of qualitative methods, 8(1), 54-63
- Dyrhaug, T. (2019): *Auke i barnevernstiltak blant unge over 18 år*, Statistisk sentralbyrå, hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/auke-i-barnevernstiltak-blant-unge-over-18-ar>
- Eide, S.B. (2018): Det biologiske prinsippet, i Ask, T. og Eide, S.B. (red.): *Barnevernets begreper i bevegelse*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Eide, S. B. (2020). Barnets beste: Barnevernets formål i spenning mellom individuelle og relasjonelle hensyn. I O. Lysaker og T. E. Fredwall (Red.), *Verdier i konflikt: Etikk i et mangfoldig samfunn*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Ekhaugen, T. og Rasmussen, I. (2015): *Barnevernet - et utfordrende samliv mellom stat og kommune*, Vista analyse
- Ellingsen, D.A., Pettersen, K., Andersen, L., Viblemo, T. (2015): *Terskler i barnevernet*, Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet
- Enroos, R., Helland, H.S., Pöso, T., Skivenes, M., Tonheim, M. (2017): The role and function of the spokesperson in care order proceedings: A cross-country study in Finland and Norway, *Children & Youth Services Review*, 74, 8-16
- Ericsson, K. (1994): *Barnevernet mellom to sosiale verdener*, Oslo: Gyldendal
- Ericsson, K. (1996): *Barnevern som samfunnsspeil*, Oslo: Pax
- Ericsson, K. (2009): *Samfunnets stebarn*, Oslo: Universitetsforlaget
- Field, J. og Johar, A. (2020): Perspectives on "Giving Back": A Conversation Between Researcher and Refugee, Mac Ginty, R., Brett, R., Vogel, B. (red): *The Companion to Peace and Conflict Fieldwork*, Springer International Publishing
- Flarethy, E.G., Sege, R., Price, L.L., Christoffel, K.K, Norton, D.P., O'Connor

- K.G. (2006): Pediatrician Characteristics Associated With Child Abuse Identification and Reporting: Results From a National Survey of Pediatricians, *Child Maltreatment*, 11(4), 361-369
- Flyvbjerg, B. (2006): Five Misunderstandings About Case-Study Research, *Qualitative Inquiry*, 12 (2), 219-245
- Follesø, R. (2015): Youth at Risk or Terms at Risk?, *Young*, 23(3), 240-253
- Folkehelseinstituttet (2020): *Barn og unges medvirkning i barnevernet*, Systematisk kartleggingsoversikt, Folkehelseinstituttet
- Foster, J.M og Hagedorn, W.B (2014): Through the Eyes of the Wounded: A Narrative Analysis of Children's Sexual Abuse Experiences and Recovery Process, *Journal of Child Sexual Abuse*, 23(5), 538-557
- Foster, K.R. og Spencer, D. (2011): At risk of what? Possibilities over probabilities in the study of young lives, *Journal of Youth Studies*, 14(1), 125-143
- Foucault, M. (2001): *Talens forfatning*, København: Hans Reitzel
- Frønes, I. (2003): *Moderne barndom*, Oslo: Cappelen Akademisk
- Frønes, I. (2018): *Den krevende barndommen. Om barndom, sosialisering og politikk for barn*, Cappelen Damm Akademisk
- Furlong, A. (2013): *Youth Studies. An introduction*, Taylor og Francis
- Furlong, A. og Cartmel, F. (2007): *Young People and Social Change: New Perspectives*, Maidenhead: Open University Press
- Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker (2021): *Hva gjør fylkesnemndene*, hentet fra: <https://www.fylkesnemndene.no/no/Hva-er-Fylkesnemndene/>
- Gallagher-Mackay, K. (2014): Teachers' Duty to Report Child Abuse and Neglect and the Paradox of Noncompliance: Relational Theory and "Compliance" in the Human Services, *Law & Policy*, 36(3), 256-289
- Garfinkel, H. (1967): *Studies in ethnomethodology*, Cambridge: Polity Press
- Geeraert, L., Van der Noortgate, W., Grietens, H., Onghena, P. (2013): The Effects of Early Prevention Programs for Families With Young Children At Risk for Physical Child Abuse and Neglect: A Meta-Analysis, *Child Maltreatment*, 9(s), 277-291
- Gelles, R.J (1975): The social construction of child abuse, *American Journal of Orthopsychiatry*, 45(3), 363-371

- Gilbert, R., Kemp, A., Thoburn, J. Sidebotham, P., Radford, L., Glaser, D., MacMillan, H. (2009a): Recognising and responding to child maltreatment, *Lancet*, 373, 167-180
- Gilbert, R., Widom, C.S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., Janson, S. (2009b): Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries, *Lancet*, 373, 68-81
- Gilbert, N. (1997): *Combatting child abuse: international perspectives and trends*, New York: Oxford University Press
- Gilbert, N, Parton, N., og Skivenes, M. (2011): Changing patterns of response and emerging orientations, i Gilbert, N, Parton, N., og Skivenes, M. (red.), *Child protection systems: international trends and orientations*, New York: Oxford University Press
- Gjedrem, J. (2018): Barnets beste, i Ask, T. og Eide, S.B. (red.): *Barnevernets begreper i bevegelse*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Goffman, E. (1967): *Anstalt og menneske: den totale institusjon sosialt sett*, København: Paludan
- Griffith, A. og Smith, D.E. (2005). *Mothering for schooling*. New York: Routledge Falmer
- Grimen, H. og Molander, A. (2008): Profesjon og skjønn, i Molander, A. og Terum, L.I (red.): *Profesjonsstudier*, Oslo: Universitetsforlaget
- Gulbrandsen, L.M., Seim, S., Ulvik, O. S. (2012): Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid, *Sosiologi i dag*, 42 (3-4), 54-78
- Gullestad, M. (1996): *Hverdagsfilosofier*, Oslo: Universitetsforlaget
- Gulløy, E. og Haraldsen, G (2012): Spørreskjemaundersøkelser blant barn og ungdom, i Hansen, B.H. og Frønes, I. (red): *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Hacking, I (1991): The Making and Molding of Child Abuse, *Critical Inquiry*, 17(2), 253-288
- Hacking, I. (1999): *Social construction of what?*, Cambridge: Harvard University Press
- Hagen, G. (2001): *Barnevernets historie – om makt og avmakt i det 20. århundre*, Skien: Akribe forlag
- Halldén, G. (2003): Barnperspektiv som ideologisk eller metodologisk begrep, *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8 (1–2), 12–23

- Halldén, G. (2005): Barns inflytande över barndomen, *Sociologisk forskning*, 4, 5-11
- Harding, S. (1986): *The science question in feminism*, Ithaca: Cornell University Press
- Harding, S. (1992): After the Neutrality Ideal: Science, Politics, and "Strong Objectivity", *Social Research*, 59 (3), 567-587
- Hart, R. og Mckinnon, A. (2010): Sociological Epistemology: Durkheim's Paradox and Dorothy E. Smith's Actuality, *Sociology*, 44(6),1038-1054
- Haug, V. (2018): *Barn i risiko og risikable foreldre – en analyse av risikoforståelser i barnevernets institusjonelle praksis*, [Doktorgradsavhandling], OsloMet
- Hauge, M. I. (2016): Barn og unges deltakelse i forskning om sensitive og erfaringsnære hendelser, i Øverlien, C., Hauge, M.I og Schultz, J. H. (red.) *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner*, Oslo: Universitetsforlaget
- Haugevik, K. og Neumann, C.B. (2019): Staten, barnevernet og utenrikspolitikken – fra indre anliggende til internasjonal konfliktzone, *Nytt norsk tidsskrift*, 37(1), 5-18
- Havik, T., Hjelmås, M., Johansson, M. og Jakobsen, R. (2012): Plasseringer i Beredskapshjem. Hvor lenge varer de og hvorfor?, *Norges barnevern*, 89(4), 250-266
- Havnen, K.J., Christiansen, Ø., Ljones, E.H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F., Vis, S.A. (2020): *Barnevernets undersøkelsesarbeid, delrapport 5. Å medvirke når barnevernet undersøker. En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid*, Norge
- Hawkins, R. and McCallum, C. (2001): Effects of Mandatory Notification Training on the Tendency to Report Hypothetical Cases of Child Abuse and Neglect, *Child Abuse Review*, 10, 301–322
- Head, E. (2009): The ethics and implications of paying participants in qualitative research, *International Journal of Social Research Methodology*, 12(4), 335–344
- Hearn J, Pösö T, Smith C, White S, Korpinen J (2004): What is child protection? Historical and methodological issues in comparative research on child protection, *International Journal of Social Welfare*, 13, s. 28–41

- Heggen, K. (2007): Den individualiserte ungdommen : myte eller realitet, i Tveito Johnsen, E. (red.): *Barneteologi og kirkens ritualer. Perspektiver på trosopplæring , barn og konfirmanter*. Oslo: Universitetet i Oslo
- Hegna, K, Ødegård, G., Seland, I. (2018): Ungt medborgerskap. Kunnskap, mobilisering og deltakelse, *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(1), 7-27
- Helland, H. og Øia, T. (2000): *Forebyggende ungdomsarbeid*, Bergen: Fagbokforlaget
- Helse- og omsorgsdepartementet (2017): *Forskrift om barn mellom 12 og 16 år sin rett til selv å samtykke til deltakelse i medisinsk og helsefaglig forskning*, Helse- og omsorgsdepartementet, hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2017-06-28-1000>
- Helsetilsynet (2021): *Om oss*, hentet fra : <https://www.helsetilsynet.no/om-oss/>
- Hennum, N. (2010): Mot en standardisering av voksenhet? Barn som redskap i statens disiplinering av voksne, *Sosiologi i dag*, 40(1-2), 57-75
- Hennum, N. (2014): Developing Child-Centered Social Policies: When Professionalism Takes Over, *Social Sciences*, 3, 441-459
- Hennum, N. (2016): Barnevernsbarn i ekspertisesamfunn: Tid for refleksjoner, i Kroken, R., Madsen, O. J. (Red.): *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: Fra sosialt arbeid til "arbeid med deg selv"?* Oslo: Gyldendal Akademisk
- Hjort, J. L. og Backe-Hansen, E. (2008). Forskningsstatus. I: E. Bakketeig, & E. Backe-Hansen (Red.): *Forskningskunnskap om ettervern*. Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Hollekim, R., Anderssen, N. Marguerite, D. (2016): Contemporary discourses on children and parenting in Norway: Norwegian Child Welfare Services meets immigrant families, *Children and Youth Services Review*, 60, 52-60
- Ho, G.W.K., Bettencourt, A., Gross, D.A. (2017): Reporting and identifying child physical abuse: How well are we doing?, *Research in Nursing & Health*, 40, 519-527
- Holstein, J.A. og Gubrium, J.F. (2016): Narrative Practice and the Active Interview, i Silverman, D. (red.): *Qualitative research*, Los Angeles: Sage
- Horwath, J. (2007): The Missing Assessment Domain: Personal, Professional and

- Organizational Factors Influencing Professional Judgements when Identifying and Referring Child Neglect, *British Journal of Social Work*, 37, 1285–1303
- Hoverak, S. (2006): *Hvordan opplever ungdom å delta i familieråd? Et bidrag til arbeidet med barnevernets etikk og diskusjonen om barnevernets rolle i samfunnet*, [Doktorgradsavhandling], Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Husby, I.S.D (2019): *Samarbeid med barn. En utforskende analyse av samarbeidspraksiser med barn i barneverntjenesten med vekt på barns perspektiver*, [Doktorgradsavhandling], Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Hutchby, I. (2012): Resisting the incitement to talk in child counselling: aspects of the utterance ‘I don’t know’, *Discourse studies*, 4(2), 147-168
- Hvinden, B. (1994): *Divided against itself: a study of integration in welfare bureaucracy*, Oslo: Scandinavian University Press
- Höjer, I. og Sjöblom, Y. (2014): Voices of 65 Young People Leaving Care in Sweden: “There Is So Much I Need to Know!”, *Australian Social Work*, 67(1), 71-87
- Høstmælingen, N., Kjørhjolt, E.S., Sandberg, K. (2020): *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Oslo: Universitetsforlaget
- Innst. O. nr. 80 (1991-1992); *Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*, Oslo: Forbruker- og administrasjonskomiteen
- Intemann, K (2010): 25 Years of Feminist Empiricism and Standpoint Theory: Where Are We Now?, *Hypatia*, 25(4), 778-796
- Isdal, P. (2018): *Meningen med volden*, Oslo: Kommuneforlaget
- James, A., Jenks, L. og Prout, A. (1998): *Theorizing childhood*, Cambridge: Polity Press
- James, A. og Jenks, L (1996): Public Perceptions of Childhood Criminality, *The British Journal of Sociology*, 47(2), 315-331
- James, A. og Prout, A. (1997): *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*, London: Falmer Press
- Jensen, I.B., Studsrød, I., Ellingsen, I.T. (2019): Child protection social workers'

- constructions of children and childhood: An integrative review, *Child & Family Social Work*, 1-14
- Jenks, L. (2005): *Childhood*, Abingdon: Routledge
- Jensen, T.K., Gulbrandsen, W., Mossige, S., Reichelt, S., Tjersland, O.A. (2005): Reporting possible sexual abuse: A qualitative study on children's perspectives and the context for disclosure, *Child Abuse & Neglect*, 29, 1395–1413
- Jernbro, K., Otterman, G., Lucas, S., Tindberg, Y., Janson, S. (2017): Disclosure of Child Physical Abuse and Perceived Adult Support among Swedish Adolescents, *Child Abuse Review*, 26, 451–464
- Jevne, K.S. og Ulvik, O.S. (2012): Grensearbeid: Barnevernets møte med Foreldrekonfliktsaker, *Fontene*, (2), 18-31
- Jobe, S. og Gorin, A.J. (2013): Young People Who Have Been Maltreated: Different Needs— Different Responses?, *British Journal of Social Work*, 43, 1330–1346
- Johannessen, A., Natland, S. og Støkken, A. (2011): *Samarbeidsforskning i praksis*, Oslo: Universitetsforlaget
- Jonassen, W. (2013): Fra kvinnemishandling til vold i nære relasjoner. Regjeringens handlingsplaner mot vold, *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37 (1), s. 46-62
- Juhasz, I. og Skivenes, M. (2018): Child welfare workers' experiences of obstacles in care order preparation: a cross-country comparison, *European Journal of Social Work*, 21(1), 100-113
- Justis- og politidepartementet (2004): *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2004-2007*, Justis- og beredskapsdepartementet
- Justis- og politidepartementet (2008): *Vendepunkt – handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011*, Justis- og politidepartementet
- Justis- og beredskapsdepartementet (2014): *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014 – 2017*, Justis- og beredskapsdepartementet
- Juul, R. (2010): *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*, [Doktorgradsavhandling], Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Jørgensen, T. (2016): *Til barnets beste. Ein studie av avgjerdsprosessar og*

- problemløysing i det kommunale barnevernet*, [Doktorgradsavhandling], Nord Universitet
- Järvinen, M. og Mik-Meyer, N. (2003): *At skabe en klient: institutionelle identiteter i socialt arbejde*, København: Hans Reitzels Forlag
- Kane, A.A. (2016): Barns menneskerettslige krav på beskyttelse – En sammenligning av juridiske rammer for bekymringsmelding og undersøkelse i Norge og England, *Norges barnevern*, 93(1), 52-67
- Kane, A.A. & Neverdal, S. (2018). Barnevern - et vern med eller uten et universelt forebyggingsansvar? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 95(04), 248-264
- Katz, E. (2015): Domestic Violence, Children’s Agency and Mother–Child Relationships: Towards a More Advanced Model, *CHILDREN & SOCIETY*, 29, 69–79
- Keilman, E. (2017): En bekymringsprosess full av utfordringer – pedagogiske lederes krevende «reise» fra bekymring til handling, *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94 (3), 154-165
- Kelly, P (2000): The dangerousness of youth-at-risk: the possibilities of surveillance and intervention in uncertain times, *Journal of Adolescence*, 23, 463-476
- Kelly, P. (2006): The Entrepreneurial Self and ‘Youth at-risk’: Exploring the Horizons of Identity in the Twenty-first Century, *Journal of Youth Studies*, 9(1), 17-32
- Kenny, M.C. (2001): Child abuse reporting: teachers’ perceived deterrents, *Child Abuse & Neglect*, 25, 81-92
- Kenny, M.C. (2004): Teachers’ attitudes toward and knowledge of child maltreatment, *Child Abuse & Neglect*, 28, 1311–1319
- Khoo, E.G., Hyvönen, U., L. Nygren (2002): Child Welfare or Child Protection. Uncovering Swedish and Canadian Orientations to Social Intervention in Child Maltreatment, *Qualitative Social Work*, 1(4), 451-471
- Kiledal, K. og Nordstoga, S. (2011): Rammer for § 50-undersøgelsen i Danmark og barnevernsundersøkelsen i Norge, i Kiledal, K., Uggerhøj, L., Nordstoga, S. og Sagatun, S. (red.): *Å bli undersøkt – norske og danske*

- foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*, Oslo:
Universitetsforlaget
- Kjær, A.B. og Mossige, S. (2013): Barnevernets henleggelse av meldinger som omhandler vold og seksuelle overgrep, *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 11(2), 84-108
- Kjær, A.B. (2019): Risikovurderinger i barnevernet – hva innebærer det og når trengs det?, *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 17 (2), 131–149
- Kjørholt, A.T. (2010): Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?, i Kjørholt, A.T. (red.): *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?*, Oslo:
Universitetsforlaget
- Kjørholt, A.T. og Winger, N. (2013): Barndom og rettigheter under lupen. Individualisering, verdighet og menneskeverd, i Greve, A., Mørreaunet, S. og Winger, N. (Red.): *Ytringer om likeverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kloppen, K., Rønneberg, A., Espelid, I. og Bårdsen, M.L. (2010): Tannhelsetjenesten – en viktig samarbeidspartner og informant for barnevernet når barn utsettes for omsorgssvikt og mishandling, *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87 (4), 224 -230
- Kojan, B.H. (2013): Hvordan kan et strukturelt perspektiv med fokus på begreper som klasse og levekår påvirke barneverntjenestens praksis?, i ? i Martinsen, E. og Lichtwarck, W. (red.): *Det nye barnevernet*, Oslo:
Universitetsforlaget
- Kojan, B.H. og Christiansen, Ø. (2016): Å fatte beslutninger i barnevernet, i Christiansen, Ø. og Kojan, B.H. (red.): *Beslutninger i barnevernet*, Oslo:
Universitetsforlaget
- Kojan, B.H. og Fauske, H. (2011): Et klasseperspektiv på barnevernets familier, *Tidsskrift for velferdsforskning*, 14(2), 95–109
- Kojan, B.H. og Lonne, B. (2012): A comparison of systems and outcomes for safeguarding children in Australia and Norway, *Child & Family Social Work*, 17, s. 96 – 107
- Kojan, B.H., Marthinsen, E., Christiansen, Ø. (2016): Beslutninger i meldingsarbeidet, i Christiansen, Ø. og Kojan, B.H. (red.): *Beslutninger i barnevernet*, Oslo: Universitetsforlaget

- Komiteen for barnets rettigheter (2009): *Generell kommentar nr. 12 (2009): Barnets rett til å bli hørt*, hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-12.pdf>
- Krange, O. og Øia, T. (2005): *Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering og mening*, Oslo: Cappelen Akademisk forlag
- Krase, K.S. og DeLong-Hamilton, T.A. (2015): Comparing reports of suspected child maltreatment in states with and without Universal Mandated Reporting, *Children and Youth Services Review*, 50, 96–100
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2013): Systemic differences in views on risk: A comparative case vignette study of risk assessment in England, Norway and the United States (California), *Children and Youth Services Review*, 35, 1862–1870
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2014): Street-level policy aims of child welfare workers in England, Norway and the United States: An exploratory study, *Children and Youth Services Review*, 40, 71–78
- Krohn, K.O., Rognstad, H., Lunder, T.E. (2020): *Forsøk med ny ansvarsfordeling mellom stat og kommune på barnevernområdet Sluttrapport fra følgeevaluering*, Deloitte og Telemarksforskning
- KS (2021): *DigiBarnevern*, hentet fra:
<https://www.ks.no/fagomrader/digitalisering/felleslosninger/digibarnevern/>
- Kuronen, M. (2019): Institutional ethnography as a feminist approach for social work research, i Lund, R. og Nilsen, A.C. (2019): *Institutional Ethnography in the Nordic Region*, London: Routledge
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015): *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvist, T., Wickström, A. Miglis, I., Dahlöf, G. (2014): The dilemma of reporting suspicions of child maltreatment in pediatric dentistry, *European Journal of Oral Sciences*, 122, 332-338
- Lathinen, H., Laitila, A., Korkman, J, Ellonen, N. (2018): Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample, *Child Abuse & Neglect*, 76, 84–94
- Lavi, I. og Katz, C. (2016): Neglected voices: Lessons from forensic

- investigation following neglect, *Children and Youth Services Review*, 70, 171–176
- Lauritzen, C., Vis, S.A., Ulset, G., Tjelflaat, T., Rustad, K.B. (2019): *Barnevernets undersøkelsesarbeid, delrapport 3. Meldinger til barnevernet*, RKBU Nord
- Lemaigre, C., Taylor, E.P., Gittoes, C. (2017): Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: A systematic review, *Child Abuse & Neglect*, 70, 39–52
- Levin, I. (2004): *Hva er sosialt arbeid*, Oslo: Universitetsforlaget
- Liebel, M. og Innvernizi, A. (2017): Introduction, i Innvernizi, A., Liebel, M., Milne, B. og Budde, R. (red.): «*Children Out of Place*» and Human Rights. *In memory of Judith Ennew*, Sveits: Springer
- Lillevik, O.G. (2019): Fenomenforståelse – vold i nære relasjoner, i Lillevik, O.G., Salamonsen, J.S., Nordhaug, I. (red.): *Vold i nære relasjoner. Diskurser og fenomenforståelse*, Oslo: Gyldendal
- Lindboe, K (2011): *Lov om barneverntjenester av 17.juli 1992 nr. 100: à jour 15. april 2011*, Oslo: Gyldendal akademiske
- Lindboe, K. (2012): *Barnevernrett*, Oslo: Universitetsforlaget
- Linell, H. (2017): The process of disclosing child abuse: a study of Swedish Social Services protection in child abuse cases, *Child & Family Social Work*, 22, 11-19
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Publications
- Liu, B.C.C. og Vaughn, M.S. (2019): Legal and policy issues from the United States and internationally about mandatory reporting of child abuse, *International Journal of Law and Psychiatry*, 64, 219–229
- Ljones, E.H., Hollekim, R. og Christiansen, Ø. (2019): Råd og veiledning som tiltak i barneverntjenesten – Utviklingsstøtte for barn eller standardisering av foreldreskap?, *Norges barnevern*, 96(3), 152-170
- Lonne, B., Parton, N., Thmson, J. og Harries, M. (2009): *Reforming child protection*, London: Routledge
- Lund, R. (2015): *Doing the ideal academic. Gender, excellence and Changing Academia*, [Doktorgradsavhandling], Aalto University
- Lund, R. og Nilsen, A.C. (2020): Introduction: conditions for doing institutional

- ethnography in the Nordics, i Lund, R. og Nilsen, A.C. (2019):
Institutional Ethnography in the Nordic Region, London: Routledge
- Lurie, J. (2015): *Barneverntjenestens arbeid med bekymringsmeldinger i Trøndelag*, Rapport nr 2/2015, NTNU
- Løgstrup. K. E. (1997), *Etiske begreper og problemer*. København: Gyldendal
- Løgstrup, K: E: (1956), *Den etiske fordring*. København: Gyldendal
- Løvgrøn, M. (2017): Taking the initiative: determinants of parental selfreferral to the Norwegian Child Welfare Services, *Nordic Social Work Research*, 7(3,) 212-222,
- Madsen, O.J. (2016): Psykologiens innflytelse i velferdsstaten, i Kroken, R. og Madsen, O.J. (red.): *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten. Fra sosialt arbeid til arbeid med deg selv?*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Madsen, O.J. (2018): *Generasjon prestasjon. Hva er det som feiler oss?* Oslo: Universitetsforlaget
- Magnussen, M.L., Lund, R. og Wallevik (2018): Et kjønnet rom for akademisk skriving. Den akademiske skrivingens sosiale organisering, sett fra ståstedet til kvinnelige førsteamanuenser ved Universitetet i Agder, *Tidsskrift for kjønnsforskning* 42 (1-2), s. 85 -103
- Magnussen, A. og Skivenes, S. (2015): The Child's Opinion and Position in Care Order Proceedings. An Analysis of Judicial Discretion in the County Boards' Decision-Making, *The International journal of children's rights*, 23, 705-723
- Malterud, K. (2017): *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, Oslo: Universitetsforlaget
- Manay, N. og Colin-Vézina, D. (2021): Recipients of children's and adolescents' disclosures of childhood sexual abuse: A systematic review, *Child Abuse & Neglect*, 116(1)
- Marthinsen, E., Clifford, G., Fauske, H, Lichtwark, W., Kojan, B.H (2013a): Nytt innblikk i norsk barnevern – hva forteller dataene fra Det nye barnevernet? i Marthinsen, E. og Lichtwark, E. (red.): *Det nye barnevernet*, Oslo: Universitetsforlaget
- Marthinsen, E. Lichtwarck, W., Fauske, H. og Clifford, G. (2013b): Hva mener vi med Det nye barnevernet?, i Marthinsen, E. og Lichtwark, E. (red.): *Det nye barnevernet*, Oslo: Universitetsforlaget

- Marthinsen, E. og Lichtwark, E. (red.): *Det nye barnevernet*, Oslo: Universitetsforlaget
- Marshall, C. og Rossman, G.B. (2011): *Designing qualitative research*, Los Angeles: Sage
- Mathews, B. (2014): Mandatory Reporting Laws and Identification of Child Abuse and Neglect: Consideration of Differential Maltreatment Types, and a Cross-Jurisdictional Analysis of Child Sexual Abuse Reports, *Social Sciences*, 3, 460-482
- Mathews, B., Lee, X.J., Norman, R.E. (2016): Impact of a new mandatory reporting law on reporting and identification of child sexual abuse: A seven year time trend analysis, *Child Abuse & Neglect*, 56, 62–79
- Mauthner, N.S. og Doucet, A. (2003): Reflexive Accounts and Accounts of Reflexivity in Qualitative Data Analysis, *Sociology*, 37(3), 413-431
- Maxwell, J.A. (2013): *Qualitative research design: an interactive approach*, Los Angeles: Sage
- McElvaney, R. (2015): Disclosure of Child Sexual Abuse: Delays, Non-disclosure and Partial Disclosure. What the Research Tells Us and Implications for Practice, *Child Abuse Review*, Vol. 24, 159–169
- McElvaney, R., Greene, S., Hogan, D. (2012): Containing the Secret of Child Sexual Abuse, *Journal of Interpersonal Violence*, 27(6) 1155–1175
- McElvaney, R., Greene, S., Hogan, D. (2014): To Tell or Not to Tell? Factors Influencing Young People’s Informal Disclosures of Child Sexual Abuse, *Journal of Interpersonal Violence*, 29(5), 928–947
- McMillan, H.L., Jamieson, E., Walsh, C.A. (2003): Reported contact with child protection services among those reporting child physical and sexual abuse: results from a community survey, *Child Abuse & Neglect*, 27, 1397–1408
- McTavish, J.R., Kimber, M., Devries, K., Colombini, M., MacGregor, J.C.D., Wathen, N., Agarwal, A., MacMillan, H., (2017): Mandated reporters’ experiences with reporting child maltreatment: a metasynthesis of qualitative studies, *BMJ Open*, 7
- McTavish, J.R., Kimer, M., Devries, K., Colombini, M., MacGregor, J.C.D., Wathen, N., MacMillan, H. (2019): Children’s and caregivers’ perspectives about mandatory reporting of child maltreatment: a meta-synthesis of qualitative studies, *BMJ Open*, 9

- Meld. St. 15 (2012-2013): *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*, Justis- og beredskapsdepartementet
- Meld. St. 13 (2011-2012): *Utdanning for velferd. Samspill i praksis*, Kunnskapsdepartementet
- Meyer, A. (2007): The Moral Rhetoric of childhood, *Childhood*, 14(1), 85–104
- Midjo, T. (2010): *En studie av samhandlingen mellom foreldre og barnevernarbeidere i barnevernets undersøkelse*, [Doktorgradsavhandling], Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Miller, J. og Glassner, B. (2016): The 'Inside' and the 'Outside': Finding Realities in Interviews, i Silverman, D. (red.): *Qualitative research*, Los Angeles: Sage
- Moe, S. (2014): Barnevern, beslutning og risiko, i Ellingsen, I.T. og Østerhaug, R.S. (red.): *Barnevernets brennpunkt – beslutningsgrunnlag og beslutninger*, Oslo: Universitetsforlaget
- Molander, A. og Terum, L.I. (2019): Aktivering, i Bay, A., Hatland, A., Hellevik, T., Terum, L.I. (red.): *Trygd i aktiveringens tid*, Oslo: Gyldendal
- Morrison, S.E., Bruce, C. og Wilson, S. (2018): Children's Disclosure of Sexual Abuse: A Systematic Review of Qualitative Research Exploring Barriers and Facilitators, *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(2), 176-194
- Munro, E.M. (1999): Protecting children in an anxious society, *Health, Risk & Society*, 1(1), 117-127
- Munro, E. (2010): Learning to Reduce Risk in Child Protection, *British Journal of Social Work*, 40, 1135–1151
- Møthe, S. (2009): Etnometodologi. Et vitenskapsteoretisk grunnlag for kvalitativ forskning, Rapport nr. 70, Høgskolen i Buskerud
- NAV (2021): *Retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret*, hentet fra:
<https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/samarbeid/for-kommunen/barn-og-unge2/retningslinjer-for-samarbeid-mellom-barneverntjenesten-og-nav-kontoret>
- Neumann, C.B og Neumann, I.B. (2012): *Forskeren i forskningsprosessen. En metodebok om situering*, Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Nichols, N. (2014): *Youth Work: An Institutional Ethnography of Youth Homelessness*, Toronto: University of Toronto Press

- Nilsen, A.C. (2013). Når barnehagepersonalet melder bekymring til barnevernet, i Martinsen, E. og Lichtwarck, W. (red.): *Det nye barnevernet*, Oslo: Universitetsforlaget
- Nilsen, A.C (2017): *Bekymringsbarn blir til*, [Doktorgradsavhandling], Universitetet i Agder
- Nilsen, A.C. (2018): Tidlig innsats, i Ask, T.A. og Eide, S.B. (red.): *Barnevernets begreper – i bevegelse*, Bergen: Fagbokforlaget
- Nilsen, R.D. (2019): Barneperspektiv – en ressurs i kritisk samfunnsvitenskap? Et faghistorisk bidrag, *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 5, 77-95
- Nilsen, A.C. (2015): Barneomsorg. På jakt etter styringsrelasjoner ved «tidlig innsats» i barnehage, i Widerberg, K. (red.): *I hjerte av velferdsstaten. En invitasjon til institusjonell etnografi*, Oslo: Cappelen Dam Akademisk
- Nixon, R. (2011): *Slow Violence and the Environmentalism of the Poor*, Cambridge: Harvard University Press
- NOU 2003:31 (2003): *Retten til et liv uten vold, Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*, Justis- og politidepartementet
- NOU 2009:8 (2009): *Kompetanseutvikling i barnevernet Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*, Barne- og likestillingsdepartementet
- NOU 2009:22 (2009): *Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*, Barne- og likestillingsdepartementet
- NOU 2012:5 (2012): *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- NOU 2016:16 (2016): *Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*, Barne- og likestillingsdepartementet
- NOU 2017:12 (2017): *Svikt og Svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*, Barne- og likestillingsdepartementet
- NSD (2021): *Barnevern*, Norsk senter for forskningsdata, hentet fra: <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/barnevern/>
- Ofstad, K. & Skar, R. (2009). *Barnevernloven (1992)*. Oslo: Gyldendal

akademisk

- Ohnstad, B. og Gudheim, Y. (2019): *Meldeplikt til barnevernet. Er det nok å være bekymret*, Ordskifte forlag
- Olafsen, K.S. og Hodne, I.E. (2020): Klemetsrudmodellen: en arbeidsmetode ved meldinger om vold i nære relasjoner, *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 97(2), 88-107
- Oslo Economics, Først og Høverstad (2019): *Vakt- og beredskapsordninger i de kommunale helse-, omsorgs- og barnevernstjenestene. Utredningsoppdrag for KS – FoU-prosjekt nr. 184007, OE-rapport nr. 9*
- Oterholm, I. (2018): Barnevernet og Nav – ulike institusjonelle logikker, *Fontene forskning*, 11(2), 4-17
- Oterholm, I. og Paulsen, V. (2018): Young people and social workers' experience of differences between child welfare services and social services, *Nordic Social Work Research*, 8, 19-29
- Ot. Prp. nr. 44 (1991-1992) *Om lov om barneverntjenester*, Oslo: Barne- og familiedepartementet
- Paine, M.L. og Hansen, D.J. (2002): Factors influencing children to self-disclose sexual abuse, *Clinical Psychology Review*, 22, 271–295
- Paluschi, V., Andervort, F.E., Lewis, J.M. (2016): Does changing mandated reporting laws improve child maltreatment reporting in large U.S. counties?, *Children and Youth Services*, 66, 170–179
- Parton, N. (1998): Risk, Advanced Liberalism and Child Welfare: The Need to Rediscover Uncertainty and Ambiguity, *British Association of Social Workers*, 28, 5-27
- Parton, N. (2010): Child Protection and Safeguarding in England: Changing and Competing Conceptions of Risk and their Implications for Social Work, *British Journal of Social Work*, 41, 854–875
- Parton, N. og Berridge, D. (2011): Child protection in England, i Gilbert, N., Parton, N., og Skivenes, M. (red.), *Child protection systems: international trends and orientations*, New York: Oxford University Press
- Paulsen, V. (2016): Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet, *Norges barnevern*, 93(1), 36-51
- Paulsen, V., Höjer, I., Melke, A. (2018): Editorial 'leaving care in the Nordic Countries', *Nordic Social Work Research*, 8, 1-7,

- Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J., Caspersen, J. (2020): *Ettervern – en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring*, NTNU
- Pecora, P. J., Chahine Z. og Graham, C.J. (2013): Safety and Risk Assessment Frameworks: Overview and Implications for Child Maltreatment Fatalities. *Child Welfare*, 92(2), 143-160.
- Peräkylä, A. (2016): Validity in Qualitative Research, i Silverman, D. (red.): *Qualitative research*, Los Angeles: Sage
- Petronio, S., Flores, L.A. og Hecht, M.L. (1997) Locating the voice of logic: Disclosure discourse of sexual abuse, *Western Journal of Communication*, 61(1), 101-113
- Pettersvold, M. (2016): Å skrive på barns vegne Skriftlig framstilling av barn – et spørsmål om forskningsetikk, *Barn*, 34(1), 25-39
- Picot, A. (2014): Transforming child welfare: From explicit to implicit control of families. *European Journal of Social Work*, 17(5), 689–701
- Prop. 106 L (2012-2013): *Endringer i barnevernloven*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Prop. 169 L (2016-2017): *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre*, Barne- og likestillingsdepartementet
- Prop. 12 S (2016-2017): *Opptappingsplan mot vold og overgrep*, Barne- og likestillingsdepartementet
- Prop 73 L (2016-2017): *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*, Barne- og likestillingsdepartementet
- Prop. 84 L (2019-2020): *Endringer i barnevernloven (samtaleprosess, årlig tilstandsrapportering mv.)*, Barne- og familiedepartementet
- Prout, A. (2000): Childhood bodies: construction, Agency and Hybridity, i Prout, A. (red.): *The body, childhood and society*, London: Macmillan Press Ltd
- Pösö, T., & Huhtanen, R. (2017): Removals of children in Finland: A mix of voluntary and involuntary decisions, i K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (red.): *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems*, New York: Oxford University Press
- Pösö, T., Pekkarinen, E., Helavirta, S., Laakso, R. (2018): ‘Voluntary’ and ‘involuntary’ child welfare: Challenging the distinction, *Journal of Social Work*, 18(3) 253–272

- Pösö, T., Skivenes, M. og Hestbæk, A. (2014): Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states—time for a child centric approach?, *European Journal of Social Work*, 17(4), 475-490
- Qvortrup, J. (2009): Are children human beings og human becomings? A critical assessment of outcome thinking, *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*, 117(3/4), 631-653
- Qvortrup, J. (2010): Om børns rettigheder i voksensamfundet, i Kjørhold, A.T. (red.): *Barn som samfunnsborgere - til barnets beste?*, Oslo: Universitetsforlaget
- Qvortrup, J., Bardy, M., Sgritta, G.B., Wintersberger, H. (1994): *Childhood Matters: Social Theory, Pracice and Politics*, Aldershot: Avebury
- Riksrevisjonen (2011-2012): *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler*, dokument 3:15
- Rogers, R. (2011): ‘I remember thinking, why isn’t there someone to help me? Why isn’t there someone who can help me make sense of what I’m going through?’ ‘Instant adulthood’ and the transition of young people out of state care, *Journal of Sociology*, 47(4): 411–426
- Rose, N. (1999): *Governing the soul: The shaping of the private self*, London: Free Association Books
- Rua, M. (2012): Erfaringer fra en fengselsstudie – institusjonell etnografi i praksis, *Sosiologisk Årbok*. 1, 101-121
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. og Eide, K. (2017): *Barnevern i et minoritetsperspektiv. Sosialt arbeid med barn og familier*, Oslo: Gyldedal akademisk
- Ryan, G.W og Bernard, R. (2003): Techniques to Identify Themes, *Field Methods*, 15(1), 85-109
- Ryen, A. (2002): *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*, Bergen: Fagbokforlaget
- Rønbeck, A.E (2012): Michel Foucaults forfatterskap og ideer, i Rønbeck, A.E (red.): *Inspirert av Foucault. Diskusjoner om nyere pedagogisk empiri*, Bergen: Fagbokforlaget
- Salvesen, K.L. (2015): *På tilliten løs? En studie av læreres og presters*

- skjønnsutøvelse i spenningen mellom taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt*, [Doktorgradsavhandling], Universitetet i Agder og Høgskulen i Volda
- Samsonsen, V. (2016): *Assessment in child protection; A comparative study Norway – England*, [Doktorgradsavhandling], Universitetet i Stavanger
- Samsonsen, V. og Willumsen, E. (2014): Assessment in Child Protection Social worker's voices in England and Norway, *Journal of Comparative Social Work*, 9(1), 59-92
- Sandbæk, M. (2002): «Barn og foreldre som sosiale aktører i møtet med hjelpetjenesten», NOVA, rapport 14/02
- Sandbæk, M. (2004): Barn i hjelpeapparatet – kompetente og sårbare aktører, *Nordisk sosialt arbeid*, 24(2), 98-109
- Schrøder, S. (2018): Medvirkning i Ask, T. og Eide, S.B (red.), *Barnevernets begreper i bevegelse*, Oslo: Gyldendal Akademisk
- Schönbucher, V., Maier, T., Mohler-Kuo, M., Schnyder, U. og Landolt, M. (2012): Sexual Abuse by Adolescents: A Qualitative In-Depth Study, *Journal of Interpersonal Violence*, 27(17) 3486– 3513
- Schweppe, K. (2002): Child Protection in Europe: Different Systems – Common Challenges, *German Law Journal*, 10(3)
- Seale, C. (2007): Quality in Qualitative research, i Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J.F., Silverman, D. (red): *Qualitative research practice*, London: Sage
- Seim, S., & Slettebø, T. (2011). Collective participation in child protection services: Partnership or tokenism? *European Journal of Social Work*, 14(4), 497–512.
- Seim, S. og Slettebø, T. (2017): Challenges of participation in child welfare, *European Journal of Social Work*, 20(6), 882-893
- Shier, H. (2001): Pathways to participation, openings, opportunities and obligations, *children and society*, (15), p. 107-117
- Skivenes, M. og Tonheim, M. (2019): Improving decision-making in care order proceedings: A multijurisdictional study of court decision-makers' viewpoints, *Child & Family Social Work*, 24, 173–182
- Skivenes, M. og Søvig, K.H. (2017): Norway: Child Welfare Decision-Making in

- Cases of Removals of Children K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (red.): *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems*, New York: Oxford University Press
- Skivenes, M. (2011): Norway: Toward a child-centric perspective, i Gilbert, N, Parton, N og Skivenes, M. (red.): *Child protection systems. international trends and orientations*, New York: Oxford University Press
- Skivenes, M. og Sørdsdal, L.M. (2018): The child's Best Interest Principle across Child Protection Jurisdiction, i Falck-Eriksen, A. og Backe-Hansen, E. (red.): *Human Rights in Child Protection. Implications for Professional Practice and Policy*, Cham: Palgrave MacMillan
- Skjervheim, H. (1996): *Deltakar og tilskodar og andre essays*, Oslo: Ascheoug
- Skotte, P.S. (2016): Colligation in child welfare work: Decision-making in a case on the tipping point, *Qualitative Social Work*, 17(1), 115-132
- Smith D.E. (1987): *The Everyday World as Problematic. A Feminist Sociology*. Boston: Northeastern University press
- Smith, D.E. (1999): *Writing the social: Critique, Theory, and Investigations*, Toronto: University of Toronto Press
- Smith D.E. (2005). *Institutional Ethnography. A sociology for people*. Lanham, Md: AltaMira
- Smith D.E. (2006). Incorporating Texts into Ethnographic Practice. I Smith, D.E. (ed.): *Institutional Ethnography as practice*. S. 65-88. Lanham, Md: Rowman & Littlefield
- Smith, D.E. og Turner, S.M. (2014): Introduction, i Smith, D.E. og Turner, S.M. (red.): *Incorporating Texts into Ethnographic Practice*, Toronto: University of Toronto Press
- Smith, G. (1998): Te Ideology of «Fag»: The School of Gay Studentes, *The Sociological Quarterly*, 39(2), 309-335
- Smith, L. (2012): FN's konvensjon om barns rettigheter, i Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg (red.): *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Oslo: Universitetsforlaget
- Solberg, A., & Danielsen, K. (1988). *Dagligliv i familier med store barn*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning
- Sosialdepartementet (1983): *Tiltak mot kvinnemishandling. Et handlingsprogram*, Sosialdepartementet

- Spickard, J.V. (2007): Micro Qualitative approaches to the sociology of religion: Phenomenologies, Interviews, Narratives, and Ethnographies, i Becford, J.A og Demerath, N.J. (red): *The SAGE Handbook of the Sociology of religion*, Los Angeles: SAGE publication
- Spinazzola, J., Hodgon, H., Liang, L., Ford, J.D., Layne, Pynoos, R., Briggs, E.C., Stolbach, B. og Kisiel, C. (2014): Unseen Wounds: The Contribution of Psychological Maltreatment to Child and Adolescent Mental Health and Risk Outcomes, *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 6(1), 18-28
- Staller, K.M. og Nelson-Gardell, D. (2005): “A burden in your heart”: Lessons of disclosure from female preadolescent and adolescent survivors of sexual abuse, *Child Abuse & Neglect*, 29, 1415–1432
- Stanley, T.W. (2005): *Making Decisions: Social work processes and the construction of risk(s) in child protection work*, [Doktorgradsavhandling], University of Canterbury
- Stanley, N., Miller, P. og Foster, H.R. (2012): Engaging with children’s and parents’ perspectives on domestic violence, *Child and Family Social Work*, 17, 192–201cfs_832 192..
- Stang, E. (2018): Resistance and protest against Norwegian Child Welfare Services on Facebook - different perceptions of child-centring, *Nordic Social Work Research*, 8(3), 273-286
- Stang, E.G. (2007): «Det er barnets sak. Barnets rettstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4, Oslo: Universitetsforlaget
- Stang, E.G. (2020): Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet, i Høstmælingen, N., Kjørhold, E.S. og Sandberg, K. (red.): *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Oslo: Universitetsforlaget
- Stang, E.G., Aamodt, H.A., Sverdrup, S., Kristofersen, L.B., Winsvold, A. (2013): *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt Regelkunnskap og praksis*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA Rapport 3/2013
- Statens helsetilsyn (2009): *Utsatte barn og unge – behov for bedre samarbeid. Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2008 med kommunale helse-, sosial- og barneverntjenester til utsatte barn*, Statens helsetilsyn
- Statens helsetilsyn (2017): *Bekymring i skuffen. Oppsummering av*

- landsomfattende tilsyn i 2015 og 2016 med barnevernets arbeid med meldinger og tilbakemelding til den som har meldt*, Statens helsetilsyn
- Statens helsetilsyn (2019): *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker*, Statens helsetilsyn
- SSB (2021): *10674: Meldingar til barnevernet, etter konklusjon, innhald i meldinga, kven som melde saka og alder 2013 – 2019*, Statistisk sentralbyrå, hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/10674/>
- Stefansen, K., Mossige, S. og Bakketeig, E. (2007): Introduksjon, i Mossige og Stefansen (red.): *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*, NOVA-rapport 20/2007
- Stein, M., & Munro, E. (2008). *Young people's transitions from care to adulthood: international research and practice*, London: Jessica Kingsley
- Stein, M. (2006): Young people aging out of care: The poverty of theory, *Children and Youth Services Review*, 28, 422–434
- Storhaug, A.S., Kojan, B.H. og Fjellvikås, G. (2019): Norwegian child welfare workers' perceptions of emergency placements, *Child & Family Social Work*, 24, 165–172.
- Storhaug, A.S og Kojan, B.H. (2017): Emergency out-of-home placements in Norway: Parents' experiences, *Child & Family Social Work*, 22, 1407–1414
- Storm-Mathiesen, A. (2012): Samtaleintervjuet som diskurs – eksempler fra individuelle intervjuer og smågruppeintervjuer med unge tenåringer, i Hansen, B.H. og Frønes, I. (red): *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Storø, J., Sjöblom, Y. og Höjerm I. (2019): A comparison of state support for young people leaving care in Norway and Sweden: Differences within comparable welfare systems, *Child & Family Social Work*, 24, 393–399
- Strandbu, A. (2011): *Barnets deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*, Oslo: Universitetsforlaget
- Strandbu, A. og Thørnblad, R. (2016): Barneverntes ansvarsområde bør avgrensnes, i Nordlys, hentet fra: <https://nordnorskdebatt.no/article/barnevernets-ansvarsomrade-bor>
- Stølsvik, I.L. og Hellum, M. (2011): *Ær é min sak á?*. Skien: Senter mot

seksuelle overgrep i Telemark

- Støkken, A.M. og Willumsen, E. (2017): Samarbeid i praksisnær forskning i Støkken, A.M. og Willumsen, E. (red.) *Brukerstemmer, praksisforskning og innovasjon*, Portal Akademisk
- Swanson, J.A. (2016): Trends in Literature About Emerging Adulthood: Review of Empirical Studies, *Emerging Adulthood*, 4(6), 391-402
- Søbjerg, L.M., Nirmalarajan, L. og Villumsen, A.M. (2020): Perceptions of Risk and Decisions of Referring Children at Risk, *Child Care in Practice*, 26(2), 130-145
- Søvig, K. H. (2020). Kommentarer til høstens barnevernsaker mot Norge, Juridika Ekspertkommentar, hentet fra: <https://juridika.no/innsikt/kommentar-til-h%C3%B8stens-barnevernssaker-mot-norge>
- Tanggaard, L. og Brinkmann, S. (2015): Kvalitet i kvalitative studier, i Brinkmann, S. og Tanggaard, L. (red.): *Kvalitative metoder. En grundbog*, København: Hans Reitzels Forlag
- Tangen, R. (2010): «Beretninger om beskyttelse». Ethiske dilemmaer i forskning med sårbare grupper – barn og ungdom, *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(4), 318-329
- Tanner, K og Turney, D. (2003): What do we know about child neglect? A critical review of the literature and its application to social work practice, *Child and Family Social Work*, 8, 25–34
- Tembo, N.J., Studsrød, I. og Young, S. (2020): Governing the family: immigrant parents' perceptions of the controlling power of the Norwegian welfare system, *European Journal of Social Work*, 492-503
- Te Riele, K. (2006): Youth 'at risk': further marginalizing the marginalized?, *Journal of Education Policy*, 21(2), 129-145
- Thagaard, T. (2018): *Systematikk og innlevelse*, Bergen: Fagbokforlaget
- Thrana, H.M. (2008): Vil jeg bestemme? Om barn og unges medvirkning, Oslo: Gyldendal akademisk
- Thulin, J., Kjellgren, C., Nilsson, D. (2019): Children's disclosure of physical abuse – the process of disclosing and the responses from social welfare workers, *Child Care in Practice*, 285-298
- Tingstad, V. (2019): Hvordan forstår vi barn og barndom? Posisjoner og

- kontroverser i barne- og barndomsforskning, *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 5, 96–110
- Tuastad, S.E. (2014): Førebygging og reparasjon. Gevinsten av brei barnepolitikk, i Ellingsen, I.T. og Østerhaug, R.S. (red.): *Barnevernets brennpunkt - Beslutningsgrunnlag og beslutninger*, Oslo: Universitetsforlaget
- Tysnes, I.B. og Kiik, R. (2019): Support on the way to adulthood: challenges in the transition between social welfare systems, *European Journal of Social Work*, 201-211
- Ulvik, O.S (2015): Talking with children: Professional conversations in a participation perspective, *Qualitative Social Work*, 14(2), 193–208
- Ulvik, O.S. 2009: Barns rett til deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelperes samarbeid med barn, *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 46, 1148–1154
- Ungar, M., Tutty, L.M., McConnell, S., Barter, K. og Fairholm, J. (2009): What Canadian youth tell us about disclosing abuse, *Child Abuse & Neglect*, 33, 699–708
- Universitetet i Agder (2021): *Praxis-Barnevern*, hentet fra: <https://www.uia.no/senter-og-nettverk/praxis-soer/praxis-barnevern>
- Utdanningsdirektoratet (2021): PP-tjenesten, hentet fra: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/pp-tjenesten/>
- Vallesverd, V.U. (2018): Omsorgssvikt, i Ask, T. og Eide, S.B. (red.): *Barnevernets begreper i bevegelse*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Vassenden, A. og Vedøy, G. (2019): Recurrence, eruptions, and a transnational turn: Three decades of strained relations between migrants to Norway and the Child Welfare Services, *Child & Family Social*, 24, 582–591
- Vetlesen, A.J (2012): Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ethiske og filosofiske vurderinger av praksiser i barnevernet, *Norges barnevern*, 89(1-2), 86-95
- Vincent, S. og Daniel, B. (2004): An Analysis of Children and Young People's Calls to ChildLine about Abuse and Neglect: A Study for the Scottish Child Protection Review, *Child Abuse Review*, 13, 158-171
- Vis, S.A. (2014): *Factors that determine children's participation in child welfare decision making. From consultation to collaboration*, [Doktorgradsavhandling], UiT

- Vis, S.A., Christiansen, Ø., Havnen, K.J.S., Lauritzen, C., Iversen, A.C. og Tjelflaat, T. (2020): *Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning. Samlede resultater og anbefalinger*, Norce, NTNU, UiB, UiT
- Vis, S.A., Holtan, A. og Thomas, N. (2012): Obstacles for Child Participation in Care and Protection Cases—why Norwegian social workers find it difficult, *Child Abuse Review*, 21, 7–23
- Vis, S.A. og Fossum, S. (2015): Organizational factors and child participation in decision-making: differences between two child welfare organizations, *Child and Family Social Work*, 20, 277–287
- Vis, S.A. og Thomas, N. (2009): Beyond talking – children's participation in Norwegian care and protection cases, *European Journal of Social Work*, 12(2), 155-168
- Walby, K. (2007): On the Social Relations of Research. A Critical Assessment of Institutional Ethnography, *Qualitative Inquiry*, 13(7), 1008-1030
- Waldemarson, Y. (2009): En erfarenhet rikare, i Bornemark, J. og Svenaeus F. (red): *Vad är praktisk kunnskap?*, Huddinge: Södertörns högskola
- Wall, E. og Olofsson, A. (2008): Young people making sense of risk. How meanings of risk are materialized within the social context of everyday life, *Young Nordic Journal of Youth Research*, 16(4), 431–48
- Warming, H. (2019): Børneperspektiv – en populær flydende betegnelse, *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 5, 62-76
- Wastell, D., White, S., Broadhurst, S., Peckover, S., Pithouse, A. (2010): Children's services in the iron cage of performance management: street-level bureaucracy and the spectre of Švejkism, *International Journal of Social Welfare*, 19, 310-320
- Wejden, T. (2008): «Vurdering av foreldrenes endringsmuligheter i voldssaker», i Dahle, R. og Hennem, N. (red.): *Barneverntjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. Oslo: NOVA rapport nr 5/08
- Weihe, H. W. (2004): *Sosialt arbeid historie og bakgrunn*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Wekerle, C. (2013): Resilience in the context of child maltreatment: Connections to the practice of mandatory reporting, *Child Abuse & Neglect*, 37, 93–101
- Westby, L.C.L (2021): *Sårbare barnefamiliers erfaringer fra møtet med norsk*

- barnevern – en narrativ studie*, [Doktorgradsavhandling], Høgskolen i Innlandet
- Widerberg, K. (2007): Institusjonell etnografi – en ny mulighet for kvalitativ forskning?, *Sosiologi i dag*, s. 7-28, 37 (2)
- Widerberg, K. (2015): En invitasjon til institusjonell etnografi, i Widerberg, K. (red.): *I hjertet av velferdsstaten. En invitasjon til institusjonell etnografi*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Woodhead, M. (2005): Early childhood development: a question of rights, *International Journal of Early Childhood*, 37 (3), s. 79-98
- World Health Organization (2002): *World report on violence and health*, Geneve, hentet fra:
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf
- Wyn, J., Lantz, S., Harris, A. (2011): Beyond the “transitions” metaphor. Family relations and young people in late modernity, *Journal of Sociology*, 48(1), 3–22
- Wyn, J. og White, R. (1997): *Rethinking Youth*, London: Sage
- Øia, T. og Vestel, V. (2014): Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring, *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 14(1), 99-133
- Österberg, T., Gustafson, B., Vinnerljung, B. (2016): Children in Out-of-Home Care and Adult Labor-Market Attachment: A Swedish National Register Study, *Journal of Public Child Welfare*, 10(4), 414-433
- Øverlien, C. (2014): ‘He didn’t mean to hit mom, I think’: positioning, agency and point in adolescents’ narratives about domestic violence, *Child and Family Social Work*, 19, 156–164
- Øverlien, C. og Hydén, M. (2009): Children’s actions when experiencing domestic violence, *Childhood*, 16(4), 479–496
- Øydgard, G. (2018): Individuelle behovsvurderinger eller standardiserte tjenestetilbud? En institusjonell etnografi om kommunale saksbehandlers oversettelse fra behov til vedtak, *Tidsskrift for omsorgsforskning*, 1(4), 27-39
- Åkerlund, N. (2017): *Barns relationer i våldets närhet. Respons, positioner och möligheten til barns röst*, [Doktorgradsavhandling], Linköping University 116111.no: *Om alarmtelefonen*, hentet fra: <https://www.116111.no/about>

Norske lover og internasjonale konvensjoner

Barnehageloven (2005): *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64) Lovdata:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64?q=barnehageloven>

Barnekonvensjonen (1989): *FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller*, Lovdata: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_bk#KAPITTEL_bk

Barneloven (1981): *Lov om barn og foreldre* (LOV-1981-04-08-7), Lovdata:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7?q=barneloven>

Barnevernloven (1992): *Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992* (LOV-1992-07-17-100), Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>

Ekteskapsloven (1991): *Lov om ekteskap* (LOV-1991-07-04-47), Lovdata:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1991-07-04-47?q=ekteskapsloven>

EMK (1950): *Den europeiske menneskerettskonvensjonen med protokoller*,
Lovdata: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

Familievernkontorloven (1997): *Lov om familievernkontorer* (LOV-1997-06-19-62), Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-19-62?q=familievernkontorloven>

Folketrygdloven (1997): *Lov om folketrygd* (LOV-1997-02-28-19), Lovdata:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-02-28-19?q=folketrygdloven>

Friskolelova (2003): *Lov om frittstående skolar* (LOV-2003-07-04-84),
Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-84?q=friskoleloven>

Grunnlova (1814): *Kongeriket Noregs grunnlov av 17. mai 1814* (LOV-1814-05-17), Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grunnloven>

Helseforskningsloven (2008): *Lov om medisinsk og helsefaglig forskning* (LOV-2008-06-20-44), Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-20-44?q=helseforskningslova>

Helsepersonelloven (1999): *Lov om helsepersonell m.v.* (LOV-1999-07-02-64),

Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-64?q=helsepersonelloven>

Krisesenterlova (2009): *Lov om kommunale krisesentertilbod* (LOV-2009-06-19-44), Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-44?q=krisesenterloven>

Menneskerettsloven (1999): *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999* (LOV-1999-05-21-30), Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30?q=menneskerettsloven>

Opplæringslova (1998): *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa* (LOV-1998-07-17-61), Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringsloven>

Sosialtjenesteloven (2009): *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen* (LOV-2009-12-18-131), Lovdata: <https://lovdata.no/sok?q=sosialtjenesteloven>

Straffeloven (2005): *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28), Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>

Vedlegg

Vedlegg 1 Godkjenning NSD

Vedlegg 2 Mailkorrespondanse med NSD

Vedlegg 3 Godkjent endringsskjema NSD

Vedlegg 4 Forespørsel om deltakelse Praxis-barnevern

Vedlegg 5 Forespørsel om deltakelse Bufetat

Vedlegg 6 Forespørsel om deltakelse til barneverntjenesten vedr. ansatte

Vedlegg 7 Forespørsel om deltakelse til barneverntjenesten vedr. ungdom

Vedlegg 8 Forespørsel til skoler

Vedlegg 9 Informasjonsplakat til skoler

Vedlegg 10 Informasjon- og samtykkeskjema ungdom

Vedlegg 11 Samtykkeskjema ansatte

Vedlegg 12 Intervjuguide ungdom

Vedlegg 13 Intervjuguide individuelt intervju ansatte

Vedlegg 14 Intervjuguide gruppeintervju ansatte

Vedlegg 15 Oversikt over leste og inkluderte politiske tekster

Vedlegg 16 Oversikt over leste og inkluderte politiske tekster om vold

Vedlegg 17 Informasjon om prosjektutsettelse til ansatte

Vedlegg 18 Informasjon om prosjektutsettelse og forespørsel om intervju nummer to, til ungdom

Vedlegg 19 Informasjon- og samtykkeskjema til ungdom om intervju nummer to

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Siv Kristine Schrøder
Institutt for sosiologi og sosialt arbeid Universitetet i Agder
Serviceboks 422
4604 KRISTIANSAND S

Vår dato: 26.11.2014

Vår ref: 40886 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 24.11.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>40886</i>	<i>Barn som melder til barneverntjenesten</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Agder, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Siv Kristine Schrøder</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.04.2019, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 40886

Utvalget omfatter 10 til 25 saksbehandlere fra den kommunale barneverntjenesten og 10 til 25 ungdommer på 16 år eller eldre som har tatt kontakt med barneverntjenesten på vegne av seg selv.

Barnevernsansatte og ungdom rekrutteres gjennom kommunale barneverntjenester. Barneverntjenester med ulik plassering (bygd og by), ulik størrelse og ulik organisering vil bli kontaktet. En barneverntjeneste vil bli bedt om å bistå med å rekruttere enten barnevernsansatte eller ungdommer slik at det ikke blir rekruttert ungdom og ansatte med tilhørighet til samme barnevernstjeneste. Dette blir gjort fordi prosjektleder ikke ønsker at det skal være mulig å koble ungdom og ansatte.

De barnevernstjenestene som blir spurt om å bistå med å rekruttere ungdom vil få tilsendt informasjonsskriv om prosjektet som de kan videresende til aktuelle ungdommer. For de barnevernstjenestene som blir spurt om å bistå med å rekruttere saksbehandlere ønsker prosjektleder å komme og informere muntlig om prosjektet til ansatte.

Ungdom vil også bli rekruttert ved å be barnevernsinstitusjoner gi ut informasjonsskriv til aktuelle ungdommer som bor hos dem. Prosjektleder vil kontakte ulike type institusjoner (privat, offentlig, omsorgsplasseringer og/eller atferdsplasseringer). Før prosjektleder kontakter institusjonene vil det bli innhentet tillatelse fra Bufetat. De ungdommene som eventuelt ønsker å delta i prosjektet kan ta direkte kontakt med prosjektleder.

Skoler vil også bli kontaktet med forespørsel om de kan henge opp en plakate med informasjon om prosjektet og prosjektleders kontaktopplysninger på sin skole. Unge som tar kontakt på bakgrunn av plakaten på en skole vil få tilsendt informasjonsskrivet om prosjektet før de velger om de eventuelt vil delta.

Opplysningene hentes inn gjennom intervju.

Det gis skriftlig og muntlig informasjon og det innhentes skriftlig samtykke til deltakelse. Personvernombudet finner informasjonsskrivet/ene godt utformet. Personvernombudet finner at ungdommene kan samtykke til egen deltakelse og at det skal gis informasjon til foresatte.

Som hovedregel må barn/ungdom under 18 år ha samtykke fra foresatte for å kunne delta i forskningsprosjekter. Personvernombudet finner imidlertid at behandlingen av personopplysninger om ungdommene i dette prosjektet kan finne sted med hjemmel i personopplysningsloven §§ 8 første ledd samtykke og 9 a). Til grunn for denne vurderingen ligger at behandlingen er nødvendig for formålet og at spørsmålene dreier seg om ungdommens syn på og kontakt med barnevernet. Det vises her til pasientrettighetslovens bestemmelser om at 16-åringer har egen samtykkekompetanse (jf. pasientrettighetsloven § 4-3) og til helseforskningslovens bestemmelser om samtykkekompetanse (jf. helseforskningsloven § 17). Videre vises det her til at ungdom fra de er 15 år uten samtykke fra foresatte kan melde seg inn og ut av foreninger (barneloven), bl.a. kristne organisasjoner samt at valg til videregående skole er noe ungdommen i dag selv samtykker til uten foreldrenes samtykke.

Ungdommene i dette prosjektet er alle 16 år eller eldre, og etter personvernombudets vurdering, skal ha gode forutsetninger for å forstå hva deltagelse innebærer.

Prosjektleder opplyser at ungdommene vil bli bedt om å fortelle om egne erfaringer fra sin kontakt med barneverntjenesten. Her kan ungdommene fortelle om foreldre, saksbehandlere eller andre. Prosjektleder vil imidlertid be respondentene ikke avsløre navn eller andre kjennetegn ved tredjeperson slik at verken hun eller andre kan gjenkjenne dem. Det samme vil være tilsvarende med saksbehandlere som også vil bli bedt om å fortelle om erfaringer med unge som har tatt kontakt. Personvernombudet legger til grunn her at det ikke samles inn og registreres opplysninger om tredjepersoner (her ment ungdommer, deres foreldre eller andre saksbehandler har et saksbehandlingsforhold til) og minner her om den ansattes taushetsplikt.

Det samles inn opplysninger om barnevernansattes erfaringer med og vurderinger av bekymringsmeldinger generelt og med barn/unge som har meldt bekymring for egen situasjon spesielt. Det samles også inn opplysninger om barns erfaringer med og tanker om å kontakte barnevernstjenesten på vegne av seg selv.

Personvernombudet finner at det samles inn og registreres sensitive personopplysninger om helse, jf. personopplysningsloven § 2 punkt 8 c). Det at en ungdom på eget initiativ tar kontakt med barnevernet indikerer at ungdommen ikke har det bra og kan dermed indirekte si noe om helsen hans/hennes.

Innsamlede opplysninger registreres på datamaskin tilhørende Universitetet i Agder. Datamaskinen er beskyttet med brukernavn og passord og står i et låsbart rom. Ingen direkte eller indirekte personidentifiserende opplysninger lagres på datamaskinen. Alle direkte og indirekte personidentifiserende opplysninger anonymiseres ved transkribering. De intervjuedes telefonnummer og/eller e-mailadresse skrives på en lapp og oppbevares i et låsbart skap som kun jeg har tilgang til. Utskrift er beskyttet med individuelt adgangskort på skrivere. Lydopptak låses inn i et skap. Personvernombudet legger forøvrig til grunn at forsker etterfølger Universitetet i Agder sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal sendes elektronisk eller lagres på mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 30.04.2019. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette lydopptak

Siv Kristine Schrøder

Fra: Lis Tenold <Lis.Tenold@nsd.uib.no>
Sendt: lørdag 13. desember 2014 08:34
Til: Siv Kristine Schrøder
Emne: Re: prosjektnr:40886

Hei

Det er en feil fra vår side, det skal stå "*Personvernombudet finner at ungdommene kan samtykke til egen deltakelse og at det ikke er påkrevd med informasjon til foresatte*".

Denne eposten må ses som tillegg til vår godkjenningsbrev datert 28.11.2014.

Vennlig hilsen

Lis Tenold

Siv Kristine Schrøder skrev den 12.12.2014 12:02:

Hei Lis

Du står oppført som kontaktperson på tilbakemeldingen jeg har fått på mitt meldeskjema.

Jeg har prøvd å ringe men forstår at du har vært i møter, så prøver derfor på mail.

Jeg har et lite spørsmål knyttet til tilbakemeldingen. På side to avsnitt syv står det: «

Personvernombudet finner at ungdommene kan samtykke til egen deltakelse og at det skal gis informasjon til foresatte».

Jeg har i meldeskjemaet om informasjon til foresatte skrevet følgende: Foreldre til ungdommene vil ikke få informasjon om prosjektet. Ungdommene er over 16 år og kan samtykke på egne vegne. Dersom foreldre får informasjon om prosjektet kan de forsøke å hindre unge som ønsker det i å delta. Det kan også være vanskelig for ungdommene i etterkant av eventuelle intervjuer dersom foreldre spør dem ut om hva de har fortalt. De ungdommene som ønsker det kan velge å fortelle foreldrene om prosjektet.

Hvordan kan jeg forstå NSDs kommentar på dette området. Menes det at foreldre i følge NSD skal informeres eller at ungdommene selv kan styre om foreldrene skal få informasjon?

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Stipendiat

Universitetet i Agder

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

--

Vennlig hilsen

Lis Tenold
Spesialrådgiver

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Personvernombud for forskning
Harald Hårfagres gate 29, 5007 BERGEN

Tlf. direkte: (+47) 55 58 33 77 - Tlf. sentral: (+47) 55 58 81 80

Email: Lis.Tenold@nsd.uib.no - www.nsd.uib.no/personvern

Siv Kristine Schrøder

Fra: Lis Tenold <Lis.Tenold@nsd.uib.no>
Sendt: fredag 27. mars 2015 14:50
Til: Siv Kristine Schrøder
Emne: TILBAKEMELDING PÅ ENDRINGSMELDING Prosjektnr: 40886. Barn som melder til barneverntjenesten

Hei

Viser til endringsmelding mottatt 25/3.

Vi registrerer at det ønskes gjennomført fokusgruppeintervju der hvor barnevernstjenesten får/har meldinger som vurderes av flere personer.

Personvernombudet tar dette til orientering og registrerer endringen. Vi ber imidlertid om at informasjonsskrivet til de personer som skal intervjuet ettersendes før det tas kontakt med utvalget. Videre ber vi om kopi av intervjuguide tilsendt.

Det legges forøvrig til grunn at opplegget eller ikke er forandret.

--

Vennlig hilsen

Lis Tenold
Spesialrådgiver

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS Personvernombud for forskning Harald Hårfagres gate 29, 5007 BERGEN

Tlf. direkte: (+47) 55 58 33 77 - Tlf. sentral: (+47) 55 58 81 80
Email: Lis.Tenold@nsd.uib.no - www.nsd.uib.no/personvern

Informasjon om prosjektet: Barn som melder til barneverntjenesten

Har du lyst å bidra til å utvikle eget praksisfelt? Her er muligheten! Jeg vil gjerne ha din barneverntjeneste med som deltaker i mitt forskningsprosjekt. Mitt navn er Siv Schrøder og jeg er doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Agder. Temaet for doktorgradsprosjekt er **barn som selv melder bekymring for sin situasjon til barneverntjenesten.**

Prosjektet

«Jon finner nummeret til barneverntjenesten på internett. Det er lenge siden han har snakket med dem, sikkert flere år. Han hører at det ringer. En damestemme svarer. Jeg kan ikke bo her, det funker ikke lenger roper Jon til henne.»

Omtrent slik var det første gang jeg som saksbehandler i barneverntjenesten opplevde at et barn meldte bekymring på vegne av selv. Barneverntjenestene har de siste årene mottatt over 40 000 bekymringsmeldinger per år (Statistisk sentralbyrå). Noen ganger er det barn som tar kontakt med barneverntjenesten og ber om hjelp til seg selv. Barn som melder fra om bekymring for egen situasjon representerer noen særegne utfordringer for den barnevernsansatte. Den ansatte må gjerne ta stilling til andre type spørsmål enn vanlig og prøve å ivareta barnet i situasjonen. Barn som egenmelder er så langt lite omtalt i forsknings- og faglitteraturen. Det er derfor behov for mer kunnskap om dette temaet.

Jeg skal intervju barnevernansatte som har tatt imot og vurdert en eller flere bekymringsmeldinger fra barn. Dette kan være alle typer meldinger i alle typer former. Formålet med intervjuene er å få fram saksbehandleres erfaringer med og tanker om barn som meldere.

I tillegg til saksbehandlerens perspektiv vil jeg få fram barnets opplevelse, erfaring og syn på å melde bekymring til barneverntjenesten. Barna har egne og gjerne andre vurderinger enn voksne av kontakten de har hatt med barneverntjenesten. Jeg skal intervju unge over 16 år som selv har kontaktet barneverntjenesten.

Om deltakelse

Barnevernansatte som deltar i prosjektet vil bli intervjuet. Spørsmålene omhandler den ansattes erfaringer med bekymringsmeldinger generelt og spesifikt når meldingen kommer fra barn. Er det noen ansatte i din barneverntjeneste med slike erfaringer som kan sette av litt tid til å snakke med meg?

Ungdom som deltar i prosjektet vil også bli intervjuet. De vil bli bedt om å fortelle om egne erfaringer fra å kontakte barneverntjenesten. Jeg er opptatt av at ungdommene skal oppleve intervjuet som positivt og vil ivareta dem både under intervjuet og i etterkant ved behov. Kunne din barneverntjeneste videresendte skriftlig informasjon om prosjektet til aktuelle ungdommer?

Hver barneverntjeneste kan kun gjøre en av de overnevnte tingene, bli intervjuet eller videresende informasjon. Dette er for å sikre at jeg ikke intervjuer en saksbehandler og en ungdom som har hatt kontakt med hverandre og som kan gjenkjenne hverandre i det jeg skriver.

Hvem er jeg

Jeg var ferdig utdannet sosionom ved Høyskolen i Bergen i 2007. Etter fullført utdanning jobbet jeg først ett år på en barneverninstitusjon og deretter to år som saksbehandler i barneverntjenesten i Bergen. Jeg begynte i 2010 på mastergrad ved Universitetet i Agder. Parallelt med studiene jobbet jeg som miljøterapeut på et tiltak for rusavhengige. I 2012 flyttet jeg til Sørlandet og begynte å jobbe som barnevernleder i en liten kommune før jeg begynte som doktorgradsstipendiat i 2014.

Jeg har som du ser erfaring fra barneverntjenesten og vet at det er travle dager. Jeg håper likevel du syntes prosjektet hørt interessant ut og kunne tenke deg å la din barneverntjeneste delta.

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Siv Schrøder
Universitetet i Agder, institutt for sosiologi og sosialt arbeid
Postboks 422, 4604 Kristiansand
Tlf. 95914090
siv.schroder@uia.no

Doktorgradsprosjekt om barn som selv melder fra til barneverntjenesten

Mitt navn er Siv Schrøder og jeg er doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Agder. Dette brevet er en forespørsel om dere kan videreformidle informasjon om mitt forskningsprosjekt til ungdommene dere er i kontakt med. Temaet for forskningsprosjektet er **barn som selv melder bekymring for sin situasjon til barneverntjenesten**. Prosjektet kan bidra til kunnskap om hvordan barneverntjenesten møter ungdom og unges posisjon i barneverntjenesten. Temaet er så langt lite omtalt i forsknings- og faglitteraturen.

Jeg ønsker og intervjuer ungdom i alderen 16 til 23 år som har kontaktet barneverntjenesten og meldt fra om sin egen situasjon. Ungdommene har egne og gjerne andre vurderinger enn voksne av kontakten de har hatt med barneverntjenesten. Forskning kan gi grunnlag for endret praksis. Det er derfor viktig at også ungdom blir hørt i forskning og at deres perspektiv kommer fram.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Ungdommene som deltar i prosjektet vil bli intervjuet. De vil bli spurt om å fortelle om egne erfaringer fra å kontakte barneverntjenesten. Jeg er opptatt av at ungdommene skal oppleve intervjuet som positivt og vil ivareta dem både under intervjuet og i etterkant ved behov. Ungdommenes deltakelse er frivillig og basert på samtykke. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt.

Vedlagt dette brevet følger et informasjonsskriv dere kan dele ut til aktuelle ungdommer som har kontakt med dere. I skrevet står mine kontaktopplysninger som kan benyttes for de ungdommene som kunne tenke seg å delta.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Siv Schrøder, Tlf. 95914090 eller siv.schroder@uia.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Siv Schrøder
Universitetet i Agder, Institutt for sosiologi og sosialt arbeid
Postboks 422, 4604 Kristiansand
Tlf. 95914090
siv.schroder@uia.no

Leder ved x barneverntjeneste

Doktorgradsprosjekt om barn som selv melder fra til barneverntjenesten

Mitt navn er Siv Schrøder og jeg er doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Agder. Dette brevet er en forespørsel om å få komme og fortelle om mitt forskningsprosjekt til de ansatte i på et personalmøte eller lignende. På møtet vil jeg gi en kort informasjon om prosjektet og invitere de som ønsker til å delta i prosjektet. Alternativt kan barnevernleder gi meg navn på aktuelle ansatte jeg kan kontakte. Den enkelte ansatte velger selv om de vil delta eller ikke.

Bakgrunn og formål

Tema for mitt doktorgradsprosjekt er **barn som selv melder bekymring for sin situasjon til barneverntjenesten**. Dette temaet er så langt lite omtalt i forsknings- og faglitteraturen.

Jeg ønsker å intervju barnevernansatte som har tatt imot og vurdert en eller flere bekymringsmeldinger fra barn og/eller ungdom. Noen barneverntjenester har egne grupper som vurderer innkomne meldinger. Hos de barneverntjenestene som har en mottaksgruppe ønsker jeg om mulig å intervju hele eller deler av denne gruppen sammen. Formålet med intervjuene er å få fram ansattes erfaringer med og tanker om barn som meldere. Det skal ikke gis gjenkjennbare opplysninger om enkeltbarn.

Barneverntjenestene som kontaktes av meg er valgt ut på en slik måte at ulike type kommuner og ulike type organiseringer av tjenestene er representert.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Barnevernansatte som deltar i prosjektet vil bli intervjuet, enten individuelt eller i gruppe. Spørsmålene omhandler den ansattes erfaringer og tanker rundt arbeid med bekymringsmeldinger generelt og spesifikt når meldingen kommer fra barn. Intervjuene vil vare omtrent 1 time. Intervjuene vil bli tatt opp på lydbånd slik at informasjon ikke går tapt. Lydopptakene blir slettet ved prosjektslutt.

Hva skjer med informasjonen fra intervjuene?

Alle personopplysninger blir behandlet konfidensielt. Det er kun jeg som har tilgang til personopplysninger. Navn, kommune og andre eventuelle gjenkjennbare opplysninger vil bli anonymisert når intervjuene lagres. Deltakerne i prosjektet vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjoner.

Prosjektet avsluttes senest i april 2019. Lydopptak vil bli slettet ved prosjektslutt.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og deltakerne kan når som helst trekke sitt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom deltakerne trekker seg, vil alle opplysninger om vedkommende bli anonymisert.

Jeg vet at arbeidshverdagen i barneverntjenesten kan være hektisk. Jeg håper likevel at aktuelle ansatte finner tid til å delta i prosjektet.

Dersom jeg kan komme på et personalmøte og informere om prosjektet eller du har spørsmål til studien, ta kontakt med Siv Schrøder, Tlf. 95914090 eller siv.schroder@uia.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Siv Schrøder
Universitetet i Agder, institutt for sosiologi og sosialt arbeid
Postboks 422, 4604 Kristiansand
Tlf. 95914090
siv.schroder@uia.no

Leder ved x barneverntjeneste

Doktorgradsprosjekt om barn som selv melder fra til barneverntjenesten

Mitt navn er Siv Schrøder og jeg er doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Agder. Dette brevet er informasjon om mitt forskningsprosjekt, og en forespørsel om dere kan bistå med å videreformidle informasjon om prosjektet til aktuelle ungdommer som dere har vært i kontakt med.

Bakgrunn og formål

Tema for mitt doktorgradsprosjekt er **barn som selv melder om sin situasjon til barneverntjenesten**. Dette temaet er så langt lite omtalt i forsknings- og faglitteraturen. Prosjektet kan bidra til kunnskap om unges posisjon i barneverntjenesten.

Barneverntjenestene som kontaktes av meg er valgt ut på en slik måte at ulike type kommuner fra flere steder i landet er representert.

Jeg ønsker og intervjuer barn som er 16 år eller eldre og som har kontaktet barneverntjenesten og meldt fra om sin egen situasjon. Det er viktig at også ungdom blir hørt i forskning og at deres perspektiv kommer fram.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Jeg har laget et informasjonsskriv om prosjektet til aktuelle ungdommer. Jeg håper at din barneverntjeneste kan være behjelpelig med å sende ut dette informasjonsskrivet til ungdommer som har tatt kontakt med dere på vegne av seg selv.

Ungdommene som blir intervjuet vil bli spurt om å fortelle om egne erfaringer fra å kontakte barneverntjenesten. Jeg er opptatt av at ungdommene skal oppleve intervjuet som positivt og vil ivareta dem både under intervjuet og i etterkant ved behov. Ungdommenes deltakelse er frivillig og basert på samtykke. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt.

Jeg har tidligere jobbet i den kommunale barneverntjenesten som saksbehandler og vet at arbeidshverdagen er hektisk. Jeg håper likevel at dere har anledning til å videresende forespørsel om deltakelse til aktuelle ungdommer.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Siv Schrøder, Tlf. 95914090 eller siv.schroder@uia.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Siv Schrøder
Universitetet i Agder, institutt for sosiologi og sosialt arbeid
Postboks 422, 4604 Kristiansand
Tlf. 95914090
siv.schroder@uia.no

rektor ved x videregående skole

Doktorgradsprosjekt om barn som selv melder fra til barneverntjenesten

Mitt navn er Siv Schrøder og jeg er doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Agder. Dette brevet er informasjon om mitt forskningsprosjekt, og en forespørsel om dere kan bistå med å henge opp en plakat med kort informasjon om prosjektet hos dere.

Bakgrunn og formål

Tema for mitt doktorgradsprosjekt er **barn som selv melder bekymring for sin situasjon til barneverntjenesten**. Prosjektet kan bidra til kunnskap om hvordan barneverntjenesten møter ungdom og unges posisjon i barneverntjenesten. Temaet er så langt lite omtalt i forsknings- og faglitteraturen.

Jeg ønsker og intervjuer ungdom som er 16 år eller eldre og som har kontaktet barneverntjenesten og meldt fra om sin egen situasjon. Ungdommene har egne og gjerne andre vurderinger enn voksne av kontakten de har hatt med barneverntjenesten. Forskning kan gi grunnlag for endret praksis. Det er derfor viktig at også ungdom blir hørt i forskning og at deres perspektiv kommer fram.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Jeg har laget en plakat med kort informasjon om prosjektet og mine kontaktopplysninger slik at ungdommer i målgruppen kan ta kontakt med meg om de ønsker. Jeg håper at du kan være behjelpelig med å henge opp plakaten på din skole.

Ungdommene som blir intervjuet vil bli spurt om å fortelle om egne erfaringer fra å kontakte barneverntjenesten. Jeg er opptatt av at ungdommene skal oppleve intervjuet som positivt og vil ivareta dem både under intervjuet og i etterkant ved behov. Ungdommenes deltakelse er frivillig og basert på samtykke. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Siv Schrøder, Tlf. 95914090 eller siv.schroder@uia.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Har du kontaktet barnevernet?

Jeg ønsker å snakke med unge som selv har tatt kontakt med barneverntjenesten.

Dine erfaringer er viktige i mitt forskningsprosjekt, og kan være med på å gjøre barnevernet bedre for barn og unge.

Jeg forteller ingen andre hvem jeg har snakket med.

Kunne du tenke deg å delta eller ønsker du mer informasjon, ta kontakt med Siv Schrøder, ansatt på Universitet i Agder, på telefon/sms 95914090 eller siv.schroder@uia.no

Hei

Jeg heter Siv Schrøder og jeg jobber på Universitetet i Agder. Jeg ønsker kontakt med deg. Du har noen opplevelser som jeg ønsker å høre om, fordi de er viktige i et forskningsprosjekt. Forskningsprosjektet heter «*Unge som selv kontakter barneverntjenesten*».

Denne våren kommer jeg til å reise rundt og snakke med ungdom om hvordan det var å kontakte barnevernet. Jeg vil finne ut hva som er viktig at de som jobber i barnevernet gjør når ungdom tar kontakt med dem. Jeg håper du vil snakke med meg og fortelle om hvordan det var å kontakte barnevernet. Det du forteller meg, enten du har hatt gode eller dårlige opplevelser, kan være med på å gjøre barnevernet bedre for barn og unge. Kunne du tenke deg å bidra til det ved å snakke med meg? Du kan si nei hvis ikke du vil.

Jeg jobber på Universitetet i Agder og har ingenting med barnevernet å gjøre. Barnevernet får ikke vite hvem som snakker med meg og hvem som ikke gjør det. Det er kun jeg som vet det dersom du velger å fortelle meg om dine opplevelser.

Jeg skal senere skrive noe om det ungdommene forteller meg. Dette er for at de som jobber i barnevernet skal kunne lære noe om hva de bør gjøre når ungdom kontakter dem. I det jeg skriver kommer jeg ikke til å bruke navn, men bare fortelle om hva du og de andre synes. Ingen andre enn meg vil vite at det er du som har fortalt det jeg har skrevet.

Det du forteller vil bli tatt opp på lydbånd slik at jeg kan huske hva du har fortalt. Lydbåndene vil bli slettet når jeg er ferdig å skrive, senest i 2019.

Kan jeg treffe deg? Du kan skrive under på svararket som var med i denne konvolutten og sende tilbake til meg, eller du kan svare på mail siv.schroder@uia.no eller ringe på 95914090. Jeg vet ikke hvem du er før du tar kontakt med meg.

Dersom du velger å bli med kan du ombestemme deg underveis og velge og ikke bli med videre. Så skal du vite at det er noen på et kontor som heter Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste som følger med og passer på at det jeg gjør er ordentlig og riktig.

Jeg gleder meg til å snakke med deg!

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og ønsker å delta

(Signert med navn og dato)

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og ønsker å delta

(Signert med navn og dato)

Intervjuguide

Jeg vil bruke en semistrukturert intervjuguide i intervjuene med de barnevernansatte og barna. Under presenteres noen tema som kan være aktuelle å spørre om i intervjuet. Jeg vil i utgangspunktet be respondentene fortelle og la dem snakke fritt. Spørsmålene under er forslag til aktuelle oppfølgingsspørsmål dersom det skulle være behov for det.

Ungdommene

Tema for intervjuet:

- Bakgrunnsopplysninger (alder)
- Kjennskap til barneverntjenesten
 - Hadde du hørt om barneverntjenesten tidligere, evt. fra hvem?
 - Har du vært i kontakt med barneverntjenesten før du meldte? hvordan virket det inn på å velge selv ta kontakt?
- Hva gjorde at du valgte å kontakte barneverntjenesten?
- Hvordan kontaktet du barneverntjenesten?
- Kan du fortelle om egen erfaring med å kontakte barneverntjenesten
 - Hvilke erfaringer har du med å kontakte barneverntjenesten?
 - Når?
 - Hvordan tok du kontakt?
 - Hvordan var det? Hva tenkte du?
 - Hva sa saksbehandler?
 - Hva skjedde med henvendelsen din?
 - Hvordan syntes du den barnevernansatte var?
 - Hva skjedde etterpå?
 - Hvordan ser du på hendelsen i dag?
 - Ville du gjort det igjen?
 - Vurderte du noen ganger å ta kontakt via alarmtelefonen?
- Hva tenker du om barn som tar kontakt med barneverntjenesten på egenhånd?
 - Har du noen råd til hva de ansatte bør gjøre når barn tar kontakt?
 - Hva er viktig å tenke på når det er barn som melder?
- Hvordan oppfattes barneverntjenesten i denne byen/bygden?
 - Hva hadde du hørt om barneverntjeneste her?
 - Hva sier din familie og venner om barneverntjenesten?
 - Vet andre om din kontakt med barneverntjenesten?
- Hvordan var det å delta i dette prosjektet? Ville du gjort det igjen?

Vedlegg 13 Intervjuguide individuelt intervju ansatte

Intervjuguide

Jeg vil bruke en semistrukturert intervjuguide i intervjuene med de barnevernansatte og barna. Under presenteres noen tema som kan være aktuelle å spørre om i intervjuet. Jeg vil i utgangspunktet be respondentene fortelle og la dem snakke fritt. Spørsmålene under er forslag til aktuelle oppfølgingsspørsmål dersom det skulle være behov for det.

Barnevernansatte

Tema for intervjuet:

- Bakgrunnsopplysninger
 - Alder
 - Utdanning
 - tid i barneverntjenesten
- Hvordan jobber barneverntjenesten med bekymringsmeldinger
 - Hvilke erfaringer har du med arbeid med bekymringsmeldinger
 - hvor tas de imot?
 - hvem vurderer dem?
 - Hvor mange mottas?
- Hva tas hensyn til i vurderingen av en bekymringsmelding?
 - Hvordan blir vurderingen gjort?
 - Hva gir retning for avgjørelsen?
 - Bruk av skjønn / dømmekraft, evt. medvirkning
- Fortelle om egne erfaringer med barn som har meldt bekymring
 - Hvor ofte har det skjedd at barn melder?
 - Hvor mange ganger har du opplevd at barn melder?
 - Hva skjedde?
 - Barnets alder og kjønn
 - Meldingsmåte
 - Innhold i meldingen
 - Vurdering av innholdet
 - Hva tenkte du? Hva sa du? Var det noe du var bevisst på og ikke si? Hva var evt. grunnen til det?
 - Hvordan tenker du om erfaringen nå? Er det noen forskjeller i dine tanker fra da og nå?
 - Hvordan opplevde du barnet?
 - Hvordan tror du det var for barnet å melde? Sa barnet selv noe om det?
 - Hva ble gjort med meldingen? Hva gjorde at du/dere bestemte akkurat dette? Hva var vurderingene – for/mot?
 - Hvordan ville du tenkt om du skulle gjøre det igjen? Hva er grunnen til at det du ville gjort med meldingen er likt/ulikt det du vurderte forrige gang?
- Tanker om barn som meldere
 - Hva tenker du om barn som meldere?
 - Hva kan barn si noe om?
 - Hva er viktig å tenke på når det er et barn som melder?
- Hvordan oppfattes barneverntjenesten i denne bygda/byen?
 - Hva synes folk flest her om barneverntjenesten?
 - Har det vært noen spesielle hendelse som har gitt barneverntjenesten et godt eller dårlig rykte?

Vedlegg 14 Intervjuguide gruppeintervju ansatte

Intervjuguide fokusgrupper

Det vil innledningsvis bli gitt informasjon om de ansattes plikt til og ikke dele barnas eller andres navn eller egenskaper som kan gjøre klienter gjenkjennbare

Jeg vil introdusere tema og la deltakerne i gruppen snakke rundt disse. Under presenteres noen tema som kan være aktuelle å spørre om i intervjuet. Jeg vil i utgangspunktet stille få spørsmål og kun gi noen få tema/spørsmål som utgangspunkt for samtale. Spørsmålene under er forslag til aktuelle oppfølgingsspørsmål dersom det skulle være behov for det.

Tema for intervjuet:

- Bakgrunnsopplysninger
 - Alder
 - Utdanning
 - tid i barneverntjenesten
- Hvordan jobber barneverntjenesten med bekymringsmeldinger
 - Hvilke erfaringer har dere med arbeid med bekymringsmeldinger
 - hvor tas de imot?
 - hvem vurderer dem?
 - Hvor mange mottas?
- Hva tas hensyn til i vurderingen av en bekymringsmelding?
 - Hvordan blir vurderingen gjort?
 - Hva gir retning for avgjørelsen?
- Fortelle om deres erfaringer med barn som har meldt bekymring
 - Hvor ofte har det skjedd at barn melder?
 - Hva skjedde?
 - Barnets alder og kjønn
 - Meldingsmåte
 - Innhold i meldingen og vurdering av innholdet
 - Hva tenkte dere? Hva sa dere?
 - Hvordan tenker dere om erfaringen nå? Er det noen forskjeller i deres tanker da og nå?
 - Hvordan tror du det var for barnet å melde? Sa barnet selv noe om det?
 - Hva ble gjort med meldingen? Hva gjorde at dere bestemte akkurat dette? Hva var vurderingene – for/mot?
 - Hvordan ville dere tenkt om du skulle gjøre det igjen?
- Hva tenker dere om barn som meldere
- Hvordan oppfattes barneverntjenesten i denne bygda/byen?

Vedlegg 15 Oversikt over leste og inkluderte politiske tekster

Politiske tekster som har vært lest i forbindelse med dokumentanalysen

Dette er en oversikt over tekster jeg har lest i arbeidet med dokumentanalysen. Først kommer de tekstene jeg har lest og som ble inkludert i den videre analysen. Deretter kommer de tekstene jeg har lest, men som ikke ble med videre i analysene fordi de aktuelle temaene for analysene ikke ble berørt.

Tekster som har vært lest og inkludert i den videre analysen

Barne- og familiedepartementet (2005): *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten* (Rundskriv Q-24), hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/rus/2005/0002/dd/pdfv/243383-q-24_rundskriv_taushetsplikt.pdf

Barne- og likestillingsdepartementet (2019): *Høringsnotat - forslag til ny barnevernslov*, hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/horingsnotat-ny-barnevernslov---april-2019-.pdf>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011): *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år* (Rundskriv Q-13)

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019): *Saksbehandlingsrundskrivet*, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, hentet fra: <https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>

Meld. St. 15 (2012-2013): *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*, Justis- og beredskapsdepartementet

NOU 2009:8 (2009): *Kompetanseutvikling i barnevernet Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*, Barne- og likestillingsdepartementet

NOU 2012:5 (2012): *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

NOU 2016:16 (2016): *Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*, Barne- og likestillingsdepartementet

NOU 2017:12 (2017): *Svikt og Svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*, Barne- og likestillingsdepartementet

Prop. 106 L (2012-2013): *Endringer i barnevernloven*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Prop. 169 L (2016-2017): *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*, Barne- og likestillingsdepartementet

Riksrevisjonen (2011-2012): *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler*, Riksrevisjonen

Statens helsetilsyn (2009): *Utsatte barn og unge – behov for bedre samarbeid. Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2008 med kommunale helse-, sosial- og barneverntjenester til utsatte barn*, Statens helsetilsyn

Statens helsetilsyn (2017): *Bekymring i skuffen. Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2015 og 2016 med barnevernets arbeid med meldinger og tilbakemelding til den som har meldt*, Statens helsetilsyn

Tekster som har vært lest, men som ikke ble inkludert i den videre analysene.

Barne- og likestillingsdepartementet (2006): *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene*, Barne- og likestillingsdepartementet, hente fra:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/dd/pdfv/284439-q-1101.pdf>

Barne- og likestillingsdepartementet (2008): *Et åpent barnevern – kommunikasjonsstrategi for barnevernet 2008 – 2011*, hentet fra:
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Et_åpent_barnevern_kommunikasjonsstrategi_2008_2011.pdf

Barne- likestillings- og kunnskapsdepartementet (2009): *Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*, Barne- likestillings- og kunnskapsdepartementet, hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/til-barnets-beste---samarbeid-mellom-barnehagen-og-barneverntjenesten.pdf>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2020c): *Skoleveileder – Veileder for samarbeid mellom skole og barnevern*, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Statens helsetilsyn (2012): *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering*, Statens helsetilsyn

Statens helsetilsyn (2019): *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106*

barnevernsaker, Statens helsetilsyn

NOU 2009:22 (2009): *Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*, Barne- og likestillingsdepartementet

NOU 2011:20 (2011): *Ungdom, makt og medvirkning*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Politiske tekster om vold som er inkludert i analysene

- Barne- og familiedepartementet (2005): *Strategi mot seksuelle og fysisk overgrep mot barn (2005 – 2009)*, Barne- og familiedepartementet
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013): *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014): *En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Justis- og politidepartementet (2004): *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2004-2007*, Justis- og beredskapsdepartementet
- Justis- og politidepartementet (2008): *Vendepunkt – handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011*, Justis- og politidepartementet
- Justis- og beredskapsdepartementet (2014): *Et liv uten vold. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014 – 2017*, Justis- og beredskapsdepartementet
- Meld. St. 15 (2012-2013): *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*, Justis- og beredskapsdepartementet
- NOU 2003:31 (2003): *Retten til et liv uten vold, Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*, Justis- og politidepartementet
- NOU 2017:12 (2017): *Svikt og Svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*, Barne- og likestillingsdepartementet
- Prop. 12 S (2016-2017): *Opptrappingsplan mot vold og overgrep*, Barne- og likestillingsdepartementet
- Sosialdepartementet, Justisdepartementet, Forbruker- og administrasjonsdepartementet (1983): *Tiltak mot kvinnemishandling. Et handlingsprogram*, Sosialdepartementet

Siv Schrøder
Universitetet i Agder, Institutt for sosiologi og sosialt arbeid
Postboks 422, 4604 Kristiansand
Tlf. 95914090
siv.schroder@uia.no

Doktorgradsprosjekt om barn som selv melder fra til barneverntjenesten

Jeg var for en god stund tilbake i kontakt med deg om mitt doktorgradsprosjekt om barn som selv melder til barneverntjenesten.

Dette brevet er informasjon om at prosjektets avslutningsdato er utsatt fordi jeg har vært sykemeldt over en lengre periode. Jeg er nå tilbake i arbeid, og prosjektet skal etter planen være ferdigstilt i løpet av vår/sommer 2020.

Uavhengig av utsatt avslutning av prosjektet har jeg anonymisert all informasjon jeg har om dere. Det innebærer at lydopptak har blitt slettet, og alle personlige kjennetegn er blitt anonymisert slik at det ikke er mulig å finne ut at akkurat dere har deltatt i prosjektet.

Vi avtalte under intervjuet at jeg skulle sende deg de ferdige forskningsresultatene. Resultatet vil bestå av en bok om temaet, som tar utgangspunkt i intervju med barnevernsansatte og ungdommer. Dersom du fortsatt er interessert i at jeg skal sende deg resultatene når de er ferdig trenger jeg adresseopplysninger for hvor boken skal sendes. Du kan nå meg på melding på telefon 95914090 eller på mail siv.schroder@uia.no.

Jeg vil også benytte anledningen til å igjen takke for at du har delt dine opplevelser med meg, og slik bidratt til dette forskningsprosjektet.

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Hei

Vi hadde kontakt for en god stund tilbake om mitt forskningsprosjekt. Du fortalte meg om dine opplevelser med å selv kontakte barneverntjenesten. Når vi snakket sammen sa du at du hadde lyst til å lese det jeg skriver, og gi din tilbakemelding på det.

Forskningen min har blitt forsinket fordi jeg har vært syk. Jeg har derfor ikke tatt kontakt med deg tidligere. Nå er jeg i gang med å jobbe i igjen, og jeg har fått skrevet om det vi snakket om.

Dersom du fortsatt har lyst å snakke med meg om hva du tenker om det jeg skriver kan du ringe eller sende melding på telefon **95914090**, eller sende meg en mail på **siv.schroder@uia.no**.

Uavhengig av hva du bestemmer deg for kommer jeg nå til å slette alt jeg har av informasjon om deg, sånn at ingen kan vite at det er akkurat deg jeg har snakket med. Lydopptaket jeg tok fra samtalen vår vil og bli slettet.

Jeg vil igjen takke deg for at du har delt dine opplevelser, og slik bidratt til dette forskningsprosjektet.

Med vennlig hilsen

Siv Schrøder

Hei

Jeg heter Siv Schrøder, og jeg jobber på Universitetet i Agder. Vi snakket sammen i 2015 om dine opplevelser med selv å kontakte barneverntjenesten. Jeg har også snakket med syv andre ungdommer om det samme. I intervjuet avtalte vi at jeg skulle ta kontakt med deg igjen når jeg hadde fått skrevet om det ungdommene jeg har snakket med fortalte meg. Du hadde lyst til å lese det jeg hadde skrevet, og komme med dine tanker om det.

Du fortalte meg mye viktig om temaet. Jeg har måtte velge å skrive om noen utvalgte deler av det du, og de andre fortalte meg. Før vi treffes vil jeg sende deg en tekst på noen sider med hovedtemane jeg tenker å skrive noe om, og det du fortalte meg om disse temaene. Når vi møtes tenkte jeg at vi kan snakke om det som står i teksten, og hva du tenker om det. Har du lyst å møte meg igjen og fortelle om dine tanker om det jeg har skrevet? Det er kun jeg som vet det dersom du velger å snakke med meg. Du kan si nei hvis ikke du vil.

Jeg kommer til å ta med noe av det du forteller meg i det jeg skriver videre. I det jeg skriver kommer jeg ikke til å bruke navn, men bare fortelle om hva du og de andre synes. Ingen andre enn meg vil vite at det er du som har fortalt det jeg har skrevet.

Det du forteller vil bli tatt opp på lydbånd slik at jeg kan huske hva du har fortalt. Lydbåndene vil bli slettet senest i desember 2019.

Dersom du velger å bli med kan du ombestemme deg underveis, og velge og ikke bli med videre.

Vennlig hilsen

Siv Schrøder

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og ønsker å delta

(Signert med navn og dato)